

27. Ulusal ÖZEL EĞİTİM KONGRESİ

8 - 9 - 10 Kasım 2017 / Samsun

Uluslararası Katılımlı

27. Ulusal Özel Eğitim Kongresi

Uluslararası Katılımlı

8-9-10 Kasım 2017

SAMSUN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Özel Eğitim Erken Çocukluk Sosyal-Duygusal Gelişim Evrensel Tasarım
Gömülü Öğretim Uygulamalı Davranış Analizi Bütünleştirme
Kaynaştırma Eğitimi Müdahaleye Tepki Yaklaşımı
Erken Müdahale Stratejileri Doğal Öğretim Alle Eğitimi

Özel Eğitimde Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar

KONGRE PROGRAMI

özder
Özel Eğitimciler Derneği

Özel Eğitim Kurumları Derneği, özel eğitim alanında faaliyet gösteren kurumları tek çatı altında toplayarak etkin bir sivil toplum örgütü oluşturmak amacıyla 2003 yılında kuruldu. Ülke genelinde yaklaşık 365 bin özel gereksinimli bireye özel eğitim hizmeti sunan derneğimiz, çatı altında 2 bin 200 kurumu temsil ederken, 50 bin nitelikli çalışana da istihdam sağlamaktadır. Dernek çatısı altında eğitim veren üye kurumlarımız, çağın gerektirdiği ölçü ve şartlara ulaşmak, verilen eğitimin yöntem ve araçlarının geliştirilmesini amaçlamaktadır. Kanun ve mevzuat düzenlemelerine liderlik ederek bilimsel standartlara ulaşılmasını hedefleyen derneğimiz, bu çerçevede eğitimlere de devam etmektedir. Özel gereksinimli bireylerin hayat standartlarının yükseltilmesini amaçlayan derneğimiz, eğitim imkanlarının iyileştirilmesini öncelikle bu alanda yapılacak projelere önderlik yapmaktadır. Özel gereksinimli bireylerin sosyal hayata uyum sağlamalarına zemin hazırlayan derneğimiz, bu çalışmalarını da insani değerler ilkesiyle sürdüren öncü kuruluştur.

Sektörün misyon ve vizyonununa yakışan her türlü organizasyon için sorumluluk bilinciyle elini taşın altına koymayı tercih eden sektör temsilcilerinin en etkin çatı kuruluşu olarak kendini konumlandıran derneğimiz, önemli etkinliklere öncülük etmektedir. Bu çerçevede son olarak 6-8 Ekim 2017 tarihlerinde “Özel Eğitimde Rehabilitasyon Merkezlerinin Rolü ve Eğitim Niteliklerinin Artırılması” konulu sempozyuma ev sahipliği yapmıştır. Derneğimiz, özel gereksinimli bireylerin gelişimlerine katkı sunmayı ve sosyal hayata dahil olmalarını sağlamak amacıyla çalışmalarına devam etmektedir.

2006 yılında, Samsun - Çarşamba karayolu üzerinde; 3700 m²'si kapalı, 4000 m²'si açık olmak üzere toplam 7700 m²'lik bir alanda kurulan kurumumuz, deneyimli ve uzman eğitim ve rehabilitasyon kadrosu ile engelli bireylere ve ailelerine hizmet vermektedir. Kurumumuzda; zihinsel, bedensel, işitme, özel öğrenme güçlüğü ve yaygın gelişimsel bozukluklar destek eğitim programları uygulanmakta olup, engelli bireylere ve ailelerine psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri de sunulmaktadır. Bireysel ve grup destek eğitim hizmetlerinin yanı sıra, bireysel özel ders hizmeti de verilmektedir.

Tüm eğitim odalarımızda; kamera sistemi bulunmakta olup, veliler eğitim odalarında yapılan çalışmalarını tv sistemi ile izleyebilmektedir. Kurumumuzda, 24 saat boyunca 96 kameralı izleme sistemi ile güvenlik sağlanmaktadır. Engelli bireylerin ve velilerinin ulaşımı; ücretsiz olarak, usta öğreticilerin refakati eşliğinde, kurumumuza ait 10 servis aracı ile sağlanmaktadır. Kurumumuzda yer alan; ekolojik yaşam evi ve serbest zaman etkinlik alanları, engelli bireylerin rehabilitasyon sürecine katkı sağlamak amacı ile hizmet vermektedir.

Kurumumuz bünyesinde açmış olduğumuz ve Türkiye Özel Sporcular Spor Federasyonu'na bağlı olarak spor faaliyetlerini yürüttüğümüz İlkumut Özel Sporcular Gençlik ve Spor Kulübümüz, beden eğitimi ve spor öğretmenimizin liderliğinde 13 tescilli branş ile ulusal ve uluslararası müsabakalara katılmaktadır. Atletizm, badminton, basketbol, binicilik, bocce-bowling, futbol, futsal, cimmastik, halk oyunları, izcilik, masa tenisi, voleybol ve yüzme branşlarında engelli sporcu yetiştiren gençlik ve spor kulübümüz, birçok başarıya da imza atmıştır. Açıldığı günden bu güne yüzlerce sporcu yetiştiren ve ulusal birçok dereceye sahip olan gençlik ve spor kulübümüz, Türkiye Milli Takımlarına da sporcu yetiştirmektedir.

Kurumumuzda, halk eğitim merkezi ile yapmış olduğumuz sözleşme gereği; kuaförlük, giyim, el sanatları ve müzik kursları açılarak, engelli bireylerin sosyal ve sanatsal gelişimlerine katkı sağlanmaktadır. Ayrıca, kurumumuz açıldığı günden bu güne birçok Avrupa Birliği Projesinde yer almıştır. Bu sayede engelli bireyler; 3 defa Hollanda'ya, 1 defa Yunanistan, Almanya ve Romanya'ya giderek, yeni yerleri gezme, görme, farklı kültürleri inceleme, projeler kapsamında meslek edinme ve sosyalleşme imkanı bulmuşlardır. Eğitimde; gelişime ve değişime açık, olumlu ve pozitif bakış açısı ile ulusal ve uluslararası yenilikleri takip eden, kurumumuz Özel Yılmazlar İlkumut Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi " Her Kalbe Bir Umut " sloganı ile yola çıktığı 2006 yılından bu yana, birçok engelli bireyi topluma kazandırmanın haklı gururu ile yoluna devam etmektedir.

KONGRE SPONSORLARI

Ana Sponsorlar	
	

Altın Sponsor

Gümüş Sponsorlar	
	

Diğer Sponsorlar

 <p>canik belediyesi</p>	 <p>SAMSUN İKADİM BELEDİYESİ</p>
 <p>ATAKUM BELEDİYESİ 1994</p>	 <p>eğiten kitap</p>
 <p>VİZE YAYINCILIK</p>	 <p>ANI Yayıncılık</p>
 <p>SAMSUN GÜNIŞIĞI ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ</p>	 <p>DİLGEM Ataşehir - Pendik - Çekmeköy</p>
 <p>COPY CENTER</p>	 <p>PROLOG TURKEY www.prologturkey.com Made In Germany</p>

DAVET

Uluslararası Katılımlı 27. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nin Değerli Katılımcıları,

Özel Eğitimin Türkiye'de gelişmesinde öncü isimlerden olan Doç. Dr. Mitat Enç anısına "Özel Eğitim Günleri" adıyla başlayan, sonrasında kongreye dönüştürülen Ulusal Özel Eğitim Kongresi bu yıl 8-10 Kasım 2017 tarihleri arasında uluslararası katılımlı olarak Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin ev sahipliğinde Samsun'da düzenlenecektir. Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Özel Eğitimciler Derneği'nin (ÖZDER) iş birliğiyle gerçekleştirilecek olan kongremizin oturumları, Samsun Anemon Hotel'in kongre salonlarında ve fuaye alanında yapılacaktır.

Bu yıl 27.'sini düzenleyeceğimiz kongremizin teması "Özel Eğitimde Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar" olarak belirlenmiştir. Sizleri bilimsel dayanaklı uygulamalar ışığında, özel eğitimde olan ilerlemeleri ve yenilikleri paylaşmak üzere Ondokuz Mayıs Üniversitesi'ne ve Samsun'a davet ediyoruz.

Kongremizde tüm özel eğitim kategorilerinde sunumlara yer verilecektir. Özel eğitimin disiplinler arası bir alan olması, katılımcı kitlemizi de zenginleştirmektedir. Bu bağlamda, kongremize özel eğitim alanından akademisyenlerin, genç araştırmacıların, öğretmenlerin, öğrencilerin, özel eğitim alanıyla ilişkili destek hizmetleri sunan meslek gruplarının ve özellikle ailelerin katılımı beklenmektedir. Bunun yanı sıra, kongremize ülkemizde özel gereksinimleri olan bireylerin bağımsız yaşamalarına katkıda bulunan tüm kamu ve özel kuruluşlar ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin, sivil toplum kuruluşlarının ve yayınevlerinin katılımı da beklenmektedir.

Davetimiz, özel gereksinimleri olan bireyler ve ailelerine daha nitelikli eğitim hizmeti sunmak isteyen, bilimsel çalışmaları ve bilimsel uygulamaları kendine ilke edinmiş tüm kişi ve kurumlarıdır. Sizleri, üniversitemizde ve Amazonların başkenti olan Samsun'da ağırlamaktan mutluluk duyacağız. Tüm katılımcıların kendilerine önemli kazanımlar elde edeceği ve bilimsel paylaşımın en üst seviyede görüldüğü bir kongre olması dileğiyle...

Ondokuz Mayıs Üniversitesi adına,

Kongre Başkanı

Doç. Dr. Salih RAKAP

KURULLAR

Kongre Onursal Başkanları

Prof. Dr. Sait BİLGİÇ – Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Dursun Ali AKBULUT - Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dekan V.
Ercan KARACA - Özel Eğitimciler Derneği Genel Başkanı

Kongre Başkanı

Doç. Dr. Salih RAKAP-Özel Eğitim Bölüm Başkanı

Kongre Başkan Yardımcıları

Yrd. Doç. Dr. Serpil ALPTEKİN
Öğr. Gör. Sinan KALKAN

Kongre Danışma Kurulu

Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR (26.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Sezgin VURAN (Başkan) (10. ve 17.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Funda ACARLAR (19.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Ayşegül ATAMAN (20.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Erol BELGİN (3.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Latife BIYIKLI (5. ve 12.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Cemil ÇELİK (6.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Bilal DİMDAR (16.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Rüya GÜZEL ÖZMEN (20.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Tevhide KARGIN (19.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Gönül KIRCAALI İFTAR (9.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Ahmet KONROT (7., 13., 21. ve 25. Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Kemal KUTLU (8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Mehmet ÖZYÜREK (15.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Prof. Dr. Hakan SARI (11. ve 18.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON (17.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Yrd. Doç. Dr. Selmin ÇUHADAR (24.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Yrd. Doç. Dr. Mehmet PALANCI (22.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)
Yrd. Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ (14. ve 23.Ulusal Özel Eğitim Kongresi)

- Danışma Kurulu 1991-2016 yılları arasında gerçekleştirilen Ulusal Özel Eğitim Kongreleri Kongre Başkanlarından oluşturulmuştur.

Bilim Kurulu

- Doç. Dr. Salih RAKAP (Başkan – Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet KONROT (Üsküdar Üniversitesi)
Prof. Dr. Arzu ÖZEN (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Ayşegül ATAMAN (Lefke Avrupa Üniversitesi)
Prof. Dr. Bülbün SUCUOĞLU (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Bünyamin BİRKAN (Biruni Üniversitesi)
Prof. Dr. Cem GİRĞİN (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Dilek ERBAŞ (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. E. Rüya ÖZMEN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. E. Sema BATU (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Elif TEKİN İFTAR (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Funda ACARLAR (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Gönül AKÇAMETE (Yakındoğu Üniversitesi)
Prof. Dr. Gönül KIRCAALİ-İFTAR
Prof. Dr. Hakan SARI (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Prof. Dr. İbrahim Halil DİKEN (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. İlknur MAVİŞ (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet ÖZYÜREK
Prof. Dr. Mustafa BALOĞLU (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Nihal VAROL ÖZYÜREK
Prof. Dr. S. Sunay YILDIRIM DOĞRU (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Sema KANER (Doğu Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevgi KÜÇÜKER (Pamukkale Üniversitesi)
Prof. Dr. Sezgin VURAN (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Süleyman ERİPEK (Lefke Avrupa Üniversitesi)
Prof. Dr. Şükrü TORUN (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Tevhide KARGIN (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Uğur SAK (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Ümit DAVASLIGİL (Maltepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Ümit GİRĞİN (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Yıldız UZUNER (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Adeviye Tuğba TUNCER (Biruni Üniversitesi)
Doç. Dr. Bekir Fatih MERAL (Sakarya Üniversitesi)
Doç. Dr. Berrin BAYDIK (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Burcu ÜLKE-KÜRKCÜOĞLU (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Bülent TOĞRAM (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Cevriye ERGÜL (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. Çıgıl Aykut ESİRGEMEZ (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif SAZAK PINAR (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Doç. Dr. Emine ERATAY (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Doç. Dr. F. Nur AKÇİN (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. H. Pelin KARASU (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Hasan AVCIOĞLU (Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi)

- Doç. Dr. Hasan GÜRGÜR (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Hatice BAKKALOĞLU (Ankara Üniversitesi)
Doç. Dr. İlknur ÇİFCİ TEKİNARSLAN (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Doç. Dr. Louise Kaczmarek (University of Pittsburgh, USA)
Doç. Dr. Macid Ayhan MELEKOĞLU (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet YANARDAĞ (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Mustafa Serdar KÖKSAL (Hacettepe Üniversitesi)
Doç. Dr. Naile TOFİK HUSEYNOVA (Azerbaycan Dev. Ped. Üniversitesi)
Doç. Dr. Necdet KARASU (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Nevin GÜNER YILDIZ (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Nurgül AKMANOĞLU (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Onur KURT (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Orhan ÇAKIROĞLU (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Özlem DİKEN (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Selda ÖZDEMİR (Gazi Üniversitesi)
Doç. Dr. Serhat ODLUYURT (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Şerife YÜCESOY ÖZKAN (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Ümit ŞAHBAZ (Ege Üniversitesi)
Doç. Dr. Yasemin ERGENEKON (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Yeşim GÜLEÇ ASLAN (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
Doç. Dr. Zerrin TURAN (Anadolu Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ahmet YIKMIŞ (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Alpaslan KARABULUT (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Avşar ARDIÇ (Ege Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Aydan AYDIN (Marmara Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Aylin Müge TUNÇER (Anadolu Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Aysun ÇOLAK (Anadolu Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Şükran ÖZ (Mustafa Kemal Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ayten DÜZKANTAR (Anadolu Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Banu ALTUNAY ARSLANTEKİN (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Birkan GÜLDENOĞLU (Ankara Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ceyda TURHAN (Uludağ Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Deniz DAĞSEVEN EMECEN (Maltepe Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Elçin TADIHAN ÖZKAN (Anadolu Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Emre ÜNLÜ (Bülent Ecevit Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Eylem DAYI (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Fidan ÖZBEY (Sakarya Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Funda AKSOY (Anadolu Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Hyun-wook Shin (Jeonju University, South Korea)
Yrd. Doç. Dr. Janet Ferer (Escuela Secundaria de la Universidad de Puerto Rico)
Yrd. Doç. Dr. Mine SÖNMEZ KARTAL (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Murat DOĞAN (Anadolu Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Mustafa KURT (Uludağ Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Müzeyyen ELDENİZ ÇETİN (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Nesrin DİLER SÖNMEZ (Akdeniz Üniversitesi)

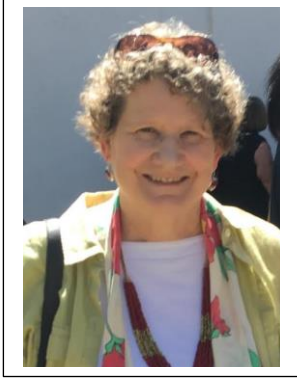
Yrd. Doç. Dr. Nicole Ditchman (Illinois Institute of Technology, USA)
Yrd. Doç. Dr. Nurhan CORA İNCE (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Oktay TAYMAZ SARI (Marmara Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Osman ÖZOKÇU (İnönü Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ömür GÜREL SELİMOĞLU (Akdeniz Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Özcan KARAASLAN (Marmara Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Özge ELİÇİN (Uludağ Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Özlem KAYA (Anadolu Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Özlem TOPER KORKMAZ (Uludağ Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Özlem YAŞAR (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Pınar SAFAK (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ramazan AKDOĞAN (Anadolu Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Salih ÇAKMAK (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Seray OLÇAY GÜL (Hacettepe Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Serpil ALPTEKİN (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Tida Tubpun (Thammasat University, Thailand)
Yrd. Doç. Dr. Veysel AKSOY (Anadolu Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Y. Ziya TAVİL (Gazi Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Zehra ATBAŞI (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Arş. Gör. Dr. Buket KISAÇ (Bülent Ecevit Üniversitesi)
Dr. Lale HAMLET İMANOVA (Azerbaycan Cumhuriyeti Tahsil Enstitüsü)
Arş. Gör. Dr. Pınar YAŞAR (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Dr. Yusuf AKAMOĞLU (University of Illinois)

Kongre Düzenleme Kurulu

Doç. Dr. Salih RAKAP (Başkan)
Yrd. Doç. Dr. Serpil ALPTEKİN (Başkan Yrd.)
Öğr. Gör. Sinan KALKAN (Başkan Yrd.)
Yrd. Doç. Dr. Özlem CANGÖKÇE YAŞAR
Öğr. Gör. Arife BÜYÜKADA YILDIRIM
Öğr. Gör. Ayfer KESKİN
Öğr. Gör. Banu GÜLBUDAK KILIÇ
Öğr. Gör. Hakan METİN
Öğr. Gör. Meltem ERDEMLİ
Öğr. Gör. Dr. Meryem VURAL BATIK
Öğr. Gör. Murat VURAL
Öğr. Gör. Osman Senai DOĞAN
Arş. Gör. Emrah GÜLBOY
Arş. Gör. Nesime Kübra KESKİN
Arş. Gör. Osman ÇOLAKLIOĞLU
Arş. Gör. Dr. Özgül ALDEMİR
Arş. Gör. Özlem DALGIN EYİP
Öğrt. Rabia AYDIN DALGA
Öğrt. Sultan ÖKSÜZ

DAVETLİ KONUŞMACILAR

Louise A. Kaczmarek, Ph.D. CCC-SLP

Louise Kaczmarek Ph.D., CCC-SLP is an Associate Professor of Special Education at the University of Pittsburgh. She coordinates the Early Intervention Program, which includes a Specialization in Autism. She has a doctorate in Psycholinguistics and is a licensed speech-language pathologist. Dr. Kaczmarek has served as a principal investigator or co-principal investigator on many grants for research, inservice training, model demonstration, and

personnel preparation. She is an author and co-author of journal articles and book chapters on early intervention; co-editor of a book on social- communication interventions; presenter at numerous conferences and inservice workshops. Her research interests include family-centered practices, classroom-based language intervention, social skills interventions, autism, and interdisciplinary teaming. Kaczmarek has been working in the field of early intervention for over 30 years.

• • •

Promoting Social Engagement and Early Language/Communication in Young Children with Autism

This presentation will review what we know about evidence-based practices for promoting social engagement and early language/communication in young children with autism, including the importance of engaging parents in the implementation of intervention strategies. Examples of strategies for use in play-based and everyday family routines include contingent imitation and other responsive techniques, environmental arrangements for promoting initiations, and several direct teaching strategies.

İÇİNDEKİLER

Sponsorlar	Syf. 1
Davet	5
Kurullar	6
Davetli Konuşmacı	10

SÖZLÜ BİLDİRİLER

İlkokul ve Ortaokullarda Görülen Problem Davranışların Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi	24
Dezavantajlı Kişilerin Sosyal Entegrasyonu ile İstihdam Edilebilirliklerinin Geliştirilmesi	25
Yetişkinlerde Etkinlik Çizelgelerinin Kullanımı	26
Otizimde Bilimsel Dayanaklı Uygulama Örneği: Bir Durum Çalışması STAR	27
Sözel Davranış: Otizimli Çocuklara Dil Becerileri Kazandırma Modeli	28
Otizim Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Hayali Oyun Davranışlarının Çeşitlendirilmesinde İpucunun Giderek Arttırılmasıyla Öğretimin Etkililiği	29
Bilimsel Dayanaklı Uygulamaları Belirlemede “Tek-Denekli Deneysel Araştırmaların Niteliksel Göstergeleri” Yönergesinin Kullanımı: Matematik Becerilerinin Öğretiminde Örneklerle Açıklanması	30
Otizimli Çocuğu Olan Babaların Günlük Yaşam Aktivitelerine Katılım ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi	31
Otizim Spektrum Bozukluğu Olan Bir Çocuğun Problem Davranışlarının Azaltılmasında ve Dersle İlgilenme Davranışlarının Artırılmasında İşlevsel İletişim Öğretiminin Etkililiği	32
Üstbilişsel Okuduğunu Anlama Stratejileri Öğretim Paketinin Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilerin Okuduğunu Anlama Becerileri Üzerindeki Etkisi	33
Türkiye’de Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Gerçekleştirilen Lisansüstü Tezlerinin What Works Clearinghouse (WWC) Ölçütlerine Göre İncelenmesi	34
Annelerin İşitsel-Sözel Terapi Tekniklerini Uygulamalarında İşitsel-Sözel Terapi Eğitiminin Etkililiği	35
Vokal Stereotipinin Azaltılmasında Tepkiyi Yarıda Kesme/Yönlendirme Yönteminin Etkililiği	36
Özel Eğitim Alanında Çalışan Öğretmenlerin Bilimsel Dayanaklı Uygulamalara İlişkin Görüşlerinin Metaforik ve Betimsel Olarak İncelenmesi	37
Bilim ve Sanat Merkezi Öğrencilerinin Memnuniyet Düzeyleri (Elazığ Bilim ve Sanat Merkezi Örneği)	38

Özel Gereksinimli Bireylere Sosyal İletişim Becerilerinin Kazandırılmasında Tepki İsteme – Model Olma Tekniği Kullanımının Değerlendirilmesi- Meta Analiz Örneği	39
Özel Eğitimde Okuma Araştırmaları: Neredeyiz, Ne Yapmalıyız?	40
Özel Eğitim Kurumlarında Öğrenci Güvenliği	41
Doğal Dil Öğretim Yöntemi Temelli İletişim ve Dil Becerileri Terapi Programının İletişim ve Dil Sorunu Olan 3 Farklı Çocuk Grubundaki Etkililiği	42
İlkokullardaki Kaynaştırma Öğrencilerinin Sınıf Yaşantılarının Etnografik Analizi	43
Özel Eğitim Dersinde Yaratıcı Drama Yöntemi Kullanılmasının Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşlerine Etkisi ve Bu Yöntemin Uygulanabilirliğine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri	44
Okulöncesi Öğretmenlerince Sunulan Gömülü Öğretimin Kaynaştırma Öğrencilerinin Hedef Davranışlarını Edinmelerindeki Etkileri	45
Özel Yetenekli Bir Çocuğun Ailesinin Tanılama Süreci ve Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşleri: Bir Örnek Olay Çalışması	46
Okul Öncesinde Kaynaştırma Uygulamalarına Katılan Özel Gereksinimli Çocukların Sosyal Kabul, Sosyal Beceri ve Problem Davranışlarının Boylamsal Olarak İncelemesi	47
Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrencilerin Eğitiminde Yetkinlik Yaklaşımı İle Bütünleştirmeyi Değerlendirmek	48
Nokta Belirleme Tekniğinin Bir Kaynaştırma Öğrencisinin Matematik Başarısı ve Öz-Yeterlilik Algı Düzeyine Etkililiği	49
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin Kaynaştırma Bağlamında İşbirliği ve Ekip Uygulamaları Yaklaşımları Açısından Değerlendirilmesi	50
Özel Eğitim Sınıflarında Fiziksel Düzenleme ve Akran Eğitimi ile İlgili Bir Çalışma Örneği	51
İlkokul Öğretmenlerinin Zihinsel Engelli Çocukların Kaynaştırılmasına İlişkin Yeterlilikleri ile Karşılaşılan Problem Davranışlarına Ait Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	52
Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterlilikleri ve Tutumları	53
Normal Gelişim Gösteren Bireylere Uygulanan Sosyal Kabul Temalı Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Kabul Düzeyine Etkisi	54
Down Sendromu Olan Ebeveynlere Yönelik Doğal Öğretime Dayalı Erken Müdahale (DÖDEM) Programı'nın Etkililiği	55
Okulöncesi Kaynaştırma Öğretmenleri ile Doğal Öğretim Sürecinin Uygulanması ve Etkililiği	56
Doğal Öğretim Projesi: Okul Öncesi Kaynaştırma Sınıf Öğretmenleri için Doğal Öğretim Süreci	57
Erken Çocukluk Eğitimi Kapsamında Okul Öncesinde Uygulanan Kaynaştırma Eğitimlerinde Kullanılabilecek Alternatif Modeller	58

Temel Tepki Öğretiminin Dil ve İletişim Becerileri Üzerindeki Etkileri	59
Temel Tepki Öğretiminin Farklı Gelişim Alanları Üzerindeki Etkisi	60
Montessori Eğitimi Katılımcı Görüşleri	61
Evde Erken ve Yoğun Davranışsal Eğitim Desteği Alan Otizmi Çocukların Gelişiminde Uygulamalı Davranış Analizinin Etkilerinin İncelenmesi	62
Okul Öncesi Öğretmenlerinin Özel Öğrenme Yetersizliğine İlişkin Bilgi ve Görüşleri	63
Engelliler Araştırma Enstitüsü-Gelişimsel Destek Birimi Müdahale Modeli	64
Görme Yetersizliği Olan Çocuklarda Zihin Kuramı ve Sembolik Oyun	65
Okulöncesi ve Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Kapsamında Uyguladıkları Oryantasyon Çalışmalarının İncelenmesi	66
Serbest Zaman Becerilerinin Öğretiminde Hata Düzeltmesi Yapılarak ve Yapılmadan Sunulan Video İpucunun Karşılaştırılması: Ön Çalışma Bulguları	67
Zihin Yetersizliği Olan Öğrencilere Temel Toplama İşlemlerinde Akıcılık Kazandırmada İki Farklı Uygulamanın Karşılaştırılması	68
Otizmi Olan Çocukların Etkinlikler ve Ortamlar Arası Geçişlerini Kolaylaştırmada Hazırlayıcı Videoların Etkisi	69
Aile Danışmanlığı Merkezli Sesbilgisel Bozukluk Terapisi: Vaka Sunumu	70
Otizm Spektrum Bozukluğu Tanısı Bulunan Bireylere Sosyal Beceri Öğretiminde Uygun Olan ve Olmayan Davranış Örnekleriyle Öğretimin Etkililiği	71
Zihinsel Yetersizliği Olan Bir Öğrenciye Doğrudan Öğretim Modeli ile İçinde Kavramının Kazandırılması	72
Zihin Yetersizliği Olan Bireylere Güvenlik Becerilerinin Öğretimi: Kapsamlı Betimsel Analiz	73
Olumlu Pekiştirme: Etkili Pekiştireç Belirleme Yöntemleri	74
Erken Çocuklukta Okul Çaplı Olumlu Davranış Desteği Modelinin Etkililiği	75
Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Son Kullanma Tarihinin (Tavsiye Edilen Tüketim Tarihi) Öğretiminde Geliştirilen "T-A-Y-A-G" Stratejisinin Etkililiği	76
Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Yazma Becerilerinden Söyleneni Yazma Becerisi İçin Geliştirilen "Dinle-Hecele-Düşün-Yaz-Kontrol Et" Stratejisinin Etkililiği	77
Video Geri Bildirimli Hikâye Haritası Yönteminin Okuduğunu Anlama Becerisi Üzerindeki Etkisi	78
Görme Engelli Çocuklarda Öykü Anlama Becerilerini Kazanmada Doğrudan Öğretim Yöntemiyle Sunulan Hikaye Haritasının Etkililiği	79
Özel Eğitim Öğretmenlerinin Sınıflarında Kullandıkları Motivasyon, Ödül ve Ceza Uygulamalarının Belirlenmesi	80
Görme Yetersizliğinden Etkilenen Öğrencilere Dokunsal ve İşitsel	81

Materyallerle Kavram Öğretimi: Fiziksel ve Kimyasal Değişim	
Zihin Yetersizliği Olan Gençlerin Azmi: Deri-Triko Buluşması	82
Akıllı Tahta Aracılığıyla Sunulan Video Modelle Öğretimin Otizmliliği	83
Çocuklara Sosyal Tepki Davranışlarının Öğretimindeki Etkililiği	
Vanderbilt Dikkat Eksikliği Ve Hiperaktivite Bozukluğu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği (V-Dehb-Ödö) Türkçe Uyarlama Çalışması	84
İşitme Engelliler Okullarında Çalışan Öğretmenlerin İşitme Engelliler Okullarında Uygulanan Programlarla İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi	85
Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Çocuklarının Yetersizlik Şiddetine İlişkin Görüşleri	86
Otizm Spektrum Bozukluğu - Serebral/Kortikal Görme Bozukluğu Benzer Davranışlar - Farklı Teşhisler	87
Bir Alanyazın Taraması: Gelişimsel Yetersizliği Olan Bireylere Satın Alma Becerisinin Öğretimi	89
Özel Eğitim İş Uygulama Merkezinden Mezun Olan Engelli Bireylerin ve Ailelerinin Karşılaştığı Sorunlar	90
Özel Eğitim Alanında Geçiş Hizmetlerinin Felsefesi ve Tarihsel Gelişimi	91
Özel Gereksinimli Bireylerde Yaşam Sorumluluğunu Alma	92
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Bağımsız Yaşam Becerilerinin Öğretildiği Araştırmaların İncelenmesi	93
Okul Öncesi Kurumlarda Eğitim Alan Otizmlili Çocukların Anne ve Öğretmenlerinin Geçiş Sürecine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi	94
Yazma Güçlüğü Görülen Öğrencilerin El Yazısı Okunaklık Düzeylerinin Artırılmasında Kopyalama Metin Uygulamasının İpucunun Giderek Artırılması Uygulamasıyla Sunulmasıyla Yürütülen Öğretimin Etkililiği	95
Öğrenme Güçlüğü Olan ve Olmayan Çocuklarda Akıcı Okuma ve Okuduğunu Anlama Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	96
Öğrenme Güçlüğü Olan ve Olmayan Ortaokul Öğrencilerinde Okuduğunu Anlamayı Etkileyen Faktörlerin Karşılaştırılması: Aracı Model Testi	97
Türkiye’de Özel Öğrenme Güçlüğü Alanında Yapılan Çalışmaların İncelenmesi	98
Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Çocuklarda Uygulanan Yürütücü İşlev Becerileri Geliştirme Programının Zihin Kuramı Becerileri Üzerindeki Etkisi	99
Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrencilerin Sosyal Becerilerinin İncelenmesi	100
Türkiye’de Matematik Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylere Yönelik Yapılan Çalışmaların İncelenmesi	101
Matematikte Özel Öğrenme Güçlüğü Olan 8. Sınıf Öğrencisine Uygulanan Bilgisayar Destekli Bireysel Eğitim Programının Etkisi	102
Türkiye’de Öğrenme Güçlüğü olan Öğrencilerin Tanılama Süreci	103
Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrencilerin Okuma Başarılarını Artırmaya Yönelik Yazılımın Akıcı Okuma Başarısı Üzerindeki Etkisinin	104

Değerlendirilmesi	
Okuma Güçlüğü Çeken ve Çekmeyen 5. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici Metin Türlerine Dayalı Okuduğunu Anlama Performanslarının Değerlendirilmesi	105
Akıcılık Eğitiminin Otizm Spektrum Bozukluğu Görülen Bireylerde Kullanımı Üzerine Bir Derleme	106
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Matematik Becerilerinin Öğretimi: Tek-Denekli Araştırmalarda Betimsel Ve Meta Analiz	107
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Anneler İle Normal Çocuğa Sahip Olan Annelerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması	108
Akran Ağ Grupları: Kaynaştırma Ortamlarında Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Ergenlerin Sosyal Etkileşim Becerilerinin Desteklenmesi	109
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerin Sözel İletişim Becerilerini Arttırmada İşitsel Replik ve Replik Silikleştirme Uygulamasının Etkililiği	110
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Üst Geçit Kullanarak Karşıdan Karşıya Geçme Becerisinin Öğretiminde Videoyla Model Olmanın Etkililiği	111
Otizimli Bireylere Çok Basamaklı Talep Etme Becerisinin Öğretiminde Dokunmatik Ekranlı Konuşma Üreten Cihaz Kullanımının Etkililiği	112
Otizimli Çocuklara Yönerge İzlemenin Öğretiminde Sözel Yönergelerin Jest/İşaretlere Dayalı Görsel Destekle Sunulduğu ve Yalnız Sunulduğu Ayrık Denemelerle Öğretimin Karşılaştırılması	113
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Kavram Öğretiminde Sıklaştırılmış ve Dağıtılmış Denemelerle Öğretimin Etkililik ve Verimliliklerinin Karşılaştırılması	114
Uygulamalı Davranış Analizi ve Otizm	115
Otizimli Bireylere Karşılıklı Konuşma Sırasında Kullanılan Ortak Dikkat Davranışlarının Öğretimi	116
Çevrimiçi Ortamlarda Otizm Farkındalığına Yönelik Sosyal Algı, Ağ Yapısı, Önemli Düğümler ve Söylemlerin Karşılaştırılması İncelenmesi: İçerik ve Sosyal Ağ Analizi	117
Otizm Spektrum Bozukluğu Gösteren Çocuklara Sosyal Beceri Öğretiminde Sosyal Öykü ve Video Model Uygulamalarının Etkililik ve Verimlilikleri	118
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Video Modelle Öğretim Yöntemi ile Sosyo-Dramatik Oyun Öğretimi	119
Nesne Göstererek Ortak Dikkat Başlatmanın Otizimli Çocuklara Öğretiminde Video Modelle Öğretimin Etkililiği	120
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşam Deneyimlerine Yönelik Yapılan Çalışmaların İncelenmesi: Meta Sentez Çalışması	121
Otizimli 6 Yaş Çocuğuna Anasınıfında Uygulanan Bireysel Destek Eğitim Programı ve Genişletme Stratejisinin Gelişime Etkisi	122

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitimlerinde Dijital Teknolojiler: Smart-Asd Projesi	123
Otizimli Çocuklarda Beslenmenin Bağırsak Florası İle İlişkisinin İncelenmesi	124
Karşılıklı Taklit Eğitimi'nin Taklit Edildiğinin Farkına Varma Davranışları Üzerindeki Etkililiği	125
Otizm Spektrum Bozukluğunda Motor Bozukluklar ve Sağaltım	126
Temel Tepki Öğretimine İlişkin Anne-Baba Görüşlerinin İncelenmesi	127
Zihin Engelli ve Normal Gelişim Gösteren Bireylerin Ebeveynlerinin Öfke Yönetimi ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Bakımından İncelenmesi	128
İşitme Engelli Çocukların Annelerinin Stres Düzeyini ve Evlilik Doyumlarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi	129
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Katıldıkları Aile Eğitimi Programı Sonrasındaki Yaşam Döngüsüne İlişkin Görüşleri	130
Gelişimsel Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitiminde Aile Merkezli Müdahalelerin Kullanıldığı Araştırmaların İncelenmesi	131
Gelişimsel Yetersizlik ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Annelerinin Aile Yaşam Kalitesi, Evlilik Uyumu ve Öznel İyi Oluşlarının İncelenmesi	132
Ağır ve Çoklu Yetersizliği Olan Bireylerin Jest Yoluyla İletişim Becerilerine İlişkin Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi	133
Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Ailelerde Savunuculuk Eğiten Aile Programının Ergen Otizimli Bir Kız Çocuğuna Sahip Annenin Öğretme Becerilerini Geliştirme Sürecine Etkisi	135
Aile Eğitimine Devam Eden İşitme Kayıplı Çocuk Babalarının Babalık Deneyimlerine İlişkin Algılarının İncelenmesi	136
Engellilerin Var Olan Haklarının Bilinmesinin Ebeveynleri Açısından Engellileri Kabul Sürecine Etkisi	137
Erken Çocukluk Döneminde İşitme Engelli Çocuklara Yönelik Aile Merkezli Müdahale	138
Okul Öncesi Öğretmenlerinin Parçalanmış Aileden Gelen Çocuklara İlişkin Görüşleri ve Uygulamalarının İncelenmesi	139
Özel Eğitime İlişkin Algılar Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme	140
Birlikte Öğretim Yaklaşımlarından Bir Öğretim Yapan Bir Gözlemci Modelinin Kaynaştırma Ortamlarındaki Sınıf Öğretmenlerinin Etkili Öğretim Becerilerine Etkisi	141
Aile Eğitimi ve Rehberliği Dersinde Gerçekleştirilen Sınıf İçi Aile Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Görüşleri	142
İşitme Engelliler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi	143
Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının ve Öğretmenlerinin Öz-Yeterlik Algıları İle Kaygı ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi	144
Rehber Öğretmen Adaylarının Genel Öz-Yeterlik Algıları ve Özel Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlığa İlişkin Öz-Yeterlik	145

Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	
Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Algıları	146
Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilere Temel Çıkarma İşlemlerinin Öğretiminde Akıllı Tahta Aracılığı ile Touch Math Metodu Kullanımının Etkililiği	147
Zihin Yetersizliği Olan Çocuklara Eğlence ve Serbest Zaman Becerilerinin Kazandırılmasında Farklı Teknolojik Cihazlarla Sunulan Video İpucunun Karşılaştırılması	148
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireyler İçin Teknoloji Temelli Müdahale Yöntemleri	149
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara İletişim Kurarken İleri Düzey Teknolojileri Kullanma Becerisi Kazandırma	150
Özel Eğitimdeki Sanal Gerçeklik Uygulamalarına Yönelik Değerlendirmeler	151
Aşamalı Yardımla Öğretim Yöntemiyle Sunulan Tablet Bilgisayar Uygulamasının Otizm Spektrum Bozukluğu Gösteren Öğrencilerin Talep Etme Davranışları Üzerindeki Etkililiği	152
Alanyazın Taraması: İnsansı Robot Uygulamasıyla Sosyal Beceri Öğretimi	153
Otizimli Çocuklar İçin Mobil Uygulama Tasarım Örneği: Dinle-Anla Müzik Algısı ve İşitme Cihazları	154 155
Zihinsel Engelli Bireylere Toplumsal Uyum Becerilerinin Öğretiminde Sanal Gerçeklik Teknolojisinin Etkililiği	156
Okuma Becerilerinin İncelenmesinde Bir Göz İzleme Cihazının Özellikleri: Tanıtım ve Uygulamaları	157
Üstün Yetenekli Öğrencilerin İnternet Bağımlılıklarının Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi	158
Yükseköğretim Kurumlarına Devam Eden Engelli Öğrenciler İle Engelli Personelin Sorunları ve Yükseköğretim Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi	159
Kıbrıs'ın Kuzeyinde ve Güneyinde Özel Gereksinimli Bireylere Sunulan Özel Eğitim Hizmetlerinin Karşılaştırılması	160
Otizimli Çocukların Taklit Becerilerinin Gelişiminde Orff Yaklaşımına Göre Hazırlanan Müzik Ve Hareket Etkinliklerinin Kullanımı	161
Tübitak Yayınları Erken Çocukluk Kitaplığında Yer Alan Özel Gereksinimli Birey İçeren Kitapların İncelenmesi	162
Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Zihin Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarının İncelenmesi	163
İşiten ve İşitme Engelli Öğrencilerin Özetleme Becerilerinin ve Bağdaşıklık Düzeylerinin İncelenmesi	164
Evde ve Hastanede Eğitim Hizmetlerinin Veli ve Öğrenci Açısından İncelenmesi	165
Özel Eğitim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretiminde Materyal Kullanımının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi	166
Özel gereksinimli Karakteri Bulunan Çocuk Kitaplarının İncelenmesi	167

Down Sendromlu Bireylerin Akıcı Okuma ve Okuduğunu Anlama İle Fonolojik Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişki	168
Özel Gereksinimli Kardeşi Olan Çocuklarda Gelişim Dönemlerine Göre Kardeşlik İlişkileri	169
Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarda Kendiliğinden Sayıya Odaklanmanın Artırılmasında Pekiştirme Sürecinin Etkililiği	170
Zihin Yetersizliği Olan Bireylere İş ve Meslek Becerilerinin Öğretimine Yönelik Türkiye'de Yapılan Araştırmaların İncelenmesi	171
Türkiye'de Çok Engelli Bireylerle İlgili Yapılan Çalışmaların İncelenmesi	172
Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Çocuğa Sahip Olan Annelerin Aile Yaşam Kalitesi ve Yaşama Yönelik Algılarının İncelenmesi	173
Türkiye'de Özel Gereksinimi Olan Yetişkinlere Yönelik Yapılan Araştırmaların Gözden Geçirilmesi	174
İşitme Kayıplı Bireylerin Eğitimi Alanında Uluslararası Dergilerde Yayımlanan Araştırmaların Yöntemsel Özellikleri	175
Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin, Ağır-Orta Düzey Zihin Engelliler Matematik Programında Yer Alan Amaç ve Davranışların Kazanımına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi	176
Online Bireysel Eğitim Planı Hazırlama Programından (OBEPHP) Öğretmenlerin Yararlanmalarına İlişkin Bir Araştırma	177
Serebral Palsili Bir Çocukta Özbakım Becerilerini Geliştirmede Bobath Terapi Yöntemi Etkisinin İncelenmesi	178
Göz İzleme Tekniğinde Okurlara Metinler Nasıl Hazırlanarak Sunulmalıdır?	179
Zihin Yetersizliğinden Etkilenmiş Bireylerin ve Ailelerinin İş Yerleşme ve Çalışma Süreçleri ile İlgili Algıları	180
Üstün Yetenekli Öğrencilerin Kaygı Düzeyi ve Uyku Alışkanlıklarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi	181
Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ruhsal Sağlığı ve Benlik Değerinin Belirlenmesi	182
Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mobbinge Maruz Kalma ve İş Doyum Düzeylerinin Belirlenmesi	183
Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde Özel Eğitime Gereksinimi Olan Çocukların Annelerinin Psiko-Sosyal Açıdan Desteklenmesi	184

POSTER BİLDİRİLER

Belirlenen Ezgilerin Eş Zamanlı İpucu Yöntemiyle Orgda Ön Uyaran Uyarlaması Yapılarak OSB'li Öğrenciye Öğretimi	186
Dil Becerilerinin Öğretiminde Davranışçı (Yapılandırılmış) Yaklaşımlar	187
Dil ve Konuşma Becerilerinin Öğretiminde Doğal Yaklaşımlar	188
Otizimli Bir Çocuğa Alternatif Destekleyici İletişim Becerisi Kazandırma	189
Ortaokul Düzeyinde Geliştirilen Fen Bilimleri Materyallerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Uygulamaları	190

Özel Eğitim Uygulama Merkezi ve Özel Eğitim İş Uygulama Merkezlerindeki Öğrenci Velilerinin Okullardan Beklentilerinin Belirlenmesi	191
Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitiminde Yeterliliklerini Artırmaya Yönelik Geliştirilen Hizmetçi Eğitim Programı'nın Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitiminde Özyeterlik Algılarına Etkisi	192
Eğitime İlk Adım: Okul Öncesinde Kaynaştırma Projesi	193
Erken Çocukluk Döneminde Özel Eğitim Gerekisini Olan Çocukların Annelerinin Çocuklarının Uyku ve Dinlenmesine İlişkin Görüşleri	194
Gelişim Geriliği Olan Çocuklarda Akran Eğitimi İle Oyun Öğretimi Yap-Boz Türkiye Haritası İle Bilim, Sanat ve Felsefe Alanlarında Geçmişten Günümüze Yaşayan Değerlerimiz	195
Hafif Düzey Zihin Yetersizliği Olan Çocuklara Mont Giyme Becerisinin Öğretiminde Video Modelin Etkililiği	197
Karşılıklı Öğretim	198
Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Bir Öğrenciye Hazır Çorba Yapma Becerisinin Öğretiminde Sabit Bekleme Süreli Öğretim Yönteminin Etkililiğinin Belirlenmesi	199
Avrupa Ülkelerinde Zihinsel Yetersizlik ve Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Özel Eğitim Hizmetleri: Beş Ülke İncelemesi	200
Özel Eğitimde Serbest Zaman Becerileri İle İlgili Yapılan Çalışmaların Genel Eğilimleri	201
Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışan Aday Öğretmenlerin Performans Düzeylerinin Belirlenmesi	202
İşitme ve Görme Engelli Öğrenciler İçin Değerler Eğitiminde İşaret Dili ve Sesli Anlatım Dvd'li Hikâye Kitabı Kullanımı	203
Dezavantajlı Kişilerin Sosyal Entegrasyonu ile İstihdam Edilebilirliklerinin Geliştirilmesi	204
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı İle İlgili Araştırmaların İncelenmesi	205
Çerkezköy İlçesi Akademik Performansa Dayalı Tarama Faaliyeti	206
Özel Eğitim Sonrası İş Hayatı İle Bütünleşmeye Yönelik Destekli İstihdam Koçlarının Yetiştirilmesi	207
Özel Öğrenme Güçlüğü ve Videoyla Kendine Model Olma	208
Tablet Bilgisayarla Eğleniyorum, Öğreniyorum	209
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Fiziksel Aktivitenin Katkıları	210
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Ortak Dikkat Becerisi ve Etkilerinin İncelenmesi	211
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Sözlü İletişim Becerilerinin Gelişiminde Gömülü Öğretimin Etkilerinin İncelenmesi	212
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerin Motor Yetersizliklerine Müdahale Örnekleri	213
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Ayırt Etme	214

Öğretiminin Gözleyerek Öğrenme Becerisinin Öğretimi Üzerindeki Etkileri	
Otizmlı Çocukların Emme Davranışlarına İlişkin Annelerin Yaşantıları	215
Farklı Ülkelerin Uygulamalı Davranış Analizine Yönelik Uygulamalara Bakışı	216
Şimdi Haberleri Sunuyoruz: Otizm...	217
“Ailem Öğretmenim El Ele Ben Bir Adım İleriye” Eğitime Aile Katılımı Projesi	218
İnterdisipliner Aile Eğitimi Modeli: Örnek Uygulama	219
Oyun Zamanı: Aile Eğitimi Uygulaması Örneği	220
Kekemeliği olan Çocukların Annelerinin Yılmazlık ve Sosyal Destek Düzeyleri	221
Kekemeliği olan Çocukların Annelerinin Umut ve Öznel İyi Oluş Düzeyleri	222
En Az Üç Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Annelerin Gereksinimlerinin Belirlenmesi	223
Gelişim Geriliği Olan Çocuğa Sahip Annelerin Algıladıkları Destek Sistemlerine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi	224
Birden Fazla Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Babaların Gereksinimlerinin Belirlenmesi	225
Özel Gereksinimli Çocuğu Olan İki Yakın Akrabanın Gereksinimlerinin Belirlenmesi ve Karşılanması: Bir Örnek Çalışma	226
Avrupa Ülkelerinde Aile Eğitimi ve Katılımı Uygulamaları	227
Ağır Düzeyde Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Annelerin Çocuklarının Boş Zamanlarını Değerlendirmeye Yönelik Görüşleri	228
Öğretmen Yetiştirmede ve Öğretmenlerin Profesyonel Gelişimlerinde Süpervizyon Modelleri	229
Özel Eğitim Alanında Yardımcı Teknolojilerin Kullanıldığı Araştırmaların İncelenmesi	230
Özel Eğitimde İşitsel Teknoloji Koçluğu: Bug-In-Ear (BIE)	231
Özel Eğitimde Animasyon Kullanımı	232
Zihinsel/Gelişimsel Yetersizliği Olan Bireylere Sağlanan Hizmetlerde Uluslararası ve Ulusal Öncü Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri	233
Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Şurası’nda Özel Eğitim	234
Özel Eğitimde Etik	235
Türkiye ve Dünyada Özel Eğitimin Öncüleri	236
Türkiye’de Çocuk Parklarında Özel Eğitime Gereksinimi Olan Çocukların İhtiyaçları	237
İlkokul ve Ortaokullarda Görülen Problem Davranışların Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi	238
Özel Gereksinimli Kardeşi Olan Çocuklarda Kardeşlik İlişisini Etkileyen Özellikler	239
Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Yöneticilerin Okuldaki Görevlerine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi	240
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Kalitesinin	241

Değerlendirilmesine Yönelik Araştırmaların İncelenmesi	
Engellilerde Rehabilitasyon Psikolojik Danışmanlığı Hizmetleri	242
Özel Eğitim Merkezlerinde Sunulan Hizmetlerin Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi	243
İşitme Engellilerin Eğitimi Alanına Özgü Makale Betimleme Aracı	244
Türkiye’de Zihin Yetersizliği Olan Bireylere İş ve Meslek Eğitimine Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin Gözden Geçirilmesi	245
Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Çocuklarının Durumunu Dini Açıdan Değerlendirmesi	246
Otizm Spektrum Bozukluğu ve Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Anne, Baba ve Kardeşlerinin Sürekli Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi	247
İşlevsel Akademik Beceriler	248
Rehberlik ve Araştırma Merkezi Veli Memnuniyet Anketi: Eskişehir Tepebaşı Ram Örneği	249
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Oyunu Değerlendirme ve Oyuna Dayalı Değerlendirme	250
Bir Odak Grup Görüşmesi: Ülkemizde Olumlu Davranışsal Destek Programının Özel Eğitim Hizmetleri İçerisinde Uygulanabilirliğinin İncelenmesi	251
Öğretmenlere Verilen Özgül Öğrenme Güçlüğü Eğitiminin Etkisi	252
Çocuklarda Müzik Algısı ve Koklear İmplant	253
Babalık Rollerine Tarihsel ve Kuramsal Bakış: Babalık Rol Kuramları	254
Türkiye’de Matematik Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylere Yönelik Yapılan Çalışmaların İncelenmesi	255
Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin, Ağır-Orta Düzey Zihin Engelliler Matematik Programında Yer Alan Amaç ve Davranışların Kazanımına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi	256
Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Özbakım Becerilerinin Öğretimine Yönelik Öğretmen Görüşleri	257
Özel Eğitim Uygulama Merkezine Yönelik Öğretmen ve Velilerin Algılarının Metaforik Olarak Karşılaştırılması	258
Özel Yetenekli Öğrencilerin Kavram Öğrenme ve Kavram Yanılgılarını Tespit Etmede Haiku Kullanımı	258
Otizimli Çocuklarda Dil Ve Konuşma Hizmetleri	258
Öğretmenler ve Veliler İçin Özel Eğitim Farkındalık Uygulamaları Çalışması	258
Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Öğretmenliği Programı’nda Eğitim Gören 1. Sınıf Öğrencilerinin Özel Eğitim Dersi Sunum Yöntemlerine İlişkin Görüş ve Değerlendirmeleri	258
Özel Gereksinimli Öğrencilere Okuma ve Yazma Öğretiminde Cümle Temelli Öğretim Yönteminin Kullanılmasıyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi	258
“STAR” Stratejisi (Öğrenme Paketi)	258

ÇALIŞTAYLAR

Otizmlı Çocuklar İçin Eğitim Programı Geliştirme: Değerlendirme, Hedef Belirleme, Öğretimi Tasarlama, Uygulama Stratejileri ve Problem Davranışların Kontrolü	260
Çalışma Belleği Ölçeği Uygulama Eğitimi	261
Gelişimsel Geriliği Bulunan Çocuklara Yönelik Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı	262
Sağlıkçı ve Eğitimcileri Birleştiren Köprü, Özel Eğitim ve Görme Profili	263
Ağır ve Çoklu Yetersizliği Olan Çocukların Eğitimi	264
Tek Denekli Araştırmalarda Meta Analiz ve Etki Büyüklüğü Hesaplamaları	265
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Beslenme Problemleri, Değerlendirilmesi ve Çözüm Önerileri	266
İVO-ODS Otizm Spektrum Bozukluğu Kapsamlı Değerlendirme Seti (İVO-ODS) Uygulayıcı Sertifika Eğitimi	267
Düzeltilici Matematik Öğretimi: Şema Temelli Sözlü Problemleri Çözme Stratejisi	268
Nörobilişsel ve Nörobilim Bakış Açısıyla: Okuma ve Okuma Güçlükleri Araştırmalarında Yeni Paradigmalar	269
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Karşılıklı Taklit Eğitimi	270
Matematikte İşlem Akıcılığının Geliştirilmesi	271
Gelişimsel Yetersizlik ve Aile Eğitimi: Teori ve Pratik (Sorular Bizden, Cevaplar Sizden)	272
Otizmlı Bireyler İçin Alternatif İletişim ve Konuşma Üreten Cihazlar: Dokun Konuş	273
Matematik Öğrenme Güçlüğü (Diskalkuli): Tanımı, Belirtileri, Nedenleri, Belirleme Yöntemleri ve Diskalkuliye Sahip Öğrencilere Matematik Öğretimi	274
Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) Eğitimi	275
Pekiştireç Belirleme ve Sistematik Pekiştireç Değerlendirme Yöntemleri	276

SÖZLÜ BİLDİRİLER

İlkokul ve Ortaokullarda Görülen Problem Davranışların Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi

Arş. Gör. CİHAN SERT - Arş. Gör. ŞENOL DEMİRTAŞ
Yrd. Doç. Dr. ZEHRA ATBAŞI - Doç. Dr. ÇİĞİL AYKUT
Doç. Dr. NECDET KARASU

Bu araştırmanın amacı, öğretmen ve yönetici görüşlerine dayanarak, okullarda görülen yaygın problem davranışları belirlemektir. Nitel araştırma çerçevesinde planlanan araştırmanın çalışma grubu, Ankara ilinde 1. ve 2. kademe Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokul ve ortaokullarında görev yapan 10 okul yöneticisi, 10 Psikolojik Danışma ve Rehber Öğretmeni ile 15 sınıf öğretmeni ve 19 branş öğretmeni olmak üzere toplamda 54 katılımcıdan oluşmaktadır. Veriler uzman görüşü alınarak ve sahada test edilerek araştırma ekibi tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile gerçekleştirilmiştir. Sahadan veri toplama aşamasında hedef kitle ile görüşmeler yüz yüze bireysel olarak kaydedilmiştir. Alınan kayıtların dökümü gerçekleştirildikten sonra analizler tamamlanmıştır. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda yapılan içerik analizi sonucunda, “şiddet-saldırganlık ve “itaatsizlik” olmak üzere iki ana tema belirlenmiştir. Şiddet ve saldırganlık ana teması altında davranışları sınıflamak için “kişilere dönük fiziksel ve sözel şiddet” ile “nesnelere dönük fiziksel şiddet” temaları oluşturulmuştur. İtaatsizlik ana teması ise “sınıf düzenini bozucu davranışlar, otoriteye karşı davranışlar ve okul düzenini bozucu davranışlar” olarak temalara ayrılmıştır. Araştırma bulgularına göre 54 katılımcının 38’i öğrencilerin fiziksel şiddette bulduklarına dair görüşler belirtmişlerdir. Katılımcıların fiziksel şiddet içerikli davranışlardan sırasıyla en çok “vurma, itme, kavga etme, çelme takma, nesne atma ve kalem batırma” davranışı ile ilgili görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Sözel şiddete yönelik ise toplamda 32 katılımcı görüş bildirmiştir. Katılımcıların sırasıyla en çok “küfretme, argo kelimeler, hakaret etme, şikâyet etme, yalan söyleme, alay etme” davranışı ile ilgili görüş bildirdikleri belirlenmiştir. 30 katılımcı ise sınıf düzenini bozucu davranışlarla ilgili sırasıyla en çok “izinsiz konuşma, yerinde oturmama, dersi dinlememe” davranışı ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Okul düzenini bozucu davranışlara yönelik ise toplamda 14 katılımcı en çok “koşma” davranışı hakkında görüş bildirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim ortamı, problem davranışlar, yönetici ve öğretmenler.

Dezavantajlı Kişilerin Sosyal Entegrasyonu ile İstihdam Edilebilirliklerinin Geliştirilmesi

Yrd. Doç. Dr. AYTEN DÜZKANTAR

Bu projenin genel amacı; Dezavantajlı kişilerin sosyal entegrasyonu ve/veya istihdam edilebilirliğinin artırılması, işgücü piyasasına erişimlerinin kolaylaştırılması ve işgücü piyasasına girişlerinin önünde yer alan engellerin kaldırılmasına katkıda bulunmaktır. Bu genel amaca ulaşılabilmesi için öncelikle hedef kitlenin engellilerin istihdamına ilişkin tutumlarının belirlenmesi gerekir. Çünkü engellinin entegrasyonundaki başarının ön koşullarından biri de hedef kitlenin olumlu tutumlara sahip olmasıdır.

Kamuoyunda zihinsel engelli bireylerin istihdamlarına yönelik tutumun tespiti, hedef kitlenin tutumlarının alt ögeleri arasında bir fark olup olmadığı ya da ne yönde bir farkın olduğunun tespiti için Edirne Merkez’de 1000 kişiye yönelik anket çalışması yapılmıştır. Yürütücü danışman öncelikle geçerlilik ve güvenilirliği olan ölçme aracı oluşturmak için Likert tipi iki ölçme aracı oluşturmuştur. Katılımcılarda 500’üne olumlu ifadelerle oluşturulan likert tipi ölçek uygulanarak ölçme aracının geçerlilik ve güvenilirliği çalışılmış. Ölçeğin istenilen değerlere sahip olduğu belirlendikten sonra da diğer 500 kişilik katılımcıdan tutma ilişkin veriler toplanmıştır. Oluşturulan iki adet beş dereceli Likert tipi ölçekten biri geçerlilik ve güvenilirlik belirlenmek üzere uygulanmıştır. Yapılan uygulama sonucunda elde edilen verilerden iç tutarlık katsayısını gösteren Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır (Berberoğlu, G., 1990). Araştırmacılar tarafından tekrarlanan güvenilirlik çalışması sonucunda (n=500), ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.96 ($\alpha = 0.96$) olarak bulunmuştur. Araştırmanın genel amacı çerçevesinde cevapları aranan alt problemlere yönelik anket formları ile toplanan verilerin gerekli istatistiksel çözümleri için SPSS (Statistical Packet for Social Sciences) programından yararlanılmıştır. Yaşa göre analizlerde katılımcıların yaşlarına göre engellilerin eğitime ilişkin tutumlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Katılımcıların yaşları arttıkça engellilerin istihdamına ilişkin tüm alt boyutlarda ve toplam puanda tutumları daha olumlu olarak ortaya çıkmıştır. 18-25 yaş grubunda yer alan katılımcılar en olumsuz tutuma sahiptir. Diğer alt mameçlara ilişkin bulgu ve öneriler izleyicilerle paylaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: Engelli, istihdam, işe yerleştirme.

Yetişkinlerde Etkinlik Çizelgelerinin Kullanımı

ALPEREN SAĞDIÇ¹, ALİ İRFAN ÇAKA¹, BİNYAMİN
BİRKAN¹

¹ TOHUM OTİZM VAKFI

Etkinlik çizelgeleri bireyi bir dizi etkinliği yerine getirmeye yönlendiren fotoğraf ya da sözcükler setidir. Çizelge kullanmayı öğretmenin amacı otizmlı çocukların anne/baba ve öğretmenlerden ipucu almaksızın etkinlikleri yerine getirebilmelerini sağlamaktır. Çocukların özelliklerine bağlı olarak çok ayrıntılı (bir beceriyi tüm basamaklarına ayırarak) ya da çok genel olarak (tüm etkinlikler için tek bir ipucu kullanarak) hazırlanabilir. Otizm Spektrum Bozukluğu olan öğrencilerin öğrendikleri becerileri etkinlik çizelgeleri yardımı ile günlük hayatlarında bağımsız olarak uygulayabilmeleri hayatlarında pozitif sonuçlar doğurması açısından çok önemlidir. Çizelgeler yetişkin bireylerde uzun ve daha ayrıntılı tepki zincirlerini tamamlamayı, ev becerilerini, diğer bireyler ile etkileşime girmeyi, iş için gerekli temel becerileri geliştirmeyi ve toplumsal yaşama katılma gibi kritik becerilerin geliştirilmesinde yardımcı olur. Bazı öğrenciler için bizlerin kullandığı hatırlatıcılar ve yemek tarifleri gibi küçük ipucu sistemleri olabiliyorlarken bazı öğrenciler için yaşamın her alanında yanından ayırmadığı en büyük destekçisi olabilir. Bu sunumda Tohum Otizm Vakfı Özel Eğitim Okulunda uzun yıllardır eğitim gören ve şimdi artık birer yetişkin olan otizm spektrum bozukluğuna sahip öğrencilerimizin evde, okulda, iş yerinde ve diğer sosyal ortamlarda etkinlik çizelgeleri kullanarak yeni beceriler öğrenmeleri, bağımsızlık kazanmaları, meşguliyetlerinin artırılması, problem davranışların ortaya çıkmadan önlenmesi ile iş kaybetmelerinin önüne geçilmesi ve sosyal ilişkilerinin artırılması konularında etkinlik çizelgelerinden nasıl faydalandığımız aktarılacaktır. Ayrıca yazılı ve fotoğraflı etkinlik çizelgelerinin kullanım örnekleri fotoğraf ve video görüntüleri üzerinden somut uygulama örnekleriyle tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Etkinlik Çizelgeleri, Otizm Spektrum Bozukluğu.

Otizimde Bilimsel Dayanaklı Uygulama Örneği: Bir Durum Çalışması STAR

ESRA MACAROĞLU AKGÜL¹

¹ *FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ*

Otizmin tek çaresi olan erken ve yoğun eğitim, bilimsel dayanaklı uygulamalarla oluşturulduğunda ve desteklendiğinde, eğitim sonucunda farklı sürelerde de olsa başarı mutlaka gelmektedir. STAR otizm destek programı, otizm araştırmalarına dayalı öğretim stratejilerini içeren bir programdır. Temelleri 1973 de atılan ve 40 yıldan fazladır sürekli kendini yenileyip geliştiren STAR ın araştırmalara ve verilere dayalı olması, bu programın bilimsel dayanaklı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu araştırmada ele alınan, STAR programının dil ve kültürden bağımsız olarak otizimli bir Türk çocuğuna uygulandığında ortaya çıkan durumun detayları ile incelenmesidir. Araştırma bütüncül tek durum deseni kullanılarak nitel bir çalışma olarak, 8 aylık düzenlenmiştir. 2015-2016 öğretim yılında Amerika Birleşik Devletleri Iowa eyaletinde bulunan Northwest Ortaokulunda gerçekleşen çalışmada, 15 yaşında otizimli bir kız öğrenci, Arya, konu edinilmiştir. Arya sözel iletişimi hemen hiç olmayan buna karşılık beden dilini ve sözel olmayan iletişimi geliştirmiş bir bireydir. Amerika'nın dili, insanları ve kültürüne ilk kez uzun süreli bir maruz kalma durumunda olan otizimli bir gencin, kendisine uygulanan bilimsel dayanaklı bir eğitim programına vereceği tepkiler ve programın Arya üzerindeki etkisini detayları ile anlamak bu çalışmanın temel amacını ortaya koymaktadır. STAR programının bilimsel dayanaklı ve başarılı bir program olduğu geliştiricileri tarafından çeşitli araştırmalarla kanıtlanmış olup bu araştırmada, programın geliştirildiği dil ve kültürden olmayan otizimli bir Türk genci üzerindeki etkileri nasıldır? sorusuna cevap aranmıştır. Araştırma verileri STAR programı ölçekleri ve uygulama materyalleri ile toplanmış olup, öğretmen ve veli görüşmelerinin kayıtları ile desteklenmiştir. Çalışma sonunda verilerin kodlanması yoluyla analizinden elde edilen bulgular sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: otizm, bilimsel dayanaklı uygulama, durum çalışması, kaynaştırma eğitimi

Sözel Davranış: Otizmliler Çocuklara Dil Becerileri Kazandırma Modeli

BİNYAMİN BİRKAN,¹

¹ BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ/TOHUM OTİZM VAKFI

Otizmliler çocuklar potansiyellerini tam olarak kullanılabilmeleri için etkili ve bireyselleştirilmiş Uygulamalı Davranış Analizi (UDA) temelli öğretim programlarına ihtiyaç duyarlar. Sözel Davranış (SD) yaklaşımı son 15-20 yılda UDA'nın öğretilerinden ortaya çıkmış nispeten yeni ve bilimsel bir yaklaşımdır. SD eğitimi bir çocuğu, ergeni veya yetişkini dil öğrenmeye motive ederek, sözcükleri kendi amaçladıklarıyla birleştirebilmelerini sağlar. Öğrenci arzu edilen nesnelere veya arzu edilen başka motive edici sonuçlara sahip olabilmek için sözcüklerden yararlanabileceğini öğrenir. Bu eğitimde sözcükleri sadece etiketlemeye (kedi, köpek vb.) odaklanmaktan kaçınılır. Daha çok öğrencinin isteme ve fikirlerini iletmek için dili nasıl kullanacağını öğrenmesi esas alınır. Başka bir deyişle, bu eğitim, sözcükleri neden kullandığımızı anlamaya odaklanır. Batılı ülkelerde otizmliler çocuğa sahip ebeveynlerin SD yaklaşımına ilgi göstermeleri 1998 yılında Dr. Sundberg ve Dr. Partington'ın gerçekleştirdiği bilimsel çalışmaları yayınlarından sonra olmuştur. İkibinli yılların başına gelindiğinde alanda bu yeni yaklaşım benimsenmiş ve bunun sonucunda otizmliler çocukların dil gelişimlerinde çok olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Alan yazın tarandığında ve uygulama örnekleri gözden geçirildiğinde ülkemizde otizmliler çocuklara dil becerilerinin öğretimini amaçlayan yaklaşımların yaygınlaştırılmasına gerekliliği açıkça ortadadır. SD ülkemize kavram olarak yeni girmeye başlamış olsa da bilimsel bir yaklaşım olmasına rağmen tanınmamaktadır.

Bu konferans da SD yaklaşımının alana tanıtımı hedeflenmektedir. Sunum sırasında katılımcılarla SD eğitiminin ne olduğu, ilgili kavramları, UDA'yı temel alan diğer yaklaşımlarla farklılıkları ve benzerlikleri, sınırlılıkları, bilimsel çalışma sonuçları ve uygulama örnekleri paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sözel davranış, iletişim, otizm, gelişimsel yetersizliği olan çocuklar

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Hayali Oyun Davranışlarının Çeşitlendirilmesinde İpucunun Giderek Arttırılmasıyla Öğretimin Etkililiği

GİZEM ERGİN¹, ARZU ÖZEN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bu araştırmanın amacı, otizm spektrum bozukluğu olan çocukların hayali oyun davranışlarının çeşitlendirilmesinde ipucunun giderek arttırılmasıyla öğretimin etkililiğini incelemektir. Araştırma kapsamında araştırmaya katılan çocuklara belirlenen oyun teması içerisinde hayali işlevsel oyun (oyuncaklarla oynanan kurgusal oyun) davranışları öğretilmiştir. Araştırmada aynı zamanda belirlenen oyun teması içerisinde hedeflenen oyun davranışlarının sözel ifadelerini içeren eylemlerin adlandırılmasına ilişkin hedeflenmeyen bilgi sunumu gerçekleştirilmiş, bu eylemlerin genelleme oturumlarında ise katılımcılara çoklu örnekler sunulmuştur. Araştırma tek denekli araştırma yöntemlerinden katılımcılar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli ile desenlenmiştir. Araştırmaya 3-6 yaş aralığında, otizm spektrum bozukluğu olan üç erkek çocuk katılmıştır. Araştırma bulguları, araştırmanın tüm katılımcılarının oyun teması içerisinde hedeflenen oyun davranışlarını kazandıklarını, kazandıkları bu davranışları farklı araç-gereçler arasında genellediklerini ve öğretim oturumları sonlandırıldıktan 1, 2 ve 3 hafta sonra da kazandıkları hayali işlevsel oyun davranışlarını sürdürebildiklerini göstermektedir. Araştırmanın hedeflenmeyen bilgi boyutunda, katılımcıların hedeflenmeyen bilgi edinim düzeylerinde artış görülmüş ve katılımcılar öğrendikleri eylemleri hedeflenmeyen bilgi edinim düzeylerine paralel olarak kendilerine sunulan çoklu örneklere genellemişlerdir. Araştırmanın sosyal geçerlik verileri "Anne-Baba Sosyal Geçerlik Formu" kullanılarak katılımcıların anne ve babalarından toplanmıştır. Katılımcıların anne ve babaları, çocuklarının hayali oyunlara ilgilerinin arttığını, araştırma kapsamında edindikleri oyun davranışlarını ev ve okul ortamlarında sergilediklerini, oyun düzenlemelerinin sosyal etkileşimlerini güçlendirdiğini belirtmişlerdir. Toplanan sosyal geçerlik verileri araştırmanın sosyal açıdan güçlü olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, İpucunun giderek arttırılmasıyla öğretim, Oyun davranışları, Hedeflenmeyen bilgi, Çoklu örnekler.

Bilimsel Dayanaklı Uygulamaları Belirlemede “Tek-Denekli Deneysel Araştırmaların Niteliksel Göstergeleri” Yönergesinin Kullanımı: Matematik Becerilerinin Öğretiminde Örneklerle Açıklanması

ORHAN AYDIN¹, ELİF TEKİN İFTAR², SALİH RAKAP³

¹⁻² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

³ ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Bilimsel dayanaklı uygulamalar özellikle son 20 yılda araştırmacıların ve eğitim politikalarını belirleme sürecinde rol oynayan kurumların ve meslek örgütlerinin özel önem verdiği konuların başında gelmektedir. Bir uygulamanın bilimsel dayanaklı olup olmadığını belirleme sürecinde ise farklı araştırma grupları ve meslek örgütleri çeşitli girişimler başlatarak farklı araştırma tasarımlarında aranabilecek niteliksel göstergelerin neler olabileceğine yönelik birtakım öneriler sunmuşlardır. Örneğin; Horner ve meslektaşları 2005 yılında tek-denekli deneysel araştırmalar için niteliksel göstergelerden söz eden bir çalışma yayımlanmıştır. Gersten ve meslektaşları ise, aynı yıl aynı dergide grup deneysel çalışmalara ilişkin niteliksel göstergelerden söz eden bir çalışma yayımlanmıştır. Bunlarla birlikte, otizmlili çocuklara yönelik yapılmış tek-denekli deneysel çalışmaların niteliksel göstergelerini belirlemeye yönelik yönergeler (örn., Reichow vd., 2008) de geliştirilmiş ve otizm dahil diğer gelişimsel yetersizliği olan bireylere ilişkin yürütülen grup deneysel ve tek-denekli deneysel araştırmalar için niteliksel göstergeler çeşitli araştırmacılar ve kuruluşlar tarafından (örn., Tate vd., 2008; Kratochwill vd., 2011, Council of Exceptional Children-CEC, 2014; What Work Clearinghouse-WWC, 2014) yürütülen çalışmalarla belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, tek-denekli deneysel araştırmalar için niteliksel göstergelerden alanyazında ilk kez söz eden Horner ve meslektaşları tarafından 2005 yılında geliştirilen “Tek-denekli Deneysel Araştırmaların Bilimsel Dayanaklı Uygulamaları Belirlemede Niteliksel Göstergeleri” yönergesinin bilimsel çalışmalarda nasıl ele alınabileceği, bu göstergeler ışığında “kabul edilebilirlik” ölçütlerini karşılayan çalışmaların nasıl belirlenebileceği ve çalışmalarda etkisi incelenen bir uygulamanın bilimsel dayanaklı bir uygulama olarak değerlendirilmesi sürecinde hangi ölçütlerin dikkate alınabileceği, otizm spektrum bozukluğu olan bireylere matematik becerileri öğretimi konusunda yayımlanmış çalışmalardan örnekler verilerek açıklamaktır. Bu amaç kapsamında 10 çalışma Horner ve meslektaşları tarafından önerilen beş kategorideki 21 niteliksel göstergelyi tam karşılayıp karşılamamasına göre gruplandırılarak geliştirilen formda incelenmiş olup Horner ve meslektaşlarının bir çalışmanın “kabul edilebilir” olması için söz ettiği değişkenler açısından ele alınmıştır. Değerlendirilme ölçütleri ve alanyazın dikkate alınarak tek-denekli deneysel araştırmaların niteliksel göstergeleri tartışılmış olup alan uzmanlarına çeşitli öneriler de bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel dayanaklı uygulamalar, Tek-denekli deneysel araştırma, Otizm spektrum bozukluğu, Matematik.

Otizmlı Çocuğu Olan Babaların Günlük Yaşam Aktivitelerine Katılım ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi

SEMA GÜL TÜRK¹, SERPİL ALPTEKİN², MAHMUT YARAN³

¹ OGEM

²⁻³ ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Otizm, iletişim ve sosyal etkileşim yetenekleri ileri seviyede bozukluk gösteren ve gelişmede bir uyumsuzluk meydana gelen bir engellilik durumudur. Otizmlı çocuklar fiziksel ve zihinsel engellerinden dolayı günlük aktivitelerini yapmada, akranlarına uyum sağlamada zorlanırlar. Ebeveyleerin çocuğunun iletişimde sınırlılıkları olduğunu fark etmeleri ve uygun olmayan davranışlar sergilemesine tanıklık etmeleri; kendileri için hem içinde yaşadığı kültürel yapı ve değerler sistemi bağlamında, hem de kendi amaçları, beklentileri, standartları ve endişeleri açısından, yaşamdaki durumu ile ilgili algısında değişiklik ve depresyon kaynağı olabilmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı otizmlı çocuğu olan babaların günlük yaşam aktivitelerine katılım ve depresyon düzeylerini belirlemektir. Çalışmamıza yaş ortalamaları 34,30±5,93 olan, çocuklarına otizm tanısı konmuş 20 baba katılmıştır. Katılımcıların 3 tanesinin 1, 12 tanesinin 2, 1 tanesinin 3 çocuğu bulunmaktadır. Tüm katılımcıların sadece 1 çocuğuna otizm tanısı konulmuştur. Çocukların yaş ortalamaları 6,15±2,35'dir. Araştırma verilerini toplamak amacıyla iki ölçme aracından yararlanılmıştır. Babaların günlük yaşam aktivitelerine katılım düzeylerini belirlemek için "Nottingham Genişletilmiş Günlük Yaşam Aktiviteleri Anketi (NGYA)", depresyon düzeylerini belirlemek için ise "Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ)" kullanılmıştır. Çalışmamızda bir form hazırlanarak ölçek ve anket eklenmiştir ve ebeveynlerden doldurmaları istenmiştir. Araştırma verilerinin hesaplanmasında SPSS 21.0 paket programı kullanılarak; yüzdeler, frekans, korelasyon, ortalama ve standart sapma hesaplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, katılımcıların NGYA ortalama puanları 60,05±10,99 ve BDÖ ortalama puanları 6,45±5,38 olarak bulunmuştur. Babaların 15 tanesinde minimal depresyon (BDÖ<9), 4 tanesinde ise hafif depresyon (9<BDÖ<17) ve 1 tanesinde orta düzey depresyon bulguları (17<BDÖ<29) saptanmıştır. Günlük yaşam aktivitelerindeki ortalama puanları ise 60,16±10,21'dir. Çalışmada aynı zamanda depresyon ve yaşam kalitesi arasında bir ilişki olup olmadığına da bakılmış ve minimal düzeyde depresyonu olan babalar ile hafif ve orta düzeyde depresyonu olan babaların NGYA ortalamaları ile depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır(p<0.01). Sonuç olarak otizmlı çocuğu olan babaların depresyon düzeyleri arttıkça günlük yaşam aktivitelerine katılımları azalmakta olduğu görülmüş ve bu sonuçlar alan yazında bulunan araştırma sonuçları ile beraber tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: otizm, depresyon, yaşam kalitesi.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bir Çocuğun Problem Davranışlarının Azaltılmasında ve Dersle İlgilenme Davranışlarının Artırılmasında İşlevsel İletişim Öğretiminin Etkililiği

YUSUF ALPDOĞAN¹, ELİF SAZAK PINAR²

¹ MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

² ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

Bu araştırmada otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bir çocuğun problem davranışlarının azaltılmasında ve dersle ilgilenme davranışlarının artırılmasında işlevsel iletişim öğretiminin etkililiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma Bolu ilinde OSB tanısı almış yirmi üç çocuk arasından belirlenen, araştırma için gerekli ön koşul becerilere sahip, problem davranışları yoğun olan ve anne-babasının çalışmaya katılmalarında gönüllü oldukları iki çocuk ile yürütülmüştür. Çocuklardan biri pilot uygulamada, diğeri de gerçek uygulamada yer almışlardır. Gerçek uygulamada yer alan katılımcı, Bolu İlinde bir ilköğretim okulunun alt sınıfı olan otizm sınıfında 4 yıldır eğitimine devam etmektedir.

Çalışma temelde iki basamakta yürütülmüştür. Birinci basamakta katılımcının problem davranışlarının (eşyaları fırlatma, vurma ve ısırma) işlevleri "İşlevsel Değerlendirme Tarama Aracı" (Tekin-İftar 2012) ve Öncül-Davranış-Sonuç Kaydı ile belirlenmiş, ikinci basamakta problem davranışlara benzer işlevlere sahip iletişim becerileri (mola istemek için iletişim kartı kullanma ve düzeyine uygun etkinliklerle ilgilenme) katılımcıya öğretilmiştir. Uygulama tek denekli araştırma desenlerinden yoklama evreli ortamlar arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Bunun için başlama düzeyi evresi, uygulama evresi, izleme ve genelleme oturumları düzenlenmiştir. Her bir evredeki veriler olay kaydı tekniği kullanılarak toplanmıştır. Uygulama evresinde katılımcıya işlevsel iletişim becerileri uyumsuz ve alternatif davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçleri kullanılarak öğretilmiştir. Başlama, uygulama ve izleme oturumları katılımcının problem davranışlarının en yoğun gözüktüğü ev, sınıf ve spor salonu ortamlarında gerçekleştirilmiştir. Genelleme oturumları ise yine aynı ortamlarda farklı bir uygulayıcı (katılımcının annesi) tarafından yürütülmüştür. Araştırmada kullanılan yöntemin sosyal geçerliğine yönelik bulgular ise katılımcının annesinden öznel değerlendirme yoluyla elde edilen verilerden sağlanmıştır. Araştırmanın sonucunda OSB olan çocuğun problem davranışlarının nesne elde etmek ve zor bir görevden kaçmak için problem davranışlar sergilediği, bu problem davranışlar ile aynı işleve sahip iletişim becerilerinin işlevsel iletişim öğretimi ile öğretildiğinde problem davranışların azaldığı, aynı zamanda katılımcının dersle ilgilenme davranışlarının arttığı görülmüştür. Elde edilen bulgular ilgili alan yazın ve uygulamalar çerçevesinde tartışılmış ve öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, işlevsel iletişim öğretimi, işlevsel değerlendirme, problem davranışlar, dersle ilgilenme davranışları.

Üstbilişsel Okuduğunu Anlama Stratejileri Öğretim Paketinin Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilerin Okuduğunu Anlama Becerileri Üzerindeki Etkisi

MUSTAFA CELEP¹, ALPASLAN KARABULUT²
^{1,2} *ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ*

Bu araştırmanın amacı, hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerde üstbilişsel okuduğunu anlama stratejileri öğretim paketi a) okuduğunu anlama becerilerini geliştirmede, b) eğer etkili olursa bu performanslarını 1,3, ve 4 hafta sürdürmelerinde ve c) farklı metinlere genellemelerindeki etkililiğini belirlemektir. Deneklerin seçimi için ön koşullar belirlenmiştir. Bu önkoşullar; hecelemeden verilen bir metni akıcı okuma, içinde bir kahramanın olduğu olay, zaman yer vb. içeren metine ilişkin okuduğunu anlama sorularından %30-40'ına doğru cevap verme olarak belirlenmiştir. Araştırma hafif düzeyde zihinsel yetersizliği tanısı almış ve normal eğitim sınıfına devam eden biri kız ikisi erkek olan 3 ilkokul öğrencisiyle yürütülmüştür. Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden denekler arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma sürecinde öğrencilere üstbilişsel stratejilerin kullanımını öğretmek amacıyla hikâyeler kullanılmıştır. Uygulama oturumlarında öğretmen yüksek sesle düşünme tekniğini kullanarak ve stratejiyi modelleyerek doğrudan öğretim yöntemine göre öğretimleri desenlemiştir. Her uygulama oturumu sonunda öğrencilerin okuduğunu anlama düzeyini belirlemek için değerlendirme oturumu düzenlenmiştir. Veri toplama aracı olarak “Okuduğunu Anlama Başarı Testi” uygulanmıştır. Öğrencilerle öğrencilerde üstbilişsel okuduğunu anlama stratejileri öğretim paketinin öğretimi birebir öğretim oturumlarında gerçekleştirilmiş değerlendirmeler ise bireysel olarak yapılmıştır. Araştırma raporlaştırma aşamasındadır. Araştırma ilgili literatür doğrultusunda hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilerle yapılan araştırma bulgularıyla tartışılarak raporlaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel Strateji, üstbiliş, okuduğunu anlama, zihinsel yetersizlik.

Türkiye’de Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Gerçekleştirilen Lisansüstü Tezlerinin What Works Clearinghouse (WWC) Ölçütlerine Göre İncelenmesi

ELİF SAZAK PINAR¹, IŞIL TERZİOĞLU², KÜBRA KESKİN
TERZİOĞLU¹, BURCU AKTAŞ¹, ADNAN ARI³
¹⁻² ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
³ İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Bakanlığı Eğitim Bilimleri Enstitüsünün bir girişimi olarak 2002 yılında kurulan What Works Clearinghouse (WWC) adlı kuruluş, eğitim programları, ürünler, uygulamalar ve eğitim politikalar içi bilimsel dayanakları inceleyerek değerlendirmekte ve güvenilir bir bilgi kaynağı oluşturmayı hedeflemektedir. Bu kuruluş tek denekli araştırma yöntemleri konusunda bir panel hazırlamakta, bu yöntemlerin bilimsel dayanak standartlarını belirlemektedir. Bu çalışmada Türkiye’de Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan bireylere yönelik tek denekli araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen lisansüstü tezlerinin What Works Clearinghouse ölçütlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Yükseköğretim Kurulu’na yayımlanmış 33 çalışmaya ulaşılmıştır. Araştırmaya dahil edilecek tez ölçütleri; eğitim ve öğretim tezi olma, OSB olan bireyler ile yürütülmüş olma, tek denekli araştırma desenlerinde tasarlanmış olma ve yazar tarafından erişime açık bırakılmadır. Belirlenen 33 tez çalışması WWC Tek Denekli Araştırma Ölçütleri (2013) ve Eğitim ve Davranış Bilimlerinde Tek Denekli Araştırmalar (Tekin-İftar, 2012) kaynaklarına dayalı olarak, araştırmacılar tarafından hazırlanmış bir kontrol listesi ile değerlendirilmiştir. Kontrol dört alan uzmanı tarafından incelenmiş, beş araştırmacı tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiş ve tutarlılığına bakılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin betimsel analizi yapılmıştır. Çalışmalar önceden belirlenen temalara göre değerlendirilmiş ve temalar çerçevesinde yorumlanmıştır. Araştırma kapsamındaki çalışmalar; çalışma amacının objektif ve gözlenebilir bir şekilde belirtilmesi, çalışmada kullanılan tek denekli araştırma modelinin ayrıntılı bir şekilde açıklanması, çalışmadaki katılımcılarının özelliklerinin açıklanması, uygulamanın gerçekleştirildiği ortamın özelliklerinin açıklanması, kullanılan materyallerin özelliklerinin açıklanması, bağımlı değişkenin yinelemeye olanak verecek şekilde açıklanması, bağımsız değişkenin yinelemeye olanak verecek şekilde açıklanması, çalışmada işlevsel ilişkinin kurulma durumu, çalışmada iç geçerliğin sağlanma durumu, çalışmada dış geçerliğin sağlanma durumu, bir evrede en az üç veri noktası olma durumu, karşılaştırma modellerinin evrelerinde en az beş veri noktası olma durumu, uygulama ve gözlemciler arası güvenilirlik, pilot uygulama gerçekleştirme durumu, uygulama süreci, veri toplama süreci, sosyal geçerlik verileri toplama durumu ve verilerin analiz süreci ölçütleri göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, WWC ölçütleri dahilinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: What Works Clearinghouse , tek denekli araştırmalar, otizm spektrum bozukluğu, bilimsel dayanaklı uygulamalar.

Annelerin İşitsel-Sözel Terapi Tekniklerini Uygulamalarında İşitsel-Sözel Terapi Eğitiminin Etkililiği

ŞENAY ALTINYAY¹, E. RÜYA ÖZMEN²

¹ *GAZİ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ KBB ANABİLİMDALI*

ODYOLOJİ BİLİMDALI

² *GAZİ ÜNİVERSİTESİ*

Bu araştırmada İşitsel-Sözel Terapi (İST) eğitimine katılan annelerin, İST tekniklerini uygulamalarındaki etkililiğinin belirlenmesi ve annelerin İST tekniklerini uygulamasının işitme engelli çocuklarındaki anlamsız ses üretimlerinin azalmasında, sözcük üretimlerinin artmasında ve sözcük dağarcığı becerilerinin gelişimine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma tek denekli desenlerden denekler arası çoklu yoklama deseni ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma üç işitme engelli çocuk ve annesi ile yürütülmüştür. İşitme engelli çocukların yaşları 2-4 arasında olup, çift taraflı ileri/çok ileri derecede duyu-sinir işitme kaybı bulunan ve doğuştan işitme kaybı meydana gelmiş olan çocuklardır. Ayrıca araştırmaya katılan çocukların cihazı ya da koklear implantı ile serbest saha işitme eşik düzeyi 500-4000 frekans aralığında ortalama 30-40 dB düzeyinde olup, işitme kaybı dışında başka bir yetersizliği bulunmamaktadır. Araştırmada annelere İST tekniklerinden önce işitsel sonra görsel uyarıcıyı sunma, bekleme, ara verme, akustik vurgulama, melodik ses tonu kullanma, genişletme, sırayla konuşma, tekrarlama ve çocuğun dikkatini dinlemeye yöneltme öğretilmiştir. İST uygulama basamakları çocuk performansının belirlenmesi, uzun dönemli amaçların oluşturulması ve İST eğitiminin uygulanması olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Annelerin verilerinin toplanması amacıyla gözleme yer verilmiştir. Çocukların verilerin toplanması amacıyla video üzerinden ses üretim analizi yapılmış ve Türkçe İletişim Davranışları Gelişimi Envanteri I kullanılmıştır. Araştırma sonunda elde edilen bulgular şu şekildedir; İST uygulaması sonucunda, çalışma grubunda yer alan üç annede, başlama düzeyine göre İST tekniklerini uygulamalarında artış belirlenmiştir. Anneler öğretim sırasında kazandıkları İST tekniklerini kullanım becerilerini öğretimden 3, 5 ve 8 hafta sonra yapılan izleme oturumlarında korumuşlar ve teknik kullanımlarını artırarak devam ettirmişlerdir. Araştırma kapsamında yer alan üç çocuğun ön test değerlendirmelerine göre, son testte anlamsız ses üretim sayılarında azalma ve sözcük üretimleri ile sözcük dağarcık gelişimlerinde artış görülmüştür. Sosyal geçerlilik bulguları da annelerin uygulamadan memnun olduklarını ve çocuklarındaki ilerlemeleri fark ettiklerini göstermektedir. Araştırmada bulgular tartışılmış ve uygulamaya yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşitsel-Sözel Terapi, İşitme Engelli Çocuk, Aile Eğitimi

Vokal Stereotipinin Azaltılmasında Tepkiyi Yarıda Kesme/Yönlendirme Yönteminin Etkililiği

ÖZLEM TOPER KORKMAZ¹, DOROTHEA C. LERMAN²,
LOUKIA TSAMI²

¹ ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

² UNIVERSITY OF HOUSTON CLEAR LAKE

Stereotipik davranışlar otizm spektrum bozukluğunun ayırıcı tanı kriterlerinden birini oluşturmaktadır ve çoğunlukla duyusal uyaran elde etmek amacıyla sergilenmektedir. Bunun yanında araştırmalar özellikle işlevi duyusal uyaran elde etmek olan davranışların azaltılmasının diğerlerine kıyasla biraz daha güç olduğunu göstermektedir. Özellikle motor stereotipi ile karşılaştırıldığında vokal stereotipinin azaltılmasına yönelik daha az araştırma olduğu görülmektedir. Alanyazında Tepkiyi Yarıda Kesme /Yönlendirme (TYKY) olarak bilinen yöntem ise Ahearn ve meslektaşları (2007) tarafından özellikle işlevi duyusal uyaran elde etmek olan vokal stereotipik davranışların azaltılması amacıyla geliştirilmiş ve etkililiği araştırmalarla gösterilmiş bir yöntemdir. Yöntem genel olarak bireyin vokal stereotipi sergilemesi üzerine bu davranışının uygulamacı tarafından durdurulmasını ve öğrenciye yanıtını bildiği üç soru sorarak başka bir davranışa yönlendirilmesini gerektirmektedir. Yönteme ilişkin etkililik araştırmalarının yanı sıra halen uygulama özelliklerinin incelendiği, tartışıldığı ve karşılaştırıldığı araştırmalar bulunmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada, daha önce gerçekleştirilen araştırmalarda belirtilen gereksinimlerden yola çıkarak TYKY yönteminin bazı uygulama özelliklerinin, otizm spektrum bozukluğu tanısı almış 4-6 yaş arasındaki üç öğrencinin vokal stereotipik davranışları üzerindeki etkililiği incelemiştir. Bu özellikler stereotipik davranışa bağlı olarak öğrencinin meşgul olduğu oyuncakların geri alınması ve alınmaması ile öğrenciye üç soru yerine bir soru sorulması şeklinde ele alınmıştır. Birebir öğretim düzenlemesi biçiminde gerçekleştirilen araştırma dönüşümlü uygulamalar modeline göre desenlenmiştir. Araştırmanın bulguları uygulama sırasında stereotipik davranışa bağlı olarak öğrencinin oynamakta olduğu oyuncakların alınıp alınmaması şeklindeki farklı uygulamacı davranışlarının, vokal stereotipi üzerinde farklı etkileri olduğunu göstermiştir. Bunun yanında bir soru sorularak uygulanan TYKY yönteminin üç soru sorularak gerçekleştirilmiş olan daha önceki araştırma örnekleri gibi etkili olduğunu göstermiştir

Anahtar Kelimeler: Vokal Stereotipi, Otizm, İçsel Pekiştirme

Özel Eğitim Alanında Çalışan Öğretmenlerin Bilimsel Dayanaklı Uygulamalara İlişkin Görüşlerinin Metaforik ve Betimsel Olarak İncelenmesi

VOLKAN ŞAHİN¹, SERTAN TALAS²

¹ MEB

² GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ

Günümüzde bilimsel ve teknolojik alanda ki gelişmelerin yansıması özel eğitim alanında öğretim yöntemlerinde doğrudan kendini göstermektedir. Öğretim yöntemlerinin çeşitlenmesi ve sayısının artması öğretmenlerin öğrencileri için doğru ve etkili uygulamaları seçmelerinin önemini gün geçtikçe artırmaktadır. Artan bu önemle birlikte gündeme gelen bilimsel dayanaklı uygulamalar, alan yazında etkililiği bilimsel olarak kabul edilmiş bir başka deyişle kazandırmak istediği beceriyi veya davranışı kazandırdığı bilimsel olarak, bu alanda çalışmakta olan kurumlar tarafından kanıtlanmış uygulamalar olarak tanımlanmaktadır. Bilimsel dayanaklı uygulamaların öğretmenler açısından kullanımı öğrencilerin hedef davranış ve becerilerini daha kolay ve çabuk öğrenmelerini sağlarken, öğretmenler için de zaman, maddi kaynaklar ve efor açısından ekonomiklik sağladığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin bilimsel dayanaklı uygulamalara ilişkin algıları ve görüşleri, öğretmenlerin bilimsel dayanaklı uygulamaları öğretim ortamlarında kullanması açısından önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı metafor analizi ve betimsel analiz yolu ile özel eğitim alanında özel kurumlarda ve devlet kurumlarında görev yapmakta olan öğretmenlerin bilimsel dayanaklı uygulamalara ilişkin algı ve görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ve metafor analizi formu ile veriler toplanmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen veriler metafor analizi ve betimsel analiz yöntemleri ile araştırmacılar tarafından analiz edilerek raporlaştırılmıştır. Araştırma bulgularına genel olarak bakıldığında özel eğitim alanında görev yapmakta olan öğretmenlerin bilimsel dayanaklı uygulamalara ilişkin olumlu görüşler ifade ettiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel Dayanaklı Uygulamalar, Metafor.

Bilim ve Sanat Merkezi Öğrencilerinin Memnuniyet Düzeyleri (Elazığ Bilim ve Sanat Merkezi Örneği)*

GÜLİZAR IŞIK¹, AHMET ŞAMİL ÖZDEMİR¹, HÜSNANUR HAS¹
¹ ELAZIĞ BİLİM VE SANAT MERKEZİ

Tarih boyunca özel yetenekli bireylerin eğitimi toplumların dikkatini çekmiş ve eğitimlerinde farklı modeller denenmiştir. Çünkü bu bireyler yetenekleri doğrultusunda eğitilebilirlerse ülkelerinin itici güçleri olacaklardır. Özel yetenekli çocuklar, uygun ortamları bulabilirlerse potansiyellerini üst düzeyde kullanma yetisine sahiptirler. Dolayısıyla bu çocukların bireysel farklılıkları dikkate alınarak eğitilmeleri gerekmektedir. Özel yetenekli çocukların potansiyellerini üst düzeyde kullanabilmeleri için Türkiye'ye özgü bir model olarak kurulmuş Bilim ve Sanat Merkezlerinde (BİLSEM) verilmeye çalışılan eğitim onların kazanılabilmesini amaç edinmektedir. Biz çalışmamız ile Bilim ve Sanat Merkezine devam eden öğrencilerin BİLSEM'deki memnuniyet düzeylerini sosyal ilişki boyutu, kendini geliştirme boyutu ve akademik başarı boyutu açısından değerlendirdik. Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullandık. Literatür taraması yaptık. Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinden oransız eleman örnekleme yöntemiyle seçilen katılımcılara anket formları uyguladık. Anket sonuçlarını SPSS 21 programıyla analiz ettik. Bulguları frekans ve yüzde değerleri tablolar halinde sunup yorumladık. Araştırma bulgularına göre sosyal ilişki boyutunda BİLSEM öğrencileri; öğretmen ilgisinden (%83.5) memnun olduklarını ve bunun yanı sıra öğretmenleriyle (%82.3) ve yöneticileriyle (%65,8) kolay iletişim kurduklarını ifade etmişlerdir. Kendini geliştirme boyutunda ise (%75,3) BİLSEM'in bireysel yeteneklerini keşfetmelerine yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar %75,3'lük oranla, BİLSEM öğrencisi olmaktan memnuniyet duyduklarını ifade etmişlerdir. Akademik başarı boyutu değerlendirildiğinde ise katılımcılar BİLSEM'in (%65,8) bilgiye ulaşmanın yollarını öğrettiğini, okuldaki öğrenmelerini kolaylaştırdığını (%65.2) belirtmişlerdir. Ayrıca BİLSEM'in, öğrencilerine bilimle fiziki olarak daha iç içe olma ve daha çok bilimsel çalışma yapma (%62.7) imkanı sunduğunu ifade etmişlerdir. Verilerin değerlendirilmesi sonucunda Özel yetenekli öğrencilerin yoğun bir tempoyla devam ettikleri BİLSEM'de kendilerini sosyal, bireysel ve akademik boyutlar açısından mutlu hissettikleri ve BİLSEM öğrencisi olmaktan memnuniyet duydukları kanısına varılmıştır. *Tübitak 48. lise öğrencileri araştırma projeleri bölge yarışmasında sergilenmiştir

Anahtar Kelimeler: Özel Yetenek, Bilssem, Memnuniyet Düzeyi.

Özel Gereksinimli Bireylere Sosyal İletişim Becerilerinin Kazandırılmasında Tepki İsteme – Model Olma Tekniği Kullanımının Değerlendirilmesi- Meta Analiz Örneği

BURCU AKTAŞ¹, İLKNUR ÇİFCİ TEKİNARSLAN¹, MÜZEYYEN
ELDENİZ ÇETİN¹

¹ *ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ*

Özel gereksinimli bireylere iletişim becerilerinin kazandırılmasında etkili olduğu bilinen pek çok yöntem kullanılmaktadır. Tepki İsteme Model Olma tekniği özel gereksinimli bireylere iletişim becerilerinin kazandırılmasında kullanılan yöntemlerden biridir. Bu çalışmada; 1980-2016 yılları arasında hakemli dergilerde yayımlanan, tepki isteme model olma tekniğinin iletişim becerileri üzerindeki etkisini inceleyen 17 adet tek denekli araştırma makalesi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, özel gereksinimli bireylere söz dönemi iletişim becerilerinin öğretiminde tepki isteme model olma tekniğinin etkililiğini inceleyen 17 tek denekli çalışma betimsel analiz ve meta analiz yapılarak incelenmiştir. Araştırmanın betimsel analiz bulguları, ilgili çalışmalarda, katılımcıların çoğunluğunun dil ve konuşma güçlüğü ve Otizm Spektrum Bozukluğu tanısı almış olduklarını, tepki isteme model olma tekniğinin çoğunlukla anneler tarafından uygulandığını ortaya koymuştur. Meta-analizden elde edilen etki büyüklükleri tepki isteme – model olma tekniğinin etkili olduğunu söylenebilir. Çalışmada, incelenen araştırmalara ilişkin betimsel analiz ve meta-analiz bulguları yorumlanmış, alanyazın dikkate alınarak tartışılmış, uygulama ve ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tepki İsteme – Model Olma, Meta Analiz, İletişim Becerileri.

Özel Eğitimde Okuma Araştırmaları: Neredeyiz, Ne Yapmalıyız?

TEVHİDE KARGIN¹, BİRKAN GÜLDENOĞLU²

¹ *HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ*

² *ANKARA ÜNİVERSİTESİ*

Okuma, eğitim öğretim faaliyetlerinin en önemli ögesi olup, tüm öğrencilerin okul yaşantılarının ilk yıllarında kazanmaları beklenen temel akademik becerilerden biridir. Okuma becerisi ile akademik başarı arasındaki ilişkiye bakıldığında, okuma becerisinde yetersizlik gösteren öğrencilerin, akademik alanlarda başarılı performans sergilemelerinin beklenemeyeceği ve okuma becerisinde ortaya çıkan gecikmeler nedeniyle tüm akademik yaşamlarının olumsuz olarak etkilenebileceği belirtilmektedir (Güzel, 1998). Okuma becerisinin ayrıntılı olarak ele alındığı birçok çalışmada, okuyucularda görülen okuma problemlerinin temelde üç değişkendeki sınırlılıklardan kaynaklanabileceği belirtilmektedir (Catts ve Kamhi, 2005; Faust ve Kandelshine-Waldman, 2011; Gough ve Tunmer, 1986; Nation, 2005; National Reading Panel, 2000; Tunmer, 2008; Tunmer ve Greaney, 2010; Vaughn, Linan-Thompson ve Hickman-Davis, 2003). Bunlardan ilki, öğrencilerin daha formal okuma öğretimi başlamadan önceki dönemde kazanmaları beklenen erken okuryazarlık becerileri (early literacy), bir diğeri yazılı materyalleri sesletime dönüştürme sırasında etkili olan çözümlenme becerileri (word decoding), bir diğeri ise okumanın nihai amacı olan okuduğunu anlamaya ulaşmak için gerekli olan sözel dili anlama (oral language comprehension) becerileridir (Gough ve Tunmer, 1986; Tunmer, 2008; Tunmer ve Greaney, 2010). Bu yönüyle bakıldığında, okuma sorunlarının temelinde yer alan bu üç değişkenin ayrıntılı olarak incelenmesi ve okuma performansları üzerindeki etkilerinin belirlenmesi önemlidir. Bu gereklilikten yola çıkılarak bu sunumda, 2012-2017 tarihleri arasında okuma üzerinde etkili olduğu belirtilen bu değişkenlerin ele alındığı 15 çalışmamızdan (5'i erken okuryazarlık becerilerine, 6'sı sözcük çözümlenmeye, 4'ü ise okuduğunu anlama becerilerine yönelik) elde edilen bulguların paylaşılması ve yine bu çalışmalardan elde edilen bulgular ışığında okuma alanında yapılacak ileriki araştırmalar için yeni araştırma önerilerinin sunulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: özel eğitim.

Özel Eğitim Kurumlarında Öğrenci Güvenliği

HASAN HÜSEYİN SELVİ¹
¹ MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

Ülkemizde eğitim kurumlarında öğrenci güvenliği sorunu en çok tartışılan konuların başında gelmektedir. Özel eğitim kurumlarının amaçlarını gerçekleştirmesi güvenli eğitim ortamlarının oluşturulmasına bağlıdır. Bu çalışmada özel eğitim kurumlarında öğrenci güvenliğine ilişkin yaşanan sorunların betimlenmesi amaçlanmaktadır. Bu araştırmanın modeli tarama türündedir. Özel eğitim kurumları (resmi özel eğitim kurumları ve rehabilitasyon merkezleri) öğrencilerinin güvenliğini betimleyebilmek için araştırmacı tarafından geliştirilen envanter kullanılmıştır. Envanter Zonguldak ilinde özel eğitim kurumlarında çalışan yönetici ve öğretmenlere uygulanmıştır. Araştırmada verilerin çözümlenmesinde SPSS-Windows 20.0 paket kullanılmıştır. Araştırmanın alt problemlerinde öğrenci güvenliği maddeleri ile kurum türü değişkenine göre anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkisiz grup “t” testi kullanılarak belirlenmiştir. Diğer değişkenlere göre anket maddelerinin karşılaştırılmaları ise tek yönlü varyans analizi (Anova) ile yapılmıştır. Anket verilerinin çözümlenme süreci devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim kurumları, Öğrenci güvenliği.

Doğal Dil Öğretim Yöntemi Temelli İletişim ve Dil Becerileri Terapi Programının İletişim ve Dil Sorunu Olan 3 Farklı Çocuk Grubundaki Etkililiği

ARZU AKYÜZ TOĞRAM¹, BÜLENT TOĞRAM²

¹ *ÖZEL DOĞAL DİL-KONUŞMA ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ*

² *ANADOLU ÜNİVERSİTESİ*

Dil ve konuşma bozukluğu olan çocuklar, iletişim becerilerinin gelişimi için gerekli önkoşul becerileri kendiliğinden sergileyemeyebilirler ve iletişim becerilerini, sadece sistematik eğitim verildiğinde ve yeni dil becerilerini kullanımının desteklendiği durumlarda edinebilirler. İletişim sorunu olan çocukların gelişimine destek olmak için alanyazında birçok öğretim yönteminin etkililiği denenmiştir. Bunlardan biri Doğal Dil Öğretim Yöntemidir (DDÖY) ve etkililiği, gelişimsel geriliği olan çocuklarla yürütülen çalışmalarda belirlenmiştir. Türkçe alanyazında DDÖY'ü ündil ve iletişim becerilerinin öğretiminde kullanıldığı az sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda da; gerek doğrudan çocuklara uygulanarak, gerekse öğretmenlere/ailelere tekniklerin öğretimi yapılarak çocuk üzerinde etkililiği incelenmiştir ve çoğunluğu tek denekli araştırma desenleri kullanılarak yürütülmüştür. Özellikle Türkçe alanyazında DDÖY kullanılarak hazırlanan iletişim ve dil becerileri terapi programının genel dil performansı üzerindeki etkililiğini inceleyen ve farklı gruplarda karşılaştırmasının yapıldığı grup deneysel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, DDÖY temelli olarak hazırlanan iletişim ve dil becerileri terapi programının 3 farklı grupta (gecikmiş dil ve konuşma (GDK), yaygın gelişimsel bozukluk (YGB) ve gelişimsel gerilik (GG)) genel dil performansı üzerindeki etkililiğini incelemektir.

Bu çalışmaya okul öncesi dönemde yaşları 2;5 ile 5 arasında değişen GDK tanısı alan 15, YGB tanısı alan 10, GG tanısı bulunan 12 ve kontrol grubu olarak 11 olmak üzere toplam 48 çocuk katılmıştır. Tüm gruplardaki çocuklara öntest ve sontest değerlendirmeleri gerçekleştirilmiştir. Bu değerlendirmelerde, Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE), Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL) ve informal değerlendirme araçları kullanılmıştır. Öntest aşamasından sonra DDÖY temelli olarak hazırlanan terapi programı her bir çocuğa uygulanmıştır. Programın uygulama süresi çocukların performanslarına göre 12- 32 hafta arasında değişmiştir. Değerlendirme ve terapi uygulamaları sonrasında hem her bir grubun kendi içindeki performansları hem de gruplar arası performanslar istatistiksel analizlerle ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğal dil öğretim yöntemi, gecikmiş dil ve konuşma, yaygın gelişimsel bozukluk, gelişimsel gerilik.

İlkokullardaki Kaynaştırma Öğrencilerinin Sınıf Yaşantılarının Etnografik Analizi

İSMAİL EROL¹

¹ *NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ*

Bu çalışmanın amacı; rehabilitasyon merkezlerindeki takviye özel eğitim çalışmalarının yanında, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda uygulanan kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin, sınıf kültüründe yaşadıkları sorunlarının tespiti, eksikliklerinin giderilme yolları, kaynaştırma eğitimi uygulamalarındaki tekrarlanan sorunların ortaya çıkarılması ve öğrenciye uygun ve eğitici çalışmaların planlanmasıdır. Çalışmamızın desenine baktığımızda; nitel araştırma yöntemlerinden Gözlem ve Görüşmeye Dayalı Kültür Analizi (Etnografya / Ethnography) çalışmanın desenini oluşturmaktadır. Bu desen doğrultusunda, dahil oldukları özel gereksinim gruplarının özelliklerini taşıyan dört kaynaştırma öğrencisi, nitel veri toplama tekniklerinden olan gözlem yolu ile izlenmiş, eğitim aldıkları sınıf içerisinde saha notları tutulmuş ve kaynaştırma öğrencilerinin öğretmenleri ile yapılan görüşmeler ile toplanan veriler desteklenmiştir. Veriler, içerik analizi yapılarak incelenmiştir. Öğretmenler ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Saha notları tutulurken ise öğrencilerin olağan dışı davranışları ve hareketleri kayıt altına alınmıştır. Analizler sonucunda, tema ve alt temalar oluşturulmuştur. Yapılan analizlerden şu sonuçlar ortaya çıkmıştır: Kaynaştırma öğrencilerinin, kaynaştırma uygulamasında özellikle sınıf arkadaşlarından (akranlarından) aldığı desteğin çok önemli olduğu ve onların topluma kazandırılmaları açısından sınıf arkadaşları (akranları) tarafından kabullerinin çok önemli olduğu ve kabullenilen kaynaştırma öğrencilerinin eğitim hayatlarında büyük aşama kaydettikleri gözlenmiştir. Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin, öğrencinin seviyesine uygun etkinlik ve ders anlatım metodu seçimleri, kaynaştırma öğrencilerinin sınıf ortamında istekli olmasını sağlamış ve derslerindeki başarı grafiğinin yükselmesini kolaylaştırmıştır. Kaynaştırma eğitimi uygulamalarındaki sorumluluk sahipleri (Okul, aile, öğretmen, akran vb.) üstüne düşen görevi tam anlamıyla yaptığında, kaynaştırma eğitimi uygulamalarında herhangi bir sıkıntı yaşanmamaktadır. Kaynaştırma uygulamalarında ortaya çıkan problemlere bakıldığında ise; sınıf arkadaşlarının (akran) dışlanması, ilgisiz öğretmen tutumları ve sınıfların fiziki şartları göze çarpmaktadır. Çalışmada; kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin, sınıflarında kaynaştırma uygulamalarında yetersiz kaldığı ve kaynaştırma uygulamaları ile ilgili bilgilendirme ve hizmetiçi eğitime ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma Eğitimi, Etnografik Analiz, Özel Eğitim, İlköğretim, Sınıf Öğretmenliği

Özel Eğitim Dersinde Yaratıcı Drama Yöntemi Kullanılmasının Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşlerine Etkisi ve Bu Yöntemin Uygulanabilirliğine İlişkin Öğretmen Adayı Görüşleri

ÖMER SAMSUNLU¹, BEGÜMHAN YÜKSEL²

¹ SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

² AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

Çalışmanın amacı, özel eğitim dersinin drama yöntemi ile işlenmesinin okul öncesi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşleri üzerine etkisini belirlemek ve ayrıca bu yöntemin uygulanabilirliğine ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemektir. Çalışma grubunu, 2013-14 eğitim-öğretim yılında Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde 3. sınıfa devam eden 84 okul öncesi öğretmenliği öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından gruba 12 hafta boyunca haftada 2 saatlik bir eğitim programı uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adayları rastgele yöntemle deney ve kontrol grubu olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Deney ve kontrol grubuna 12 hafta boyunca haftada iki saat özel eğitim dersi verilmiştir. Deney grubunda bilgisayar destekli öğretim modeli, buluş yoluyla öğrenme, sunuş yoluyla öğrenme ve işbirliğine dayalı öğrenme tekniklerinin yanı sıra drama tekniği de kullanılmıştır. Deney grubuna uygulanan drama eğitiminde, rol oynama ve doğaçlama tekniklerinin yanı sıra pandomim, bölünmüş ekran, donuk imge ve öğretmenin role girmesi teknikleri de kullanılmıştır. Ayrıca deney ve kontrol grubundan rastgele yöntemle seçilen 6'şar öğretmen adayına araştırmacı tarafından geliştirilen sorular sorularak öğrencilerin dersi veren araştırmacı ve yöntemin uygulanabilirliği hakkında görüşleri alınmıştır. Katılımcıların kaynaştırma eğitimine ilişkin düşüncelerinin belirlenmesinde "Kaynaştırma Hakkında Düşüncelerim/KHD" ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda deney ve kontrol grubunda bulunan öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin ön test puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p > .05$). Ön test puanları ile kıyaslandığı zaman hem deney hem de kontrol grubunda bulunan öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < .05$). Bunun yanında katılımcıların sadece son test puanları kıyaslandığı zaman, deney ve kontrol grubunda bulunan öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı belirlenmiştir ($p > .05$). Deney ve kontrol grubundan rastgele yöntemle seçilen 6'şar öğretmen adayıyla gerçekleştirilen mülakat sonucunda drama yöntemi ile özel eğitim dersi alan deney grubundaki öğretmen adaylarında drama yöntemi kullanılmasının öğrenmeyi daha ilgi çekici hale getirdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Özel Eğitim, Kaynaştırma Eğitimi, Yaratıcı Drama.

Okulöncesi Öğretmenlerince Sunulan Gömülü Öğretimin Kaynaştırma Öğrencilerinin Hedef Davranışlarını Edinmelerindeki Etkileri

ÖZGÜL ALDEMİR¹, YASEMİN ERGENEKON²

¹ ON DOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bu araştırmada okulöncesi öğretmenlerince sunulan gömülü öğretimin kaynaştırma eğitiminden yararlanan çocukların hedef davranışlarını edinmelerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmada genel eğitim ortamlarında çalışan dört okulöncesi öğretmenine, sınıflarında bulunan gelişimsel yetersizliği olan dört çocuğa eşzamanlı ipucuyla öğretimle gömülü öğretim sunmaya ilişkin personel eğitimi sunulmuştur. Araştırmacı tarafından sunulan personel eğitiminin ardından okulöncesi öğretmenleri sınıflarında kaynaştırmadan yararlanan gelişimsel yetersizliği olan çocuğa hedef davranışlarına ilişkin eşzamanlı ipucuyla öğretimle gömülü öğretim sunmuşlardır. Araştırmanın bağımsız değişkeni, öğretmenler tarafından eşzamanlı ipucuyla öğretimle sunulan gömülü öğretim sürecinin uygulanmasıdır. Araştırmanın bağımlı değişkeni, öğretmenler tarafından eşzamanlı ipucuyla öğretimle sunulan gömülü öğretim sürecine ilişkin gelişimsel yetersizliği olan çocukların hedef davranışlarına ilişkin doğru tepki yüzdeleridir. Araştırmada tek-denekli araştırma yöntemlerinden “çiftler arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli” kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular, okulöncesi öğretmenlerinin eşzamanlı ipucuyla öğretimle sunulan gömülü öğretime ilişkin öğretim planlarını doğru bir biçimde hazırladıkları ve edindikleri bu becerileri farklı tek-basamaklı bir davranışa genellebildiklerini göstermektedir. Öğretmenler tarafından yüksek uygulama güvenilirliğiyle sunulan öğretim sonunda, tüm çocuklar hedef davranışlarında ölçütü karşılamışlardır. Araç-gereçler arası genellemeye ilişkin tüm planlama öğretmenler tarafından doğru bir şekilde hazırlanarak uygulanmıştır. Araştırmada öğretim sona erdikten beş hafta sonra öğretmenlere yönelik gerçekleştirilen izleme oturumunda, okulöncesi öğretmenlerinin edindikleri becerilerde kalıcılığı sağladıkları belirlenmiştir. Gelişimsel yetersizliği olan çocuklara yönelik bir, dört ve sekiz hafta sonra gerçekleştirilen izleme oturumlarında, çocukların edindikleri davranışlarda kalıcılığı sağladıkları görülmüştür. Ayrıca gelişimsel yetersizliği olan çocuklar, edindikleri davranışları farklı kişi, ortam ve araç-gereçlere genellemişlerdir. Sosyal geçerliğe ilişkin sosyal karşılaştırma verileri incelendiğinde, gelişimsel yetersizliği olan çocukların hedef davranışlarda akranlarının performans düzeylerine ulaştıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra, okulöncesi öğretmenlerinin ve çocukların ailelerinin de araştırmaya ilişkin olumlu görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okulöncesi öğretmen eğitimi, Gömülü öğretim, Eşzamanlı ipucuyla öğretim, Gelişimsel yetersizliği olan çocuklar, Kaynaştırma.

Özel Yetenekli Bir Çocuğun Ailesinin Tanılama Süreci ve Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Görüşleri: Bir Örnek Olay Çalışması

LATİFE ÖZAYDIN¹, NİLAY KAYHAN²

¹ HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ

² HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ

Özel eğitim alanı, herhangi bir yetersizliğe bağlı olarak akranlarına göre gelişimi geriden takip eden bireylerle birlikte, gelişimsel hızı ileride olan özel yetenekli bireyleri de kapsamaktadır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2012) üstün yetenekli birey, zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarda akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren birey olarak tanımlanmaktadır. Özel yeteneklilerin eğitimi ile ilgili eğitim politikalarının hazırlanmasında "bütünleştirme, eğitimde eşitlik yerine adalet, yaşam boyu öğrenme ve fırsatlar" olmak üzere 4 temel kavrama vurgu yapılmıştır. Bu çalışma ile alan yazında özel yetenekli çocukların özelliklerinin aile içinde ebeveynler tarafından farkına varma, değerlendirme ve tanı alma, birlikte eğitim ortamlarına yerleştirme süreçleri ile alan uzmanlarınca ortak görüş birliğinin uygulamalara ne derece yansıtılabildiği konusunda, ailelerin derinlemesine görüşlerine başvurulmuştur. Çalışmanın amacı; ilkökul 2. sınıfa devam eden yaklaşık olarak 8 ay önce özel yetenekli olduğu belirlenen ve tanı alan 7 yaş 11 ay takvim yaşındaki BİLSEM'e genel yetenek alanında eğitime başlayan çocuğa sahip bir ailenin tanılama ve genel eğitim ortamına yerleştirilmesi ile kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu araştırmanın katılımcıları; 8 ay önce özel yetenek tanısı alan, takvim yaşı 7 yaş 11 ay olan Poyraz'ın anne, baba ve dedesidir. Katılımcıların; üstün yeteneğe ilişkin algıları, Poyraz'ın yeteneğinin aile içinde farkına varma süreci, tanılama ve kaynaştırma eğitimi hakkındaki görüşleri betimlenmiştir. Nitel verilere dayalı bir örnek olay çalışması olarak desenlenen çalışmada, elde edilen veriler '*erken çocukluk dönemi, okul yaşamında uyum ve destek arayışı, birlikte eğitim uygulamalarında roller, geçiş ve bütünleştirme* olmak üzere 4 ana temada betimlenmiştir. Poyraz'ın özel yetenekli olduğuna dair tanı öncesi ve sonrası en yoğun kaygıyı annesinin yaşadığı görülürken, annenin ailede en yoğun desteği büyük çocuğundan gördüğü belirlenmiştir. BİLSEM'e devam süreci ile ilgili hem annenin hem de babanın bilgilendirme gereksinimi duyduğu, bu konuda tanı öncesi ve değerlendirmeye ilişkin aileye danışmanlık verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel yetenekli birey, birlikte eğitim uygulamaları, aile gereksinimli.

Okul Öncesinde Kaynaştırma Uygulamalarına Katılan Özel Gereksinimli Çocukların Sosyal Kabul, Sosyal Beceri ve Problem Davranışlarının Boylamsal Olarak İncelemesi

HATİCE BAKKALOĞLU¹, BÜLBİN SUCUOĞLU², AHMET BİLAL ÖZBEK¹

¹ ANKARA ÜNİVERSİTESİ
² HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Özel gereksinimli çocukların kaynaştırma uygulamalarından yararlanabilmeleri için sosyal kabullerinin, sosyal becerilerinin ve problem davranışlarının ele alınması büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada okul öncesi eğitimlerine kaynaştırma uygulamaları kapsamında bağımsız anaokullarında devam eden özel gereksinimli çocukların sosyal kabul, sosyal becerileri ve problem davranış düzeyleri iki yıllık zaman dilimi içerisinde boylamsal olarak incelenmiştir. Öğrencilerin sosyal kabul, sosyal beceri ve problem davranış düzeyleri ilk yılda güz ve bahar döneminde, ikinci yıl ise bahar döneminde olmak üzere toplam üç kez değerlendirilmiştir. Bu araştırmada karşılaştırma ve korelasyon türünde tarama yapmaya imkân sağlayan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmaya Ankara ili merkez ilçelerinde bağımsız anaokullarında kaynaştırma uygulamaları katılan 12'si kız ve 14'ü erkek olmak üzere toplam 26 özel gereksinimli çocuk katılmıştır. Çocukların yaş ortalaması ilk değerlendirmede 53,76 aydır.

Çalışmada veri toplamak amacıyla Bilgi Formu, Sosyometrik Derecelendirme Ölçeği ve Okulöncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği kullanılmıştır. Çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla öğretmen tarafından doldurulan Bilgi Formu, sosyal becerilerini ve problem davranışlarını değerlendirmek için Okulöncesi ve Anaokulu Davranış Ölçeği kullanılmıştır. Çocukların sosyal kabulleri ise bireysel olarak araştırmacı tarafından uygulanan Sosyometrik Derecelendirme Ölçeği kullanılarak bakılmıştır.

Çocukların sosyal kabul, problem davranış ve sosyal beceri düzeylerinin üç ölçüm için karşılaştırılmasında veriler normal dağılım gösterdiği için tekrarlı ölçümler tek faktörlü anova analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular incelendiğinde, çocukların sosyal kabul ve sosyal becerilerinde sadece birinci ve üçüncü ölçümler arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Çocukların sosyal kabulleri üçüncü ölçümde ilk ölçümden anlamlı olarak daha düşükken ($p=0,001$), sosyal becerileri üçüncü ölçümde ilk ölçümden anlamlı olarak daha yüksektir ($p=0.034$). Çocukların problem davranışlarında üç ölçüm arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Elde edilen bulgular ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: kaynaştırma, sosyal kabul, sosyal beceri, problem davranış.

Özel Eğitime Gerekisini Olan Öğrencilerin Eğitiminde Yetkinlik Yaklaşımı İle Bütünleştirmeyi Değerlendirmek

ZEYCAN ÖZDAN¹

¹ KAYSERİ İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Özel eğitim son zamanlarda çeşitli eğitim reformlarıyla gelişmiş ve buna paralel olarak da bütünleştirme, dünya genelinde özel eğitim programlarının büyük bir parçası olmuştur. Bu gözden geçirilmiş eğitim programlarının, öğrencilerin bireysel gereksinimlerini karşılama yönelik olacak şekilde değerlendirilmesi oldukça önemlidir ve bu değerlendirmenin yapılabilmesi için de Yetkinlik Yaklaşımından (Capability Approach) yararlanılmalıdır. Dolayısıyla bu çalışmada, normatif bir çerçeve olan, bireyin şerefli bir hayat sürmesini değerlendiren yetkinlik yaklaşımına dikkat çekmek amaçlanmaktadır. Bu çalışmada öncelikle, kapsayıcılık ve bütünleştiricilik kapsamında özel eğitimin dünyada yeniden tanımlanmasına değinilecektir. Ülkemizde özel eğitim dendiği zaman yalnızca yetersizliği nedeniyle yetersizliği olan bireylere sunulan eğitim hizmetleri düşünülmektedir. Oysa düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan ya da mülteci olup yaşlarından farklılık gösteren öğrenciler de özel eğitime gereksinim duymaktadır. Kısacası, bireysel gereksinimlerinden ve özelliklerinden dolayı farklılık gösteren her bir birey özel eğitime gereksinim duyabilir.

Yetkinlik yaklaşımı; alanyazına ekonomist olan Amartya Sen tarafından 1960'lı yıllarda kazandırılmış ve Martha Nussbaum tarafından 90'lı yıllarda geliştirilmiş normatif felsefi bir yaklaşımdır. Bireylerin; refah düzeylerinin yüksek olmasını, kendilerini mutlu edecek arzularını gerçekleştirmeleriyle değerlendirir ve bunun için sosyal düzenlemelerin ve politikaların yapılandırılmasını savunur. Yaklaşım, “Her bir birey aslında ne yapabilir ve ne olabilir?” sorusunu sorarak, bireylerin hedefledikleri hayata ulaşmaları için imkanların ve özgürlüğün, hükümetler ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanmasını önerir. Bireye arzu ettiği, insanın şerefli bir yaşam sürmesi için seçenek ve imkanların sunulmasını ve bu seçimleri yaparken de mantık ve sebepler doğrultusunda yapmasını ve bunun da eğitimle oluşturulacağını savunur. Özel eğitime gereksinimi olan bireylerin tercih hakları çoğu zaman ellerinden alınmakta ve aile fertleri, okul yöneticileri, siyaset yapıcılar ya da öğretmenler tarafından gerçekleştirilmektedir. Özetle bu bireyler; istedikleri değil, onlara sunulan hayatı yaşamaktadırlar. Yapabileceklerinin daha fazlası mümkün olsa bile imkanlar tanınmadığı için kapasitelerinin farkına varamamaktadırlar. Bu çalışmada da, Yetkinlik Yaklaşımı'nın özel eğitime bütünleştirme programı için uyarlanması ve dünyada olduğu gibi Türkiye'de de özel eğitim alanına tanıtılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yetkinlik Yaklaşımı, Bütünleştirme, Özel Eğitim.

Nokta Belirleme Tekniğinin Bir Kaynaştırma Öğrencisinin Matematik Başarısı ve Öz-Yeterlilik Algı Düzeyine Etkililiği

SEVGİ BAKAN¹

¹ İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

İşlevsel akademik beceriler, kaynaştırma öğrencilerinin yaşamlarını bağımsız olarak sürdürebilmelerine katkı sağlar. Matematikte işlevsel akademik becerilerin öğretiminde kullanılan nokta belirleme tekniği miktar-rakam eşleştirmesini algılamaya yardımcı olarak matematiksel kavramları somutlaştırır. Öğrencilerin soyut kavramlarla karşılaşması sonucu oluşan matematik önyargısını engeller. Bu araştırmanın amacı, bir kaynaştırma öğrencisine toplama, çıkarma ve çarpma işlemlerinin öğretiminde nokta belirleme tekniği kullanımının öğrencinin başarı ve öz-yeterlilik algı düzeyine etkisini belirlemektir. Ayrıca bu tekniğin öğrenci başarısının sürekliliği, farklı ortamlara genellenebilirliği ve sosyal geçerliliği de araştırılmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda araştırmada tek denekli araştırma modellerinden yoklama evreli davranışlar arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcısını hafif düzeyde zihinsel yetersizliği ve konuşma güçlüğü olan 7. sınıfta öğrenim gören bir kaynaştırma öğrencisi oluşturmaktadır. 25 haftalık uygulama süreci, araştırmacı tarafından; yoklama, öğretim, genelleme ve izleme oturumları olarak birebir yapılan oturumlar şeklinde gerçekleştirilmiştir. Öğrencinin başarı düzeyini belirlemek için gerçekleştirilen yoklama, izleme ve genelleme oturumlarında çalışma kâğıtları kullanılmıştır. Öğrencinin öz-yeterlilik algı düzeyini belirlemede ise öntest ve sontest olarak “Matematiğe Yönelik Öz-yeterlilik Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Uygulama sürecinin planlandığı şekliyle yürütülüp yürütülmediğini denetlemek amacıyla uygulamanın gerçekleştirildiği destek eğitim odasında araştırmacı dışında bir gözlemci yer almıştır.

Araştırmada çalışma kâğıtlarından elde edilen veriler çözümlenerek öğrencinin başarı yüzdeleri hesaplanmış ve grafiksel analiz yöntemi ile sunulmuştur. Öğrencinin öz-yeterlilik algısı ölçeğine verdiği cevaplar ise doğrudan verilmiştir. Araştırma sonucunda, nokta belirleme tekniğinin bir kaynaştırma öğrencisine eldesiz ve eldeli toplama, onluk bozmadan ve onluk bozarak çıkarma, eldesiz çarpma işlemleri öğretiminde etkili olduğu görülmüştür. Öğretim süreci tamamlandıktan 1, 2 ve 4 hafta sonra düzenlenen izleme oturumlarında öğrencinin başarısının devam ettiği ve öğrencinin edindiği bu becerileri farklı ortamlara genelleyebildiği gözlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerden elde edilen olumlu görüşler doğrultusunda bu tekniğin sosyal olarak geçerli olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan nokta belirleme tekniği ile destek eğitim odasında yapılan öğretimin öğrencinin matematiğe yönelik öz-yeterlilik algı düzeyinde bazı durumlarda (genellikle kendine güven boyutunda) ilerleme, bazı durumlarda (genellikle matematik yeterliliği boyutunda) gerileme olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: kaynaştırma eğitimi, aritmetik işlemler, nokta belirleme tekniği, öz-yeterlilik algısı.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin Kaynaştırma Bağlamında İşbirliği ve Ekip Uygulamaları Yaklaşımları Açısından Değerlendirilmesi

EMRAH AKKAYA¹, MAHİRE KILIÇ², UFUK ATMACA²,
RAMAZAN BEKAR², HASAN GÜRGÜR³
¹ ESKİŞEHİR
²⁻³ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Özel eğitimde kaynaştırma uygulamalarında, ekip çalışması ve iş birliği; uygulamanın sağlıklı işlemesi ve etkili problem çözme için gerekli unsurlardır. Özellikle karar alma sürecinde ekibin bütünlüğü ve uyumu başarılı bir kaynaştırma uygulamasında temel gerekliliktir. Bu gereklilikler için literatüre de iş birliği ve ekip çalışmasının işleyişine ve bunların nasıl bir araya geldiğine dair disiplinlerarası ve çoklu disiplinler yaklaşımları karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşımların her biri ortak bir amaç için ekibin uyumlu biçimde çalışmasını, tüm bakış açılarını bir araya getirerek sürecin yürütülmesini ve sonuç olarak da işbirliğinin sağlanmasını amaçlar. Disiplinlerarası ve çoklu disiplinler yaklaşımları bu amaçlarından dolayı kaynaştırma uygulamalarındaki ekip çalışması ve iş birliği için önemli role sahiptir. Ülkemizde 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin yürürlüğe girmesiyle yaygınlaşan kaynaştırma uygulamaları, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ve bakanlığa bağlı özel eğitim kurumlarınca uygulanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile düzenlenmektedir. Bu çalışmada Ülkemizdeki Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde iş birliği ve ekip çalışmalarının kaynaştırma bağlamında yürütülmesini düzenleyen maddeleri disiplinlerarası ve multidisipliner yaklaşımlara göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırma nitel araştırma modelinde içerik analizi tekniği ile gerçekleştirilecektir. mevzuatta güncel durumda olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin iş birliği ve ekip çalışmasını düzenleyen maddeleri araştırmacılar tarafından belirlenerek, her madde, ilgili olduğu ekip çalışması yaklaşımıyla eşleştirilerek temalaştırılacak ve bulgular alanyazın ışığında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma, Ekip Çalışması, İşbirliği ve Ekip Çalışmaları Uygulamaları.

Özel Eğitim Sınıflarında Fiziksel Düzenleme ve Akran Eğitimi ile İlgili Bir Çalışma Örneği

GAMZE CAMCI¹, OKTAY TAYMAZ SARI²

¹MEB

²MARMARA ÜNİVERSİTESİ-ATATÜRK EĞİTİM FAKÜLTESİ

Özel eğitim sınıflarının mevcutları düşünüldüğünde özel gereksinimli öğrencilerin akranları ile etkileşim içinde olma fırsatlarının sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir. Kaynaştırma ortamları, özel gereksinimli çocuklara daha fazla fırsat sunarak akademik becerileri daha hızlı edinmelerini, sosyal, iletişimsel, bilişsel ve devinsel gelişim alanlarında gelişimlerinin akranlarını model alarak daha hızlı olmasını ve usta oyun becerileri sergilemelerini sağlamaktadır (Odluyurt ve Batu, 2009). Bu çalışmanın amacı ilkokullarda normal gelişim gösteren öğrencilerin özel eğitim sınıflarında eğitim alan öğrencilerle etkileşim içinde olmaları sağlanarak özel eğitim sınıfı öğrencileri, özel eğitim sınıfı öğretmenleri ve özel eğitim sınıfı ile ilgili görüşlerindeki değişimlerin betimlenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu ilkokullarda 4. Sınıfta eğitim alan 15 gönüllü öğrenci ve aynı okulun özel eğitim sınıfında eğitim alan hafif düzey zihin engeli olan 3 öğrenci oluşturmaktadır.

Bu çalışma 22 hafta sürmüş olup; hazırlık çalışmaları, akran eğitimi çalışmaları, motivasyon çalışmaları ve ürün çıkarma olmak üzere 4 aşamadan oluşmaktadır. Aşama 1: özel eğitim sınıfının fiziksel koşullarının düzenlenmesi, çalışmaya katılacak gönüllü öğrencilerin belirlenmesi, izinlerin alınması, uzman görüşü alınmış yarı yapılandırılmış görüşme sorularının sorulması, tanışma toplantılarının düzenlenmesi, eğitim sırasında kullanacakları materyallerin uygulamasının normal gelişim gösteren akranlarla paylaşılması, kura yöntemiyle akranların belirlenmesi, Aşama 2: önceden belirlenmiş materyallerle öğrencilerin çalışmalarını sürdürmesi, Aşama 3: çalışma programı kapsamındaki tüm öğrencilerle belirlenen tarih ve sıklıklarda sosyal etkinliklerin yapılması, Aşama 4: öğrencilerin istekleri dikkate alınarak yapılan halk dansları çalışmalarının özel günlerde (23 Nisan, sene sonu etkinliğinde) sunulması oluşturmaktadır. Bu aşamalar gerçekleştirildikten sonra hazırlık çalışmaları aşamasında yapılan görüşmeler tekrar edilmiş ve öğrenci görüşlerindeki farklılıklar betimlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma eğitimi, zihinsel yetersizliği olan birey, akran eğitimi.

İlkokul Öğretmenlerinin Zihinsel Engelli Çocukların Kaynaştırılmasına İlişkin Yeterlilikleri ile Karşılaşılan Problem Davranışlarına Ait Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

MUHAMMET SAİT BARAN¹
¹ UŞAK ÜNİVERSİTESİ

Araştırmanın amacı ilkokul öğretmenlerinin, özel gereksinimli bireylerin kaynaştırılmasına ilişkin yeterlilikleri ile karşılaşılan problem davranışlara ait algıları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu amaç doğrultusunda ayrıca bu iki değişkenin ilkokul öğretmenlerinin cinsiyet ve çalışma yılına göre farklılaşıp farklılaşmadıkları incelenmiştir. Araştırma Uşak ilinde bulunan sınıfta kaynaştırma öğrencisi olan 100 öğretmene uygulanmıştır. Araştırma yöntemi olarak nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama araçlarında ise Erbaş ve Özkan (2008) tarafından geliştirilen, beş bölümü olan Problem Davranış Ölçeği- Öğretmen Formu bunlar; birinci bölüm: problem davranış sıklığı belirleme ölçeği, ikinci bölüm; problem davranış nedenlerine yönelik öğretmen görüşleri belirleme ölçeği, üçüncü bölüm sosyal geçerlik ölçeği problem davranışlarla baş etme teknikleri kullanım sıklığı ölçeğin dördüncü bölüm olumlu davranışsal desteğe ilişkin tutumlar, olmak üzere beş ölçek kullanılarak problem davranışlara yönelik öğretmen algıları incelenecektir. Sonrasında ise Avcı (1999) tarafından geliştirilen ilkokul öğretmenlerinin zihinsel engelli çocukların kaynaştırılmasına ilişkin yeterliliklerini belirleme aracı kullanılmıştır. İki alt ölçekten oluşmaktadır. Bu ölçme aracı eğitimcilerin genel öğretim becerilerine ilişkin yeterlilikleri ve zihinsel engelli bireylerin eğitimlerine ilişkin yeterliliklerini ortaya koymaktadır. Veri analizi sürecinde araştırma amaçları çerçevesinde Betimsel istatistikler (ortalama, standart sapma), t testi, ANOVA ve korelasyon analizi yapılacaktır. Veriler analiz aşamasındadır. Veriler elde edildikten sonra katılımcılarla paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: problem davranış, öğretmen bilgi beceri yeterliliği, kaynaştırma.

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yeterlikleri ve Tutumları

CEREN ÇEVİK KANSU¹, BETÜL KÜÇÜK DEMİR¹, YUSUF ERGEN¹, UFUK TÖMAN¹
¹ BAYBURT ÜNİVERSİTESİ

İlkokullardaki kaynaştırma uygulamalarının niteliğinin artırılmasında sınıf öğretmenlerine önemli görevler düşmektedir. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin henüz mesleğe başlamadan önce iyi yetiştirilmesi gerekmektedir. İlkokullarda kaynaştırma eğitime dönük yapılacak çalışmaların “İlköğretimde Kaynaştırma” lisans dersiyle hizmet öncesinde yapılabilecek iyileştirme ve değişikliklerle ne ölçüde sağlandığının ortaya çıkarılması gerekli ve önemlidir. Bu çalışmada, ilköğretimde kaynaştırma lisans dersi kapsamında hazırlanan kaynaştırma etkinlikleri temel alınarak yapılan öğretimin, öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime ilişkin yeterliklerine ve kaynaştırma eğitimi hakkındaki tutumlarına etkisi araştırılmıştır. Araştırma deneysel araştırma modellerinden biri olan tek grup öntest-sontest zayıf deneysel araştırma deseninde düzenlenmiştir. Araştırmada öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime ilişkin yeterliklerinin belirlenmesi amacıyla Aksüt, M, Battal, İ. ve Yıldız, F. (2005)’in geliştirdiği “Kaynaştırma Eğitimi Anketi” ve öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi hakkındaki tutumlarının belirlenmesi amacıyla ise Ergin (2014) tarafından geliştirilen “Kaynaştırma Tutumları Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme araçları etkinlik uygulamalarının başlamasından bir hafta önce ön-test ölçümü olarak; etkinlik uygulamalarından sonra son-test ölçümü olarak aynı gruba tekrar uygulanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde verilerin dağılımı ve varyanslar test edilerek, parametrik ve non-parametrik test teknikleri kullanılmıştır. Araştırma süresince elde edilen veriler bir istatistik paket programı (SPSS 21.00) aracılığıyla çözümlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular, kaynaştırma etkinlikleri temel alınarak yapılan öğretiminin öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik yeterliklerini arttırdığı ve kaynaştırma eğitimi hakkındaki tutumlarını olumlu yönde geliştirdiğini ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular ışığında araştırmadan elde edilen sonuçlar tartışılmış ve öğretmen yetiştirmede kaynaştırma eğitime yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sınıf öğretmeni adayı, kaynaştırma eğitimi, yeterlik, tutum.

Normal Gelişim Gösteren Bireylere Uygulanan Sosyal Kabul Temalı Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Kabul Düzeyine Etkisi

BURCU İLERİ ÜNYELİ¹, HATİCE KUMCAĞIZ²

¹ BAYINDIR ORTAOKULU

² ONDOKUZMAYIS ÜNİVERSİTESİ

Özel gereksinimli çocukların normal gelişim gösteren çocukların devam ettiği eğitim ortamlarında eğitilmesi şeklinde tanımlanan kaynaştırma eğitiminin hem özel gereksinimli hem de normal gelişim gösteren çocuklara yararı olduğu vurgulanmaktadır (Aral,2005,69). Kaynaştırma uygulamalarında amaç özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların birbirlerini etkileyerek sosyal gelişimlerini desteklemek, aynı zamanda tüm yaşamı boyunca hayata entegre olabilmeleri için sosyal hayata uyumu kolaylaştırıcı olumlu sosyal beceriler kazandırmaktır. Normal gelişim gösteren öğrenciler kaynaştırma öğrencileri ile aynı sınıfta eğitim alırken özel gereksinimli öğrencilerin bireysel farklılıkları hakkında bilgi sahibi olmamaktadırlar. Normal gelişim gösteren öğrenciler kaynaştırma öğrencileri ile aynı sınıfta eğitim alırken özel gereksinimli öğrencilerin bireysel farklılıkları eğitime tabi tutulan arkadaşlarının yetersizlikleri hakkında bilgi sahibi olmadıklarından doğru yaklaşımı sergileyememektedirler. Özel gereksinimli kaynaştırma öğrencileri ile iletişimde yetersiz ve çözümsüz kalmaları nedeni ile kaynaştırma öğrencilerinden uzak durmayı tercih etmektedirler. Bu araştırmanın amacı Normal gelişim gösteren bireylere uygulanan Sosyal Kabul Temalı Yaratıcı Drama etkinlikleri ile özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların birbirlerini değişik şekillerde etkileyerek sosyal alanlarda gelişme fırsatı bulabilmeleridir. Bu çalışma Samsun ili Atakum İlçesinde Bayındır Ortaokuluna devam eden tam zamanlı kaynaştırma öğrencilerinin normal gelişim gösteren arkadaşları arasındaki sosyal kabul düzeylerine Sosyal Kabul Temalı Yaratıcı Drama Etkinliklerinin etkisini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Araştırma tarama modelindedir. Veri toplama aracı olarak Civelek(1990) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış olan sperstein'in Sosyal Kabul Ölçeği kullanılarak sınıflarında kaynaştırma arkadaşları olan sosyal gelişim gösteren öğrencilerin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırma uygulamaları yapılmış ancak istatistiksel inceleme süresi devam etmektedir. Bulgular ve sonuçlar kongrede ayrıntılı şekilde sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Kabul, Sosyal Kabul Temalı Yaratıcı Drama Etkinlikleri.

Down Sendromu Olan Ebeveynlere Yönelik Doğal Öğretime Dayalı Erken Müdahale (DÖDEM) Programı'nın Etkililiği

GÖZDE TOMRİS¹, İBRAHİM HALİL DİKEN²
^{1,2} ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Doğal Öğretime Dayalı Erken Müdahale (DÖDEM) Programı Down Sendromlu küçük çocuğu olan ebeveynlerin çocukları ile olan etkileşimini güçlendirmek ve gün içerisinde meydana gelen rutin, etkinlik ve geçişlerde çocuklarının gelişimini desteklemek üzere geliştirilmiş olan aile uygulamalı erken müdahale programıdır. Program, her oturum farklı konuların ele alındığı toplam sekiz grup aile eğitimi ve iki ev ziyareti oturumlarından oluşmaktadır. Programın ilk dört oturumunda nitelikli ebeveyn davranışlarına, son dört oturumunda ise doğal öğretim sürecinde kullanılan strateji ve tekniklerine yer verilmiştir. DÖDEM Programı kapsamında hem uzmanlar hem de ebeveynler için yazılı ve görsel materyaller geliştirilmiştir. Geliştirilen materyaller uygulama ve takip etme kolaylığı sağlamak amacıyla tablet bilgisayar uygulamasına dönüştürülmüştür. Böylece DÖDEM Programı uzmanlar ve ebeveynler için olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Uzmanlar için hazırlanan bölümde grup aile eğitimi, ev ziyaretleri oturumlarına ve veri toplama süreçlerine ilişkin materyaller yer almaktadır. Ebeveynler için hazırlanan bölümde ise grup aile eğitimlerinde anlatılan konuları içeren toplam sekiz ebeveyn kitapçığı yer almaktadır. Her bir ebeveyn kitapçığı ebeveynlerin ilgili konuyu okumalarına ve konuyla ilgili uygulama videosu izlemelerine fırsat verecek şekilde hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın amacı, geliştirilen Doğal Öğretime Dayalı Erken Müdahale (DÖDEM) Programı'nın etkililiğini sınamaktır. Hem nitel hem de nicel veri toplama süreçlerine yer veren bu çalışma karma araştırma deseni ile desenlenmiştir. Çalışma kapsamında Deney (DÖDEM Programı'nın gruba ile eğitimi ve ev ziyareti ile birlikte sunulduğu katılımcı grubu) ve Kontrol (DÖDEM Programı'nı sadece yazılı ve görsel materyaller/tablet bilgisayar üzerinden takip eden katılımcı grubu) grubundaki ebeveynlerin ve çocukların etkileşimsel davranışları, ebeveynlerin doğal öğretim sürecinde kullanılan strateji ve teknikleri kullanma düzeyleri ön-test, son-test ve izleme verileri bağlamında incelenmektedir. Ayrıca ebeveynlerin DÖDEM Programı'nın kendilerine ve çocuklarının gelişimlerine olan katkısına ve DÖDEM Programı'na ilişkin görüşleri alınmaktadır. Çalışmanın uygulama ve analiz aşaması devam etmekte olup, sunum esnasında DÖDEM Programı'nın tanıtımına yer verilecek ve analiz edilen bulgular paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: down sendromu.

Okulöncesi Kaynaştırma Öğretmenleri ile Doğal Öğretim Sürecinin Uygulanması ve Etkililiği

SEÇİL ÇELİK¹, İBRAHİM HALİL DİKEN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Kaynaştırma uygulamalarında; özel gereksinimli çocukların doğal ortamları içerisinde doğal öğretim süreci ile desteklenmesi gerektiği ve öğretmenlerin günlük rutin, etkinlik ve geçişleri çocuklara yeni becerilerin öğretimi için önemli birer öğretim fırsatı olarak görmeleri gerektiği savunulmaktadır; ancak gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar Türkiye’de okulöncesi kaynaştırma öğretmenlerinin doğal öğretim süreci ile ilgili yaşadıkları bilgi ve kaynak eksikliklerine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, ülkemizde doğal öğretim strateji/yöntem/tekniklerini paket bir program ya da kaynak haline getiren öğretmen eğitim programlarına duyulan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Ayrıca alanyazında gelişen internet ve bilgisayar teknolojileri ile birlikte öğretmenlere yönelik hazırlanan eğitim programlarının yüz yüze olarak sunulmasının yanı sıra web tabanlı olarak da öğretmenlere sunulabildiği görülmektedir; ancak her iki programın da kendi içerisinde güçlü ve zayıf yanları bulunmaktadır. Bu temel noktalardan hareketle bu çalışmanın amacı; doğal öğretim strateji/yöntem/teknikleri temelli yazılı ve görsel materyallerle geliştirilen “Yüz Yüze ve Web Tabanlı Okulöncesinde Doğal Öğretim Öğretmen Eğitimi Programı (ODÖP)” nın etkililiğinin değerlendirilmesi ve iki farklı şekilde (web tabanlı-yüz yüze) sunulan programa ve bu programlarda kendilerine sağlanan bilgi, strateji/yöntem/tekniklerinin sınıf ortamlarında kullanımlarına ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerinin alınmasıdır.

Nitelve nicel veri toplama süreçlerine yer veren bu çalışma, karma araştırma deseni ile desenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Eskişehir ilinde yer alan ve Yüz Yüze ODÖP’e dâhil olan Deney-1 (14 öğretmen) grubu ile Web Tabanlı ODÖP’e dâhil olan Deney-2 grubu (16 öğretmen) olmak üzere toplam 30 öğretmen oluşturmuştur. Öğretmenlerin doğal öğretim sürecine ilişkin bilgi düzeyleri ön-test, son-test ve izleme olmak üzere “Okulöncesi Doğal Öğretim Süreci Bilgi Testi (DÖS-BİL)” ile ölçülmüş, uygulama öncesi ve sonrasında doğal öğretim sürecine ilişkin görüş almak amacıyla tüm öğretmenlerle odak grup görüşmeleri yapılmış, sınıflarda gözlemler gerçekleştirilmiş ve saha notları tutulmuştur. Çalışmanın analiz aşaması devam etmekte olup, sunum esnasında analiz edilen bulgular paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler : okul öncesi.

Doğal Öğretim Projesi: Okul Öncesi Kaynaştırma Sınıf Öğretmenleri için Doğal Öğretim Süreci

İBRAHİM HALİL DİKEN¹, ÖZLEM DİKEN¹, ARZU ARIKAN¹,
EMRE ÜNLÜ², CEM ÇUHADAR³, GÖZDE TOMRİS⁴,
SUNAGÜL SANI-BOZKURT¹, SEÇİL ÇELİK¹, TEZCAN
ÇAVUŞOĞLU¹, UĞUR ONUR GÜNDEM⁵, D. MERVE TUNA⁶

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

² BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ

³ TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

⁴

⁵ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ, ENGELLİLER ARAŞTIRMA
ENSTİTÜSÜ

⁶ ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ

Bu projenin amacı, okul öncesi kaynaştırma öğretmenlerine yönelik genelde tüm sınıf özelde ise kaynaştırma öğrencilerine günlük rutin, etkinlikler ve geçişler sırasında doğal bir öğretim süreci ile nasıl öğretim sunabileceklerini içeren yazılı ve görsel materyaller geliştirmek ve materyallerin kullanımı ve etkililiğine ilişkin öğretmenlerin görüşlerini almaktır. Bu proje kapsamında 4 farklı çalışma yürütülmüştür. Projenin ana çalışmasında 12 ilden 10 kontrol ve 411 deney grubu olmak üzere 518 okul öncesi öğretmeni yer almıştır. Çalışmada deney grubunda yer alan web üzerinden doğal öğretim sürecinden yararlanan öğretmenlerin doğal öğretime ilişkin bilgi düzeylerinin arttığı görülmüş, hazırlanan yazılı ve görsel materyallere ilişkin öğretmenler olumlu görüşler bildirmişlerdir. Sunuda detayları ile birlikte www.dogalogretim.com unda tanıtımı yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: okul öncesi.

Erken Çocukluk Eğitimi Kapsamında Okul Öncesinde Uygulanan Kaynaştırma Eğitimlerinde Kullanılabilecek Alternatif Modeller

İSMAİL EROL¹

¹ *NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ*

Bu araştırmanın amacı; yaşamın en kritik dönemlerinden biri olan okul öncesi dönemde erken çocukluk eğitimi kapsamında eğitim kurumlarında halen uygulanmakta olan kaynaştırma eğitimi uygulamalarına alternatif modeller sunmak ve özel eğitim, sınıf, okul öncesi ve çocuk gelişimi öğretmenlerinin bu alternatif modellerden istifade etmesini sağlamaktır. Bu çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, özel eğitim ve okul öncesi alanyazınında bulunan erken çocukluk dönemi kaynaştırma uygulamaları içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu çalışmada ulusal ve uluslararası okul öncesi kurumlarında uygulanan erken çocukluk eğitimi kaynaştırma uygulamaları modelleri içerik analizi yoluyla incelenmiş; çalışmanın sonunda ise erken çocukluk eğitimi kaynaştırma uygulamalarında ihtiyaç duyulan ve muhtemel uygulamalar sonucu daha başarılı sonuçlar verebilecek eğitim metotları ve modelleri öğretmenlere sunulmuştur. Uluslararası alanyazında son on yılda özel eğitimde kaynaştırma ve erken çocukluk eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalar ve bu çalışmaların sonuçları araştırmamızın evrenini oluşturmaktadır. Araştırma bulgularında; okul öncesinde ve erken çocukluk eğitiminde uygulanmakta olan kaynaştırma uygulamalarına alternatif olarak; Montessori destekli kaynaştırma uygulamaları, Head Start destekli kaynaştırma uygulamaları, Regio Emilia destekli kaynaştırma uygulamaları, High Scope Destekli kaynaştırma uygulamaları, Bilgisayar destekli kaynaştırma uygulamaları, Tablet destekli kaynaştırma uygulamaları, Evcil hayvan destekli kaynaştırma uygulamaları, Akran destekli kaynaştırma uygulamaları, Aile destekli kaynaştırma uygulamaları ön plana çıkmaktadır. Araştırma sonuçlarına baktığımızda; alışılmışın dışında, alternatif modeller ile eğitim gören erken çocukluk dönemindeki kaynaştırma öğrencilerinin diğer kaynaştırma öğrencilerine göre daha hızlı aşama kaydettiği görülmektedir. Aynı zamanda erken çocukluk dönemi eğitimcilerinin bu alternatif modeller üzerine hizmet içi eğitimden geçirilmeleri ya da çalıştıkları kurumlar tarafından eğitim almalarının sağlanması desteklenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma Eğitimi, Erken Çocukluk Eğitimi, Okul Öncesi.

Temel Tepki Öğretiminin Dil ve İletişim Becerileri Üzerindeki Etkileri

GÜLDEN BOZKUŞ-GENÇ¹, ŞERİFE YÜCESOY-ÖZKAN²

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ

Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocukların sorun yaşadıkları iletişim başlatma türlerinden biri, gelişimde çok önemli bir yere sahip olan, soru sorarak iletişim başlatmadır. Alanyazında OSB olan çocuklara soru sorarak iletişim başlatmayı kazandırmak amacıyla kullanılan farklı uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamalardan biri de temel tepki öğretimidir (TTÖ). OSB olan çocuklara soru sorarak iletişim başlatmanın kazandırılmasında TTÖ'nün etkililiğinin incelendiği araştırmalar bulunmasına rağmen araştırmalarda, genellikle çocukların dil gelişimine ilişkin kazanımlarının ölçülmediği gözlenmiştir. Bu gereksinim doğrultusunda araştırmada, TTÖ'nün, OSB olan çocukların dil gelişiminde değişikliğe neden olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma, OSB olan 3-4 yaşlarındaki dört çocukla gerçekleştirilmiştir. Deney öncesi modellerden öntest- sontest modeline göre planlanan araştırmada, çocuklardan oyuna dayalı doğal sohbet bağlamında deney öncesi ve sonrasındaki alınan dil örnekleri karşılaştırılmıştır. Dil örnekleri Türkçe Dil Örnekleri Analiz Programı (SALT) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, çocukların soru sorarak iletişim başlatmayı öğrenmesinin, çocukların dil gelişimi alanında olumlu yönde bir değişikliğe yol açtığını ortaya koymaktadır. Çevriyazı uzunluğuna ilişkin bulgular, tüm çocukların çevriyazı uzunluğunda; sözdizimi ve biçimbirim bilgisi gibi dilin biçimine ilişkin bulgular ise, bir çocuk dışındaki diğer çocukların sözcüklerdeki ve biçimbirimlerdeki ortalama sözce uzunluğunda olumlu artış olduğunu göstermektedir. Anlam bilgisini ifade eden dilin içerik bileşenine ilişkin bulgular incelendiğinde, tüm çocuklarda farklı sözcüklerin sayısı ile toplam sözcüklerin sayısının artmış olduğu dikkat çekmektedir. Çocukların sözcük listeleri incelendiğinde; soru sözcüklerinin ve soru eklerinin kullanımlarının ve bağlaç, zarf ve zamir kullanımlarının hem tipinde hem de toplam sayısında bir artış olduğu görülmektedir. Çocuklar her soruyu öğrendiklerinde bu soruların kullanımlarını korumaya devam etmişler, aynı zamanda dağarcıklarına farklı soru tipleri ve soru edatları eklemişlerdir. Çocukların bağımlı biçimbirimler incelendiğinde; tüm çocukların ad durum ekleri, çoğul ekleri, iyelik ekleri, olumsuzluk ekleri, edat ekleri, eylemde zaman, görünüş ve kiplik ekleri ile eylem kişi ekleri kullanımlarında da olumlu yönde bir değişiklik olduğu görülmektedir. Araştırma bulguları alanyazına dayalı olarak tartışılmış, uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Temel tepki öğretimi, Otizm spektrum bozukluğu, İletişim başlatma, Soru sorarak iletişim başlatma, Dil gelişimi.

Temel Tepki Öğretiminin Farklı Gelişim Alanları Üzerindeki Etkisi

GÜLDEN BOZKUŞ-GENÇ¹, ŞERİFE YÜCESOY-ÖZKAN²

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ

Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocuklara soru sorarak iletişim başlatmanın kazandırılmasında temel tepki öğretiminin (TTÖ) etkililiğinin incelendiği araştırma bulgularında, soru sorarak iletişim başlatmayı öğrenmenin sosyal-duygusal, bilişsel, günlük yaşam, oyun, akademik ve uygun olmayan davranışların azaltılması gibi pek çok farklı alanda da kazanımlara yol açabileceğinden bahsedilmektedir. Ancak araştırma bulguları ayrıntılı incelendiğinde, ek kazanımların gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin tutarsız sonuçlar olduğu ve TTÖ'nün, soru sorarak iletişim başlatmanın yanı sıra doğrudan hedeflenmeyen kazanımlar üzerindeki etkisini inceleyecek ek araştırmalara gereksinim olduğu görülmektedir. Bu gereksinimi karşılamak üzere planlanmış olan bu araştırmada, soru sorarak iletişim başlatmayı kazandırmak amacıyla kullanılan TTÖ'nün OSB olan çocukların farklı gelişim alanlarında değişikliğe neden olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma, OSB tanısı olan, 3-4 yaşlarındaki dört çocukla gerçekleştirilmiştir. Deney öncesi modellerden öntest-sontest modelinin kullanıldığı araştırmada, araştırma sonunda çocukların OSB düzeyi, zekâ düzeyi, dil becerileri ile genel gelişim alanlarında (psikomotor, bilişsel, dil ve sosyal-duygusal gelişim) değişim olup olmadığı, deney öncesi ve sonrasında alınan ölçümlere göre karşılaştırılmıştır. Araştırma bulguları, Gilliam Otistik Bozukluğu Dereceleme Ölçeği-2 Türkçe Versiyonu sonuçlarına göre, tüm çocukların ölçümlerinde 6-38 puan arasında bir düşüş olduğunu; Otizm Davranış Kontrol Listesi sonuçlarına göre tüm çocukların ölçümlerinde 5-24 puan arasında bir düşüş olduğunu; Okul Öncesi Sözel Olmayan Zeka Testi sonuçlarına göre tüm çocukların ölçümlerinde 5-13 puan arasında bir yükseliş olduğunu ve Türkçe Erken Dil Gelişimi Testi sonuçlarına göre bir çocuk dışındaki üç çocuğun ölçümlerinde 25-33 puan arasında bir yükseliş olduğunu göstermektedir. Gazi Erken Çocukluk Değerlendirme Aracı sonuçlarına göre; psikomotor gelişimde bir çocuk dışındaki üç çocuğun ölçümlerinde 18-39 puan arasında; bilişsel gelişimde bir çocuk dışındaki üç çocuğun ölçümlerinde 8-38 puan arasında; dil gelişiminde tüm çocukların ölçümlerinde 5-55 puan arasında; sosyal-duygusal gelişimde bir çocuk dışındaki üç çocuğun ölçümlerinde 3-25 puan arasında bir yükseliş ile tüm gelişim alanlarında olumlu yönde bir değişiklik olduğu gözlenmiştir. Araştırma bulguları alanyazına dayalı olarak tartışılmış, uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Temel tepki öğretimi, Otizm spektrum bozukluğu, Dil gelişimi, Bilişsel gelişim, Sosyal-Duygusal gelişim, Psikomotor gelişim.

Montessori Eğitimi Katılımcı Görüşleri

EMİNE ERATAY¹, TÜRKER SEZER², YASEMİN AYDOĞAN³

¹ ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

² A.İ.B.Ü.

³ A.İ.B.Ü

Montessori eğitimi Türkiye'de yaygınlaşmakta olan bir eğitimidir. Okul öncesi yetersizliği olmayan çocukların yanı sıra yetersizliği olan çocukların eğitimlerinde de son derece etkili bir yöntemdir. 2016-2017 eğitim döneminde farklı eğitim ve sağlık alanında görevli öğretim üyesi, öğrenci ve öğretmenlerden oluşan 21 katılımcıya bir haftalık toplam 30 saat uygulamalı montessori eğitimi verilmiştir. Eğitimin başlangıcında katılımcılara eğitime yönelik beklentileri ;eğitim sonunda da eğitimdeki kazanımları sorularak görüşleri alınmıştır. Katılımcılar eğitim başlangıcında kariyer gelişimleri ve gerek kendi gerekse eğitim verdikleri çocukların eğitimlerinde bu yöntemi aktif olarak uygulamak;bu yöntemin felsefesini , materyallerini tanımak ;deneyim kazanmak ; bu yöntemin eğitimde fırsat eşitliğine olanak sağladığı ;çocukların gelişim dönemleri ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olmaya olanak sağladığı için tercih ettiklerini ve beklentilerinin bu yönde olduğunu belirtmişlerdir. Eğitim sonrasında ise; bilgi ve deneyimlerini uygulamalı programla pekiştirdiklerini; matematik ve duyu eğitimi ve felsefesini daha iyi kavradıklarını, montessori materyallerini tanıyıp uygulayabildiklerini ve bu materyallerin çocuklar için çok yararlı ve işlevsel olduğunu ,çocuklarla çalışan tüm farklı meslek mensuplarının bu eğitimi muhakkak almaları gerektiğini, eğitimin stresli ve kısıtlayıcı bir ortam olan hastane sınıflarında süreğen hastalığı olan çocuklara uygulanabileceği;bunun yanısıra özel gereksinimli tüm çocuklara uygulanabileceğini, muhakkak bu yöntemi uygulayarak biraz daha kendilerini geliştirmek istediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcı görüşlerinden montessori eğitiminin katılımcıların beklentilerini karşıladığı, eğitimin sonucunda farklı kazanımları olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Montessori eğitimi, özel eğitim, erken çocuklukta özel eğitim, yetersizliği olan çocuklar.

Evde Erken ve Yoğun Davranışsal Eğitim Desteği Alan Otizmliler Çocukların Gelişiminde Uygulamalı Davranış Analizinin Etkilerinin İncelenmesi

FEYYAZ ASLAN¹, SAFİYE ATEŞ¹, HAVVAGÜL DENİZ¹
¹ *EVİN ÖZEL EĞİTİM VE DANIŞMANLIK MERKEZİ*

Bu çalışma, otizm tanısı almış 2-5 yaş arası çocuklarda erken ve yoğun davranışsal eğitimin (EYDE) çocukların gelişim becerilerine etkisinin olup olmadığını araştırmak amacıyla yapılmıştır. Araştırma 2016-2017 yılları arasında İstanbul’da sadece 0-6 yaş erken çocukluk döneminde eve dayalı yoğun özel eğitim desteği veren bir özel eğitim ve danışmanlık merkezi bünyesinde; evde yoğun davranışsal eğitim alan 5 kız 8 erkek çocuk olmak üzere toplam 13 a tipik otizm tanısı almış çocukla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada çocukların gelişimlerini tespit etmek amacıyla eğitime başlamadan önce ve eğitim başladıktan 6 ay sonra Ankara gelişim tarama envanteri kullanılmıştır. Uygulanan Ankara gelişim tarama envanterinde çocukların genel gelişim puanları, dil bilişsel gelişim puanları, ince motor becerileri puanları, kaba motor becerileri puanları ve sosyal beceri-öz bakım puanları eğitim öncesi ve sonrasında karşılaştırılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; çocukların ön test ve son test puanları Wilcoxon işaretli sıralar toplamı testi ile karşılaştırılmış olup bu test sonucuna göre çocukların genel gelişim puanları arasında ($p=0,001$, $p<0,05$), dil bilişsel gelişim puanları arasında ($p=0,001$, $p<0,05$), ince motor becerileri puanları arasında ($p=0,001$, $p<0,05$), kaba motor becerileri puanları arasında ($p=0,004$, $p<0,05$) ve sosyal beceri – öz bakım puanları arasında ($p=0,001$, $p<0,05$) istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre otizm tanısı almış çocuklarda erken ve yoğun davranışsal eğitimin (EYDE) çocukların gelişim becerilerine önemli derecede olumlu bir etkisinin olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Evde Yoğun Davranışsal Eğitim, Uygulamalı Davranış Analizi, Otizm.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Özel Öğrenme Yetersizliğine İlişkin Bilgi ve Görüşleri

EMİNE AYYILDIZ¹, HACER SÜMEYRA BİLİCİ¹, ZEYNEP AVCI¹
¹ İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Özel öğrenme yetersizliği (ÖÖY), okuma, yazma, matematik gibi akademik becerilerde zorluklar, görsel algı, işitsel algı, konuşma, muhakeme, bellek, ince-kaba motor koordinasyona, dikkat ve hareketliliğe ilişkin sorunlar ve bazı durumlarda da sosyal etkileşim ve iletişim problemleriyle karakterize nörogelişimsel bir bozukluktur. ÖÖY, doğuştan olmasına ve belirtilerin çoğu erken çocukluk döneminde görülmesine rağmen, tanılama genelde ilkokulun ilk yıllarında yapılmaktadır. Böylece okul öncesi öğretmenlerinin, ÖÖY riski taşıyan çocuklarla ilgili bilgi sahibi olmaları, bu çocukların yaşadığı güçlük alanlarıyla ilgili çalışmalarını gerçekleştirmeleri ve gerekirse aileyi bir uzmana yönlendirmeleri önemli bir nokta haline gelmektedir. Ülkemizde, okul öncesi öğretmenlerinin özel gereksinimli çocuklarla ve kaynaştırma eğitimiyle ilgili bilgi ve görüşlerini inceleyen araştırmalar bulunmaktadır. Ancak bu öğretmenlerin özellikle ÖÖY'ne ilişkin bilgi ve görüşlerini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin ÖÖY'ne ilişkin bilgi ve görüşlerinin incelenmesi olarak belirlenmiştir.

Nitel yöntemle gerçekleştirilen bu araştırmanın çalışma grubunu, 35 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler, çalışma grubunun demografik özelliklerini belirlemek üzere hazırlanmış "Bilgi Formu" ile, okul öncesi öğretmenlerinin ÖÖY'ne ilişkin bilgi ve görüşlerini incelemek üzere araştırmacılar tarafından geliştirilen ve yedi açık uçlu soru içeren soru formu ile toplanmıştır. Elde edilen verilere içerik analizi uygulanmıştır. Araştırma sonuçları, okul öncesi öğretmenlerinin ÖÖY'nin tanımına, bu yetersizliğe sahip çocukların hangi belirtileri göstereceklerine, hangi gelişim alanlarında sorun yaşayabileceklerine ve bu çocuklarla okul öncesi dönemde yapılması gereken çalışmalara ilişkin genel bilgi sahibi olduklarını göstermiştir. Ancak bu öğretmenlerden sadece birinin ÖÖY'ne sahip bir çocukla çalışmış olması, öğretmenlerin konuya ilişkin yalnızca teorik bilgi sahibi olduklarına işaret etmektedir. Ayrıca, çalışmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin, ÖÖY'nin türlerine ve sebeplerine dair bilgi ve görüşlerinin de yeterli olmadığı görülmüştür. Bazı okul öncesi öğretmenleri ise sorulara genel olarak özel gereksinimli çocuklar bağlamında cevap vermişlerdir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, ÖÖY yaşayan okul öncesi dönemdeki çocukların erken tanı ve müdahalesinde önemli rol oynayan okul öncesi öğretmenlerinin, konuya ilişkin bilgi, beceri ve deneyimlerinin artırılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi öğretmeni, özel öğrenme yetersizliği, öğretmen görüşleri.

Engelliler Araştırma Enstitüsü-Gelişimsel Destek Birimi Müdahale Modeli

İBRAHİM HALİL DİKEN¹, ALİ KAYMAK², GÖKHAN İNCE²

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ENGELLİLER ARAŞTIRMA
ENSTİTÜSÜ

Engelliler Araştırma Enstitüsü Gelişimsel Destek Birimi (GEDEB) 18-84 ay arası gelişimsel geriliği/yetersizliği ya da riski olan çocuklara yönelik gelişimsel ve eğitsel destekler sunan kapsamlı ve eklettik bir modeldir. GEDEB modelinin bileşenleri arasında bireysel eğitim, grup eğitimi, eğitsel- gelişimsel değerlendirme, fizyoterapi hizmeti, su içi oyun ve egzersiz programı, fiziksel aktivite ve spor programı, ailelere yönelik bireysel ve grup psikolojik danışmanlık hizmetleri, aile eğitimleri, kitap ve oyuncak kütüphanesi yer almaktadır. Bu hizmetlerin her biri alanında uzman profesyoneller tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda GEDEB bünyesindeki çocuklara ve ailelere *işbirlikçi yaklaşımla ve ekip çalışması ile* sunulmaktadır. GEDEB' in temel odağı programa katılan çocukların ihtiyaç duyduğu tüm gelişim alanlarında becerilerini geliştirirken aynı zamanda ailenin farkındalık, bilgi-beceri ve sağlıklı psikolojiye sahip olma düzeyini de artırmaktır. Yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda Eylül 2016 - Ağustos 2017 tarihleri arasında Engelliler Araştırma Enstitüsü Gelişimsel Destek Birimi'nde; 110 öğrenci grup/bireysel eğitim almış, 502 çocuk için gelişimsel/eğitsel değerlendirme yapılmış, 10 öğrenci fizyoterapi hizmeti almış, 148 öğrenci fizyoterapi değerlendirmesi /danışmanlığı almış, 60 öğrenciye ayrıntılı motor değerlendirme ve denge yürüyüş analizi yapılmış, 20 öğrenci su içi oyun ve egzersiz programına katılmış, 40 öğrenci ise fiziksel aktivite ve spor programına katılmıştır. Ayrıca psikolojik destek birimi tarafından 32 aileye 226 seans bireysel, 26 aileye 17 oturum psikolojik danışmanlık hizmeti sunulmuştur. Ailelerin talepleri doğrultusunda 10 farklı konuda aile eğitim semineri düzenlenmiş, 108 öğrenci oyuncak kütüphanesinden yararlanmış ve 92 ebeveyn kütüphaneden yararlanmıştır.

Bu süre içinde toplam 1148 kişiye hizmet sunulmuştur. Sözlü bildiriye sunulan hizmetlerin içeriği ve etkisine ilişkin ayrıntılar yer alacak, yapılan çalışmalar bir model örneği olarak paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: grup eğitim, bireysel eğitim, fizyoterapi, psikolojik destek, erken çocukluk, müdahale modeli.

Görme Yetersizliği Olan Çocuklarda Zihin Kuramı ve Sembolik Oyun

SEDA KARAKAŞOĞLU¹, SELDA ÖZDEMİR²

¹ MEB

² GAZİ ÜNİVERSİTESİ

Erken çocuklukta özel eğitim alanyazında zihin kuramı ve sembolik oyun becerilerine dair yapılan birçok araştırma bulunmaktadır. Alanyazında zihin kuramı ve sembolik oyunun anlamlı ilişkisi olduğu belirtilmektedir. Zihin kuramı ve sembolik oyun becerileri arasındaki ilişkiye dair sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Görme yetersizliği olan çocuklarda zihin kuramı ve sembolik oyun becerileri ayrı başlıklar altında incelenmiş olup görme yetersizliği olan çocuklarda zihin kuramı ve sembolik oyun ilişkisine dair alanyazındaki araştırmalarda oldukça az görüş belirtilmektedir. Görme yetersizliği olan çocuklarda zihin kuramı ve sembolik oyun becerilerine dair yapılan çalışmalar görme yetersizliği olan çocukların tipik gelişim gösteren akranlarına göre zihin kuramı ve sembolik oyun becerilerinde gecikme gösterdiklerini belirtmiştir. Görme yetersizliği olan çocukların görsel uyaran yönünden sınırlılık yaşaması, oyunlarında tekrar ve aynılıkta kalma, nesnelere işlevsel olarak oynamada yetersizlik yaşaması, sembolik oyunda sınırlılık veya sembolik oyunun görülmemesi belirtilmektedir. Bir nesneyi başka nesne yerine koyma gibi miş gibi oyun oynama becerisinin sembolik düşünme ve sembolik dönüşüm yeteneğini geliştirdiği belirtilmektedir. İlgili alanyazında sembolik düşünme yeteneğinin sınırlılığının zihinsel süreçleri etkilemesi zihin kuramı gelişimi yönünde de sınırlılık olarak karşımıza çıktığı savunulmaktadır. Görme yetersizliği olan çocukların zihin kuramı becerilerinin incelendiği araştırmalarda zihin kuramı hikayelerinden aldıkları puanların yetersiz kalması yapılan araştırmalarda zihin kuramı becerilerinin diğer gelişimsel alanlarla ilişkisinin incelenmesini öne sürmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde sembolik oyunun zihinsel süreçlere olan anlamlı etkisi görme yetersizliği olan çocukların zihin kuramı becerilerini inceleyen araştırmalarda da tartışma konusu olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: görme yetersizliği, zihin kuramı, sembolik oyun, erken çocuklukta özel eğitim.

Okulöncesi ve Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimi Kapsamında Uyguladıkları Oryantasyon Çalışmalarının İncelenmesi

SİNAN KALKAN¹, AYFER KESKİN², ÖMÜR GÜREL
SELİMOĞLU³, SALİH RAKAP⁴
¹⁻²⁻⁴ *ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ*
³ *GAZİ ÜNİVERSİTESİ*

Son yıllarda sıklıkla tartışılan ve çok sayıda araştırmanın yapıldığı kaynaştırma eğitimi yetersizlikten etkilenmiş bireylerin destek özel eğitim hizmetlerinden en az bir tanesinden yararlanması koşuluyla akranlarıyla birlikte aldığı eğitim olarak tanımlanmaktadır. Kaynaştırma eğitimi, tanımda yüklenilmiş anlam ile birlikte birçok yapının organize edilmesini gerektiren özel eğitim felsefesinin en önemli uygulama alanlarından. Kaynaştırma eğitimi denildiğinde genellikle akla ilk olarak, yetersizlikten etkilenmiş öğrencinin akranlarıyla birlikte eğitim alması gelmektedir. Kaynaştırma eğitim uygulamaları bir yanıyla yetersizlikten etkilenmiş öğrencinin akranlarıyla aynı eğitim ortamında eğitim almasını gerektirirken, aynı zamanda destek özel eğitim hizmetlerinden de yararlanmasını gerektirdiğini savunmaktadır. Yetersizlikten etkilenmiş öğrencinin, kaynaştırma eğitim ortamındaki başarısını arttıran önemli değişkenlerden biri de bu çocukların sosyal kabulü ve uyumudur. Özel gereksinimli çocukların kayıtlı buldukları eğitim ortamına sosyal kabullerini ve uyumunu sağlamada önemli bir etkiye sahip olan oryantasyon, yönlendirme, uyumlanma ve eğitime olarak tanımlanmaktadır. Kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşmasında önemli bir faktöre sahip olan oryantasyon çalışmalarının öğretmenler tarafından iyi organize edilmesi beklenmektedir.

Bu çalışma, okulöncesi ve sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi kapsamında uyguladıkları oryantasyon çalışmalarını incelemeyi ve konuya ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacıyla, öğretmen görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formunun birinci bölümünde katılımcılar ile ilgili demografik bilgiler yer alırken, ikinci bölümünde görüşlerinin belirlendiği 20 soru yer almaktadır. Çalışmaya toplam 72 öğretmen katılmıştır. Çalışmaya dâhil olan öğretmenlerin görüşleri nitel araştırma yöntemlerinden tümevarım yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışma sonunda katılımcılarının genelinde özel gereksinimli öğrencilerinin sosyal kabulleri ve uyumları için etkili oryantasyon etkinlikleri planlamadıkları, oryantasyon etkinlikleri olarak sıklıkla bilgilendirme gibi çalışmalara yer verdikleri gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: kaynaştırma, oryantasyon, özel gereksinimli birey.

Serbest Zaman Becerilerinin Öğretiminde Hata Düzeltmesi Yapılarak Yapılmadan Sunulan Video İpucunun Karşılaştırılması: Ön Çalışma Bulguları

DİLARA ECEM ALTUN¹, ŞERİFE YÜCESOY-ÖZKAN²
^{1,2} ANADOLU ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ

Serbest zaman becerileri; bireylerin yaşına, cinsiyetine ve ilgi alanlarına göre farklılık gösterebilen, pek çok gelişim alanına katkı sağlayan, sosyal kabulü artırmanın yanı sıra serbest zamanlarını keyifli bir şekilde geçirmelerine olanak sağlayan beceriler olarak tanımlanmaktadır. Okul öncesi dönemdeki çocukların yapabilecekleri serbest zaman etkinliklerinin başında oyun gelmektedir. Oyun, çocuğun hayal gücünü, yaratıcılığını, gelişim alanlarını destekleyen ve enerjilerini uygun bir yolla harcamalarını imkân sağlayan önemli bir araç olarak görülmektedir. Yetersizliği olan çocuklara ise özel bir rehberlik ya da öğretim sunulmadığı sürece oyun oynamanın son derece zor bir iş olduğunu söylemek mümkündür. Alanyazında yetersizliği olan çocuklara oyun becerilerinin farklı öğretim yöntemleriyle öğretildiği, video ipucunun da bu yöntemlerden biri olduğu görülmektedir. Video ipucu kullanılarak yürütülen araştırmalar ise video ipuçlarının; farklı tür ve boyuttaki teknolojik cihazlarla, farklı model ve farklı görüş açılarıyla, sesli anlatım içeren ve içermeyen şeklindeki sunumlarıyla kullanılmasının yanı sıra hata düzeltmesi yapılarak ve yapılmadan sunulmasıyla da kullanıldığını göstermektedir. Alanyazındaki araştırma bulguları farklı biçimlerde hata düzeltmesi yapılarak ve yapılmadan sunulan video ipucunun her ikisinin de etkili olduğunu göstermektedir ancak hangisinin daha etkili ya da verimli olduğunu belirlemeye gereksinim duyulmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada hata düzeltmesi yapılarak ve yapılmadan sunulan video ipucuyla öğretimin basketbol ve yapışkan top oynama becerilerini kazandırmadaki etkililik ve verimliliklerini karşılaştırmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda otizm spektrum bozukluğu tanısı bulunan altı yaşında bir öğrenciyle çalışılmıştır. Araştırmada tek denekli deneysel araştırma modellerinden uyarlamalı dönüşümlü uygulamalar modeli kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular hem hata düzeltmesi yapılarak hem de hata düzeltmesi yapılmadan sunulan video ipucunun basketbol ve yapışkan top oynama becerilerini kazandırmada ve öğretim sonlandırıldıktan bir hafta sonra korunmasında etkili olduğunu, verimlilik açısından ise hata düzeltmesi yapılarak sunulan video ipucu lehine çok az bir fark bulunduğunu göstermektedir. Araştırma bulguları, alanyazında var olan ilgili çalışmalar ışığında tartışılmış, uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Serbest zaman becerileri, Oyun oynama becerileri, Otizm spektrum bozukluğu, Video ipucu, Hata düzeltmesi.

Zihin Yetersizliği Olan Öğrencilere Temel Toplama İşlemlerinde Akıcılık Kazandırmada İki Farklı Uygulamanın Karşılaştırılması

HALİL UYSAL¹, ŞERİFE YÜCESOY-ÖZKAN²
¹⁻² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Temel matematik işlemlerinde akıcılık kazanma, bireylerin toplumda bağımsız olarak yaşamalarında gerekli pek çok duruma hizmet etmekte ve ileri düzey karmaşık matematik becerilerinin gelişimine temel oluşturmaktadır. Zihin yetersizliği olan öğrenciler temel matematik işlemlerini anlamlandırmada ve ilişkilendirmede sorun yaşamamalarına karşın akıcılık kazanmada güçlük çekmektedirler. Bu nedenle de zihin yetersizliği olan öğrencilere temel işlemlerde akıcılık kazandırmada kullanılan çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamalardan ikisi, kapat-kopyala-karşılaştır (KKK) ve işitsel kaydedilmiş işlemlerdir (İKİ). KKK, çalışma kâğıdı üzerindeki işlemle yanıtına bakmayı, ardından kâğıtta yer alan boşluğa işlemi yazarak yanıtlamayı, işlemi ve yanıtı açık yazılan işlem ve yanıtı karşılaştırmayı; İKİ ise, işlemlerin ve bu işlemlerin yanıtlarının sesli olarak kaydedildiği bir ses kaydının dinlenmesini içeren bir uygulamadır. Alanyazında bu iki uygulamanın da temel matematik işlemlerinde akıcılık kazandırmada etkili olduğunu gösteren araştırma bulguları bulunmasına karşın, bu uygulamaların karşılaştırılmasına ilişkin gereksinim halen devam etmektedir. Bu gereksinimden yola çıkarak araştırmada, zihin yetersizliği olan öğrencilerin temel toplama işlemlerinde akıcılık kazanmalarında KKK ve İKİ'nin etkililik ve verimlilik açısından farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ayrıca öğrencilerin; akıcılık kazandıkları temel toplama işlemlerini toplamanın değişme özelliğine göre genelleyip genellemedikleri, temel toplama işlemlerindeki akıcılık düzeylerinin araştırma sonunda normal gelişim gösteren akranlarından elde edilen değerlere yaklaşıp yaklaşmadığı ve araştırmaya ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmaya; bir özel eğitim ortaokuluna devam eden, zihin yetersizliği tanısı almış ve yaşları 11-13 arasında değişen beş öğrenci katılmıştır. Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden uyarlamalı dönüşümlü uygulamalar modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları, zihin yetersizliği olan öğrencilerin; temel toplama işlemlerinde akıcılık kazanmalarında hem KKK hem de İKİ uygulamasının etkili olduğunu ve iki uygulama arasında etkililik ve verimlilik açısından çok anlamlı bir fark olmadığını, akıcılık kazandıkları temel toplama işlemlerini toplamanın değişme özelliğine göre yüksek düzeyde genellediklerini, temel toplama işlemlerindeki akıcılık düzeylerinin araştırma sonunda normal gelişim gösteren akranlarından elde edilen değerlere yaklaştığını ve araştırmanın amacının önemine, araştırmada kullanılan uygulamaların kabul edilebilirliğine ve araştırmada elde edilen bulguların anlamlılığına ilişkin olumlu görüşleri olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Zihin yetersizliği, Temel toplama işlemleri, Akıcılık, Kapat-kopyala-karşılaştır, İşitsel kaydedilmiş işlemler, Matematik öğretimi.

Otizmi Olan Çocukların Etkinlikler ve Ortamlar Arası Geçişlerini Kolaylaştırmada Hazırlayıcı Videoların Etkisi

EMRAH GÜLBOY¹, ŞERİFE YÜCESOY-ÖZKAN²
^{1,2} ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Okulöncesi dönemdeki çocuklar bir okul gününün %20-35'ini geçişler sırasında harcamaktadırlar. Geçişler, öğretim etkinliklerine oranla daha az yapılandırılmış oldukları ve çocuklardan beklenen davranışları açık biçimde ortaya koymadıkları için çocukların problem davranış sergilemelerine neden olmaktadır. Geçişleri kolaylaştırmak üzere kullanılabilir çeşitli stratejiler vardır ve bunlardan biri de hazırlayıcı videodur. Hazırlayıcı video, çocukları bir etkinliğe, göreve, geçişe ya da stresli duruma hazırlamak ve çocuklarda çevresel değişikliklere bağlı olarak ortaya çıkan kaygının neden olduğu problem davranışları önlemek amacıyla kullanılmaktadır. Hazırlayıcı videoda, geçişlerden önce çocuklara, geçiş yapılacak etkinlik ve ortam ile geçiş sürecinde sergilenen davranışları gösteren videolar izletilir, ardından çocuklardan geçişi gerçekleştirmeleri beklenir. Bu araştırmada da yaşları 4-6 arasında değişen, otizmi olan çocukların etkinlikler ve ortamlar arası geçişler sırasındaki; bağımsız geçiş davranışlarını arttırmada, harcadıkları süreyi kısaltmada ve sergiledikleri problem davranışları azaltmada hazırlayıcı videoların etkililiği incelenmiştir. Araştırmada ayrıca araştırmanın amaçlarının önemine, araştırmada kullanılan stratejinin uygunluğuna ve araştırma bulgularının anlamlılığına ilişkin aştırmaya katılan çocukların anne-babalarının ve çocukların devam ettikleri birimde eğitim hizmeti veren personelin çalışmaya ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Araştırma, tek denekli deneysel modellerden A-B-A-B modeli kullanılarak yürütülmüştür. Araştırmada, geçişler sırasında sergilenen bağımsız geçiş davranışlarını kaydetmek üzere kontrollü olay kaydı tekniği, harcanan süreyi kaydetmek üzere bekleme süresi kaydı tekniği ve problem davranışları kaydetmek üzere serbest olay kaydı tekniği kullanılmıştır. Uygulama oturumlarında geçişe ilişkin hazırlayıcı video her geçiş öncesinde grup düzenlemesi biçiminde çocuklara izletilmiş ve hazırlayıcı videoyu izlemelerinin ardından çocuklardan geçişi sergilemeleri beklenmiştir. Çocukların bağımsız geçiş davranışları sözel olarak pekiştirilirken, problem davranışları görmezden gelinmiştir. Araştırma bulguları, hazırlayıcı videoların otizmi olan çocukların etkinlikler ve ortamlar arası geçişler sırasındaki; bağımsız geçiş davranışlarını arttırmada, harcadıkları süreyi kısaltmada ve sergiledikleri problem davranışları azaltmada etkili olduğunu; araştırmaya katılan çocukların anne-babalarının ve çocukların devam ettikleri birimde eğitim hizmeti veren personelin araştırmanın amaçlarının önemine, araştırmada kullanılan stratejinin uygunluğuna ve araştırma bulgularının anlamlılığına ilişkin görüşlerinin olumlu olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Problem Davranışlar, Geçiş, Geçiş Stratejileri, Hazırlayıcı Video.

Aile Danışmanlığı Merkezli Sesbilgisel Bozukluk Terapisi: Vaka Sunumu

ÖZLEM CANGÖKÇE YAŞAR¹, MERYEM VURAL BATIK¹
¹ ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Bu araştırma, aile danışmanlığı merkezli sesbilgisel bozukluk terapisi uygulanan (3;8 yaş, kız) bir vaka sunumu içermektedir. Vakanın herhangi bir nörolojik bozukluğu, işitme engeli/zihin engeli ya da gelişim geriliği bulunmamaktadır. İlk değerlendirmede alıcı ve ifade edici dil değerlendirmesi (TEDİL), sesletim/sesbilgisi değerlendirmesi (SST) ve oral-motor değerlendirme gerçekleştirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda sesbilgisel bozukluğu olduğu tespit edilen vakaya aile danışmanlığı merkezli terapi planı hazırlanmıştır. Aile danışmanlığı süresince toplamda 1 yıl içerisinde 12 danışmanlık seansı gerçekleştirilmiştir. Seans süreleri yaklaşık 40 ile 60 dk arasındadır. Aileye sunulan danışmanlık hizmeti içerisinde, seslere yönelik model olma, pekiştirme stratejileri, seslerin oyunla çalışılması, süre kontrolü, geri bildirim yöntemleri, genelleme stratejileri yer almaktadır. Danışmanlık seanslarının ardından, danışman terapist tarafından seanslarda öngörüldüğü şekilde ev uygulamaları yapılması istenmiştir. Ev uygulamalarında oyun temelli yaklaşımlarla, danışmanlık seansında model olunan amaç sesin tekrarlanması, pekiştirilmesi ve genellenmesi yapılmıştır. Ev uygulamaları ilk 7 ay boyunca haftada 5 gün günde 1 saat (3 gün oyun ablası, 2 gün anne), devamındaki 4 ay boyunca haftada 3 gün günde 1 saat (sadece oyun ablası) sürmüştür. Ebeveyn, danışmanlık seanslarına ev uygulamalarına ilişkin video kaydı ve ev terapi çizelgesi ile gelmiştir. Danışmanlık seansı içinde video kayıtları ebeveynle beraber izlenip, terapi çizelgesi kontrol edilerek geri bildirim verilmiştir. Yapılan son değerlendirmede, vakanın sesbilgisel bozukluğunun düzeldiği, sadece /r/ sesine yönelik sesletim problemi kaldığı tespit edilmiştir. Seanslarda /r/ sesine yönelik herhangi bir çalışma yapılmamıştır. İlerleyen aşamada, kendiliğinden düzelmeye gerçekleşmediğinde çalışılmayan /r/ sesine yönelik uygulamaya devam edilecektir. Bu çalışmanın sonucunda yapılan aile danışmanlığı merkezli sesbilgisel bozukluk terapisinin olumlu cevap verdiği düşünülmektedir. Dolayısıyla bu uygulama, uzak mesafede olan, terapiye düzenli gelemecek olan, ya da seanslara düzenli katılıma direnç gösteren vakalarda, planlı bir aile danışmanlığı sistemi ile sesbilgisel bozukluk terapisinin yürütülebileceğine bir örnektir.

Anahtar Kelimeler: Sesbilgisel bozukluk, aile danışmanlığı, dil ve konuşma bozukluğu, dil terapisi.

Otizm Spektrum Bozukluğu Tanısı Bulunan Bireylere Sosyal Beceri Öğretiminde Uygun Olan ve Olmayan Davranış Örnekleriyle Öğretimin Etkililiği

SERAY OLÇAY GÜL¹, SEZGİN VURAN²
¹ HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ
² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Son yıllarda otizm alanyazınında sosyal beceri öğretiminde etkililiği incelenen uygulamalardan biri uygun olan ve olmayan davranış örnekleriyle öğretimdir. Bu çalışmada otizm spektrum bozukluğu (OSB) tanısı bulunan katılımcılara sosyal beceri (“Tanıdık olan akran ya da yetişkinden gelen uygun olmayan isteklerle başa çıkma”) öğretiminde uygun olan ve olmayan davranış örnekleriyle öğretimin etkililiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada OSB tanısı bulunan katılımcılardan bir, dört ve 10 hafta sonra izleme verisi ile ortamlar arası genelleme verisi toplanmıştır. Ek olarak OSB tanısı bulunan katılımcıların hedef sosyal beceri, uygun olan ve olmayan davranış örnekleriyle öğretim ve araştırma bulgularına ilişkin görüşleri alınarak, sosyal geçerlik verisi toplanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını; öğrenen katılımcılar, akranlar ve yetişkinler, uygulamacı ve gözlemciler oluşturmuştur. Öğrenen katılımcıları yaşları 9-12 arasında değişen üç erkek öğrenci oluşturmuştur. Yoklama evreli katılımcılar arası çoklu yoklama modelinin kullanıldığı çalışmada yoklama oturumlarında kontrollü başlama düzeyi düzenlenmiştir. Öğretim oturumları günlük yoklama oturumlarından sonra gerçekleştirilmiştir. Bu oturumlarda (a) öğrencinin dikkatini hedef beceriye çekme, (b) katılımcının hazır olduğunu belirtir tepkilerini pekiştirme, (c) senaryo havuzunda yer alan bir durumu açıklama, (d) uygun ve uygun olmayan davranışa model olma, (e) her gösterimden sonra katılımcıya davranışın uygun olup olmadığını sorma, (f) katılımcıya sergilenen davranışın neden uygun olduğunu ya da uygun olmadığını sorma, (g) katılımcının model olma sürecindeki performansına ilişkin uygun tepkide bulunma, (h) rol oynama çalışmalarına yer verme ve (ı) katılımcının rol oynama çalışmalarındaki performansına ilişkin uygun tepkide bulunma basamaklarının yer aldığı öğretim sürecine yer verilmiştir. Araştırmanın bulguları tüm katılımcıların hedef sosyal beceriyi edindiklerini ve koruduklarını göstermiştir. Araştırmada birinci ve ikinci katılımcının edindikleri becerileri farklı ortamlara genelledikleri görülmüştür. Üçüncü katılımcı için genelleme verisi toplanamamıştır. Öznel değerlendirme yaklaşımıyla toplanan sosyal geçerlik bulguları katılımcıların hedef beceriye, öğretim sürecine ve öğretim sonrasındaki performanslarına ilişkin görüşlerinin olumlu olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma bulgularının konuyla ilgili diğer araştırma bulgularıyla paralellik gösterdiği görülmüş; uygulama ve ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: otizm spektrum bozukluğu, uygun olan ve olmayan davranış örnekleriyle öğretim, sosyal beceriler.

Zihinsel Yetersizliği Olan Bir Öğrenciye Doğrudan Öğretim Modeli ile İçinde Kavramın Kazandırılması

HAKAN METİN¹, ÜZEYİR SEÇİLİR¹, SERPİL ALPTEKİN¹
19 MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Zihinsel yetersizliği olan bireylere kavramların kazandırılması özel eğitimin en önemli alanlarından birini teşkil etmektedir. Çocuklar ilkokula başladıklarında renk, şekil, boyut, miktar, yer, yön, nitelik ve eylem bildiren kavramları tanımakta ve bu kavramları yaşantılarıyla pekiştirmektedirler. İlköğretim programının gerektirdiği bu kavramlar, zihinsel yetersizlik gösteren çocuklara okul öncesi eğitim programları aracılığıyla sistemli programlara aracılığıyla kazandırılabilir (Varol, 1992). Doğrudan öğretim modeli de bu bireylere kavram öğretiminde etkili bir yöntem olarak alan yazında karşımıza çıkmaktadır (Varol, 1992; Kırcaali-İftar, Birkan ve Uysal, 1998; Dağseven Emecen, 2008; Batu, 2006, Alptekin, 2010). Bu nedenle araştırmanın amacı konum kavramlarına sahip olmayan zihinsel engelli bir öğrenciye doğrudan öğretim modeli ile içinde kavramını kazandırılmasına ilişkin örnek bir uygulama sunmaktır. Araştırmada tek-denekli araştırma modellerinden A-B modeli kullanılmıştır. Denek, 7 yaşında 1. sınıfa devam eden, aynı zamanda 19 Mayıs Üniversitesi Gelişimsel Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde, haftada 2 saat bireysel olarak özel eğitim alan bir öğrencidir. Çalışma, aynı merkezde 5 yıldır görev yapan bir zihin engelliler sınıf öğretmeni tarafından bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Öğretim ve değerlendirme oturumları kamerayla kaydedilmiştir.

Doğrudan öğretim modeli ile yapılan öğretim olumlu örnekle başlayan sununun özüne uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Öğretmen üç olumlu örnek, arkasından iki olumsuz örnek sunduktan sonra değerlendirme sürecine geçmiştir. Değerlendirme sürecinde 6-8 tane olumlu ve olumsuz örnek sunularak öğrencinin cevaplama istenmiştir. Değerlendirme oturumlarında öğrenci %100 doğru tepki verinceye kadar öğretime devam edilmiştir. Başlama düzeyi verileri toplandıktan sonra yapılan sekiz öğretim oturumunun sonunda öğrencinin içinde kavramını kazandığı gözlenmiştir. Öğrencinin öğrenmelerini genelleyip kalıcı hale getirebilmek için doğrudan öğretim modelinde yer alan manipülatif beceriler ve sonuç çıkarıcı becerilerle ilgili genişletme stratejilerine yer verilerek uygulamaya son verilmiştir. Çalışma sonunda doğrudan öğretim modeliyle sunulan öğretimin öğrencinin kavramı edindiği ve sonraki değerlendirme süreçlerinde edinimini koruduğu gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: özel eğitim, zihinsel yetersizlik, doğrudan öğretim, kavram öğretimi.

Zihin Yetersizliği Olan Bireylere Güvenlik Becerilerinin Öğretimi: Kapsamlı Betimsel Analiz

ÜZEYİR EMRE KIYAK¹, D. MERVE TUNA², ELİF TEKİN İFTAR³

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

² NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ

³ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ENGELLİLER ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Kaza ve tehlikeli durumlardan korunma, kötü niyetli kişilerin kaçırma, taciz gibi girişimlerinden korunma ve bireyin güvende olma ve iyilik halini tehdit eden planlı ya da planlı olmayan durumlardan korunma becerileri olarak tanımlanabilecek güvenlik becerileri tüm bireyler için yaşamsal önem taşıyan becerilerdir. Alanyazında zihin yetersizliği olan bireylerin, yetersizliği olmayan bireylere göre şiddete, tacize, ve ihmale daha fazla maruz kaldığı ifade edilmektedir (McCabe, Cummins, ve Reid, 1994; Mechling, 2008; Sullivan ve Knutson, 2000). Bu çalışmada, zihin yetersizliği olan bireylere sunulan güvenlik becerileri müdahalelerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada araştırmacılar birbirlerinden bağımsız olarak “intellectual disability”, “safety skills”, “safety instruction”, “mental retardation”, “cognitive disabilities”, “lures of strangers”, “abduction”, “fire extinguishing skills”, “home safety”, “sexual abuse”, “social safety” safety measures”, “stranger safety”, “self protective skills”, “self protection skills”, “security measures”, “road safety”, “safe pedestrian”, “sexual harassment” ve “lost in community” anahtar sözcüklerini kullanarak elektronik ortamda tarama yapmış, *American Journal of Intellectual Disabilities*, *Journal of Special Education* ve *Research and Practice for Persons with Severe Disability* dergilerinde dizin taraması gerçekleştirmiş ve ulaşılan çalışmaların kaynakçalarını gözden geçirerek elle tarama yapmışlardır. Bu taramalar sonucunda araştırmacılar, toplam 176 araştırmaya ulaşmışlardır. Betimsel analize dahil etme ölçütleri olarak, (a) güvenlik becerilerinin öğretiminin hedeflendiği, (b) zihinsel yetersizliği olan katılımcılarla yürütülmüş, (c) tekdenekli araştırma modeli ile deneysel kontrolün kurulduğu, (d) 1990-2017 yılları arasında hakemli dergide yayımlanmış, (e) İngilizce dilinde yayımlanmış ve (f) a-e maddelerini karşılayan yayımlanmamış doktora tez çalışmaları dahil edilmiştir. Çalışmada incelenmesi planlanan çalışmaları değerlendirmek üzere bir kodlama tablosu geliştirilmiştir. Bu kodlama tablosundaki her bir değişkenin tanımında araştırmacılar arasında uzlaşma sağlanmış ve ardından iki araştırmacı birbirlerinden bağımsız olarak çalışmaları kodlamıştır. Betimsel analiz sonucunda, zihin yetersizliğinden farklı düzeylerde etkilenen farklı yaşta grubundaki bireylerin güvenlik becerilerinin tepki ipucu uygulamaları, videoyla model olma ve davranışsal beceri öğretimi ile öğrenebildikleri görülmüştür. Bulgular ışığında araştırmacı ve uygulamacılara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Zihin Yetersizliği, Güvenlik Becerileri, Betimsel Analiz.

Olumlu Pekiştirme: Etkili Pekiştirme Belirleme Yöntemleri

SİNEM HİLAL KARAASLAN¹, DİLAN AYTAÇ¹, NERGİZ KOÇARSLAN²

¹ *TOHUM OTİZM VAKFI ÖZEL EĞİTİM OKULU*

² *ÖZEL TOHUM VAKFI ÖZEL EĞİTİM OKULU*

Olumlu pekiştirme bireyin davranışlarını izleyen durumlarda ortama bireyin hoşuna giden bir uyarının sunulması ile o davranışın ileride yapılma olasılığının artmasıdır. Davranışın ardından sunulan bu hoş giden uyarana da pekiştirme adı verilmektedir. Sunulan uyarıların pekiştirme niteliği taşıması davranışlarda ortaya çıkan etkisine bağlıdır. Eğer sunulan uyarılar gösterilme sıklığının artırılması istenen davranışları artırıyor ise o uyarılar için etkili ve pekiştirme olma özelliği gösteriyor diyebiliriz. Bu nokta da gelişimsel yetersizliği olan bireylerde kazandırmayı hedeflediğimiz beceriler için pekiştirme yöntemleri kullanılmaktadır. Normal gelişim gösteren bireylerde pekiştirme özelliği olan hoş giden uyarıları sorarak öğrenebiliriz fakat gelişimsel yetersizliği olan bireyler söz konusu olduğunda bu hoş giden uyarıları belirlemek güç olabilmekte ve genel olarak özel gereksinimli bireylerle çalışılan kurumlarda ailelerle görüşmeler ya da kontrol listeleri yolu ile belirlendiği saptanmaktadır. Yararlandığımız bu pekiştirme yöntemleri belirlemek için yapılan araştırmalar sonucunda bazı yöntemler geliştirilmiştir. Bu yöntemler alanyazında pekiştirme belirleme ve değerlendirme yöntemleri olarak geçmektedir. Bu pekiştirme belirleme yöntemlerinin ülkemizde ki özel gereksinimli bireylerle çalışılan kurumlarda yaygınlaştırılmasına gereksinim vardır. Etkililiği kanıtlanmış pekiştirme belirleme yöntemlerinden bu sunumda “Doğrudan Pekiştirme Belirleme ve Dolaylı Pekiştirme Belirleme Yöntemleri” başlıkları altında bahsedilmektedir. Dolaylı Pekiştirme Belirleme Yöntemleri “görüşme temelli yöntemler” iken Doğrudan Pekiştirme Belirleme Yöntemleri “gözlem ve deneme temelli yöntemlerdir”. Deneme temelli bu yöntemler; tek seçenekli, çift seçenekli ve çok seçenekli pekiştirme belirleme yöntemleridir. Bu sunumda deneme temelli pekiştirme belirleme yöntemlerinden bahsedilirken uygulanış şekilleri ve veri alım süreçleri otizm spektrum bozukluğu olan bireylerle çekilmiş videolar ve hazırlanmış veri formları ile somutlaştırılarak gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler: Olumlu Pekiştirme, Etkili Olumlu Pekiştirme Belirleme Yöntemleri, Gelişimsel Yetersizliği Olan Bireyler.

Erken Çocuklukta Okul Çaplı Olumlu Davranış Desteği Modelinin Etkililiği

MERAL MELEKOĞLU¹, İBRAHİM HALİL DİKEN²
¹ ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bireyin çocukluk yıllarındaki davranışları ilerleyen yıllardaki davranışlarının ve sosyal gelişiminin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle, çocuklara uygun davranışların kazandırılması, sosyal becerilerinin desteklenmesi ve problem davranışlarının erkenden azaltılması son derece önemlidir. Bu nedenle araştırmacılar, çocukların problem davranışlarına etkili çözümler getirecek kanıt temelli müdahale arayışları içerisinde. Alanyazında, erken çocuklukta özel eğitime yönelik birçok program bulunmaktadır ancak “Olumlu Davranış Desteği (ODD)” yaklaşımının 2000’li yıllardan itibaren yaygın olarak uygulanan bir müdahale programı olduğu görülmektedir. ODD, çocuğun bulunduğu çevrede, eğitim sisteminde, eğitimcilerin yaklaşımlarında olumlu yönde değişiklikler yaparak çocuğun yaşam kalitesini yükseltmeyi, çocuğun olumlu davranışlarının ödüllendirilmesi gibi uygulamalar yaparak çocuğun problem davranışlarını azaltmayı ve uygun davranışlarını artırmayı hedeflemektedir. ODD kapsamında yer alan bu uygulamaların bir okulun tamamını kapsayacak şekilde planlanıp uygulanmasına “Okul Çaplı Olumlu Davranış Desteği” uygulamaları denilmektedir.

Bu araştırmada, “Erken Çocuklukta Okul Çaplı Olumlu Davranış Desteği (EÇODEM)” müdahalesinin çocukların problem davranışlarını azaltma ve önleme ile uygun davranışlarını ve sosyal beceri düzeylerini artırmaya yönelik etkililiği değerlendirilmiştir. EÇODEM dört ana aşamada ve 14 adımda gerçekleştirilmiştir. Araştırma Eskişehir’de bulunan bir bağımsız anaokulunun yöneticileri, öğretmenleri, yardımcı personelleri, tanılı ve tanısız tüm çocukları ve birincil bakıcıları ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde nicel ve nitel veriler aynı zamanda toplandığı için karma yöntem araştırma modeli çeşitlerinden “yakınsayan paralel karma yöntem” deseni benimsenmiştir. Araştırmanın nicel ve nitel bulgularına göre, EÇODEM uygulamaları ile tanılı ve tanısız çocukların problem davranışlarında anlamlı düzeyde azalma ve sosyal beceri düzeyinde ise artma tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Davranış problemi, Duygu ve davranış bozukluğu, Olumlu davranış desteği, Okul çaplı olumlu davranış desteği, Erken çocukluk.

Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Son Kullanma Tarihinin (Tavsiye Edilen Tüketim Tarihi) Öğretiminde Geliştirilen“T-A-Y-A-G” Stratejisinin Etkilliliği

MERVE DEVECİ¹, ALPASLAN KARABULUT²

¹ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

² ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

Bu araştırmanın amacı hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin bağımsız olarak yaşamlarını devam ettirmeleri için günlük yaşam becerilerinden, alış veriş yapma becerisi içerisinde ele alınan Son Kullanma Tarihi kontrol (Tavsiye Edilen Tüketim Tarihi) becerisinin öğretimi olarak hedeflenmiştir. Bu stratejinin öğretiminde doğrudan öğretimin aşamalarından yararlanılmıştır. Son Kullanma Tarihi (Tavsiye Edilen Tüketim Tarihi) nin öğretimi zihinsel yetersizliği olan bir bireyin yaşamını bağımsız bir şekilde devam ettirmesinde önem taşıdığı düşünülmektedir. Son Kullanma Tarihi (Tavsiye Edilen Tüketim Tarihi) nin öğretiminde T-A-Y-A-G stratejisi geliştirilmiştir.(T- Tabloyu oluştur, A-Ayı yaz, Y-Yıla bak, A-Aya bak, G-Güne bak). Geliştirilen bu strateji sayesinde öğrencinin öğrendiği bilgiyi, hafızasında daha kolay kodlaması ve hatırlaması, bilinçli bir tüketici olması hedeflenmiştir.

Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden denekler arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya 2016-2017 yılında İstanbul’da hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan 3 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılımcılarda, okuma-yazma, alış veriş yapma, para kullanma ve zaman (gün/ay/yıl) kavramlarına sahip olma ön koşul olarak alınmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde “T-A-Y-A-G” stratejisi öğretimi sonunda üç öğrencinin de stratejiği öğrendiği bulgulanmıştır. Öğrencilerin öğrenmiş oldukları stratejiği marketten alış-veriş yaparken genelledikleri, bu stratejiği kullanarak 3 hafta sonra da son kullanma tarihi kontrolü yaparak tüketim malzemesi aldıkları ortaya konulmuştur. İlgili literatür incelendiğinde daha önce benzer nitelikli bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Ancak günlük yaşamda oldukça sık karşılaşılan ve sağlığımızı tehdit eden son kullanma tarihi geçmiş ürünlerin tespit edilerek bilinçli tüketici olma noktasında hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin ortaya koymuş oldukları performansın oldukça önemli olduğu düşünülmekte ve uygulamada görev yapan öğretmenlere model teşkil etmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: zihinsel yetersizliği olan birey, bağımsız yaşam becerileri, strateji öğretimi.

Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerin Yazma Becerilerinden Söyleneni Yazma Becerisi İçin Geliştirilen "Dinle-Hecele-Düşün-Yaz-Kontrol Et" Stratejisinin Etkililiği

EMİNE ÖZ NİŞLİ¹, ALPASLAN KARABULUT²

¹MEB

²ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

Bu araştırmanın amacı hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylerin bağımsızlığını artırmak ve sosyal kabulünü en üst düzeye çıkarmak için yazma becerilerinden olan söyleneni yazma becerisinin öğretimidir. Bu stratejinin öğretiminde doğrudan öğretimin aşamalarından yararlanılmıştır. Yazma becerisinin öğretiminde "Dinle-Hecele-Düşün-Yaz-Kontrol Et" basamaklarından oluşan "Söyleneni Yazma Stratejisi" geliştirilmiştir. Geliştirilen bu strateji sayesinde öğrencinin duyduğu kelime ve cümleleri, hafızasında daha kolay kodlayarak yazıya dönüştürmesi hedeflenmiştir. Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden denekler arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya 2016-2017 yılında Bartın ilinde özel eğitim alt sınıfına devam eden üç hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenci katılmıştır. Araştırma katılımcılarında, kalem tutabilme, çizgi çizebilme, gösterilen harfleri yazabilme, gösterilen kelimeleri yazabilme, dinleme ve okuma becerilerine sahip olma ön koşulu aranmıştır.

Araştırma sonuçları incelendiğinde "Söyleneni Yazma Stratejisi" öğretimi sonunda üç öğrencinin de stratejiyi öğrendiği bulunmuştur. Öğrencilerin öğrenmiş oldukları stratejiyi cümle yazmada genelledikleri, bu stratejiyi kullanarak sene başında da söylenen kelime ve cümleleri yazabildikleri görülmüştür. İlgili literatür incelendiğinde yazma alanında birçok strateji bulunduğu görülmüştür. Fakat aynı alanda benzer nitelikte bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Okuma becerileri kadar yazma becerilerinin kazandırılması da öğrencilerin bağımsızlık kazanması, aile memnuniyeti ve sosyal kabul açısından oldukça önemlidir. Ayrıca uygulamada görev yapan öğretmenlere model teşkil etmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: zihinsel yetersizlik, yazma becerileri, strateji öğretimi.

Video Geri Bildirimli Hikâye Haritası Yönteminin Okuduğunu Anlama Becerisi Üzerindeki Etkisi

NERMİN ÇETİNKAYA¹, İLKNUR ÇİFCİ TEKİNARSLAN¹
¹ ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

Okuma ve yazmayı öğrenmek tüm akademik becerilerin temelidir. Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler okuma-yazmayı normal akranlarından daha zor öğrenirler. Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler okuma yazmayı öğrenseler dahi okuduğunu anlamada problem yaşarlar. Okuduğunu anlamada güçlük yaşayan öğrencinin bu yetersizliği de diğer öğrenme alanlarını da olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin video geri bildirimli hikâye haritası yönteminin okuduğunu anlama becerisi üzerindeki etkisinin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, video geri bildirimli hikâye haritası yönteminin okuduğunu anlama becerisi üzerindeki etkisini belirlemektir. Araştırma, Sakarya İli Serdivan İlçesinde bulunan hafif düzey zihinsel engelli öğrencilerin devam ettiği Şehit Ali Borinli Özel Eğitim Ortaokulu'nda yürütülmüştür. Çalışmaya hafif düzey yetersizliği olan 14 yaşlarında ikisi erkek üç öğrenci katılmıştır. Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden “Denekler Arası Çoklu Yoklama Modeli” kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni “Video Geri Bildirimli Hikâye Haritası Yöntemi”, bağımlı değişkeni ise, hafif düzeyde zihin engelli üç öğrencinin okuduğunu anlama beceri düzeyleridir.

Araştırmanın bulguları, video geri bildirimli hikâye haritası yönteminin okuduğunu anlama becerisi üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Araştırmanın sosyal geçerlik bulguları, deneklerin ve öğretmenlerin video geri bildirimli hikâye haritası yönteminin okuduğunu anlama becerisi üzerindeki etkisine ilişkin görüşlerinin olumlu olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak, video geri bildirimli hikâye haritası yönteminin okuduğunu anlama becerisi düzeylerinde etkili olduğu görülmüştür. Böylece zihin engellilerle çalışan öğretmenlere, okuduğunu anlama becerilerinin öğretiminde video geri bildirimli hikâye haritası yöntemini kullanmaları önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Video geri bildirimli ip ucu yöntemi, hikâye haritası yöntemi, okuduğunu anlama.

Görme Engelli Çocuklarda Öykü Anlama Becerilerini Kazanmada Doğrudan Öğretim Yöntemiyle Sunulan Hikaye Haritasının Etkililiği

ÇİĞDEM AKDEMİR DOĞANAY¹

¹ *AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI*

Bu araştırmanın amacı; hikâye haritasının görme engelli çocuklarda okuduğunu anlama becerileri üzerine etkisini belirlemektir. Araştırma tek denekli deneysel desenlerden denekler arası çoklu yoklama modeli ile doğrudan öğretim yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya İstanbul ilinin Sarıyer ilçesinde bulunan Veysel Vardal Görme Engelliler İlköğretim Okulu'nda eğitimine devam eden; tıbbi raporuna göre görme oranı en fazla % 10 olan ve kabartma yazıyı göremeyen, okuma yazma becerilerini kabartma yazıyla gerçekleştirebilen, ortalama 150 kelimelik hikâyeleri hecelemeden okuyabilen, sınıf ortalaması dikkate alındığında öğretmen görüşüne göre akıcı okuyabilen, sınıf öğretmenin belirlediği okuma düzeyinde seçilen metnin en az % 80'ini doğru olarak okuyabilen, metinde yer alan bilgi birimleri ile ilgili sorulan sekiz sorudan en fazla üçüne doğru cevap veren, görme engelinden başka bir engeli olmayan, davranış problemi olmayan, ikinci sınıf seviyesindeki üç görme engelli öğrenci katılmıştır. Araştırmada öğretim öncesi ve öğretim sonu deneklerin performans düzeylerini ölçmek amacıyla Stein ve Glenn'in hikâye yapısına uygun olarak Güzel (1998) tarafından oluşturulmuş yirmi hikâye ve bu hikâyelere göre hazırlanan ölçüt bağımlı ölçü araçları kullanılmıştır. Araştırmanın verileri Okuduğunu Anlama Ölçüt Bağımlı Ölçü Aracı ve kayıt çizelgeleri ile toplanmıştır. Doğrudan öğretim yöntemiyle sunulan hikâye haritası kullanımı, başlama düzeyi verileri toplama, öğretim ve izleme oturumlarından oluşan toplam on beş oturumda uygulanmıştır. Sonuç olarak deneklerden hikâye haritasındaki öğelerle ilgili sorulan sekiz sorudan en az altısına doğru cevap vermesi beklenmiştir. Araştırma sonucunda görme engelli çocukların okuduğunu anlama becerilerini kazanmalarında doğrudan öğretim yöntemiyle sunulan hikâye haritasının etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Okuduğunu anlama, görme engelliler, hikâye haritası, doğrudan öğretim yöntemi.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Sınıflarında Kullandıkları Motivasyon, Ödül ve Ceza Uygulamalarının Belirlenmesi

MUKADDES SAKALLI DEMİROK¹, BAŞAK BAĞLAMA¹,

MELTEM HAKSIZ¹

¹ YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

Özel gereksinimi olan bireyler fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal özellikleri yönünden yaşlılarından farklı gereksinimleri olan bireylerdir. Bütün çocukların eğitiminde olduğu gibi, özel gereksinimi olan çocukların eğitiminde de, onların ileride bağımsız bir şekilde yaşamlarını sürdürmeleri, kendi kendilerine yeterli duruma gelmeleri ve toplumla bütünleşmeleri amaçlanmaktadır. Sağlanacak olan eğitimin başarıya ulaşmasındaki en önemli etkenlerden bir tanesi de öğretmenlerin sınıflarında uygun davranış değiştirme yöntem ve tekniklerini uygulayıp kullanması gerekliliğidir. Öğretmenlerin bu konuda yeterli olması, öğretimsel uygulamaların etkililiğini artırmaktadır. Ödül, ceza ve motivasyon uygulamaları, olumlu davranışsal destek sağlamada ve problem davranışların azaltılmasında oldukça önem taşır. Bu durum, özel eğitim öğretmenlerinin davranış değiştirme tekniklerinden olan motivasyon, ödül ve cezayı etkili ve uygun bir şekilde kullanmalarını gerektirmektedir. Bu araştırmanın amacı, özel eğitim öğretmenlerinin özel gereksinimi olan öğrencilerine derslerinde kullanmış oldukları motivasyon, ödül ve ceza uygulamalarını belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evreni Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Lefkoşa ilçesindeki resmi bir özel eğitim okulunda çalışan özel eğitim öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmaya 15 öğretmen katılmıştır. Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken uzman görüşlerine başvurulmuştur. Araştırma bulgularına yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilerek ulaşılmıştır. Bulgular, ilgili literatür ışığında tartışılarak ileriki araştırmalar ve uygulamalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Ödül, ceza, motivasyon, özel eğitim, nitel araştırma, özel eğitim öğretmeni.

Görme Yetersizliğinden Etkilenen Öğrencilere Dokunsal ve İşitsel Materyallerle Kavram Öğretimi: Fiziksel ve Kimyasal Değişim

SERACEDDİN LEVENT ZORLUOĞLU¹, MUSTAFA SÖZBİLİR²

¹ SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

² ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

Görme yetersizliğinden etkilenen öğrenciler bazı nedenlerle bağlı olarak fen kavramlarını öğrenememektedirler: fen kavramlarının genellikle soyut kavramlardan oluşması, fen kavramlarının görme yetersizliğinden etkilenen öğrencilere genellikle geleneksel yollarla anlatılması ve fen kavramlarının çoğunun somut materyal eksikliğine bağlı olarak öğrencide kalıcı izler bırakamaması. Görme yetersizliğinden etkilenen öğrencilerin kavram öğrenimini için deneyimleri artırılması, kavram öğretimi destekleyici öğrenci grupları oluşturulması, dikkat çekici hikâye ve olaylar anlatılması ve kavrama yönelik materyallerin sunulması gerekmektedir. Fen eğitiminde görme yetersizliğinden etkilenen öğrencilerin dünyada gerçekleşen olay/olguları anlamaları ve anlamlandırmaları için dokunsal ve sesli materyaller oldukça önem taşımaktadır. Bu öğrencilerin fen kavramlarını anlamlandırarak öğrenebilmeleri için çevrede, öğretimde ve öğretim sırasında kullanılacak materyallerde uyarlamalar yapılmalıdır. Ayrıca bu öğrencilerin öğrenmeleri için öğrenim sürecinde birebir deneyim sağlanması gerekmektedir.

Bu çalışma tasarım tabanlı araştırma yöntemi kullanılarak üç basamakta gerçekleştirilmiştir. Görme yetersizliğinden etkilenen öğrencilerin ders öğretimi ve kavram öğrenimine yönelik ihtiyaçların belirlenmesi amacıyla *ihtiyaç analizi* yapılmıştır. İhtiyaç analizinde belirlenen ihtiyaçlar dikkate alınarak göre öğretim planı *tasarımı* yapılmış ve öğretim planı ve etkinlikler *geliştirme işlemine tabi tutulmuştur*. En son olarak kavramların öğretimi için *öğretim tasarımının uygulaması* yapılmış ve geliştirilen öğretim materyallerinin *değerlendirilmiştir*. Çalışmanın *ihtiyaç analizi* basamağında görme yetersizliği olan öğrencilerin maddenin tanecikli yapısı ünitesinde yer alan kavramların öğretiminde görme duyusu dışındaki organlarından işitme dokunma duyusunu aktif edici sesli ve dokunsal materyallere ihtiyaç olduğu belirlenmiştir. *Öğretim tasarımı ve geliştirme* basamağında ise öğretim tasarımı yapılmış ve kavramlarının öğretimi destekleyici etkinlikler geliştirilmiştir. Ayrıca bu basamakta geliştirilen etkinliklere konuşan termometre ve renk okuma cihazı dâhil edilerek etkinlik etkili hale getirilmiştir. *Öğretim tasarımının uygulanması ve değerlendirilmesi* basamağında öğretim tasarımının ve etkinliklerin uygulaması yapılarak, öğretim tasarımı ve etkinliklerin öğretime katkısı değerlendirilmiştir. Sonuç olarak görme yetersizliğinden etkilenen öğrencilerin fen kavramlarının öğrenimini desteklemek için öğretim tasarımının, etkinliklerin ve etkinlikte kullanılan konuşan termometrenin ve konuşan termometrenin etkili öğrenmeyi desteklediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: fen öğretimi, görme yetersizliğinden etkilenen öğrenciler, kavram öğretimi, konuşan termometre, renk okuma cihazı.

Zihin Yetersizliği Olan Gençlerin Azmi: Deri-Triko Buluşması

HATİCE UZUNOĞLU¹, MÜZEYYEN BOLAT²

¹ *MEB NİLUFER ÖZEL EĞİTİM MESLEKİ EĞİTİM MERKEZİ*

² *NİLUFER ÖZEL EĞİTİM MESLEKİ EĞİTİM MERKEZİ*

Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezleri, lise düzeyinde mesleki eğitim veren kurumlardır. Bu okullarda eğitim alan öğrenciler, ortaokuldan mezun olduktan sonra Rehberlik Araştırma Merkezleri tarafından bu kurumlara yönlendirilmektedirler. Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezlerinde öğrencilere mesleki beceriler kazandırmayı hedefleyen uygulama atölyelerinin yanı sıra, temel akademik dersler de verilmektedir. Dokuzuncu sınıfta öğrenciler dört farklı atölyede uygulama eğitimi alırlar. Yıl boyunca atölye öğretmenleri ve özel eğitim sınıf öğretmeni tarafından gözlemlenen öğrenciler, 10. sınıftan itibaren ilgi ve yetenekleri doğrultusunda tek bir atölyeye yönlendirilirler. 10. 11. ve 12. sınıflarda öğrenciler, akademik derslerin yanında seçtikleri atölyede uzmanlaşmaya yönelik eğitim alırlar. Üç yıllık atölye eğitiminin ardından öğrencilerin bir alanda mesleki beceri kazanmaları hedeflenir.

Nilüfer Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezinde El Sanatları, Seramik, Matbaa, Ağaç İşleri, Giyim, Tarım, Tekstil-Dokuma ve Trikotaj atölyeleri bulunmaktadır. Bu bildiri kapsamında Trikotaj atölyesinde yapılan yelek üretiminin aşamalarından söz edilecektir. Üç yıldır faaliyet gösteren trikotaj atölyesinde sekiz öğrenci her yıl yaklaşık 100 adet yelek üretmektedir. Bu yelekler deri ve triko karışımı dört farklı modeldedir. Fordist bir üretim modelinin benimsendiği uygulama atölyesinde öğrenciler üretim sürecinin her aşamasında pratik yaparlar. Onbir aşamadan oluşan yelek üretiminin ilk iki aşaması karar vermek ve inisiyatif almayı gerektirdiği için atölye öğretmeni tarafından gerçekleştirilmektedir. Sonraki dokuz aşamada öğrenciler, aktif olarak üretime dâhil olmaktadır. Üç yıllık atölye eğitiminin başlangıcındaki dört ila altı aylık süreç içerisinde öğrencilere bu dokuz aşamanın her biriyle ilgili becerileri kazandırmaya yönelik alıştırmalar yapılmaktadır. Öğrencilerin yelek üretiminin her aşamasında deneyim kazanarak becerilerini geliştirmesi ve bağımsız olarak bir yeleğin üretimini gerçekleştirmesi hedeflenmekte ve işbirliğine dayalı bir üretim sürecine dâhil olarak sosyalleşmeleri, el becerileri ve yeteneklerini kullanarak ekonomik yaşama katılmaları amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zihin yetersizliği olan gençler, mesleki, eğitim, mesleki beceri edinme.

Akıllı Tahta Aracılığıyla Sunulan Video Modelle Öğretimin Otizmli Çocuklara Sosyal Tepki Davranışlarının Öğretimindeki Etkililiği

ESİN PEKTAŞ KARABEKİR¹, NURGÜL AKMANOĞLU¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bu çalışmada, otizmli çocuklara yüz ifadesi, jest (kullanımı) ve sözel ifadeden oluşan sosyal tepki davranışlarının öğretiminde akıllı tahta aracılığıyla sunulan video modellerle öğretim yönteminin etkililiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. İzleme ve genelleme açısından da değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan çocuklara, elinden bir nesne ya da oyuncak alındığında kızma ile etkinlik sonunda başarılı olma durumunda mutlu olma durumlarına ilişkin altı farklı sosyal bağlama uygun sosyal tepki davranışlarını (jest, yüz ifadesi ve sözel ifade) gerçekleştirebilmelerinin öğretimi yapılmıştır. Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden, katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya Anadolu Üniversitesi, Engelliler Araştırma Enstitüsü, Gelişimsel Destek Birimi'ne devam eden, yaşları 3 yaş 9 ay ve 5 yaş 5 ay arasında değişen otizm tanılı 4 erkek denek katılmıştır. Ayrıca araştırmaya, videoyla model olma öğretimi için hazırlanmış olan video görüntülerinde yer alan üç kişi katılmıştır. Araştırmada etkililik verileri, başlama düzeyi, günlük yoklama, öğretim, genelleme ve izleme oturumlarından toplanmıştır. Aynı zamanda araştırmada, sosyal geçerlik ve güvenilirlik verileri de toplanmıştır. Araştırma sonunda elde edilen etkililik verileri, grafiksel analiz yoluyla analiz edilmiştir. Sosyal geçerlilik verileri ise araştırmaya katılan deneklerin ailelerinden ve öğretmenlerinden öznel değerlendirme yaklaşımıyla elde edilen verilere göre betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma bulguları, araştırmaya katılan dört denekin de akıllı tahta aracılığıyla sunulan video modellerle öğretim uygulamasıyla bağlama uygun sosyal tepki davranışlarını (yüz ifadesi, jest ve sözel ifade) öğrendiğini ve farklı ortam ve kişilerle genellebildiğini göstermiştir. Ayrıca deneklerin öğretim sona erdikten iki, dört ve altı hafta sonra düzenlenen kalcılık oturumlarında da öğrenilen davranışların kalcılığını koruduğu görülmüştür. Sosyal geçerlik bulguları, çocukların anneleri ve öğretmenlerinin araştırma hakkında olumlu görüşlerinin olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda araştırmanın uygulama güvenilirliği bulguları da araştırmanın yüksek uygulama güvenilirliği (%98,6) ile uygulandığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Sosyal Tepki Davranışları, Yüz İfadesi, Jest, Sözel İfade, Video Model, Akıllı Tahta Aracılığıyla Öğretim.

Vanderbilt Dikkat Eksikliği Ve Hiperaktivite Bozukluğu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği (V-Dehb-Ödö) Türkçe Uyarlama Çalışması

AVŞAR ARDIÇ¹, TUBA KÜÇÜK DOĞAROĞLU², OLGA SELİN HÜNLER³

¹ EGE ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ

² -³ UNİVERSİTÄT BREMEN

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB) çocukluk döneminde sıklıkla karşılaşılan gelişimsel bozukluklardan biridir (APA, 2000). Bu çalışmanın amacı, Vanderbilt Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği'nin (V-DEHB-ÖDÖ) DEHB ile doğrudan ilişkili iki alt ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanmasıdır. V-DEHB-ÖDÖ iki ana alt ölçek (Dikkatsizlik ve Hiperaktivite/Dürtüsellik) ve eş görülmeyi ölçek iki alt ölçekten (Karşıt Gelme ve Davranım Bozukluğu ile Kaygı ve Depresyon) oluşmaktadır. Bu çalışma DEHB'yi taramak amacıyla kullanılan Dikkatsizlik ve Hiperaktivite/Dürtüsel alt ölçeklerinin Türkçe'ye uyarlanması amacıyla gerçekleştirilmiştir. V-DEHB-ÖDÖ'nün DEHB ile eş görülmeye olasılığı yüksek olan karşıt gelme bozukluğu ile kaygı ve depresyon belirtilerini değerlendirmek amacıyla bulunan iki alt ölçeği uyarlanma sürecine dahil edilmemiştir. Bu amaç doğrultusunda İzmir ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda kaynaştırma öğrencisi olan 101 öğrencinin öğretmeninden veri toplanmıştır. Toplanan veriler geçerlik ve güvenilirlik analizleri ile analiz edilmiştir. V-DEHB-ÖDÖ'nün açımlayıcı faktör analizi sonuçları incelendiğinde ölçeğin original faktör yapısını koruduğu görülmüştür. Ölçüt bağımlı geçerlik analizi toplam puan üzerinden ölçüt bağımlı geçerliğe sahip olduğunu göstermiştir. Güvenirlik analizi sonuçları incelendiğinde ise V-DEHB-ÖDÖ'nün iç tutarlılık açısından güvenilir olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda V-DEHB-ÖDÖ Dikkatsizlik ve Hiperaktivite/Dürtüsellik alt ölçeğini oluşturan maddelerin madde-toplam puan korelasyonlarının kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu görülmüştür. Analiz sonuçları bulgular bölümünde detaylı bir şekilde rapor edilmiş ve bulgular tartışma bölümünde alan yazında ilişkilendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, vanderbilt dehb öğretmen değerlendirme ölçeği, geçerlik ve güvenilirlik.

İşitme Engelliler Okullarında Çalışan Öğretmenlerin İşitme Engelliler Okullarında Uygulanan Programlarla İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi

HAKAN SARI¹, ÜMİT SAVAŞ TAŞKESEN¹, BARIŞ DOĞRUKÖK²

¹NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

²SELÇUKLU YÜKSEL BAHADIR BİLİM VE SANAT MERKEZİ

Ülkemizde engelli bireylerin eğitimi için açılan kurumlardan biriside işitme engelliler okullarıdır. İşitme engelliler için ilkököl, ortaokul ve liseler kurulmuştur. İşitme engelli bireyler normal gelişim gösteren bireylere göre ciddi oranda dezavantajlı olmalarına karşılık bu okullarda büyük oranda normal okullarla aynı program uygulanmaktadır. Ve yine bu öğrenciler TEOG ve üniversite sınavlarında normal gelişim gösteren öğrencilerle aynı sınava aynı sorularla girmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı işitme engelli öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrencilerle aynı programı işlemelerinin ne derecede uygun olduğu hakkında öğretmen görüşlerini tespit etmek, MEB kazanım testleri baz alınarak işitme engelli çocuklar ile normal gelişim gösteren çocuklar arasında seviye farkı olup olmadığını tespit etmektir. Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı bu araştırma karma model ile yapılmıştır. Bu çalışmada işitme engelliler ilköğretim okulunda çalışan öğretmenlerin işitme engelliler okullarında uygulanan programlar hakkındaki görüşleri tespit edilmeye çalışılmış nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Veriler Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniğiyle toplanmıştır. Çalışmaya işitme engelliler okullarında çalışan 15 öğretmen katılmıştır. Elde edilen veriler Betimsel Analiz Tekniği ile çözümlenmiştir. Ayrıca 7. Sınıfta eğitim gören 9 işitme engelli çocuk ve 35 normal gelişim gösteren çocuk ile 10 sınıfta eğitim gören 20 işitme engelli çocuk ve 35 normal gelişim gösteren çocuk katılmıştır. Bu çocuklara sosyal bilgiler ve coğrafya derslerinden MEB kazanım testi uygulanmış ve genel başarı durumu SSPS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda:

İşitme engelli öğrencilerin hem ortaokul seviyesinde hem de lise seviyesinde normal gelişim gösteren çocuklara göre daha az başarı gösterdikleri tespit edilmiştir. İşitme engelliler okulunda görev yapan öğretmen görüşlerinin nitel analizi sonucunda; işitme engelli çocukların özellikle soyut kavramları öğrenmede güçlük çektikleri, işitme engelliler okulunda çalışan ve çalışacak olan öğretmenlerin işaret dili öğrenmesi gerektiği, işitme engelli öğrencilerin ders programlarının tekrar düzenlenmesi gerektiği, işitme engelli öğrencilerin normal gelişim gösteren çocuklarla aynı sınava sokulmaması gerektiği, işitme engelli öğrencilerin sınavlarında işaret dili çevirmeninin olması gerektiği görüşleri belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşitme engelliler, program değerlendirme, özel eğitim.

Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Çocuklarının Yetersizlik Şiddetine İlişkin Görüşleri

VEYSEL AKSOY¹, UĞUR ONUR GÜNDEN²

¹ ESKİŞEHİR ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ, ENGELLİLER ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Algı kavramı antik çağlardan beri farklı disiplinlerin kullanım alanına girmiş ve felsefe, psikoloji, sosyoloji başta olmak üzere yoğun bir şekilde çalışılmıştır. Antik çağlarda algı bilgi ile eş tutulurken, günümüzde algı süreçler bağlamında açıklanmaktadır. Algı süreci; nesnelere ve olayları kavrama, anlama, tanıma, hissetme ve etiketlemeyle beraber tepki vermek için hazırlık yapma süreçlerini içermektedir. Algı sürecinin işleyişi sırasında duyuusal bilginin varlığı, bu bilgini duyu organlarıncı işlenmesi, beyinde yorumlanması ve sonunda anlamlar üretilmesi başlıklarının yer alması anlamlı bir algılama süreci için gerekli olarak ifade edilmektedir. Kişilerin öznel olarak yaşadıkları içerisindeki algıları, nesnel gerçeklikler ile farklılık gösterebilmektedir. Yine kişilerin öznel algıları ve nesnel gerçekliği etkileyen bazı etmenler söz konusudur. Bunların; öğrenme, beklentiler ve bağlam, kişilik özellikleri, ön yargılar ve güdüler, ilgiler gibi başlıklardan oluştuğu ifade edilmektedir. Gelişimsel yetersizliği olan çocuklar nezdinde düşünüldüğünde, yetersizliğe ve yetersizliğin şiddetine ilişkin ebeveynlerin algılarını etkileyen pek çok etmenden söz edilebilmektedir. Bu etmenler ebeveynlerin yetersizlik ve yetersizlik şiddetine ilişkin nesnel gerçeklik ve öznel algıları arasında farklılıkların meydana gelmesine sebep olabilmektedir. Yapılan çalışmalara bakıldığında çocuklarının yetersizliğini şiddetli algılayan ebeveynlerin sosyal uyumunun bozulduğu, stres düzeyinin daha yüksek olduğu, yaşam kalitesinin daha düşük olduğu, depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Yine yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlerin yetersizlik şiddetine ilişkin algılarını ortaya koymak için yapılan çalışmalar bağlamında yetersizlik şiddetine ilişkin ebeveynlerin başlıca; problem davranış, sosyal uyum, dil iletişim gibi başlıklardan söz ettiği görülmüştür. Bu çalışmanın amacı; gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının yetersizlik şiddetine ilişkin algılarını ortaya koymaktır. Algılanan yetersizlik şiddetini ortaya koymak amacıyla 8 ebeveynle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, içerik analizi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda gelişimsel yetersizliği olan çocuklara sahip ebeveynlerin algılanan yetersizlik şiddetine ilişkin ortaya çıkan temalar; öğrenme, sosyal uyum ve etkileşim, dil ve iletişim, problem davranış ve günlük yaşam becerileri başlıklarından oluşmaktadır. Bulgular tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yetersizlik, şiddet, ebeveyn, algı.

Otizm Spektrum Bozukluğu - Serebral/Kortikal Görme Bozukluğu Benzer Davranışlar - Farklı Teşhisler

ZEYNEP NAZAN BAYKAN¹
¹ AYAN GÖRME MERKEZİ

Otizm, biyolojik bir beyin rahatsızlığı olup, yaşamın ilk üç yılında ortaya çıkan, sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişimde problemlerle kendini gösteren, karmaşık bir beyin bozukluğudur. Hafiften ağır dereceye kadar kişisel farklılıklar görülebilir. Serebral/Kortikal görme bozukluğu şemsiye bir terim olup, birincil görme korteksi ve beyin kabuğunda ki yüksek görme merkezlerine gelen görsel bilginin nörolojik bir etmen ile işlenmesinde ki bozukluğu tanımlar. Çocuklarda sıklıkla göz muayenesi normaldir . Gelişmiş ülkelerde en sık rastlanan az görme nedenidir . Gerek OSB, gerek S/KGB da etkenlerin müşterek özelliği hadisenin beyin temelli bir bozukluk olmasıdır. Genç çocuklar da belli davranış kalıplarının görülmesi otizmi düşündürmelidir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Sosyal etkileşim: Göz kontağının azalması, yüzün ifadesiz olması, yaşlıları ile sosyal ve duysal ilişkide güçlükler
- İletişim güçlükleri; Dil gelişiminin geçikmesi, sohbet etme de kısıtlılık, hayali ve sembolik oyun oynamada güçlük,
- Tekrarlayan stereotipik hareketler; ellerini gözünün önünde sallamak, kafasını bedenini öne arkaya sallamak gibi, oyuncakları dizmek, günlük rutinden çıkamamak gibi.

S/KGB nun daha iyi tanımlanması sonrasında otistik veya Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocuklarda görülen davranışların, S/KGB da kırma kusuru, akomodasyon bozuklukları, binoküler görme bozuklukları ve göz devinim bozuklukları yanında görsel algı ve birincil görme merkezine gelen görsel bilginin farklı tercüme edilmesi sonrasında da görülmesi çocuk psikologları ve çocuk psikiyatrisi ile konu üzerinde uzmanlaşmış göz hekimlerinin bu çocukları birlikte değerlendirme gereğini doğurmuştur. Bu ikili çalışma, göz hekimi ve çocuk psikiyatristinin, OSB (Otizm spektrum bozukluğu) ve S/KGB da ki görsel davranışları daha iyi analiz etme ve tanının konması açısından çok önemlidir. OSB ve S/K GB, ikisi de beyindeki bozukluk ile ortaya çıkan klinik tablolardır. Tipik gelişen çocuklara göre daha sık olarak S/KGB olan çocuklarımız da iki klinik antite birlikte bulunmaktadır. Bu nedenle eğitsel ve sosyal çalışmalar, rehabilitasyon buna göre şekillendirilecek ve çok daha yararlı sonuçlar elde edilecektir. Otizm veya OSP tanısı alan çocuklarımız da S/KGB olasılığını da mutlaka düşünmeliyiz. Bu amaç ile, her göz hekiminin

yaptığı rutin klinik göz muayenesi, bize çocuğun neyi, nasıl gördüğü hakkında fikir vermez. Yapılması gereken işlevsel görme muayenesi ve disiplinler arası çalışma ile çocuğun değerlendirilmesidir. Sonuçlar inter ve transdisipliner çalışma ile göz ve çocuk ruh sağlığı uzmanı, özel eğitimci, psikolog ve diğer re/-habilitasyon ekibince ele alınmalı, çocuğun erken müdahale ve eğitim ortamı, eğitim programı belirlenmelidir. Beynin %40-45 i görme, görme yolları ve ilgili merkezlere ayrılmıştır. Otizm ve OSB nun bir beyin hastalığı olması nedeni ile dual bir klinik tablonun görülmesi olasılığı nadir değildir. Böyle bir çalışma çocuğun bilişsel, psiko-sosyal ve dil gelişimini ve iletişim becerilerini çok olumlu etkileyecek, çocuğun gelişim alanlarında zayıf ve güçlü yönlerini belirleyecek yapılacak re/-habilitasyon çalışmalarının daha hızlı hedefe ulaşmasını sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Otizm, serebral/kortikal görme, gelişim basamakları, erken müdahale.

Bir Alanyazın Taraması: Gelişimsel Yetersizliği Olan Bireylere Satın Alma Becerisinin Öğretimi

SERAP DOĞAN¹, YASEMİN ERGENEKON¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Gelişimsel yetersizliği olan bireylerin bağımsızlığını arttırmak ve toplumsal kabullerini sağlamak için onlara bağımsız yaşam becerilerinin öğretilmesi son derece önemlidir. Bağımsız yaşam becerileri, bireylerin bağımsız olarak yaşayabilmesi için gerekli olan becerileri içerir ve işlevsel becerilerin öğretimiyle sağlanır. İşlevsel beceriler, bireylerin günlük yaşamında gereksinim duyduğu ve çok sık kullandığı, sergilendiğinde bireyin doğal pekiştiriciler elde etmesini ya da çevresindeki bireyler tarafından pekiştirilmesini sağlayan ve bireyin bağımsızlığına katkı sağlayan davranışlardır.

Gelişimsel yetersizliği olan bireyler için işlevsel becerilerden biri de satın alma becerisidir. Satın alma becerisi; belli amaçlar (otomat makinasından ürün alma, bilet satın alma vb.) için farklı ortamlarda (restaurant, bakkal, mağaza vb.) gerçekleşen, bireylerin toplumda bağımsız olarak işlevde bulunmasını sağlayan ve günlük yaşamda kullanılan önemli bir beceri kategorisidir. Satın alma becerisi karmaşık becerilerden oluşmaktadır. Bu beceriler alanyazında (a) satın alınacak ürünü belirleme, (b) para yönetimi, (c) mağazada/markette ürün bulma, (d) bulduğu ürünün fiyatını diğer ürünlerle karşılaştırma, (e) ürün için ödeme yapma olarak sıralanmaktadır. Bu çalışmada satın alma becerisi söz konusu sınıflama dikkate alınarak incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, 2006-2016 yılları arasında gerçekleştirilen ve gelişimsel yetersizliği olan bireylere satın alma becerisinin öğretildiği çalışmaların incelenmesidir. Bu inceleme sonucunda 74 çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan bu araştırmalar; (a) 2006-2016 yılları arasında gerçekleşmiş olması, (b) hakemli dergide yayımlanmış olması, (c) tek-denekli araştırma yöntemiyle yürütülmüş olması, (d) katılımcıların gelişimsel yetersizlik tanısına sahip olması, (e) en az bir katılımcının 14 yaş ve üzeri olması ölçütleri dikkate alınarak incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda 20 araştırma çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu çalışmalar, betimsel analiz ve Horner ve meslektaşlarının 2005 yılında geliştirdikleri “Tek-Denekli Araştırmaların Niteliksel Ölçütleri” dikkate alınarak analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara bakıldığında, bir araştırma dışında, diğer araştırmaların bire-bire öğretimi düzenlemesiyle gerçekleştirildiği, araştırmalarda teknoloji destekli öğretimin kullanıldığı ve uygulamaların toplumsal ortamlarda gerçekleştiği görülmektedir. Bulgulara ilişkin detaylı bilgiler sunum sırasında paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız yaşam becerileri, işlevsel beceriler, gelişimsel yetersizliği olan bireyler, satın alma becerisi.

Özel Eğitim İş Uygulama Merkezinden Mezun Olan Engelli Bireylerin ve Ailelerinin Karşılaştığı Sorunlar

ERKAN EFİLTİ¹, İBRAHİM ŞEN²

¹ *NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ AHMET KELEŞOĞLU EĞİTİM FAKÜLTESİ*

² *SELÇUKLU ÖĞRETMEN FATMA MENEKŞE ÖZEL EĞİTİM İŞ UYGULAMA MERKEZİ*

Engelli çocuğa sahip aileler birçok güçlükle karşılaşmaktadır. Bu güçlüklerden birisi de okul sonrası karşılaşılan sorunlardır. 2012 yılında değişen 4+4+4 eğitim sistemiyle birlikte özel gereksinimli bireyler için de zorunlu eğitim 12 yıla çıkarılmıştır. Fakat okul eğitiminin sona ermesi hem engelli birey için hem de engelli bireyin ailesi için büyük bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Bu dönüm noktasıyla beraber mezuniyet sonrası farklı zorluklar da oluşturmaktadır. Bu araştırma Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi'nden mezun olan orta- ağır derecede yetersizliği bulunan zihin engelli öğrencilerin ve ailelerinin sorunlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma Konya ili Selçuklu ilçesi sınırları içerisinde bulunan Selçuklu Öğretmen Fatma Menekşe Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi'nin 2016 yılındaki ilk mezunlarından 10 öğrenci ailesiyle yapılmıştır. Araştırmanın verileri nitel veri toplama tekniklerinden Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniği kullanılarak toplanmıştır. Görüşme verilerinin analizinde Betimsel Analiz Tekniği kullanılmıştır. Elde edilen veriler incelendiğinde engelli bireylerin Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi'nden aldıkları eğitimin yeterli olmadığı, mezuniyet sonrası uyum sorunu yaşadıkları, mezuniyeti kabullenmedikleri ve problemleri davranışlarının arttığı görülmüştür. Ailelerin de bu sorunlar karşısında yeterli desteği ve yönlendirmeyi alamadıkları, mezuniyet sonrası eğitim ve istihdam konusunda yasal haklarını bilmediklerini belirtmişlerdir. Mezuniyet sonrası çocuklarının almış eğitime uygun istihdam olanaklarının olmadığı belirtilmiştir. Ailelerin, engelli çocuklarıyla ilgili gelecek kaygısı yaşama, problemleri davranışlarını kontrol etmede zorlanma, yaşamış oldukları zorluk ve içerisinde buldukları durumdan ötürü profesyonel bir danışmanlık hizmetine ihtiyaç duyma en dikkat çeken sorun ve ihtiyaçlar arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi, Mezun, Aile, Güçlük.

Özel Eğitim Alanında Geçiş Hizmetlerinin Felsefesi ve Tarihsel Gelişimi

AHMET ALPEREN YAVUZ¹, ZEHRA CEVHER², HÜSNE ÖZ
ALKOYAK², AHMET İLKHAN YETKİN², YASEMİN ERGENEKON²

¹ ENGELLİLER ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Geçiş, insan yaşamındaki değişimleri ve çok boyutlu süreci ifade eden bir kavramdır. Bir diğer deyişle geçiş, bireyin öğrencilik rolünden çıkarak toplum içinde gerekli olan yetişkin rollerine doğru değişimi olarak tanımlanmıştır. Geçiş süreçleri; okul hayatına başlama ve sürdürme, meslek edinme, ev geçindirme, topluma uygun şekilde katılma ve sosyalleşmeyi kapsamaktadır. Normal gelişim gösteren bireyler geçiş sürecindeki rolleri yardım almadan sürdürebilirken özel gereksinimli bireyler bu süreçte desteğe gereksinim duymaktadırlar. Geçişin felsefesi incelendiğinde, beş farklı hareketten etkilendiği görülmektedir. İnsan Potansiyeli Hareketi'nde bireyin olumlu gelişim ve büyümesinin desteklenmesi savunulurken, Olumlu Gençlik Gelişim Hareketi'nde bireylerin yetersizliklerine odaklanmadan güçlü yönlerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Normalleşme Felsefesi ve Toplumsal Bütünleştirme Hareketi'nin hedefi, sivil haklar yoluyla bireyleri normalleştirme ve topluma dâhil etmektir. Bireylerin eşit ve kaliteli eğitim hakkını savunan Kaynaştırma Felsefesi geçişin eğitim boyutuyla ilgilenirken, Öz Yeterlilik Felsefesi ve Bireysel Özerklik bireylerin bağımsız yaşama ve yetişkin olma boyutuna odaklanmıştır.

Geçişle ilgili ilk çalışmalar Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) başlamıştır. 1900-1960 yıllarında kariyer gelişimi kavramı, mesleki hazırlığı esas alırken 1960-1970'lerde mesleki hazırlık boyutunun ilerisine geçerek yaşam rollerinin tamamını içermiş, geçiş kavramı hem bireyin okuldan işe geçişine hem de toplumun ileri teknoloji dünyasına geçişine karşılık gelmiştir. Eğitsel yasalar ortaya çıktığında gençlerin okuldan işe geçişine olanak sağlanmıştır. 1980'li yıllarda ABD'de yetersizliği olan gençler için geçiş hizmetleri artmaya ve boylamsal çalışmalar yapılmaya başlanırken, geçiş tanımıyla ilgili tartışmalar sonucu okuldan işe geçiş hizmetleri üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiştir. 1990'larda özel eğitim tanımı çerçevesinde ABD yasaları genelinde geçiş hizmetleri yer alırken, geçişin etkilerinin ve sonuçlarının ölçülmesine odaklanılmıştır. 2000'lerde eğitim, rehabilitasyon ve mesleki yeterlik sistemleri üzerinde durularak lise sonrası kurumlar genç ve yetişkin bireyleri yüksek teknoloji aracılığıyla yeni yüzyılın iş ortamlarına hazırlamıştır. Geçiş hizmetleri, yetersizliği olan bireylerin bağımsızlıklarını kazanabilmeleri için aileler, uzmanlar ve araştırmacılar açısından önemli bir nitelik taşımaktadır. Geçiş hizmetlerinin felsefesi ve tarihsel gelişimine ilişkin ayrıntılı açıklamalar sunum sırasında katılımcılarla paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Geçiş, geçiş felsefesi, geçiş hizmetlerinin tarihsel süreci, özel eğitim.

Özel Gereksinimli Bireylerde Yaşam Sorumluluğunu Alma

D. MERVE TUNA ¹, YASEMİN ERGENEKON ²

¹ NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ

² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Yaşam sorumluluğu alma (self-determination), bireyin kişilik gelişimi ve psikolojik gelişimiyle ilgili bir kavramdır. Bireyin yaşam sorumluluğunu alabilmesi için kendine yetebilmesi, seçim yapabilmesi, kendi kararlarını alabilmesi, aldığı kararların arkasında durabilmesi, zorluklarla başa çıkabilmesi, problem çözebilmesi, kendine hedefler belirleyerek geleceğine ilişkin plan yapabilmesi gibi birçok davranış ve beceriyi sergileyebilmesi gerekmektedir. Normal gelişim gösteren bireyler çoğu zaman özel bir düzenlemeye gerek duymaksızın bu davranış ve becerileri edinebilmektedir. Ancak özel gereksinimli bireylerin bu davranış ve becerileri edinebilmeleri için çeşitli strateji, yöntem ve teknikler kullanılarak özel düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Bağımsız yaşamak, toplumdaki her bir bireyin en doğal hakkıdır. Yetersizliği olan bireylerin yaşam sorumluluğu alma düzeylerinin desteklenmesinin bağımsız bir yaşam sürdürebilmeleri ve yaşam kalitelerinin artırılması açısından önemli olduğu görülmektedir. Tarihsel sürece bakıldığında, yaşam sorumluluğunu alma çalışmalarının yapılması ile toplumun yetersizliği olan bireylere yönelik farkındalıklarının gelişmesi arasında ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Toplumun yetersizliği olan bireylere yönelik bakış açısının pozitif yönde değişmesinin özel eğitim alanında yaşam sorumluluğu alma konusunun çalışılmasında etkili olduğu, bu konunun aynı zamanda sosyolojik bir boyutunun da olduğunu göstermektedir. Alanyazındaki çalışmaların tarihsel evrimine bakıldığında, öncelikle yaşam sorumluluğu alma düzeyine ilişkin normun ve yaşam sorumluluğu almanın ilişkili olduğu kavramların belirlendiği, daha sonrasında ise uygulama boyutunda yetersizliği olan bireylerin yaşam sorumluluğu almalarının nasıl desteklenebileceğinin araştırıldığı çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Araştırmalar bireylerin seçim yapma ve karar verme fırsatlarının artırılmasının, kendi eğitim ve geçiş planlamalarına aktif katılımlarının sağlanmasının, en az kısıtlayıcı ortamlarda bulunmalarının yaşam sorumluluğunu alma düzeylerini arttırdığını göstermektedir. Bu çalışmada, yaşam sorumluluğu almanın ne olduğu, kuramsal temelleri, yaşam sorumluluğu alma kavramının özel eğitim alanındaki tarihsel süreci, yaşam sorumluluğu almanın özellikleri ve ilgili araştırmalar betimsel olarak sınıflandırılarak açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam sorumluluğunu alma, özel gereksinimli bireyler, özel eğitim.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Bağımsız Yaşam Becerilerinin Öğretildiği Araştırmaların İncelenmesi

ESRA ORUM ÇATTIK¹, YASEMİN ERGENEKON¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), belirtileri yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan, iletişim ve etkileşimde sorunlu, sınırlı ve yinelenen davranışlarla kendini gösteren ve bireyin sosyal olarak işlevde bulunma düzeyini olumsuz etkileyen gelişimsel bir bozukluktur. OSB olan bireyler yetersizlikten etkilenme düzeylerine göre hem çocukluk hem de yetişkinliğe geçiş dönemlerinde, sosyal ve toplumsal ortamlarda bağımsız yaşam becerilerini sergilemede akranlarına kıyasla önemli sınırlılıklar yaşamaktadırlar. OSB olan bireyler için son derece önemli olan bağımsızlık kavramı, beraberinde bağımsız yaşam becerilerinin önemini de getirmektedir. Günlük yaşam, kişiler arası beceriler, çalışma becerileri gibi bireyin erken çocukluktan yetişkinliğe kadar her yaşta kullanabileceği ve yakın çevresinin yaşamını doğrudan ilgilendiren pek çok beceriyi kapsayan bağımsız yaşam becerileri, OSB olan bireylerin özellikle yetişkinlik dönemine geçişte daha nitelikli bir yaşam sürmesine ve toplumun bir üyesi olarak bağımsız yaşam içerisinde aktif bir rol almasında kilit önem taşımaktadır. Bu çalışmada Horner ve meslektaşlarının 2005 yılında geliştirdikleri “Tek-Denekli Araştırmaların Niteliksel Ölçütleri” dikkate alınmıştır. Çalışmada bağımsız yaşam becerilerinin öğretildiği toplam 169 araştırmaya ulaşılmıştır. Dâhil etme ölçütleri olarak OSB olan bireylere bağımsız yaşam becerilerinin öğretildiği, 2006-2016 yılları arasında hakemli dergilerde yayınlanmış, tek-denekli araştırmalar taranarak ölçütlere göre çalışma sayısı 34’e indirilmiştir. Araştırmalar demografik (katılımcı, ortam vb.) ve metodolojik özelliklerine (bağımlı ve bağımsız değişken, araştırma modeli vb.) ilişkin olarak 12 kategoriye ayrılarak tablo ve grafikler üzerinde analiz edilmiş, her kategori kendi başlığı altında incelenerek yorumlanmıştır.

Sonuçlar bağımsız yaşam becerilerinin OSB olan bireylere en çok ergenlik ve yetişkinliğe geçiş döneminde öğretildiğini, çalışmaların büyük çoğunluğunda teknoloji temelli uygulamalara yer verildiğini, çalışmaların çoğunlukla birebir öğretim düzenlemesiyle gerçekleştirildiğini ve öğretilen bağımsız yaşam becerilerinin türleri arasında belirgin bir fark olmadığını göstermiştir. Araştırmalara ilişkin yapılan betimsel analiz sonucunda elde edilen diğer veriler sunum sırasında detaylı olarak açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Otizm Spektrum Bozukluğu, Bağımsız Yaşam Becerileri, Bağımsız Yaşama Geçiş, Betimsel Analiz.

Okul Öncesi Kurumlarda Eğitim Alan Otizmliler Çocukların Anne ve Öğretmenlerinin Geçiş Sürecine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

OKTAY TAYMAZ SARI¹, GAMZE CAMCI²

¹ MARMARA ÜNİVERSİTESİ-ATATÜRK EĞİTİM FAKÜLTESİ- ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ

² MEB

Son zamanlarda alanyazında okula olumlu başlangıç yapmanın önemine sıkça yer verildiği görülmektedir. Özellikle özel eğitime gereksinimi olan çocuklardan otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocukların okula olumlu başlangıç yapmaları için geçiş sürecinin planlanması oldukça önemlidir. Geçiş kavramı kesin olan bir durum ile kesin olmayan bir başka sürece gidiş olarak tanımlanmaktadır (Berliner, 1993; Akt Altın, 2014). Çalışmada, İstanbul İl'indeki okul öncesi kurumlarda eğitim alan OSB olan çocukların anneleri ve eğitim aldıkları sınıflarda görev yapan okul öncesi öğretmenleriyle geçiş süreci konusunda görüşmeler gerçekleştirilip, mevcut durumun betimlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi kurumlarda eğitim alan 36-72 ay arasındaki OSB olan 10 çocuğun annesi ve bu çocukların buldukları sınıfta görev yapan okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Okul öncesi öğretmenlerinin ve OSB olan çocukların annelerinin geçiş sürecine yönelik görüşlerinin belirlenmesinde, nitel araştırma yöntemine dayalı yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler için önceden bir görüşme formu hazırlanmış, görüşmeler annelere ve okul öncesi öğretmenlerine uygun gün ve saatte gerçekleştirilmiş ve ses kaydı alınmıştır. Ardından görüşmelerin dökümü yapılmış ve tümevarımsal veri analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Tümevarımsal veri analizi sonucunda veriler temalar haline dönüştürülmüş ve araştırmanın bulgularına ulaşılmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular OSB olan çocukların annelerinin ve bu çocukların buldukları sınıfta görev yapan okul öncesi öğretmenlerinin geçiş sürecine yönelik görüşleri olmak üzere iki başlık altına ayrılmıştır. Bu çalışmada öğretmenlerin görüşlerine ilişkin bazı bulgulara yer verilmektedir. Bu araştırmanın bulgularına dayalı olarak öğretmenlerin %40'ı OSB'li bir çocuğun sınıfına geleceğini öğrendiklerinde olumlu duygular (örn; mutluluk, heyecan), %30'u olumsuz duygular (korku, endişe vb), diğer %30'u da hem olumlu hem de olumsuz duygular (korku-heyecan) yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %30'u otizmliler çocukların farklılıklarına göre geçiş sürecine yönelik program oluşturmanın zorluklarına ilişkin görüş bildirirken diğer öğretmenler ise bu konuda farklı temalar belirtmişlerdir. Bu temalar bildiri sunumunda paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Geçiş, Okul Öncesi Eğitim.

Yazma Güçlüğü Görülen Öğrencilerin El Yazısı Okunaklık Düzeylerinin Artırılmasında Kopyalama Metin Uygulamasının İpucunun Giderek Artırılması Uygulamasıyla Sunulmasıyla Yürütülen Öğretimin Etkililiği

ORHAN AYDIN¹

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ

Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı beşinci baskısında öğrenme bozukluğu görülen bireyler en az altı ay sürmek kaydıyla sözcükleri yanlış okuma, okuduğunu anlamada güçlük çekme, harfleri söylemede ve yazmada güçlükler gösterme, yazılı anlatım güçlüğü yaşama, sayılarla ilgili kuralları kavramada veya hesaplamada görülen güçlükler ve sayısal akıl yürütme güçlüklerinden en az birinin görülmesiyle belirlenen ve kronolojik yaşa göre beklenenin önemli derecede altında akademik performans sergileyen bireyler olarak belirtilmektedir. Araştırmalara göre öğrencilerin %10-34'lük bir oranının okul çalışmalarının gerektirdiği el yazısı yeterliliğine sahip olmadıkları görülmüştür. El yazısı yeterliliği gelişmemiş olan bu çocuklar “el yazısı zayıf olan” veya “disgrafili” olarak tanımlanmaktadır. El yazısında görülen bu zayıflık aynı zamanda öğrenme güçlüğüünün de belirtisi olarak bilinmektedir.

Ülkemiz alanyazınında yazma güçlüğüünün giderilmesi ve el yazısı okunaklığının artırılmasına yönelik sınırlı sayıda çalışmalar görülmekle birlikte bu çalışmalar eylem araştırmaları olarak tasarlanmıştır. Bu çalışmanın amacı yazma güçlüğü görülen öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmede kopyalama metin uygulamasının ipucunun giderek artırılması yöntemiyle sunulmasının etkililiğini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda ilköğretim dördüncü sınıfa devam eden ve yazım hataları formuna göre yazma güçlüğü tesbit edilen iki öğrenci ile çalışılmıştır. Her iki öğrenciyle de 16 oturum düzenlenen çalışmanın deseni ABAB'dir. Araştırmada kullanılan kopyalama metinlerde ve öğretim ortamlarında yapılan değişiklikler ile genelleme elde edilirken izleme verileri tek bir öğrenciden alınabilmektedir. Uygulama sonucunda görülmüştür ki yazım yanlışları yapan bu öğrencilerin yazım hatalarında önemli derecede azalmalar olmuştur. Bu çalışmanın bulguları; yazım hataları yapan öğrencilere karşı sınıf öğretmenlerinin daha olumlu bir tutum içerisinde olmalarını ve bu öğrenciler için neler yapabilecekleri konusunda bir görüş sağlayabileceği düşünülmektedir. Yanlışsız öğretim yöntemlerinin, herhangi bir özel gereksinim tanısı almamış fakat akademik anlamda zorluk yaşayan öğrencilerin öğretim programlarına uyarlanmasıyla yapılan öğretimin etkililiğinin görülmesi açısından araştırmamızın bulguları ayrı bir önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenme güçlüğü, yazma güçlüğü(disgrafi), yanlışsız öğretim yöntemleri.

Öğrenme Güçlüğü Olan ve Olmayan Çocuklarda Akıcı Okuma ve Okuduğunu Anlama Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

GÜLPERİ ARABACI¹

¹ ETİMESGUT MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

Bu çalışma, 4. sınıfa devam eden öğrenme güçlüğü olan ve olmayan öğrencilerin okuma akıcılığı (okuma hızı, doğru okuma ve prozodi becerileri) ve okuduğunu anlama becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ilinin Çankaya, Yenimahalle, Mamak ve Keçiören ilçelerinde bulunan 30 ilkokulun 4. sınıflarında öğrenim gören ve tesadüfi seçilen 55 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerin 27'si öğrenme güçlüğü olan, 28'i ise normal gelişim gösteren öğrencilerdir. Bu çalışma kapsamında, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin doğru okuma, hız ve prozodi becerileri sınıf düzeyinde bir metin okutularak ve kayda alınarak incelenmiştir. Okuduğunu anlama performansı ise hatırlamayı ölçen kısa cevaplı soruları içeren bir metin ve hem yüzeysel hem de derinlemesine anlama becerilerini gerektiren çoktan seçmeli bir test ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın verileri Mann Whitney-U testi ve Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin aynı becerilerde elde ettikleri puanların, normal gelişim gösteren öğrencilerin doğru okuma, hız, prozodi, okuduğunu anlamada elde ettikleri puanlara göre anlamlı olarak düşük olduğu görülmüştür. Akıcılık ve anlama arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise öğrenme güçlüğü olan öğrencilerde hız ile okuduğunu anlama arasında, normal gelişim gösteren öğrencilerde ise prozodi ile okuduğunu anlama arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgular, alanyazın ile tutarlı olmakla birlikte öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin performans düzeylerinin akranlarının oldukça gerisinde olması dikkat çekicidir. Bu bağlamda, hem düşük performansları hem de akıcı okuma bileşenleri ile okuduğunu anlama arasındaki ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda, öğrenme güçlüğü olan öğrencilere yönelik uygulanacak eğitim programlarında akıcılık bileşenleri ve okuduğunu anlamayı geliştirmeye yönelik müdahalelerin yeterli düzeyde yer almasının sağlanması önemli olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğru okuma, hız, prozodi, okuduğunu anlama ve öğrenme güçlüğü.

Öğrenme Güçlüğü Olan ve Olmayan Ortaokul Öğrencilerinde Okuduğunu Anlamayı Etkileyen Faktörlerin Karşılaştırılması: Aracı Model Testi

HANİFİ SANIR¹, E. RÜYA ÖZMEN¹
¹ *GAZİ ÜNİVERSİTESİ*

Bu araştırmanın genel amacı 8. sınıfa devam eden öğrenme güçlüğü olan ve olmayan öğrencilerin içsel motivasyon, okuma hızı, ön bilgi ve strateji kullanımının okuduğunu anlama üzerindeki etkisinin belirlenmesidir. İlişkisel tarama modeli çerçevesinde yürütülen araştırmada bir model test edilmiştir. Araştırmaya kaynaştırma ortamına devam eden öğrenme güçlüğü olan 113 öğrenci ve bu öğrencilerin sınıflarında bulunan, öğretimsel düzeyde okuma performansına sahip öğrenme güçlüğü olmayan 113 öğrenci katılmıştır. Katılımcılar 2015-2016 eğitim ve öğretim yılında Ankara'nın merkez ilçelerinde öğrenimlerine devam eden ortaokul öğrencilerinden seçilmiştir. Verilerin toplanmasında, Okuma Motivasyonu Ölçeği-Türkçe formu, okuma hızı metni, ön bilgi testi, strateji kullanım testi, okuduğunu anlama testi kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 21 ve AMOS 23 istatistik programları ile gerçekleştirilmiştir. Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı, açımlayıcı yapısal faktör analizi ve path analizi yöntemleri kullanılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre içsel okuma motivasyonunun okuduğunu anlamayı doğrudan yordamadığı bulunmuştur. Bununla birlikte içsel okuma motivasyon okuduğunu anlamayı, okuma hızı strateji kullanımı ve ön bilgi aracılığıyla dolaylı olarak yordamıştır. Aracı değişkenler (strateji kullanımı, ön bilgi ve okuma hızı) okuduğunu anlamayı artırmaktadır. Ayrıca öğrenme güçlüğü olan ve olmayan öğrenciler araştırma değişkenleri bakımından karşılaştırıldığında, öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin olmayan öğrencilere göre daha düşük puanlar aldıkları bulunmuştur. Araştırmanın sonuçları ilgili alanyazın ve teorik görüşler çerçevesinde tartışılmış, öğretmenlere ve alanda çalışan araştırmacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur

Anahtar Kelimeler: Okuduğunu anlama, içsel okuma motivasyonu, strateji, ön bilgi, okuma hızı.

Türkiye’de Özel Öğrenme Güçlüğü Alanında Yapılan Çalışmaların İncelenmesi

BORA GÖRGÜN¹, MACİD AYHAN MELEKOĞLU²

¹ MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

² ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

Günümüzde özel öğrenme güçlüğü (ÖÖG) dinleme, konuşma, temel okuma, anlama, aritmetik hesaplama, matematiksel mantık kurma ve yazılı anlatım becerilerinin kazanılması ve kullanılmasında gecikme ya da bozulma ile kendini gösteren bir grup heterojen bozukluğu içeren bir terim olarak kullanılmaktadır. ÖÖG'nin belirtileri Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından 2013 yılında yayınlanan Ruhsal Bozukluklara İlişkin Tanı ve İstatistik El Kitabında gerekli girişimlerde bulunulmasına rağmen, en az altı aydır sürme, yanlış ya da yavaş sözcük okuma, okuduğunu anlamada güçlük yaşama, harf harf söylemede veya yazmada güçlük yaşama, yazılı anlatımda güçlük yaşama, sayı algısı ve hesaplamada güçlük yaşama ve akıl yürütmede güçlük yaşama olarak sıralanmıştır. ÖÖG'li bireylerin tanınmasında (a) okul becerilerinin bireyin kronolojik yaşının önemli ve ölçülebilir derecede altında olması, (b) okul ya da işle ilgili günlük yaşam becerilerinin de etkilenmesi, (c) bu durumunun zihinsel yetersizlik, diğer ruhsal ve sinirsel bozukluklar, ruhsal ve toplumsal güçlükler, okulda kullanılan dili tam bilmeme, eğitsel yönergelerin yetersizliği gibi durumlarla açıklanamaması gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de özel öğrenme güçlüğü alanında yapılmış çalışmaların incelenmesidir. Yapılan taramalar sonucu ulaşılan makale, yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık tezleri analiz edilmiştir. ÖÖG alanında yapılan makale ve tezlere ulaşmak için çeşitli veri tabanlarından “özel öğrenme güçlüğü”, “öğrenme güçlüğü”, “öğrenme bozukluğu”, “matematik güçlüğü”, “okuma güçlüğü” “yazma güçlüğü” “yazma bozukluğu”, “matematik bozukluğu”, “okuma bozukluğu” “disleksi”, “disgrafi”, “diskalkuli” anahtar kelimeleri kullanılarak çalışmalara ulaşılmıştır. Bu çalışma ilk çalışmanın yılı olan 1972 yılından içerik analizinin gerçekleştirildiği 2016 yılının son ayına kadar olan süreyi içermektedir.

Tarama sonucunda 160 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalar makale veya tez olduğunu belirten çalışmaların sınıfı, yazar sayısına göre dağılımları, çalışmaların yılları, makalelerin veritabanı, yayın dili, çalışmaların alanı, araştırma yöntemi, çalışmaların konusu, çalışma grubu, çalışma grubunun tanı durumu, çalışma grubunun büyüklüğü, çalışmalarda kullanılan ölçekler, çalışmalarda kullanılan test ve listeler grafik ve tablolar halinde sunulmuştur. Sunulan bu grafik ve tablolar araştırmanın genel amacı doğrultusunda sistemli bir şekilde yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: özel öğrenme güçlüğü, betimsel analiz, disleksi, disgrafi, disgrafi.

Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Çocuklarda Uygulanan Yürütücü İşlev Becerileri Geliştirme Programının Zihin Kuramı Becerileri Üzerindeki Etkisi

ELİF BİÇER¹, OKTAY TAYMAZ SARI²

¹ ÜSKÜDAR BAĞLARBAŞI İLKOKULU

² MARMARA ÜNİVERSİTESİ-ATATÜRK EĞİTİM FAKÜLTESİ- ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ

Zihin kuramı, çocuğun kendi düşüncesi ile başkasının düşüncesinin ayrı olduğunu anlama yeteneği ile daha kapsamlı bileşenleri olan sosyal anlamayı içermektedir(Sarı, 2014). Son yıllarda farklı araştırma yöntemleri ile pek çok çalışmanın konusu haline gelmiş zihin kuramı, özellikle otistik çocuklarda olmak üzere farklı özel eğitim ihtiyacı olan ve normal gelişim gösteren çocuklarla çalışmalar yapılarak anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmanın amacı öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklarda uygulanan yürütücü işlev becerilerini geliştirme eğitim programının zihin kuramı becerileri üzerindeki etkisini incelemektir. Yapılan çalışmada, yarı-deneysel araştırma yönteminin tek grup öntest-sontest modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini; İstanbul ilinde ilkokul 2. ve 3. Sınıfa devam eden, öğrenme güçlüğü yaşayan 10 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrenciler öncelikle sınıf öğretmenlerinin gözlemleri ve “Öğrenme Güçlüğü Belirti Formunu” doldurmaları sonucunda belirlenmiş, daha sonra WISC-R ve Özgül Öğrenme Güçlüğü Bataryası”(Turgut, Bakar, Erden ve Karakaş, 2016) ile değerlendirilmiştir. Her bir öğrencinin bireysel değerlendirilmesi sonucu oluşan ihtiyaçları dikkate alınarak, yürütücü işlev becerilerini geliştirmek amacıyla araştırmacılar tarafından yapılan program, özel eğitim bölümü öğrencileri tarafından, haftada 4 ders saati olmak üzere toplamda ortalama 48-60 saat uygulanmıştır. Uygulama öncesinde ve sonrasında Wimmer ve Perner tarafından geliştirilmiş(Wimmer, Perner, 1983), Türkçe’ye uyarlamasını Alev Girli ve Deniz Tekin’in yaptığı 1. Yanlış inanış testlerinden “Sally-Ann”, Flobbe, Verbrugge, Hendriks, ve Krämer (2008) tarafından geliştirilmiş(Girli, Tekin, 2010), Türkçe’ye uyarlaması Alev Girli ve Deniz Tekin’in yaptığı 2. Yanlış inanış testlerinden “Çikolata Testi ve Dondurma Kamyonu Testi”, daha karmaşık hikayelerden oluşan Happé (1994) tarafından geliştirilmiş, Türkçe’ye uyarlamasını Alev Girli ve Deniz Tekin’in yaptığı “Garip Hikayeler Testi” uygulanmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda; Garip Hikâyeler Testlerinden biri olan “Doğal Fiziksel Hikayeler” dışındaki diğer tüm testlerin sontest puanlarında artış olduğu tespit edilmiştir. Tüm zihin kuramı testlerinin puanları toplamının ortalamasına bakıldığında; ön-testin 22.4, son-testin 27.9 olduğu görülmüştür. Ayrıca en yüksek artışın “Akli Hikâyeler” testinde(ön-test:6.6, son-test:8.9) olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar genel olarak uygulanan yürütücü işlev becerileri geliştirme programının zihin kuramı becerileri üzerinde etkili olduğunu düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: zihin kuramı, yürütücü işlevler, öğrenme güçlüğü.

Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrencilerin Sosyal Becerilerinin İncelenmesi

HAYRİYE GÜL KURUYER¹, AHMET ÇAKIROĞLU²

¹ ORDU ÜNİVERSİTESİ

² AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

Öğrenme ortamında temel becerilerin kazanılması ve geliştirilmesi önemlidir. Okuma, okuduğunu anlama, yazma, matematiksel işlemler ve düşünme becerileri ile diğer sosyal uyum ve iletişim becerileri bu temel becerilerin başında yer almaktadır. Bazı öğrencilerin, zekâ kapasiteleri normal ya da normale yakın olmasına rağmen akranlarıyla benzer performans gösteremedikleri, özel öğrenme güçlüğü yaşadıkları bilinmektedir (Deniz, Yorgancı ve Özyeşil, 2009). Özel öğrenme güçlüğü olan öğrenciler, okuma, anlama ve dil kullanımında, dinleme, düşünme veya matematik alanlarında düşük başarı gösteren ve bu alanlarda güçlüklerle sahip olan öğrencilerdir (Bender, 2012). Öğrenme sürecinde söz konusu öğrencilerin sahip olduğu bilişsel, duyuşsal, toplumsal ve sosyal özelliklerinin belirlenmesi, öğrenme ortamının bu bakış açısıyla düzenlenmesi önem taşımaktadır (Kuzgun & Deryakulu, 2006). Bu bilgiler ışığında, özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin akademik becerilerinin yanı sıra sosyal becerilerinin değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı; özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin sosyal becerilerinin incelenmesidir. Araştırma ilkökul dördüncü sınıfa devam eden ve özel öğrenme güçlüğü olan yedi öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle, aynı okul bölgesinde üç farklı okulda görev yapmakta olan 20 dördüncü sınıf öğretmeniyle görüşülmüştür. Öğretmenlerin özel öğrenme güçlüğü yaşadığını düşündükleri ilkökula devam eden 60 dördüncü sınıf öğrencisine eğitsel tanılama yapılmıştır. Tanılama sonucunda, özel öğrenme güçlüğü olan yedi öğrenci onamları alındıktan sonra çalışmaya dâhil edilmiştir. Özel öğrenme güçlüklerini belirlemek üzere Erden (2006) tarafından geliştirilen Özel Öğrenme Güçlüğü Bataryası kullanılmıştır. Sosyal becerilerinin değerlendirilmesi için, Akçamete ve Avcıoğlu (2005) tarafından geliştirilen Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde öncelikli olarak çalışma grubunda yer alan öğrencilerin, yaşadıkları özel öğrenme güçlükleri ve sosyal becerileri ayrıntılı bir şekilde açıklanarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin yaşadıkları öğrenme sorunlarına eşlik eden sosyal beceri sorunlarının olduğu ve var olan güçlük türlerine göre farklılaştığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: özel öğrenme güçlüğü, sosyal beceriler.

Türkiye’de Matematik Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylere Yönelik Yapılan Çalışmaların İncelenmesi

ÖZGE ÖZLÜ¹, ASLİN ARSLANOĞLU², FİLİZ POLAT¹
¹ İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

Özgül öğrenme güçlüğü çatısı altında yer alan matematik öğrenme güçlüğüne (diskalkuli), alanyazında okuma güçlüğüne (disleksi) oranla daha az değinilmektedir. Ancak özgül öğrenme güçlüğü olan bireylerin akademik performanslarında yaşadıkları en yaygın problemlerden birinin de matematiğin farklı alanlarında yaşadıkları güçlükler olduğu ve artan sıklıkla tanı aldıkları yadsınamaz bir gerçektir. Bu bireyler sayı kavramı, sayma, matematiksel kavram ve sembollerini ayırt etme, aritmetik işlem süreçlerini yürütme ve uzamsal ilişki kurma gibi matematiğin çok yönlü alanlarında sorunlar yaşamaktadırlar. Yaşadıkları bu güçlükler bireylerin akademik ve günlük yaşantılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda alanyazının matematik öğrenme güçlüğü olan bireylerin tanılanmaları ve değerlendirilmeleri, olumlu öğrenme deneyimleri kazanmaları, akademik, duygusal ve sosyal problemleri ile ihtiyaçlarının belirlenmesi başta olmak üzere birçok problem durumunu ele alan araştırmalarla desteklenmesi son derece önemlidir.

Bu çalışma ile matematik öğrenme güçlüğü gösteren bireylere yönelik Türkiye’de yapılan araştırmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda matematik öğrenme güçlüğüne yönelik Türkiye’de yapılan araştırmaların sınırlılığında kaynaklı olarak başta müdahale programlarını içeren deneysel ve betimsel çalışmalar olmak üzere hakemli dergilerde yayınlanmış makaleler ile Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) Ulusal Tez Merkezi internet sitesinde yayınlamış tezler araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu bağlamda dokümanlar, internet aracılığı ile elektronik bir formatta “matematik öğrenme güçlüğü”, “matematikte öğrenme güçlüğü”, “matematik bozukluğu” ve “diskalkuli” gibi anahtar kelimeler ile taranarak elde edilmiştir. Taramalar sonucunda 2000-2017 yılları arasında yapılmış olan 18 çalışmaya ulaşılmıştır. Ortaya çıkan ilk bulgulara göre Türkiye’de matematik öğrenme güçlüğüne yönelik çalışmaların çok sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra çalışmada elde edilen diğer sonuçlar ile araştırmaların işledikleri temalar, araştırmaların deseni ve kapsamı başta olmak üzere Türkiye’de yapılmış olan çalışmaların mevcut durumunun resmedilmesi hedeflenmiştir. Bu araştırmanın alanyazında matematik öğrenme güçlüğüne yönelik çalışmalara olan önem ve gereksinimi yansıtması ve daha sonra yapılacak araştırmalara ışık tutması açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: öğrenme güçlüğü, matematik öğrenme güçlüğü, diskalkuli.

Matematikte Özel Öğrenme Güçlüğü Olan 8. Sınıf Öğrencisine Uygulanan Bilgisayar Destekli Bireysel Eğitim Programının Etkisi

OĞUZ BALCI¹, HATİCE DARGA²

¹60. YIL ORTAOKULU

²ORDU ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ OKUL ÖNCESİ ABD

Araştırmanın amacı, matematikte özel öğrenme güçlüğü olan 8.sınıf öğrencisine uygulanan bilgisayar destekli “Bireysel Eğitim Programı”nın matematik öğrenme düzeyine etkisinin belirlenmesidir. Çalışma Ordu’da resmi bir ortaokulda erkek denek B.G. ile 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde haftada 4 ders olarak toplam 16 saat yürütülmüştür. Araştırma nitel araştırma yönteminde, "tek denekli araştırma modeli" ve ön test- son test" uygulamalı olarak desenlenmiştir. B.G.’nin matematik dersindeki düzeyinin belirlenmesinde ve uygulanacak programın oluşturulmasında Rehberlik Araştırma Merkezi ile koordineli çalışılmıştır. Program 5.sınıf düzeyinde “Kesirler” konusunda hazırlanmıştır. Veri toplama araçları; “Bilgisayar ortamındaki sorular” ve “Ön test- Son test”, gözlem ve anekdot kayıtlarıdır. Programdan önce B.G.’ye ön test uygulanmıştır. Ders bilgisayar ve akıllı tahta üzerinde, defter kullanılarak ve somut yaşantılar sağlanarak yürütülmüştür. Derse Kesirler konusu için önkoşul bilgiler için bilgisayarda hazırlanan etkinlikle başlanmıştır. Ardından araştırmacının geliştirdiği yönergeler ve sorulardan oluşan içerik uygulanmıştır. Programın uygulanma sürecinde MEB’in EBA (Eğitim Bilişim Ağı) ile Morpa kampüs sitelerinin içeriklerden faydalanılmıştır. Dersin sonunda özet ve soru cevap ile o günkü uygulama pekiştirilmiştir. Öğrencinin cevapları kayıt altına alınmıştır. Aynı uygulama bir sonraki dersin başında tekrarlanmıştır. Soru-cevap, beyin fırtınası, araştırma ödevi kullanılan diğer tekniklerdir. B.G. ile ders ortam düzenlemesi yapılan, gürültü ve dikkat dağıtıcı unsurlardan arındırılan ayrı bir ortamda bireysel olarak işlenmiştir. Ders süresi B.G.’nin dikkat süresi ve ilgisine göre ortalama 30 dakika olarak gerçekleştirilmiştir. Uygulama sonunda son test uygulanmıştır

Çalışmada elde edilen bulgulara göre; B.G. öntestte 12 sorudan 5’ine (%41,7), son testte ise 12 sorudan 10’una (%83,3) doğru cevap vermiştir. Öntest – sontest puanları arasındaki fark programın etkisi lehine önemlidir. B.G. ye her dersin başında, bir önceki derste öğrendiklerine yönelik, her dersin sonunda ise derste öğrendiklerine yönelik sorular sorulmuştur. B.G. nin bu soruların yarısından fazlasına doğru cevap vermiş olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, 5.sınıf düzeyinde kesirler konusunda hazırlanan “bilgisayar destekli bireysel eğitim programı” matematikte özel öğrenme güçlüğü olan B.G.’nin matematik öğrenme düzeyini desteklemede etkili olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğrenme güçlüğü, matematik öğrenme güçlüğü, bilgisayar destekli eğitim, tek denekli çalışma.

Türkiye’de Öğrenme Güçlüğü olan Öğrencilerin Tanılama Süreci

ORHAN ÇAKIROĞLU¹

¹ KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

Özel öğrenme güçlüğü (ÖÖG) olan çocuklar özel eğitim gereksinim duyan çocukların öneml bir bölümünü oluşturmaktadır. Son yıllarda açıklanan rakamlar ve yapılan araştırmalar, ÖÖG olan öğrencilerin sayısı her geçen yıl arttığını göstermektedir. Ancak, ülkemizde ÖÖG olan çocukların tanılanması sürecinde oluşan tanılama problemleri halen süregelmektedir. Özellikle ülkemizde ÖÖG tanısının resmi olarak verildiği rehberlik ve araştırma merkezleri tarafından kullanılan tanılama prosedürlerinin farklı olması, ÖÖG olan çocukların tanılanması sürecini olumsuz etkilemektedir. Ancak ülkemizde ÖÖG olan çocukların tanılanması sürecinde RAM'ların takip ettiği süreci değerlendiren herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı, Ülkemizde ÖÖG resmi tanısı koyma sürecinde anahtar rol oynayan kurumların başında gelen RAM'lardaki uygulama süreçlerinin değerlendirilmesidir. Araştırma kapsamında Türkiye genelinde yaklaşık 100 RAM Müdürlüğü ile iletişime geçilerek görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde ÖÖG olan çocukların tanı alma sürecine yönelik RAM müdürleri ve 7veya müdür yardımcılılarıyla görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, ülkemizde RAM'lar tarafından takip edilen tanılama süreçlerinin kurumdan kuruma farklılaşmaktadır. Bunun dışında RAM'lar tarafından belirlenen en önemli sorun hastaneler tarafından izlenen süreçlerle RAM tarafında izlenen sonuçlar arasındaki kopukluklar olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular katılımcılarla paylaşılacaktır. Elde edilen sonuçlar ülkemizde ÖÖG olan çocukların tanılanması sürecinde RAM'lar tarafından karşılaşılan güçlükler, kurumlar arasındaki farklılıklardan dolayı meydana gelen tanılama problemleri ve RAM'ların beklenti ve ihtiyaçlarının eğitimciler, uzmanlar ve diğer akademisyenlerle paylaşılması açısından büyük önem taşıdığına inanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenme güçlüğü, disleksi, okuma, okuma güçlüğü, rehberlik ve araştırma merkezi, tanılama

Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrencilerin Okuma Başarılarını Artırmaya Yönelik Yazılımın Akıcı Okuma Başarısı Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi

ORHAN ÇAKIROĞLU¹

¹ *KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ*

Özel öğrenme güçlüğü (ÖÖG) ülkemizde yeni gelişen bir alandır ve bu öğrencilerin sayısında son yıllarda önemli artış olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin güçlük yaşadığı alanların en başında okuma problemleri gelmektedir. Okuma problemleri ÖÖG olan öğrencilerin %80'inde görülmektedir. Öğrencilerdeki okuma sorunlarının en başta gelen alanlarından birisi de akıcı okumadır. Çünkü, akıcı okuma ve okuma becerisinin diğer alanları arasındaki ilişki alanyazındaki pek çok araştırmayla ortaya konmuştur. Ülkemizde özellikle okumada güçlük yaşayan öğrencilerin sayısının yüksek olduğu bilinmektedir. Bu alanlardaki güçlükleri gidermede kullanılabilir etkili yöntemlerden birisi de bilgisayar destekli okuma eğitimidir. Bu çalışmanın amacı, TÜBİTAK 113K726 kod'lu proje kapsamında gerçekleştirilen bir araştırma projesine katılan öğrencilerin proje kapsamında geliştirilen okuma yazılımı kullanılarak akıcı okuma performanslarındaki gelişimin değerlendirilmesidir. Araştırma kapsamında tam deneysel bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya kontrol grubunda 28, deney grubunda da 32 olmak üzere okumada güçlük yaşayan toplam 60 ilkokul öğrencisi katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler okullarının bilgisayar laboratuvarında haftada 3 gün olmak üzere toplam 10 hafta eğitim almışlardır. Araştırmanın sonuçları, okuma güçlüğü olan öğrencilerin akıcı okuma performanslarında istatistiki olarak anlamlı artış olduğunu göstermiştir. Ayrıca, araştırmaya katılan öğrenciler, geliştirilen yazılımı kullanmaktan zevk aldıklarını ve yazılımın öğretmenleri tarafından kullanılmasını da tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular katılımcılarla paylaşılacaktır. Ayrıca, projenin içeriği, kullanılan yazılım hakkında ayrıntılı bilgi verilerek geliştirilen okuma yazılımı katılımcılara tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenme Güçlüğü, Okuma, Bilgisayar Yazılımları.

Okuma Güçlüğü Çeken ve Çekmeyen 5. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici Metin Türlerine Dayalı Okuduğunu Anlama Performanslarının Değerlendirilmesi

ZEYNEP GONCA AKDEMİR¹, NALAN BABÜR¹, SERKAN ÖZEL¹
¹ BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

Okuma hayat boyu gelişerek devam eden; okuyucu, metin ve bağlam üçlüsünün birbiriyle olan ilişkilerini içeren sosyo-kültürel bir süreç olarak tanımlanabilir. Okuma sürecinin doğru bir şekilde gerçekleştirilebilmesi, iyi bir okuma-anlama performansına bağlıdır. İyi bir okuma-anlama becerisi ise, okunan metnin özellikleri, okuyucunun bilişsel yeterliği gibi farklı değişkenlere bağlıdır. Bilgilendirici metinler, okuduğunu anlama performansının değerlendirilmesinde sıklıkla kullanılan ve bilimsel araştırmalarda incelenen metinlerden biridir. Okuduğunu anlama konusunda yapılan yeni bilimsel çalışmalar, bilgilendirici metinlerle henüz tanışmakta olan bazı öğrencilerin okuduğunu anlama problemleriyle karşılaştıklarını göstermektedir. 4. sınıf ve üzeri düzeyde öğrenim görmekte olan bazı öğrenciler için, fen dersi kitaplarında sıklıkla kullanılan bilgilendirici metinlerin anlaşılmasının ve doğru yorumlanmasının, karmaşık, zorlayıcı, hatta soyut kaldığı araştırma sonuçlarıyla da desteklenmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, bilgilendirici metinlerle henüz yeni tanışmakta olan 5. Sınıf düzeyindeki okuma güçlüğü çeken ve çekmeyen ortaokul öğrencilerinin; açıklama, karşılaştırma, neden-sonuç ve problem çözme gibi bilgilendirici metinlerin alt türlerine dayalı okuma-anlama performanslarını değerlendirmek ve bu iki grubu karşılaştırmaktır. Çalışmaya bir devlet ortaokulunda öğrenim gören, anadili Türkçe olan 5. sınıf düzeyinde 80 öğrenci (Kadın = 42, Erkek = 37) katılmıştır. Bir öğrencinin testleri tamamlanamadığı için analizlerden çıkartılmıştır. Okuma güçlüğü çeken (n = 40) öğrencilerin tanınması RAM tarafından yapılmıştır. Zihinsel engeli, işitme, görme ve konuşma bozukluğu olan öğrenciler çalışmaya dahil edilmemiştir.

Çalışmada, ana değişken olan okuduğunu anlamanın ölçülebilmesi için dört farklı metin türüne ait okuduğunu anlama parçaları ve her bir metin için değerlendirme soruları geliştirilmiştir. Metinlerin geliştirilme sürecinde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca, okuduğunu anlamayı yordayıcı değişkenlerden; görsel dikkati ölçmek için Türkçe Hızlı Otomatik İsimlendirme Testi'ne (HOTİT) ait Rakamlar Alt Testi, işler bellek düzeyini ölçmek için Sayı Dizisi Testi, kelime okuma becerilerini ölçmek için iki alt testten oluşan Kelime Okuma Testi (KEOT), kelime kapasitesini belirlemek için Sözcük Dağarcığı Testi ve üç farklı morfolojik (biçimbirimsel) farkındalık testi katılımcılara uygulanmıştır. Çalışmanın ilk analizleri tamamlanmış ve analiz süreci halen devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okuma güçlüğü, Okuduğunu Anlama Güçlüğü, Öğrenme Güçlüğü, Okuma, Bilgilendirici Metinlerde Okuduğunu Anlama.

Akıcılık Eğitiminin Otizm Spektrum Bozukluğu Görülen Bireylerde Kullanımı Üzerine Bir Derleme

BUKET KISAÇ¹, GAMZE KAPLAN¹
¹ *BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ*

Otizm spektrum bozukluğu gözlenen çocukların eğitiminde kullanılacak öğretim yöntemlerinin doğru seçimi çok önemli olmakla birlikte dikkat edilmesi gereken diğer nokta hazırlanan programların ve öğretimin etkililiğinin ve verimliliğinin doğru değerlendirilmesidir. Kesin (Precision) öğretim davranışta akıcılık kavramını ve gelişimini temel alan ve öğretimin ölçülmesine izin veren bir tür değerlendirme yöntemi olarak tanımlanabilir. Kesin öğretimin önemli bir elementi olan davranışsal akıcılık ise davranışın hem doğru hem de hızlı gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Bireyin performansının akıcı olup olmadığı kesin öğretimin belirlediği performans standartlarına ya da akıcılık hedefine göre değerlendirilir. Akıcı performansa ulaşmak kalıcılık, dayanıklılık, uygulama ve tutarlılık becerilerini beraberinde getirir. Otizm spektrum bozukluğu görülen bireyler, öğretim sonrasında gözlemlenmesi beklenen bu becerilerde sorunlar yaşamaktadır. Yapılan araştırmalar performansta görülen bu tür sorunların aşılması için akıcılığın geliştirilmesine vurgu yapmaktadır. Bu araştırmada amaç otizm spektrum bozukluğu gözlenen bireyler ile yürütülmüş olan akıcılık eğitimi araştırmalarının sistematik şekilde değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda EBSCO, ERIC, ve PsyINFO veri tabanları ile Journal of Precision Teaching and Celeration dergisinde tarama yapılmıştır. Tarama sonrasında ulaşılan yayınlarda yapılan ilk değerlendirmeler sonrasında çoğunlukla akıcılık eğitiminin etkililiğinin başka bir yöntemle kıyaslandığı ve erken okuryazarlık, matematik, iletişim ve günlük yaşam gibi çeşitli becerilerin çalışıldığı görülmüştür. Gerek akıcılık eğitiminin kıyaslandığı yönteme göre etkililiği gerekse öğretilen beceriler boyutunda yapılan analizler paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Akıcılık eğitimi, Kesin (Precision) öğretim, Otizm spektrum bozukluğu.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Matematik Becerilerinin Öğretimi: Tek-Denekli Araştırmalarda Betimsel ve Meta Analiz

ORHAN AYDIN¹, ELİF TEKİN İFTAR²

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ

² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ENGELLİLER ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Matematik becerileri günlük yaşamda sıklıkla karşılaşılan ve diğer akademik becerilerin ediniminde önemli rol oynayan bir beceri öğretim alanıdır. Otizm spektrum bozukluğu (OSB) görülme sıklığı önemli bir artış gösteren nörogelişimsel bir bozukluktur ve bu artışa bağlı olarak okullardaki OSB olan çocuk sayılarında da artış vardır. Ancak, OSB olan bireyler günlük yaşamlarında ve okul ortamlarında diğer becerilerin yanısıra matematik becerilerini edinmede de zorlanmakta ve başarısızlıklar sergileyebilmektedirler. Alanyazın incelendiğinde, OSB olan bireylerin matematik becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. Bu çalışmada kullanılan öğretim uygulamalarının bilimsel dayanaklı uygulamalar olup olmadıklarını belirleyerek araştırmacı ve uygulamalara matematik becerilerin öğretimi konusunda önerilerde bulunma gereksinimi söz konusudur. Bu çalışmada OSB olan bireylere matematik becerilerinin öğretimini hedefleyen ve tek-denekli araştırma metodolojileriyle tasarlanmış olan çalışmaların Horner ve meslektaşlarının 2005 yılında önerdikleri “Tek-denekli Araştırmalar Niteliksel Ölçüleri” yönergesi açısından değerlendirilmesi ve kapsamlı bir betimsel analizinin yapılması hedeflenmiştir. Ayrıca, meta analiz yoluyla bu uygulamaların bilimsel dayanaklı uygulamalar olup olmadıklarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda; konuyla ilgili çalışmalara ulaşmak amacıyla (Ocak) 1980 – (Ocak) 2017 yılları arasında yayımlanmış çalışmalara ulaşabilmek için elektronik ortamda alanyazın taraması yürütülerek 49 çalışmaya ulaşılmıştır. Araştırmalar dahil etme ve dışlama ölçütleri açısından değerlendirilerek 26 çalışma analizlere dahil edilmiştir. Bu çalışmalar, sırasıyla, (a) Horner ve meslektaşlarının 2005 yılında geliştirdikleri “Tek-denekli Araştırmalar Niteliksel Ölçüleri” yönergesi açısından incelenerek “kabul edilebilirlik” ölçütlerini karşılayan çalışmalar belirlenmiş, (b) 26 çalışma çeşitli değişkenler (örn., demografik değişkenler, yöntem özellikleri ve sonuçlarına ilişkin değişkenler) açısından değerlendirilerek kapsamlı bir betimsel analiz yapılmış, (c) “kabul edilebilirlik” ölçütünü karşılayan çalışmalar için örtüşmeyen veri yüzdesi ve Tau-U analiz teknikleri ile etki büyüklükleri hesaplanmış ve (d) elde edilen bulgular ışığında matematik becerilerinin öğretiminde kullanılan uygulamaların bilimsel dayanaklı olup olmadıklarına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Bulgular ışığında tartışma yürütülerek uygulamacılara ve araştırmacılara çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, Matematik, Tek-denekli araştırma, Meta-analiz, Bilimsel dayanaklı uygulamalar

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Anneler İle Normal Çocuğa Sahip Olan Annelerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması

NEŞE DURMAZ¹

Bu araştırmanın amacı; otizmlı çocuğu olan anneler ile normal gelişen çocuğu olan annelerin umutsuzluk düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, annelerin eğitim durumları, yaşları, medeni durumları, ikamet ettikleri yerleşim birimleri, sosyal güvence durumları vs. özellikleri açısından umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini KKTC’de otizmlı çocuk anneleri ve KKTC’de yaşayan normal çocuklara sahip anneler oluşturmaktadır. Araştırmaya 91 anne katılmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada annelerin umutsuzluk düzeyi, kişisel soru formu ve BUÖ ölçeği ile incelenmiştir. Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarının Durak(1994) tarafından yapılmış olan Beck’in Umutsuzluk Ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen soru formu kullanılmıştır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda elde edilen veriler uygun istatistiksel tekniker kullanılarak analiz edilmiştir. Annelerin umutsuzluk düzeylerine yönelik kullanılan soru formu ve Beck umutsuzluk ölçeğinde yer alan maddelere verdikleri cevapların frekans ve yüzdeleri SPSS paket programı kullanılarak hesaplanmıştır. Toplanan verilerin istatistiksel olarak çözümlenmesi SPSS 24,0 istatistiksel veri analizi programında yapılmıştır. Otizmlı ve normal çocuğa sahip annelerin Beck umutsuzluk ölçeğinde yer alan 20 önermeye verdikleri yanıtların saptanmasında frekans analizi kullanılmış ve ölçek toplam puanlarına ilişkin ortalama, standart sapma, medyan (ortanca) gibi tanımlayıcı istatistikler verilmiştir. Otizm tanısı almış çocukların anneleri ile normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin genel olarak umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Araştırma sonuçlarıyla elde edilen bulguların literatürde tutarlılığı ve sonuçlar üzerinde etkili olabilecek diğer değişkenler tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anneler, otizm spektrum bozukluğu, OSB olan çocuğa sahip anneler, umutsuzluk.

Akran Ağı Grupları: Kaynaştırma Ortamlarında Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Ergenlerin Sosyal Etkileşim Becerilerinin Desteklenmesi

SUNAGÜL SANI-BOZKURT¹, SEZGİN VURAN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan bireyler normal gelişim gösteren akranları ile sosyal ve akademik kaynaştırma amacıyla kaynaştırma eğitimine devam edebilmektedirler. Kaynaştırma eğitiminin odak noktası; sosyal ilişkiler ve akran etkileşimi olmasına rağmen çevrelerindeki sosyal ipuçlarını anlama ve sosyal uyarılara dikkatini yöneltme, sosyal bağlamlara uygun tepki verme ve olumlu akran ilişkileri kurmada güçlük yaşama gibi sosyal etkileşim ve iletişim becerilerindeki yetersizlikler, OSB'nin en belirgin özelliklerinden birisi olarak dikkat çekmektedir. Bu nedenle arkadaşlık kuramamakta ve arkadaşlıklarını sürdürmemektedirler. İlerleyen yaşlarda özellikle ergenlik yıllarında sosyal etkileşim giderek daha da zorlaşmakta ve OSB olan ergen bireylerin bir akran grubuna dahil olması hiç de kolay olmamaktadır. OSB olan bireylerin doğal ortamlarında akranlar aracılığı ile sosyal becerileri edinmeleri; akranlarıyla işbirliği yapmayı gerektiren öğretim etkinliklerine katılmalarını sağlamakta ve OSB olan bireyler ve akranlar arasında benzerlikler, ortak ilgiler, özellikler olabileceği fark edilip, iki grup arasındaki sosyal etkileşimin oluşması sağlanabilmektedir. Bu noktadan hareketle çalışmada kaynaştırma ortamlarında OSB olan ergen bireylerin akran ağı grupları aracılığıyla sosyal etkileşim ve oyun becerilerinin desteklenmesinde akranların çalışma hakkındaki görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma olarak desenlenmiştir. Bu sürecin katılımcılarını; 60 normal gelişim gösteren akran ve dört OSB tanısı olan kaynaştırma eğitimine devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcı grubundan anket, görüşme, gözlem, araştırmacı günlüğü ve öğrenci kişisel notlarını içeren dokümanlar yolu ile veri toplanmıştır. Veriler betimsel ve içerik analizi ile çözümlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; OSB olan bireylerin yanı sıra normal gelişim gösteren akranlar açısından da çalışmada hedeflenen ve hedeflenmeyen kazanımlar elde edilmiştir. Akranlar; böyle bir çalışmaya katılmakla farklı özellikleri olan arkadaşlarını daha iyi anladıklarını ve OSB olan arkadaşları ile arkadaşlık ilişkilerinin olumlu yönde geliştiğini ifade etmişlerdir. Ek olarak birlikte oyun oynama, vakit geçirme, grup etkinliklerine katılma becerilerinde çalışmanın “*tüm sınıf*” için yararlı olduğunu dile getirmişlerdir. Sonuç olarak ileri araştırmalarda kaynaştırma ortamlarında hedef kitlenin bireysel öğrenme özellikleri ve ilgileri doğrultusunda akran aracılığıyla öğretim stratejilerinin kullanılmasına daha çok önem verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: OSB, kaynaştırma, sosyal etkileşim, akran ağı grupları.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerin Sözel İletişim Becerilerini Arttırmada İşitsel Replik ve Replik Silikleştirme Uygulamasının Etkililiği

ÇETİN TOPUZ¹, BURCU ÜLKE-KÜRKÇÜOĞLU¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bu araştırmada, işitsel replik ve replik silikleştirme uygulamasının otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireylerin sözel iletişim başlatma becerisinin edinimi, genellemesi ve kalıcılığı üzerindeki etkililiği incelenmiştir. Ek olarak araştırmada işitsel replik ve replik silikleştirme uygulaması süresince iletişim genişletme becerisinin ne düzeyde gerçekleştiği incelenmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan çocukların anne-babalarının çalışmaya ilişkin görüşleri de değerlendirilmiştir. Araştırmada deneklerin tercih ettikleri oyuncaklar aracılığıyla konuşma ortağı olan anneleriyle ya da babalarıyla sözel olarak etkileşime girmeleri hedeflenmiştir. Bu süreçte öncelikle oyunculara monte edilmiş bas konuşma cihazlarıyla replikler öğretilmiş ve sonra bu replikler kademeli olarak silikleştirilmiştir. Ayrıca denekler iletişim başlatmalarının karşılığı olarak konuşma ortağından sözel tepkiler almış ve bu sözel tepkilerin karşılığında da denek iletişimi genişletme girişiminde bulunduğu pekiştirilmiştir. Esas olarak iletişim başlatma becerisi bağımlı değişken olarak ele alınmış olsa da bu uygulamayla iletişim genişletme becerilerine ilişkin de ayrıca veriler toplanmış ve analiz edilmiştir. Araştırmada, yaşları dört ila altı arasında değişen OSB tanılı üç erkek çocuk denek olarak ve çocukların anne-babalarından biri de konuşma ortağı olarak yer almıştır. Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden gecikmiş çoklu başlama modeli kullanılmıştır. Araştırmada etkililik için başlama düzeyi, aralıklı yoklama, öğretim, genelleme ve izleme verileri toplanmıştır. Ek olarak sosyal geçerlik ve güvenilirlik verileri de toplanmıştır. Araştırmanın sonunda etkililik verileri grafiksel olarak analiz edilirken; deneklerin anne-babalarından toplanan sosyal geçerlik verileri nitel olarak analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, araştırmaya katılan deneklerin işitsel replik ve replik silikleştirme uygulaması ile sözel iletişim başlatma becerisini edindiklerini; farklı ortam ve kişilere genellediklerini göstermiştir. Ayrıca katılımcıların edindikleri beceriyi bir, iki ve dört hafta sonra da korudukları görülmüştür. Araştırmada iletişim genişletme becerisine ilişkin bulgular ise deneklerden birinin iletişim genişletme becerisinin, diğerlerine göre daha fazla düzeyde arttığını göstermiştir. Araştırma sonunda sosyal geçerlik verilerinden elde edilen bulgular da anne-babaların çalışmadaki uygulamayla çocuklarının çevreleriyle etkileşim düzeyinde, göz teması süresinde ve iletişim genişletme becerilerinde artış olduğuna ilişkin olumlu görüşler bildirdiklerini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, Replik, Replik silikleştirme, İletişim becerileri.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Üst Geçit Kullanarak Karşıdan Karşıya Geçme Becerisinin Öğretiminde Videoyla Model Olmanın Etkililiği

AHMET ALPEREN YAVUZ¹, YASEMİN ERGENEKON²

¹ *ENGELLİLER ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ*

² *ANADOLU ÜNİVERSİTESİ*

Otizm spektrum bozukluğu (OSB); (a) çoklu bağlamda sosyal iletişim ve etkileşim sorunları, (b) sınırlı veya yinelenen davranış, ilgi ya da etkinlik eğilimi ile (c) belirtileri genellikle erken gelişim döneminde ortaya çıkan bir gelişimsel yetersizlik türüdür. OSB olan çocuklara öğretilmesi gereken uyumsal beceriler, bireyin toplumda bağımsız olarak yaşamını sürdürebilmesi ve topluma uyum sağlayabilmesi için sergilemesi gereken pek çok beceriyi kapsamaktadır. Hem normal gelişim gösteren hem de OSB olan çocuklar için yaşamsal öneme sahip olan güvenlik becerileri de uyumsal beceriler arasında yer almaktadır. Güvenlik becerileri arasında yer alan yaya becerileri; bireyin trafik ışıklarını, trafik işaret ve levhalarını tanıması, bunlara uygun biçimde hareket etmesi, bir yolu kullanarak karşıdan karşıya güvenli bir biçimde geçmesi, makul bir uzaklıktaki belli bir noktaya kaybolmadan, uygun olmayan davranış sergilemeden ve tehlikeye girmeden ulaşması ve bağımsız olarak bir yere gidip gelmesi gibi hem psiko-motor hem de bilişsel becerileri gerçekleştirerek kişisel güvenliğini korumak üzere sergilemesi gereken davranışlardır. Bu araştırmanın amacı, otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocuklara yaya becerilerinden üst geçit kullanarak karşıdan karşıya geçme becerisinin öğretiminde videoyla model olmanın etkililiği, katılımcıların öğrendikleri beceriyi sürdürmeleri ve genellemeleri üzerindeki etkilerini incelemektir. Araştırmada ayrıca, katılımcıların annelerinin araştırmanın sürecine ve araştırmanın sonuçlarına ilişkin görüşleri alınarak yapılan çalışmanın sosyal geçerliğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma şehir merkezinde üst geçit bulunan iki farklı caddede gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 7-8 yaş aralığında OSB tanılı üç çocuk katılmıştır. Araştırmada üst geçit kullanarak karşıdan karşıya geçme becerisinin öğretiminde tek-denekli araştırma yöntemlerinden katılımcılar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları, tüm katılımcıların üst geçit kullanarak karşıdan karşıya geçme becerisini öğrendiklerini ve uygulama tamamlandıktan bir, üç, beş hafta sonra da öğrendikleri beceriyi sürdürdüklerini göstermektedir. Katılımcılar öğrendikleri beceriyi şehirdeki farklı bir üst geçidi kullanarak da genelleymişlerdir. Araştırmadan elde edilen sosyal geçerlik bulguları katılımcıların anneleri açısından olumludur.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar, Yaya becerileri, Üst geçit kullanarak karşıdan karşıya geçme, Videoyla model olma, Toplum temelli öğretim.

Otizmlı Bireylere Çok Basamaklı Talep Etme Becerisinin Öğretiminde Dokunmatik Ekranlı Konuşma Üreten Cihaz Kullanımının Etkililiği

DERYA GENÇ TOSUN¹, ONUR KURT²
¹ ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Araştırmalar, otizmlı bireylerin yaklaşık %25-30'unun konuşmayı işlevsel olarak kullanmadığını ya da yaşamları boyunca hiç konuşmadığını, yaklaşık %50'sinin ise hiçbir zaman akıcı bir konuşmaya sahip olmadığını göstermektedir. Otizmlı bireylerin işlevsel iletişim becerilerindeki yetersizlik; istek, tercih ve gereksinimlerini belirtmekte, fikirlerini paylaşmakta sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Ayrıca, bu sorunlar öfke nöbeti, kendine zarar verme ve saldırgan davranışlar gibi davranış sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle işlevsel iletişim becerileri otizmlı bireylerin eğitim planlarında yer alması gereken öncelikli öğretim amaçları olarak görülmektedir. Bu bilgiler ışığında, iletişim becerilerinin öğretimi, otizmlı bireylerin eğitim planlarında yer alması gereken öncelikli ve sosyal kabulü yüksek öğretim amaçları olarak ifade edilmektedir.

Bu çalışmada otizmlı bireylere çok basamaklı talep etme becerisinin öğretiminde araştırma sürecinde hazırlanan mobil uygulamanın ve bu uygulamayı kullanmayı öğretmek amacıyla hazırlanan öğretim paketinin etkililiği incelenmiştir. Ayrıca, çalışmaya katılan çocukların anne/babalarının ve öğretmenlerinin araştırma hakkındaki görüşlerine dayalı olarak çalışmanın sosyal geçerliliği belirlenmiştir. Çalışma, otizmlı 4-5 yaşları arasındaki üç erkek denek ile yürütülmüştür. Çalışmada tek denekli araştırma modellerinden, denekler arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın etkililik bulguları, dokunmatik ekranlı konuşma üreten cihazın ve cihazı kullanmayı öğretmek amacıyla hazırlanan öğretim paketinin otizmlı bireylere çok basamaklı talep etme becerisinin öğretiminde etkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca deneklerin öğretim oturumlarının sona erdikten 1, 2, 4 ve 12 hafta sonra hedef beceriyi korudukları, farklı araç ve kişilere genelledikleri görülmüştür. Çalışmanın sosyal geçerlilik bulguları deneklerin annelerinin ve öğretmenlerinin çalışmaya ilişkin olumlu görüşler ifade ettiğini gösterirken, deneklerden birinin babasının tablet bilgisayar kullanımının olumsuz etkilerine ilişkin kaygılarının olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda bulgular tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Otizm, İletişim becerileri, Alternatif ve destekleyici iletişim, Konuşma üreten cihaz, Dokunmatik Konuş, Talep etme becerisi, Tablet bilgisayar, iPad.

Otizmlı Çocuklara Yönerge İzlemenin Öğretiminde Sözel Yönergelerin Jest/İşaretlere Dayalı Görsel Destekle Sunulduğu ve Yalnız Sunulduğu Ayrık Denemelerle Öğretimin Karşılaştırılması

ZEHRA CEVHER,¹ ONUR KURT¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), sosyal etkileşim ve iletişim bozukluklarıyla birlikte stereotipik davranışlarla gözlenen, genelde erken gelişim evresinde ortaya çıkan nöro-gelişimsel bir bozukluktur. OSB'nin tanılanmasında başvuru alan en güncel kaynaklardan biri olan Amerikan Psikiyatri Birliği (American Psychiatric Association) (2013) tarafından yayımlanan Ruhsal Bozukluklara İlişkin Tanı ve İstatistik Elkitabı 5'e (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders 5 DSM-5) göre OSB'li bireyler iki temel alanda yetersizlik göstermektedir. Bunlar: (a) sosyal iletişim ve sosyal etkileşim (b) sınırlı ve yinelenen davranış örüntüleri, ilgiler ya da etkinliklerdir. OSB olan çocukların tanılama ölçütlerinden anlaşılacağı üzere en önemli yetersizliklerinden birisi iletişim becerilerindeki yetersizliklerdir. Bu çalışmada otizmlı çocuklara yönerge izleme becerilerinin öğretiminde sözel yönergelerin jest/işaretlere dayalı görsel destekle sunulduğu ve yalnızca sözel yönergelerin sunulduğu ADÖ'nün etkililik ve verimlilikleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığı ve sunulan jestlerin geri çekilmesiyle kazanılan yönerge izleme becerilerinin korunup korunmadığı amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan çocukların annelerinden araştırma hakkındaki görüşlerine dayalı olarak araştırmanın sosyal geçerliliği belirlenmiştir. Araştırmada tek denekli araştırma modellerinden paralel uygulamalar modeli kullanılmıştır. Araştırmanın denekleri, yaşları 4-6 arasında değişen ve OSB tanılı iki erkek bir kızdır.

Araştırmanın etkililik bulguları, araştırmaya katılan bir çocukta, sözel yönergelerin jest/işaretlere dayalı görsel destekle sunulduğu ADÖ uygulamasının sözel yönergelerin yalnız sunulduğu ADÖ uygulamasına göre daha etkili olduğunu göstermiştir. Diğer iki çocukta yönerge izleme becerilerinin öğretiminde uygulamanın neredeyse eşit düzeyde etkili olduğunu göstermiştir. Tüm deneklerin sözel yönergelerle birlikte sunulan jest/işaretler geri çekildiğinde öğrendikleri yönerge izleme becerilerini korumaya devam ettikleri görülmüştür. Denekler edindikleri becerileri farklı araç-gereçlere genelleyebilmiş ve öğretim tamamlandıktan 1, 2 ve 4 hafta sonra da sürdürebilmiştir. Araştırmanın verimlilik bulguları, yönerge izleme becerilerinin öğretiminde, sözel yönergelerin jest/işaretlere dayalı görsel destekle sunulduğu ADÖ'nün daha verimli olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmanın sosyal geçerlik bulguları, deneklerin annelerinin araştırmaya ilişkin olumlu görüşler ifade ettiklerini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Dil ve İletişim, Alıcı Dil Becerisi, Yönerge İzleme, Ayrık Denemelerle Öğretim.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Kavram Öğretiminde Sıklaştırılmış ve Dağıtılmış Denemelerle Öğretimin Etkililik ve Verimliliklerinin Karşılaştırılması

HÜSNE ÖZ ALKOYAK¹, SEZGİN VURAN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ADÖ (ayrık denemelerle öğretim), uygulamalı davranış analizine dayanan, OSB ya da DEHB ve öğrenme güçlüğü gibi diğer nörogelişimsel bozuklukları olan çocuklara yeni becerilerin öğretilmesinde kullanılan bir uygulamadır. ADÖ genellikle sıklaştırılmış denemelerle öğretim (SDÖ), dağıtılmış denemelerle öğretim (DDÖ) ve serpiştirilmiş denemelerle öğretim (SEDÖ) olmak üzere üç yolla sunulmaktadır. Bu araştırma kapsamında OSB olan çocuklara kavram öğretiminde SDÖ ve DDÖ sunum şekillerinin etkililiği ve verimliliği karşılaştırılmıştır. Aynı zamanda çalışmaya katılan çocukların devam ettiği uygulama birimindeki öğretmenlerin, bu çalışmada belirlenen hedef davranışlara, kullanılan yöntemlere ve elde edilen bulgulara ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Araştırmada tek denekli araştırma yöntemlerinden uyarlamalı dönüşümlü uygulamalar modeli kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları; okul öncesi dönemde olan, yaşları 4-5 arasında değişen ve OSB tanısı almış dört erkek çocuktur. Araştırmanın bulguları; dört öğrencide de DDÖ'nün SDÖ'ye göre daha etkili olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin hiçbiri SDÖ ile öğretilen kavramlarda ölçütü karşılar düzeyde performans sergilememiştir. Öğrencilerin SDÖ ile öğretilen kavramlarda ölçütü karşılar düzeyde performans sergilememesi nedeniyle, SDÖ ve DDÖ arasında verimlilik karşılaştırması yapılmamıştır. DDÖ ile gerçekleştirilen tüm öğretim oturumları tamamlandıktan 8, 9 ve 10 hafta sonra izleme verileri toplanmıştır. Toplanan izleme verileri öğrencilerden ikisinin edindikleri kavramları koruduklarını göstermektedir. Öğrencilerin devam etmekte olduğu uygulama biriminde görev yapan öğretmenlerden toplanan sosyal geçerlik verileri, öğretmenlerin DDÖ'ye ilişkin daha olumlu görüşe sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Otizm Spektrum Bozukluğu, Ayrık Denemelerle Öğretim, Sıklaştırılmış Denemelerle Öğretim, Dağıtılmış Denemelerle Öğretim.

Uygulamalı Davranış Analizi ve Otizm

SEZGİN VURAN¹

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Uygulamalı davranış analizi, sosyal önemi olan davranışları değiştirmeyi amaçlayan, davranışçı psikolojinin öne sürdüğü, davranışın temel prensiplerine dayalı süreçleri kullanan bilim dalıdır. Uygulamalı davranış analizi ABD’nde bulunan iki sivil toplum örgütünün (NAC ve NPDC) yaptırdığı çalışmaların raporlarında (2008; 2009; 2014; 2015) OSB gösteren bireylerin eğitiminde kanıt temelli uygulamalar arasında yer almasına rağmen, hala sadece basitçe yapılandırılmış ayrıık denemeli öğretimden oluştuğu, sadece problem davranışların çözümü için kullanılabildiği, akademik ve diğer becerilerin öğretiminde yararlı olmadığı, normal gelişen ve üstün yetenekli bireylerle kullanılmadığı gibi pek çok kavramsal hatalarla dolu eleştirilerin hedefi olmaktadır. Oysa, hukuk, pazarlama, din, ticaret gibi başka alanlarda da uygulamalı davranış analizi ilkeleri kullanılmaktadır. Uygulamalı davranış analizi; herhangi bir özel bir öğretim yöntemi adı olmadığı gibi herhangi bir öğretim programının özel adı da değildir. Örneğin Lovaas, PCDI, OÇİDEP gibi. Uygulamalı davranış analizi eğitimcilere etkililiği deneysel olarak kanıtlanmış, çevresel etkilerden kaynaklanan davranış problemlerine müdahalede davranışçı yaklaşımın felsefi ve temel ilkelerini kullanan öğretim taktikleri ve stratejileri sunan, etkililiğin sürekli değerlendirildiği veri temelli/veriye dayalı bir yaklaşımdır. Her bireyin kendine özgü bir öğrenme biçimi ve öğrenme geçmişi olması nedeniyle her öğretim ya da davranış yönetim tekniğinin her bireyde aynı başarı ile sonuçlanmayacağı varsayımı ile geliştirilmiş olan uygulamalı davranış analizi bireysel farklılıkları dikkate alır. Bu bağlamda davranışsal perspektiften otizmi biyolojik temelli davranışsal yetersizlikler ve aşırılıklarla seyreden fakat herşeye rağmen bu davranışların yapılandırılmış fiziksel ve sosyal çevrenin dikkatlice düzenlenmesi yoluyla değiştirilebildiği bir sendrom olarak tanımladığımızda, otizm spektrum bozukluğu gösteren bireyler için uygulamalı davranış analizi ilkeleri bağlamında yüksek nitelikli eğitim modellerinin özelliklerinin neler olması gerektiğini tartışabiliriz.

Anahtar Kelimeler: Uygulamalı davranış analizi, otizm spektrum bozukluğu, nitelikli eğitim programları.

Otizimli Bireylere Karşılıklı Konuşma Sırasında Kullanılan Ortak Dikkat Davranışlarının Öğretimi

ERKAN KURNAZ¹, ONUR KURT¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Sosyal iletişim ve gelişimsel açıdan önemli başka pek çok beceri için ön koşul olarak kabul edilen ortak dikkat, iki kişi arasında bir nesne, olay, kişi veya duyguya ilişkin dikkat, farkındalık ve deneyim paylaşımı sağlamak amacıyla sergilenen sözel veya sözel olmayan iletişim davranışları olarak tanımlanabilir. Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireylerde ortak dikkate ilişkin yetersizlikler erken dönemlerden itibaren işaret etme, göz kontağı kurma ve bakışları takip etme gibi davranışlarda gözlenebilmektedir. OSB'li bireylere yönelik eğitim programlarında ortak dikkat becerilerinin öğretiminin yer alması önemli görülmektedir. Bu araştırmanın amacı otizimli bireylere karşılıklı konuşma sırasında kullanılan ortak dikkat davranışlarının öğretiminde ipucunun giderek artırılmasıyla öğretimin etkilerinin incelenmesidir. Araştırmaya 5-6 yaş aralığında, OSB tanısı olan dört erkek öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sosyal geçerlik verileri sosyal karşılaştırma ve öznel değerlendirme yoluyla toplanmıştır. Sosyal karşılaştırma verilerinin toplanabilmesi için araştırmaya tipik gelişim gösteren 4ve 6 yaş aralığında dört kız ve altı erkek katılımcı dahil edilmiştir. Sosyal karşılaştırma yoluyla elde edilen bulgular bağımlı değişkenlerin tanımlanması için; ayrıca, katılımcıların öğretim öncesi ve öğretim sonrası performans düzeylerinin tipik gelişen akranlarıyla karşılaştırılması amacıyla kullanılmıştır. Araştırmanın iki bağımlı değişkeni bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; karşılıklı konuşma sırasında bağlamla ilgili sözel ifade kullanma düzeyidir. İkinci bağımlı değişken ise; karşılıklı konuşma sırasında göz kontağı kurma ve /veya nesne ve kişi arasında bakışlarını kaydırma davranışlarını sergileme düzeyidir. Araştırmada katılımcılar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni ipucunun giderek artırılmasıyla öğretimdir.

Bulgular, ipucunun giderek artırılmasıyla öğretimin OSB'li bireylere karşılıklı konuşma sırasında kullanılan ortak dikkat davranışlarının öğretiminde etkili olduğunu göstermektedir. Çalışmada katılımcıların edindikleri davranışları öğretim sonlandırıldıktan sonra da koruyabildikleri ve farklı ortam ve kişilere genellemedikleri gözlenmiştir. Sosyal karşılaştırma bulguları, katılımcıların öğretim sonunda edindikleri davranışları tipik gelişim gösteren akranlarına benzer düzeyde sergilediklerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Otizm, ortak dikkat, sosyal etkileşim, iletişim.

Çevrimiçi Ortamlarda Otizm Farkındalığına Yönelik Sosyal Ağ Yapısı, Önemli Düğümler ve Söylemlerin Karşılaştırılmalı İncelenmesi: İçerik ve Sosyal Ağ Analizi

SUNAGÜL SANI-BOZKURT¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Otizm Spektrum Bozukluğuna (OSB) farklı coğrafya ve toplumlarda rastlanmakta ve görülme sıklığı her geçen gün giderek artmaktadır. Bu artışa bağlı olarak OSB farkındalığı her zamankinden daha fazla önem arz etmektedir. Nisan ayı, Birleşmiş Milletler tarafından bütün dünyada Otizm Farkındalık Ayı, 2 Nisan ise Otizm Farkındalık Günü olarak ilan edilmiştir. Bu bağlamda Nisan ayı boyunca tüm dünyada OSB olan bireylerin toplumla bütünleşmelerini sağlamak amacıyla farkındalık çalışmaları yapılmaktadır. Farkındalık çalışmaları bu bireylerin eğitimi, sağlık ve sosyal hakları ve gelecek güvenceleri için oldukça önemlidir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada 2 Nisan Otizm Farkındalık Günü'nde çevrimiçi sosyal ağlarda yapılan etkinlikler; Türkiye ve Küresel bağlamda ağ yapısı, etkileşim örüntüsü, önemli düğümler, kullanıcı profilleri, etiket kullanımı, sosyal mod, mesajların ve söylemlerin içeriği kapsamında incelenmiştir. Araştırmada karma araştırma yöntemi benimsenmiş ve sosyal ağ analizi ile içerik analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Türkiye'den 2790, tüm dünyadan 13775 kişi oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre hem Türkiye hem de küresel örnekleme "kümelenmiş-topluluk grupları" ağ yapısının olduğu gözlenmiştir. Bu ağ yapısında kümeler genellikle birbirinden bağımsızdır ve popüler bilgi kaynaklarının etrafında toplanmaktadır. Bir düşünce veya söylemin yayılması açısından etkisiz ağ tipidir. Etkili kullanıcı bağlamında Türkiye örneğinde OSB ile ilgili kurum, Sivil Toplum Kuruluşu (STK) ve diğer tüzel kişiliklerin fazla etkili olmadıkları, ancak küresel bağlamda OSB ile ilgili kurum, STK ve tüzel kişiliklerin daha etkili olduğu ve süreci yönlendirdikleri belirlenmiştir. Özellikle küresel bağlamda tanınan ünlü kişilerin daha fazla kitleye ulaşabilmek için sürece dahil oldukları görülmektedir. Etiket kullanımında Türkiye örneğinde sınırlı sayıda etiket kullanıldığı, küresel bağlamda ise daha fazla etiket kullanılarak farklı hedef gruplara ulaşmaya çalışıldığı belirlenmiştir. Karşılaştırmalı kavram haritaları Türkiye'de yapılan çalışmalarda daha az temanın işlendiğini, bununla beraber küresel bağlamda daha fazla temanın kullanıldığını göstermektedir. Her iki örnekleme sosyal mod olumlu yöndedir. Türkiye örneğinde sosyal modu değiştirmeye yönelik slogan şeklinde söylemler tercih edilirken küresel bağlamda hem slogan vari hem de bilgilendirici söylemlerin kullanıldığı saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, 2 Nisan Otizm Farkındalık Günü, çevrimiçi sosyal ağlar, sosyal ağ analizi, içerik analizi.

Otizm Spektrum Bozukluğu Gösteren Çocuklara Sosyal Beceri Öğretiminde Sosyal Öykü ve Video Model Uygulamalarının Etkililik ve Verimlilikleri

CEYDA TURHAN¹, SEZGİN VURAN²

¹ ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) gösteren çocuklar sosyal iletişim ve etkileşim yetersizliğine sahip olma özelliğinin bir yansıması olarak sosyal becerilerin gelişiminde normal gelişim gösteren akranlarından farklılık gösterirler. OSB tanılı bireylere sosyal becerilerin öğretiminde kullanılan birçok yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemlerin sadece bir bölümü kanıt temelli müdahaleler arasında sayılmaktadır. Sosyal öyküler ve video modelle öğretim de bu müdahaleler arasında yer almaktadır. Bu çalışmada OSB gösteren çocuklara sosyal becerilerin öğretiminde bilgisayar ortamında sunulan sosyal öykülerin ve video modelle öğretimin etkililik ve verimliliklerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışma 6 – 8 yaş aralığında OSB tanılı dört çocukla yürütülmüştür. Araştırmada çocuklara kazandırılan hedef davranışlar bağımsız oyun başlatma ve sürdürme, anneye birlikte oyun oynama ve kendisine verilen etkinlikleri tek başına tamamlama becerileridir. Araştırmada tek denekli araştırma desenlerinden dönüşümlü uygulamalar modeli kullanılmıştır. Araştırmanın etkililik bulguları dört katılımcının da hedeflenen sosyal becerileri hem sosyal öykü hem de video model uygulamalarıyla öğrenebildiklerini göstermiştir. Bir katılımcı dışında diğer katılımcılar video model uygulamasıyla daha kısa sürede hedeflenen becerileri kazanmışlardır. Bir katılımcı ise aynı sürede hem sosyal öykü hem de video model uygulamasında ölçüte ulaşmıştır. Katılımcıların hepsinin çalışma sona erdikten sonra da kazandıkları becerileri sürdürdükleri görülmüştür.

Araştırmanın sosyal geçerlik verileri anneleri ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanmış ve bulguları betimsel analiz sonucunda elde edilmiştir. Bulgularda ailelerin video model uygulamalarını sosyal öykü uygulamalarından daha etkili buldukları, çocuklarının çalışma sona erdikten sonra kazandıkları becerileri farklı ortamlarda da sürdürdükleri ve genelleme bildikleri, ailelerin sosyal öykü ve video model yöntemlerini uygulanabilir buldukları görülmüştür. Ayrıca anneler çalışma sonlandırıldıktan sonra da davranış problemlerini azaltmaya yönelik olarak öyküler kullandıklarını belirtmişler ve annelerden biri de yerinde oturma davranışıyla ilgili olarak video çektiğini ve çektiği videoyu oğluna izleterek kullandığını belirtmiştir.

Anahtar Kelimeler: Otizm Spektrum Bozukluğu, sosyal beceri, sosyal öyküyle öğretim, video modelle öğretim.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Video Modelle Öğretim Yöntemi ile Sosyo-Dramatik Oyun Öğretimi

SEVCAN KAPTAN¹, İLKNUR ÇİFCİ TEKİNARSLAN²

¹ MEB

² ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan çocuklar sosyal iletişim becerilerinde, ilgi ve etkinliklerde sınırlılık göstermektedirler (MEB, 2006). OSB'li çocuklar akranları ile olan iletişimlerinde ve okul öncesi dönemde akranlarıyla olan oyun etkinliklerinde güçlükler yaşamaktadırlar (Wetherby ve Prizant, 2007). Okul öncesi dönemde çocukların sıklıkla oynadıkları oyunlar arasında gösterilen sosyo-dramatik oyunlar, oyun sınıflandırılmasında bilişsel oyunlar içinde yer almaktadır. Sosyo-dramatik oyun; rol oynama; kendini başkasının yerine koyma, karşılıklı iletişim kurma gibi becerileri içermektedir (Frost, Wortham ve Reifel, 2005). OSB'li çocuklar sosyo-dramatik oyun becerilerinde sınırlılıkları bulunmakta, bu nedenle bu becerilerini geliştirmek için eğitim programlarına gereksinim duymaktadırlar. Bu çalışmanın amacı OSB'li çocuklara video modelle öğretim yöntemi ile sosyo-dramatik oyun öğretimidir. Tek denekli araştırma yöntemlerinden yoklama evreli çoklu yoklama modeli ile planlanan araştırmaya dört OSB'li öğrenci katılmıştır. Araştırmada pazarcılık oyununun öğretimi için öncelikle oyun senaryolaştırılmış ve uzman görüşü alınan senaryodaki roller ve replikler temel alınarak hazırlanan video modelle öğretim yöntemiyle sosyo-dramatik oyun öğretimi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda OSB tanısı almış dört çocuğun video modelle öğretim yöntemi ile öğretimi yapılan sosyo-dramatik oyunu öğrendikleri görülmüştür. Ayrıca öğretim oturumlarının sonlandırılmasıyla çocukların öğrendikleri bu oyunu bir başka oyun arkadaşıyla oynayarak genelleylebildikleri gözlenmiştir. Araştırmanın sosyal geçerlilik verisi verileri ailelerin video modelle öğretim yöntemini yararlı buldukları, araştırma sonrasında çocukların alışveriş ve selamlaşma gibi sosyal becerileri günlük yaşamlarında sergileyebildikleri, aile üyeleriyle benzer sosyo-dramatik oyunları oynadıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Otizm Spektrum Bozukluğu, sosyo-dramatik oyun, video modelle öğretim yöntemi

Nesne Göstererek Ortak Dikkat Başlatmanın Otizmlı Çocuklara Öğretiminde Video Modelle Öğretimin Etkililiği

ELİF TUNÇEL¹, ONUR KURT²
¹⁻² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Ortak dikkat becerileri sosyal becerilerin ve iletişim becerilerinin gelişimindeki yapı taşlarından biri olarak görülmektedir. Araştırmalar otizmlı çocukların normal gelişim gösteren çocuklar ve gelişimsel geriliği olan diğer çocuklarla karşılaştırıldığında daha az ortak dikkat becerisi sergilediğini göstermektedir. Ortak dikkat becerilerindeki bu yetersizliklerin otizmlı bireyler için birçok öğrenme fırsatının kaçmasına neden olduğu düşünülmektedir. Ortak dikkat becerilerinin öğretiminin otizmlı çocukların spontan konuşma, sembolik oyun oynama, sosyal etkileşim başlatma gibi beceri alanlarına olumlu katkılar sağlayacağı ve bu sebeplerle otizmlı bireylere ortak dikkat becerilerinin öğretiminin büyük önem taşıdığı ifade edilmektedir.

Bu araştırmada otizmlı bireylere nesne göstererek ortak dikkat girişiminde bulunma becerisinin öğretiminde video modelle öğretimin etkililiği incelenmiştir. Otizmlı 4 ve 5 yaşları arasındaki üç erkek katılımcıyla yürütülen bu araştırmada tek denekli araştırma modellerinden denekler arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya katılan deneklerin video modelle öğretim uygulamasının öncesi ve sonrasındaki performansları ölçülmüş ve normal gelişim gösteren akran grubu ile karşılaştırılarak sosyal geçerlik verisi toplanmıştır.

Araştırmanın etkililik bulguları, video modelle öğretim uygulamasının katılımcıların nesne göstererek ortak dikkat girişiminde bulunma becerisini edinmelerinde etkili olduğunu, katılımcıların becerinin öğretimi tamamlandıktan 7, 14 ve 28 gün sonra beceriyi koruduklarını, farklı ortam ve kişilere genellediklerini göstermiştir. Araştırmanın sosyal geçerlik bulguları video model ile sunulan öğretim ile birlikte deneklerin hedef beceriye ilişkin performanslarının akranları ile benzer düzeye ulaştığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Ortak dikkat, Ortak dikkat girişiminde bulunma, Video modelle öğretim.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşam Deneyimlerine Yönelik Yapılan Çalışmaların İncelenmesi: Meta Sentez Çalışması

UĞUR YASSIBAŞ¹, AYSUN ÇOLAK², CANDAN HASRET
ŞAHİN², ÖMER FARUK TOPRAK²
¹ SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Özel gereksinimli bireye sahip olmak, aileyi sistem olarak ciddi anlamda etkilemektedir (Yassıbaş, 2015; Cavkaytar, 2013; Öztürk, 2008; Turan, 2002; Turnbull & diğ., 2007; Varol, 2006). Özel gereksinimli bir çocuğa sahip ebeveynler, normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin hiç bir zaman yüzleşmeyeceği durumlara alışmak zorunda olabilirler (Varol, 2006). Bu alışma süreci, ebeveynlerin ev, iş ve sosyal yaşamında birtakım değişiklikler yapmasını gerekli duruma getirebilir (Turan, 2002). Otizm Spektrum bozukluğuna sahip olan çocuk ebeveynlerine ilişkin yürütülmüş olan araştırmalar incelendiğinde ailelerin sosyal yaşam, iş yaşamı, eşler arası iletişim, psikolojik durumları, gelecek beklentisi ve buna benzer tüm yaşam alanlarının çocuğun otizm spektrum bozukluğuna sahip olmasından etkilendiği görülmektedir (Yassıbaş, 2015; Wing, 2012; Nurullah, 2013; Bilgin & Küçük, 2010; Koydemir-Özden & Tosun, 2010; Üstüner-Top, 2009; Green, 2003; Demir, Mukaddes, Eralp-Demir & Bilge, 2000). Bu çalışma, 2000- 2017 yılları arasında otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip ailelerin yaşam deneyimlerini inceleyen nitel araştırmaları kapsamaktadır. Meta sentez çalışmaları, nitel araştırma yöntemlerinden seçilen bir yöntem ile gerçekleştirilen belli bir konu ile ilgili araştırmaları inceleyen çalışmalardır. Bu çalışmada da nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yöntem üzerine odaklanılmıştır. Belirlenen kriterler göz önünde tutularak yapılan alan yazın taraması sonucunda 16 araştırmaya ulaşılmıştır. Araştırmalar, araştırmacının amacı, kullanılan veri toplama araçları, kullanılan veri analiz tekniği, araştırma bulgularının sunumu açısından ele alınarak doküman analizi yoluyla incelenmiştir. Çalışmanın bulguları kongre sırasında katılımcılar ile paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: OSB, aile, meta sentez, otizm.

Otizmlı 6 Yaş Çocuğuna Anasınıfında Uygulanan Bireysel Destek Eğitim Programı ve Genişletme Stratejisinin Gelişime Etkisi

MELİKE NUR KAYMAK¹, HATİCE DARGA²

¹ ORDU İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

² ORDU ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ OKUL ÖNCESİ ABD

Çalışmanın amacı anasınıfında kaynaştırma eğitimi alan 6 yaşındaki otistik bir çocuğa uygulanan “bireysel destek eğitim programı” ve “genişletme stratejisi” nin çocuğun gelişimine etkisinin değerlendirilmesidir. **Uygulama** Ordu ili merkezindeki bir ilkokul anasınıfında iki yarı yıl yürütülmüştür. Denek B. %40 atipik otizm raporu bulunan ve anasınıfında tam zamanlı kaynaştırma eğitimi alan bir kız çocuğudur. Çalışma anaokulu öğretmeninin, 5 gelişim alanını destekleyici günlük eğitim akışı içerisinde bireysel ve grup çalışması olarak yürütülmüştür. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, "tek denekli araştırma modeli" ve "ön test- son test" uygulamalı olarak desenlenmiştir. **Veri toplama araçları** MEB okul öncesi eğitim programı kazanımlarını içeren ” kazanım kontrol listesi”, “gelişim gözlem kayıtları” ile “anektod kayıtları ve notlar”dır. Çalışma öncesinde aile ve okulun rehber öğretmeni ile görüşme yapıp süreç boyunca koordinasyon ve destek sağlanmıştır. Çalışma denek B. ve grubun da sürece katılımının sağlanması ile iki yönlü yürütülmüştür. Her gün ve her etkinlikte denek B.ye bireysel zaman ayrılmış, grup çalışmasının yanında akran öğretimi de kullanılmıştır. Denek B.’nin mevcut gelişim düzeyi resmi okul öncesi eğitim programında yer alan kazanımlardan oluşturulmuş kontrol listesi, gözlem ve aileden edinilen bilgiler ile belirlenmiştir. Dil gelişimini desteklemek için “Genişletme Stratejisi” uygulama sürecine yayılmıştır. Çocuğun etkinlikler sırasındaki konuşma, davranış ve tepkileri kayıt altına alınmıştır. Bazı analizlere göre denek B. dil gelişiminde 1-2 kelimelik telegrafik ifadelerden 3-4 kelimeli cümlelere geçiş göstermiştir. Sosyal duygusal ve bilişsel alana yönelik uygulamalar sonucunda kurallı oyun oynamaya, bilişsel gelişiminde taklit ve sembolik oyun oynama davranışları geliştirmeye başlamıştır. Sosyal gelişimde; kendiliğinden oyun grubuna katılma ve arkadaşları tarafından gruba kabul edilmiştir. Sonuç olarak uygulanan bireysel destek eğitim programının otizm tanılı anasınıfı kaynaştırma öğrencisi üzerinde gelişim alanlarını olumlu yönde desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi, Otizm, Program, Çocuk.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitimlerinde Dijital Teknolojiler: Smart-Asd Projesi

AHMET KURNAZ¹, TUĞBA PÜRSÜN¹
¹ *NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ*

Otistik özellikler gösteren çocukların yönergeleri ve kuralları izleyebilme becerilerinin geliştirilmesinde, problem davranışlarının ve etkinlikler arası geçişlerde yaşanan sorunların azaltılmasında, iletişim becerilerinin ve sosyal becerilerinin geliştirilmesinde, toplumsal, günlük yaşam, serbest zaman ve bağımsız yaşam becerilerinin kazandırılmasında yardımcı teknolojik cihazlara ihtiyaç duyulmaktadır. "Otizm Spektrum Bozuklukları ve / veya Öğrenme Güçlükleri (SMART-ASD) olan öğrencilerde Tabletler, Akıllı Telefonlar ve Smartwatch'larla İletişim ve Öğrenmeyi Geliştirme" "Enhancing Communication and Learning with Tablets, Smartphones and Smartwatches in students with Autism Spectrum Disorders and/or Learning Difficulties (SMART-ASD) projesi ile otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerden öğrenme güçlüğü ya da zihinsel engeli olan çocukların eğitimlerinde kullanılacak uygun teknolojik çözümlerin belirlenmesi için ailelere ve öğretmenlere yardımcı olacak uygun yazılımların geliştirilmesi ve bu yazılımların deneysel olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. SMART-ASD uygulama açısından otizmliler ve öğrenme güçlüğü veya zihin engeli olan çocukların bireysel ihtiyaçlarının değerlendirilerek hem çocukların profili ile uyumlu olan akıllı cihazların hem de çocuklar için tavsiye edilecek yazılım uygulamalarının belirlenmesinde ailelere ve öğretmenlere yardımcı olacaktır.

Bu araştırma ile ilgili proje öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelenmiştir. Araştırma ile ilgili projenin özel eğitim açısından gerekliliği, etkililiği, kullanılabilirliği ve geliştirilmesi için nelerin gerektiğine ilişkin veriler toplanmıştır. Araştırma tarama modelinde nitel yaklaşımla yürütülmüştür. Araştırmanın katılımcılarını 46 otizmliler öğrenciyeye projeyi uygulayan özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler yüz yüze görüşmeler yolu ile sağlanmıştır. Betimsel analizlerle yorumlanan veriler yüzde ve frekanslar ile ifade edilmiştir.

Araştırma sonunda araştırmanın özellikle ülkemizde özel eğitim ve otizmliler öğrencilerin eğitimi için dijital araçların geliştirilmesi için çok önemli olduğu, öğrencilerin eğitimlerinde etkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Kullanılabilirlik açısından öğrencilerde dijital teknolojilere sahip olmanın ve internet imkanlarının kısıtlayıcı yönleri olduğu, akıllı uygulamanın ilk uygulamasının zaman ve emek gerektirdiği, bununla birlikte bu aşamada kullanılabilir olduğu sonuçları elde edilmiştir. Araştırmanın geliştirilmesinde akıllı uygulamanın daha kısa sürede ve kolay uygulanabilir hale getirilmesinin gerekli olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Otizmliler ve zihin engelli çocuklar, aileler, öğretmenler, dijital teknolojiler.

Otizimli Çocuklarda Beslenmenin Bağırsak Florası İle İlişkisinin İncelenmesi

FATMA MERDAN¹

¹ SEZGİCEM ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZ.

Beslenme, bütün canlıların yaşamını sürdürmek için gerekli bir zorunluluktur. Beslenme dört temel besin grubundan oluşmaktadır. Et, süt, kuru baklagiller ve meyve-sebzelerdir. Sağlıklı ve dengeli beslenme bu dört temel grup yiyeceklerin orantılı olarak alınmasıyla gerçekleşmektedir. Beslenmenin içinde ortak besin öğeleri bulunur. Bunlar yağlar, proteinler, vitaminler, karbonhidratlar ve minerallerdir. Bu öğelerin bazılarını vücudumuz üretirken bazılarını besin yoluyla almamız gerekmektedir. Proteinler, organların ve hücrelerin temel yapı taşıdır. Hücre yenilenmesinde rol alır. Karbonhidratlar vücudun ana enerji kaynağıdır. Yağ ve protein sentezini yerine getirmede rol oynar. Lifler ve posalar, bağırsağın sindirime katkıda buldukları gibi yeterince alınmadığında ise kabızlığa yol açmakta ve bağırsakta oluşan toksinlerin bağırsaktan atılmasını zorlaştırmaktadırlar. Vitaminler ve mineraller ise beyin, cilt, kas fonksiyonlarını yerine getirerek metabolizmanın uyumlu çalışmasını sağlamaktadır.

Bu araştırmanın amacı otizm spektrum bozukluğu tanısı almış çocuklarda beslenmenin bağırsak florasıyla ilişkisinin incelenmesidir. Çalışmada OSB'li çocukların beslenme sorunlarından kaynaklanan bağırsak florasındaki sorunların incelenmesi açısından önemli görülmektedir. Bu amaçla üniversite sağlık kurullarından ve Rehberlik Araştırma Merkezi'nden otizm tanısı almış çocuğa sahip 107 veli gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmada yaşları 3-24 yaş arasında değişen 16'sı kız 91'i erkek olmak üzere 107 çocuğun beslenme şekilleri incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemi olarak desenlenen bu çalışmada ne kadar su tükettikleri hangi meyve-sebze, kuru baklagiller, et ve türevleri, süt ve türevleri, bal, yumurta gibi yiyecekleri düzenli tüketip tüketmedikleri bunların dışında sınırlı yiyecek rutinleri olup olmadığı araştırılmıştır. Ne sıklıkta, büyük ve küçük tuvaletlerini yaptıklarını son altı ayda ishal, kusma, nezle, grip olup-olmadıkları bunların dışında farklı rahatsızlıklar yaşayıp yaşamadıkları araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağırsak florası, beslenme, gluten, kazein, toksik madde.

Karşılıklı Taklit Eğitimi'nin Taklit Edildiğinin Farkına Varma Davranışları Üzerindeki Etkililiği

GÖKHAN TÖRET¹, EMİNE RÜYA ÖZMEN¹
¹GAZİ ÜNİVERSİTESİ

Taklit edildiğinin farkına varma (TEFV), taklit edenin amacını anlamaya yönelik davranışlar sergileme girişimlerini ortaya çıkarması ve taklit edeni izlemeye olanak sağlaması nedeniyle hem iletişim amacının keşfedilmesi hem de sosyal oyun açısından önemli bir rol oynamaktadır (Nadel, 2014). TEFV davranışları alan yazında yaygın olarak az gelişmiş (less mature imitation recognition) ve gelişmiş (mature imitation recognition) TEFV davranışları olmak üzere iki kategoride incelenmektedir (Nadel, Revel, Andry ve Gaussier, 2004; Berger ve Ingersoll, 2013; Berger ve Ingersoll, 2015). Az gelişmiş TEFV davranışları; a) yetişkinin elindeki oyuncuğa bakma ve b) yetişkine bakma davranışlarını, gelişmiş TEFV davranışları ise; a) kendisi taklit edildiğinde gülümseme, yetişkinin elindeki oyuncuğu isteme, taklit eden kişiden eylemin tekrar sergilenmesini isteme gibi iletişimsel davranışlar sergileme ve b) kendisi taklit edilirken, kendisinin izlenip izlenmediğini test etmek için davranışlarını aniden değiştirme davranışlarını içermektedir (Meltzoff, 1990; Nadel ve ark., 2004). Bu çalışmada Karşılıklı Taklit Eğitimi (KTE) ile sunulan taklit eğitiminin otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocukların taklit edildiğinin farkına varma davranışları (TEFV) sıklık düzeyleri üzerindeki etkililiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın deseni, tek denekli deneysel desenlerden uyarlanmış denekler arası çoklu başlama düzeyi desenidir. Çalışmaya 26-42 ay aralığında bulunan OSB olan üç denek katılmıştır. Çalışma sonuçları, TEFV türleri açısından bakıldığında, KTE oturumları arttıkça az gelişmiş TEFV davranışları sıklığında kararsız veriler elde edilirken gelişmiş TEFV davranışlarından test etme davranışları sıklık düzeylerinde ilerlemeler olmuştur. İzleme oturumlarında ise uygulama evresinden 2 ve 4 hafta sonra az gelişmiş ve gelişmiş TEFV sıklık düzeylerinde bazı deneklerde düşüşler olduğu, bazı deneklerde ise elde edilen kazanımların kalıcılığının korunduğu gözlenmiştir. Elde edilen bulgular, erken çocukluk döneminde OSB olan çocuklarda OSB olan çocuklarda TEFV davranışları sergileme özellikleri ve KTE teknikleri açısından alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, Karşılıklı Taklit Eğitimi, taklit edildiğinin farkına varma davranışları.

Otizm Spektrum Bozukluğunda Motor Bozukluklar ve Sağaltım

MEHMET YANARDAĞ¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Otizm spektrum bozukluğu (OSB), yaşamın ilk üç yılında ortaya çıkan, iletişim ve sosyal etkileşim sorunları ve sınırlı/yinelenen ilgi ve davranışlarla karakterize bir nöro-gelişimsel yetersizliktir (DSM-V, 2013). OSB'li bireylerde sosyal ve davranışsal yetersizlikler, göz kontağı kurma ve takip etmede güçlük, oyun ve hareket sırasının geldiğini sezinlemede zorluk, arkadaş ilişkisi kuramama, eşli ve grup oyununa katılma ve sürdürülemede yetersizlikler; günlük rutinlerinde yeterince aktif olamamalarına, hareket ve motor beceri gerektiren eylemlere katılmalarında sorunlara yol açmaktadır (Autism Society of America, 2002). Otistik spektrum bozukluklarının teşhis ölçütü, motor becerileri kapsayan yetersizlikler içermemesine rağmen, yapılan çalışmalar OSB tanısı almış çocukların motor gelişiminde gecikmeler ve motor performans testlerinde akranlarına kıyasla gerilikler yaşadıklarını göstermiştir (Piek & Dyck, 2004; Reid, 2005). OSB'li çocukların motor kontrol sürecinde görülen sorunlar planlı ve amaçlı hareketleri açığa çıkarmalarında güçlüklerle yol açmaktadır. Duyusal uyaranlara anormal reaksiyonlar duyu-algı-motor bütünlüğü sekteye uğratarak yetersizlikten etkilenmiş çocukların postür, denge, yer değiştirme gibi kaba motor alanda, kavrama-bırakma ve el becerileri gibi ince motor alanda uzmanların ve ailelerin çeşitli yetersizlikleri gözlemlemesine neden olmaktadır. Bu sunun OSB'li çocuklarda görülen motor bozuklukları, motor yetersizliklerin altında yatan motor kontrol sorunlarını ve bu sorunlara yönelik sağaltım süreçlerini motor öğrenme prensipleri ile örneklendirerek, alanda çalışan uzman ve öğretmenler için araştırma sonuçlarını sağaltıma yönelik ipuçlarına dönüştürerek yer vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Otizm, motor gelişim, hareket, motor öğrenme, sağaltım.

Temel Tepki Öğretimine İlişkin Anne-Baba Görüşlerinin İncelenmesi

GÜLDEN BOZKUŞ-GENÇ¹, ŞERİFE YÜCESOY-ÖZKAN²
¹⁻² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Uyaran ve tepki genellemesini kolaylaştırmak, ipucu bağımlılığını azaltmak ve çocuğun motivasyonunu arttırmak amacıyla geliştirilmiş olan temel tepki öğretimi (TTÖ), öğretimin çocuğun doğal ortamlarında gerçekleştirilmesini temel alan, otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireyler için kanıt temelli uygulamalardan biridir. TTÖ'nün etkililiği araştırmalarla ortaya konmuş olmasına rağmen araştırmalarda anne-babalardan öğretimin kabul edilebilirliği ve sosyal açıdan önemine ilişkin derinlemesine bilgi toplanmadığı göze çarpmaktadır. OSB'nin temel tanı kriterlerinden birinin, farklı bağlamlarda gözlenen sosyal iletişim ve etkileşim yetersizliği olduğu düşünüldüğünde, bu konuda yapılan araştırmalarda, anne-baba görüşlerinin alınmasının gerekli olduğu, ayrıca, kullanılan uygulamaların kabul edilebilirliğinin ve sosyal açıdan değerinin belirlenmesi açısından da büyük önem taşıdığı söylenebilir. Bu gereksinimden yola çıkarak bu araştırmada, TTÖ kullanılarak soru sorma yoluyla iletişim başlatmanın hedeflendiği araştırmaya katılan çocukların anne-babalarının; araştırma amacının uygunluğuna, araştırmada kullanılan uygulamanın kabul edilebilirliğine ve araştırma bulgularının anlamlılığına ilişkin görüşlerinin derinlemesine incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın katılımcılarını, OSB tanısı olan çocuğa sahip üç anne ve bir baba oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemine göre desenlenmiş olan bu çalışmada, OSB olan çocukların anne-babalarının, yürütülen araştırmaya ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İnanırcılığı arttırmak amacıyla görüşmeler, araştırmacı dışındaki bir uzman tarafından yapılmıştır. Tüm anne-baba görüşleri tematik yaklaşım ile analiz edilmiş ve anne-babaların ifadelerini temsil eden temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular diyagramlar aracılığıyla görselleştirilerek açıklanmıştır. Görüşmelerin çözümlenmesi sonucunda, anne-babaların görüşlerini ortaya koyan; (a) çocukların önceki performansları, (b) çocukların iletişim alanına ilişkin kazanımları, (c) çocukların dil alanına ilişkin kazanımları, (d) çocukların diğer gelişim alanlarına ilişkin kazanımları, (e) anne-babaların uygulamanın özelliklerine ilişkin görüşleri, (f) anne-babaların araştırmaya ilişkin memnuniyetleri, (g) anne-babaların araştırmaya ilişkin memnuniyetsizlikleri ve (h) anne-babaların genel duyguları olmak üzere toplam sekiz tema ve 44 alt tema elde edilmiştir. Araştırma bulguları, anne-babaların çocukların katıldığı araştırmaya ilişkin görüşlerinin oldukça olumlu olduğunu göstermektedir. Araştırma bulguları alanyazına dayalı olarak tartışılmış, uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Temel tepki öğretimi, Otizm spektrum bozukluğu, İletişim başlatma, Sosyal geçerlik, Nitel araştırma.

Zihin Engelli ve Normal Gelişim Gösteren Bireylerin Ebeveynlerinin Öfke Yönetimi ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Bakımından İncelenmesi

AYHAN KARADAG¹, İBRAHİM COŞKUN²

¹ SÖKE KIRYARLAR ÖZEL EĞİTİM İŞ UYGULAMA OKULU

² TRAKYA ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ TEMEL EĞİTİM BÖLÜMÜ SINIF EĞİTİMİ AD

Bu araştırmanın amacı, zihinsel engelli ve normal gelişim gösteren bireylerin ebeveynlerinin öfke yönetimi ve stresle başa çıkma tarzları ile bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı, öfke yönetimi ve stresle başa çıkma tarzlarının yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum gibi çeşitli demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Aydın ilinde ikamet eden 1-18 yaş arası zihinsel engelli çocuğa sahip 200 ebeveyn ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip 200 ebeveyn olmak üzere toplamda 400 ebeveyn oluşturmaktadır. Çalışmada ailelerin kişisel bilgilerine yönelik araştırmacı tarafından hazırlanan “Demografik Bilgi Formu”, “Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği”, “Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Niteliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup arasındaki farkı Mann-Whitney U testi ve ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis H Testinde anlamlı çıkan bulgular arasında farkı belirleyebilmek için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiye Spearman Korelasyon Testi ile bakılmıştır. Sonuçlar araştırmanın amaçları doğrultusunda tablolaştırılmış, açıklanmış ve yorumlanmıştır.

Araştırma sonucunda zihinsel engelli çocuğa sahip ailelerin, normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlere göre kendine güven yaklaşımı, iyimserlik yaklaşım, çaresizlik ve boyun eğici yaklaşım ile öfke içte, öfke dışta, sürekli öfke ve öfke kontrol düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bununla beraber ebeveynlerin sürekli öfke tarzlarından en çok öfke kontrolüne, stresle başa çıkma tarzlarından ise en çok kendine güven yaklaşımına sahip olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular ilgili literatür doğrultusunda yorumlanmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Zihin Engelli, ebeveyn, öfke yönetimi, stresle başa çıkma.

İşitme Engelli Çocukların Annelerinin Stres Düzeyini ve Evlilik Doyumlarını Yordayan Değişkenlerin İncelenmesi

MERVE MUHSİNE TÜRKAN¹, YEŞİM GÜLEÇ-ASLAN², SELMA ARIKAN²

¹ ÖZEL BELGİN BİRER ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
² İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

Özel gereksinimli çocukların aldıkları özel eğitimden en iyi şekilde faydalanabilmesi için ebeveynlerin ve tüm ailenin sürece dahil edilmesi gerekmektedir. Hangi kültürden olursa olsun çocuğun bakımındaki en büyük sorumluluk annede olduğu için, annenin eğitim sürecine katılımı çocuğun gelişiminde oldukça önemlidir. Tüm özel eğitim kategorilerinde olduğu gibi işitme engelli çocukların annelerinin psikolojik sağlığının iyi olması ve stresle başa çıkma stratejilerine sahip olması çocuğun gelişimine olumlu etki sağlayabilmektedir. İşitme engelli çocukların annelerinin stres düzeyi ise, evlilik doyumu, psikolojik sağlamlık ve çocukta bulunan davranış problemleri ile ilişkili olabilmektedir. Bu araştırmanın amacı işitme engelli çocuğu olan annelerin stres düzeylerini ve evliliklerindeki çift doyumunu; çocukta bulunan davranış problemleri, annenin psikolojik sağlamlığı ve demografik değişkenler açısından incelemektir. Nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli ile yürütülen araştırmanın örneklemini 6-12 yaş arası işitme engelli çocuğu olan 187 anne oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ)”, “Problem Davranış Ölçeği-Anne-Baba Formu (PDÖ-ABF)”, “Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (PSÖ)” ve “Ebeveyn Stres İndeksi (ESİ)” kullanılmıştır. Verilerin analizi için SPSS 16.0 programı kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, ebeveyn stresinin çocuğun cinsiyeti, çocuğun iletişim becerisi ve başka özel gereksinimli çocuğa sahip olma durumuna göre farklılaştığı; ekonomik gelir, eğitim düzeyi, çocuğun yaşı, çocuğun tanı alma yaşı, işitme cihazı kullanımı, çocuğun ek engeli olup olmama durumu, iletişim kurma şekli ve işitme kaybı derecesine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Psikolojik sağlamlık ve ebeveyn stresi arasında negatif ilişki ve ebeveyn stresi ve çift uyumu arasında negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Annenin stresi ve çocuğun problem davranışları arasında ise pozitif korelasyon söz konusudur. Psikolojik sağlamlık azaldıkça ebeveyn çocuk etkileşiminde bozulmanın arttığı görülmüştür. Araştırma bulguları ilgili alanyazın bağlamında tartışılarak uygulama ve ileri araştırmalara yönelik öneriler sunulmuştur. Bu araştırmadan elde edilen bulguların, annelerin stres düzeylerini etkileyen ve stres düzeyi nedeniyle etkilenen faktörlere yönelik yapılacak uygulamalara ve araştırmalara katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İşitme engeli, anne stres düzeyi, çift uyumu, psikolojik sağlamlık, problem davranış.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Katıldıkları Aile Eğitimi Programı Sonrasındaki Yaşam Döngüsüne İlişkin Görüşleri

SELİN GÖKÇE¹, SEZGİN VURAN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Araştırmanın genel amacı aile eğitim programlarına katılan ebeveynlerin çocuklarına, aile içi ve toplumsal etkileşimlerine ve katıldıkları aile eğitimi programına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın katılımcılarını, OSB’li çocuğa sahip altı anne ve iki baba oluşturmaktadır. Fenomenolojik desene yürütülen bu araştırmanın verileri, nitel veri toplama yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmıştır. Veriler içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Veri analizi sonucunda sekiz tema elde edilmiştir. Elde edilen temalar araştırmanın bulgularını oluşturmuştur.

Araştırmanın bulgularına göre, aileler sıklıkla çocuklarında problem davranışlarla karşılaşmalarını belirtmektedirler. Aileler, aile eğitim programlarına katılmadan önce kullandıkları davranış problemleri ile başa çıkma yöntemlerinin katıldıkları aile eğitim programı sonrası farklılaştığını ifade etmektedirler. Ailelerin OSB’li bir çocuğa sahip olmalarının aile yaşantılarına etkilerinin olumsuz olduğuna ilişkin görüşlerinin, aile eğitim programı sonrası olumlu yönde farklılaştığı anlaşılmıştır. Aileler OSB’li çocuklarıyla iletişim kuramadıklarını, ancak katıldıkları aile eğitimi programı sonrası çocuklarına fırsat sunarak iletişim kurmayı başardıklarını ifade etmişlerdir. Bulgular, ailelerin çocuklarının OSB’li olması nedeniyle eşleriyle olan etkileşimlerinde, toplumsal yaşama katılımlarında çeşitli zorluklarla karşılaşmalarını göstermektedir. Katıldıkları aile eğitimi programı sonrası eşlerin birbirlerine karşı daha anlayışlı oldukları, birçok problemi atlattıkları ve sosyalleşmeye başladıkları gibi olumlu gelişmelerden söz etmişlerdir. Aileler, akrabalarının OSB ile ilgili bilgi düzeylerini yetersiz gördüklerini belirterek çocuklarına karşı davranışlarının olumsuz olduğunu ifade etmişlerdir. Bazı aileler katıldıkları eğitim programı sonrası öğrendiklerini akrabalarıyla paylaşmayı tercih ederken, bazı ailelerin ise kendilerini akraba ortamından soyutlamayı tercih ettikleri izlenimi edinilmiştir. Aileler katıldıkları aile eğitimi programıyla ilgili genel görüşlerinin olumlu olduğunu ve yüksek düzeyde yarar sağladıklarını, ancak aile eğitim programlarının daha uzun süreli planlanması gerektiğini belirtmektedirler. Bunun yanı sıra yürütülecek çalışmalarda ağır derecede OSB’li çocukların da katılımcı olarak seçilmesini talep etmektedirler.

Anahtar Kelimeler: OSB’li çocuğu olan aileler, aile eğitimi, aile eğitim programları, anne-baba görüşleri, yarı yapılandırılmış görüşme.

Gelişimsel Yetersizliği Olan Bireylerin Eğitiminde Aile Merkezli Müdahalelerin Kullanıldığı Araştırmaların İncelenmesi

ESRA ORUM ÇATTIK¹, AHMET İLKHAN YETKİN¹,
İBRAHİM HALİL DİKEN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Gelişimsel yetersizliği olan çocuklar yetersizlik durumlarından kaynaklı olarak öğrenme yaşantılarına bebeklik döneminden itibaren yoğun bir biçimde adım atarlar. Bu süreçte en çok zaman geçirdikleri kişiler olan aileleri çocukları ile nasıl etkileşim kuracakları konusunda profesyonel bir desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. İçerisinde Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), öğrenme güçlüğü, zihinsel yetersizlik gibi yetersizlik kategorilerinin yer aldığı gelişimsel yetersizliği olan çocukların ailelerinin hak savunuculuğu, politika yapıcılık, koçluk ve eğitmen gibi pek çok rolleri olduğu ve bu rollerin önemi alanyazındaki araştırmalarda vurgulanmaktadır. Bu roller içerisinde eğitmen rolü, ailelerin gelişimsel yetersizliği olan çocuklarının yeterliliklerini ve sınırlılıklarını daha iyi tanımaları, onların sosyal ve duygusal gelişimlerine destek olmaları, onların haklarını daha iyi savunabilmeleri, hem kendilerinin hem de çocuklarının yaşam kalitelerini arttırabilmeleri için ailenin diğer rollerine göre ön koşul özelliği göstermektedir. Her çocuğun yaşamında oldukça önemli bir yeri olan aile, çocukların gelişimlerini destekleyen ve onların yaşadıkları toplumun kurallarına uygun olarak yetişmesini sağlayan toplumsal bir kurum ve sistemdir. Çocukların ilk öğretmenleri olan aileler günlük yaşantıları içinde çocuklarının araştırmasına, çevreyle iletişime girmelerine ve gözleyerek öğrenmelerine yardımcı olabilmektedir. Çocuklar doğdukları andan itibaren yaşamlarının ileriki yıllarında kullanacakları bilgi, beceri ve davranışların pek çoğunu aileleri ile gerçekleştirdikleri etkileşimler sırasında kazanırlar. Bu etkileşimlerin niteliği arttıkça bireyin gelecek yaşamındaki bağımsızlığı ve üretkenliği de o derece artacaktır. Dünya'da ve ülkemizde hem normal gelişim gösteren hem de gelişimsel yetersizliği olan çocukların eğitiminde ailenin rolü gün geçtikçe artmakta ve önemsenmektedir.

Bu çalışmada bilimsel dayanaklı uygulamalar arasında yer alan aile merkezli müdahale yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilen araştırmaların incelenmesi ve sonuçlarının paylaşılması planlanmıştır. Bu amaçla ulusal ve uluslararası alanyazında, 2000-2016 yılları arasında, hakemli dergilerde yayınlanmış ve aile merkezli müdahale yöntemlerinin kullanıldığı araştırmaların katılımcı özellikleri, metodolojik özellikler, uygulama özellikleri ve sonuçlar açısından detaylı olarak analiz edilmiştir. Araştırmalardan elde edilen bulgular detaylı olarak açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler : Gelişimsel yetersizlik, Aile merkezli müdahaleler, Betimsel analiz, Bilimsel dayanaklı uygulamalar.

Gelişimsel Yetersizlik ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Annelerinin Aile Yaşam Kalitesi, Evlilik Uyumu ve Öznel İyi Oluşlarının İncelenmesi

DENİZ ÖZLEM KARA SEZGİN¹, ÖZLEM KARAIRMAK²

¹ GÜLBAĞ SELİM SİRRI TARCAN İLKOKULU

² BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

Ailelerin üyeleri için gerekli ve önemli olan durumları yerine getirmesi, her bir aile üyesinin ihtiyaçlarını görecekt koşullarının olması ve aile fertlerinin zamanlarını birlikte zevk alarak yaşaması aile yaşam kalitesi olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda “aile” terimi bireylerin kendilerini ailenin bir parçası olarak tanımladıkları, üyelerin birbirlerine karşı koruma, bakım ve destek unsurlarını sağladıkları bir yapı olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmanın amacı iki aşamalı olarak planlanmıştır. İlk olarak, gelişimsel yetersizlik ve normal gelişim gösteren çocukların annelerinin aile yaşam kalitesi ve alt boyut (*aile etkileşimi, ebeveynlik, duygusal yeterlilik, fiziksel/finansal/materiyal yeterliliği*) değişkenleri bakımından karşılaştırılmıştır. İkinci olarak, aile yaşam kalitesinin evlilik uyumu, öznel iyi oluş, gelir düzeyi ve *gelişimsel yetersizlik gösteren çocukların anneleri* (GYÇA) ile *normal gelişim gösteren çocukların anneleri* (NGÇA) olma durumu tarafından ne kadar yordadığı araştırılmıştır. Araştırmada Sosyodemografik Aile Bilgi Formu, Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği, Evlilik Uyumu Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği kullanılmıştır. Veriler normal gelişim gösteren çocukların anneleri (n=116) ile gelişimsel yetersizlik gösteren çocukların annelerinden (n=134) toplanmıştır. Gelişimsel yetersizlik gösteren çocukların annelerinin aile yaşam kalitesi alt boyut puanları ve toplam puanları normal gelişim gösteren çocukların annelerinin aile yaşam kalitesi alt boyut algılarından daha düşük bulunmuştur. Regresyon analizi sonucuna göre, evlilik uyumu, öznel iyi oluş, gelir, GYÇA ve NGÇA olma durumu değişkenleri aile yaşam kalitesini anlamlı şekilde yordamıştır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre yordayıcı değişkenlerin aile yaşam kalitesi algısı üzerindeki görece önem sırası; öznel iyi oluş, gelir durumunun 2500 TL altında olması, evlilik uyumu, GYÇA ve NGÇA olma durumu şeklindedir. Annelerin iyilik halinin yüksek oluşu, ailenin yaşam kalitesi algısını da olumlu yönde etkileme olasılığını barındırır. Çalışma ‘aile yaşam kalitesi’ nasıl geliştirilebilir noktasında başlangıç niteliği taşımaktadır. Aile yaşam kalitesinin geliştirilmesi adına aile eğitim programlarına, psikolojik ve sosyal desteklere kaynak olacağı düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Gelişimsel yetersizliği olan çocukların annesi, normal gelişim gösteren çocukların annesi, aile yaşam kalitesi, evlilik uyumu, öznel iyi oluş.

Ağır ve Çoklu Yetersizliği Olan Bireylerin Jest Yoluyla İletişim Becerilerine İlişkin Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi

PINAR ŞAFAK¹, DERYA UYAR²

¹GAZİ ÜNİVERSİTESİ

²MİTAT ENÇ GÖRME ENGELLİLER ORTAOKULU

Ağır ve çoklu yetersizliği olan bireyler normal gelişim gösteren bireylerden farklı olarak sembolik olmayan ve sembolik iletişim gelişimleriyle iletişim becerilerini sürdürmektedirler (Pease, 2000; Siegel-Causey & Wetherby, 1993; Şafak, 2012; Uyar, 2016). Söz konusu gelişim sürecinde ağır ve çoklu yetersizliği olan bireylerin tümü sözlü dili edinmemekte, farklı iletişim davranışlarıyla birbirlerinden farklı özellikler sergilemektedirler (Siegel-Causey & Wetherby, 1993; Şafak, 2012; Westling & Fox, 2000). Yetersizliği olan ya da olmayan tüm bireylerin iletişim repertuarında olan jestler, ağır ve çoklu yetersizliği olan bireyler tarafından da kullanılmaktadır (Bruce, Mann, Jones & Gavin, 2007; Siegel-Causey & Wetherby, 1993; Uyar, 2016). Ancak söz konusu bireylerle etkileşimde bulunan yetişkinlerin jestlere karşı farkındalıkları bilinmemektedir. Nitekim bu doğrultuda alanyazında herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu doğrultuda yetişkinlerin/uzmanların dikkatini ağır ve çoklu yetersizliği olan bireylerin iletişim becerileri üzerine çekmek, jest yoluyla iletişim konusunu gündeme getirmek, ebeveynlerin çocuklarının iletişim gelişimleri üzerine farkındalığını tespit etmek amacıyla bu araştırma planlanmıştır. Nitel araştırma özelliği taşıyan mevcut çalışmanın katılımcılarını ağır ve çoklu yetersizliği olan 0-20 yaş arasındaki 21 bireyin ebeveyni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu uygulanmıştır. Bahsi geçen görüşme formu iletişimin jest yoluyla sergilenmesini, ayrıca ebeveynlerin jest yoluyla iletişime yönelik verdikleri önem ile bilgilerine yönelik sorulardan oluşmaktadır. Verilerin betimsel analizle çözümlendiği araştırma sonucunda her bir ebeveynin çocuklarının jest kullandığından bahsettiği gözlenmiş, görüşme aracılığıyla 57 farklı jest ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca ebeveynlerin genel olarak jest yoluyla iletişimi geliştirmeye yönelik çalışmalarda eksik oldukları ancak jest yoluyla iletişimin önemli olduğunu belirttikleri tespit edilmiştir. Sonuç olarak elde edilen bulgular ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılarak gelecek araştırmalara ve uygulamaya yönelik öneriler ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda özellikle erken müdahale hizmetleri ve aile eğitim programlarının önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ağır ve çoklu yetersizliği olan bireyler, jest yoluyla iletişim, ebeveyn görüşleri.

Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Ailelerde Savunuculuk

DENİZ TEKİN ERSAN¹, ÇAĞRI ERKARAMAN², HATİCE KÜBRA EROĞLU², SAFİYE SUNAY YILDIRIM DOĞRU³

¹ MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

² MEB

³ DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Savunuculuk (*advocacy*) basitçe, insanların kendileri veya başkalarının gereksinimlerini elde edebilmesi için yapılan hak arayışları ve bunun için yapılan çalışmalar anlamına gelmektedir. Göçmenler, çocuklar, engeli olan bireyler gibi pek çok farklı grup için savunuculuk gerçekleştirilebilir. Engeli olan bireylerde bireyin haklarının korunması, daha iyi koşullarda yaşamasının ve eğitim almasının sağlanması ve bunun için gerekli olan yasa, yönetmelik, destek hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalarını kapsamaktadır. Pek çok özel gereksinimi olan birey kendi savunuculuğunu da yapabilirken özellikle gelişimsel yetersizliği olan çocuklarda bu işi aileler yerine getirmektedir. Ailelerin savunuculuk becerileri ve etkinlikleri çocuğun yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir. Özel eğitimin aile odaklı olarak sunulmasında ve ailelerin kazandıkları hakların artmasında ailelerin kendi çabalarının büyük etkisi olduğu bilinmektedir. Savunuculuğun, ailelerin sorunlarla baş etmesini kolaylaştırdığı, algılanan yaşam kalitesini arttırdığı ve sosyal destek ağını genişlettiği ve bu ailelerin çocuklarının daha az ayrımcılığa uğradığı yönünde çalışmalar bulunmaktadır. Bu nedenle ailelerin savunuculuk etkinliklerinin değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin savunuculuk etkinliklerinin belirlenmesidir. Çalışma betimsel bir çalışma olup araştırmacılar tarafından geliştirilen ve 7 sorudan oluşan "Aile Savunuculuk Etkinlikleri Anketi" ile veriler toplanmıştır. Araştırma katılımcıları otizm spektrum bozukluğu ve zihinsel yetersizlik olmak üzere gelişimsel yetersizliğe sahip çocuğu olan 72 anne ve babadır. Araştırma verileri 2017 yılında İzmir'de toplanmıştır. Elde edilen veriler frekans analizleri kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuç olarak ailelerin savunuculuk etkinliklerinin oldukça düşük düzeylerde olduğu görülmüştür. Ailelerin savunuculuk etkinliklerinin desteklenmesi ve savunuculuk becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: aile, gelişimsel yetersizlikler, özel eğitim, savunuculuk.

Eğiten Aile Programının Ergen Otizmlı Bir Kız Çocuğuna Sahip Annenin Öğretme Becerilerini Geliştirme Sürecine Etkisi

NURAY KUZU¹, NERGİZ KOÇARSLAN¹
¹ *ÖZEL TOHUM VAKFI ÖZEL EĞİTİM OKULU*

Otizm spektrum bozukluğ, doğuştan gelen ya da yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan karmaşık bir nöro-gelişimsel bir bozukluktur. Bu yüzden otizmlı çocukların tepkileri kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Çocukların tanıdıkları kişilere verdiği tepkiler ile tanımadıkları kişilere verdikleri tepkiler farklılık gösterebilir. Hatta çocukların tanıdıkları kişilerden evde ailesine karşı olan davranışları ile okulda öğretmenine karşı olan davranışları da farklılık gösterebilir. Bu farklılığı en aza indirmek ve eğitimden çocuğın maksimum düzeyde faydalanmasını sağlamak için bir Eğiten Aile Programı oluşturulmuştur. Eğiten Aile Programı (EAP) otizmlı çocuğın olan ailelerin çocuklara beceri öğretmeyi, problem davranışlarla baş etmeyi ve davranış kazandırmayı amaçlayan aile eğitimini veriye dayalı olarak ele alan programdır. Programda anne ve kızı bir yıl süre ile okulda birlikte eğitime katılmışlardır. Eğitim sırasında anneye beceri öğretme, davranış kazandırma, eğitim materyallerini planlama/geliştirme ve veri toplama becerilerinin kazandırılması hedeflenmiştir. Anneye eğitim süresi boyunca ve devamındaki çalışmalarında süpervizyon hizmeti hem okulda hem de evde verilmiştir. Öğrenciye ise hem okul programında hem de ev programında yoğun bir eğitim verilmiştir. Eğitimin sonunda anne uluslararası geçerliliği olan değerlendirme protokolü ile değerlendirilmiş ve anne gerekli kriteri karşılamıştır. Bu sunumda bir özel eğitim okulunda gerçekleştirilen Eğiten Aile Programı'nın ergen otizmlı bir kız çocuğının annesinin eğitimine faydasının nasıl olduğı aktarılacaktır. Ayrıca bu programın nasıl uygulandığı ise fotoğraf ve video görüntüleri üzerinden tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aile Katılımı, Otizm Spektrum Bozukluğ.

Aile Eğitimine Devam Eden İşitme Kayıplı Çocuk Babalarının Babalık Deneyimlerine İlişkin Algılarının İncelenmesi

FATİH MEHMET ACAR¹, ZERRİN TURAN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Görüngübilim çalışması olarak desenlenen bu araştırmanın amacı aile eğitimine devam eden işitme kayıplı çocuk babalarının babalık deneyimlerine ilişkin algılarının incelenmesidir. Araştırmanın katılımcı grubunu aile eğitimine devam eden, 0-3 yaş aralığında çok ileri dereceli işitme kayıplı çocuğu olan yedi baba oluşturmaktadır. Araştırma verileri yarı-yapılandırılmış görüşmeler, yansıtımlı araştırmacı günlükleri ve doküman incelemesi teknikleriyle toplanmıştır. Görüşme verileri yazıya dökülmüş ve kodlanmıştır. Yazıya dökülen ve kodlanan veriler görüngübilim analiz yöntemiyle çözümlenmiş, çözümlenme sonucunda 91 kod, 13 alt-tema ve 5 temaya ulaşılmıştır.

Araştırma bulguları; babaların rol, görev ve sorumluluklarını genellikle normal işiten çocuk babalarıyla benzer şekilde algıladığını, fakat çocuklarının kullandığı işitme teknolojilerinin ve bakımlarına ilişkin ekonomik durumların önemini farklılık olarak vurguladıklarını göstermektedir. Bunun yanında babaların çocuklarının gelecekle ilgili kaygılarını ve buna bağlı desteklerini dile getirdikleri görülmektedir. Ayrıca babaların çocuklarının devam ettiği aile eğitimi programına ilişkin olumlu bakış açılarına sahip oldukları ve faydalı olduğuna inandıkları ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan aile eğitimi programlarına yönelik memnuniyetlerinin yanında babalar, aile eğitimlerinin çalışma takvimleri düşünülerek daha uygun zamanlarda gerçekleştirilmesi, çocuklarının eğitimleriyle ilgili daha fazla bilgilendirilmek, diğer ailelerden destek almak istedikleri ve psikolojik rehberliğe ihtiyaç duydukları bulgular arasındadır. Bu araştırmanın işitme kayıplı çocuk babalarının deneyimleri ve algılarıyla ilgili alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca ilgili alanda çalışan uzmanlara, öğretmenlere ve ailelere babalar konusunda yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Babalar, işitme kaybı, babalık deneyimi, görüngübilim.

Engellilerin Var Olan Haklarının Bilinmesinin Ebeveynleri Açısından Engellileri Kabul Sürecine Etkisi

HASAN TAHSİN YAZICI¹

¹ FAHRIYE-KEMAL KIZILOĞLU ÖZEL EĞİTİM UYGULAMA MERKEZİ

Genelde engelli çocuğu olan aileler çocukları ilk doğdukları yada herhangi bir sebeple sonradan engelli olduklarında öncelikle bir şok yaşamaktadırlar. Bu durum uzun bir süre sürebilir ya da bir müddet sonra inkara dönüşebilir. Ancak zaman geçtikçe engelli çocuğu olan anne-babalar bu durumu artık kabullenmeye başlarlar, bu durumda engelli çocuğunun tedavisi, eğitimi, yaşamı v.b. konularda neler yapabileceklerini düşünmeye başlarlar. Ancak maddi durumu iyi olmayan aileler bu durumda engelli çocuğu kabul etme süreci çok uzun olabilir. Hatta bu durumda çocuğu reddedebilirler. Ancak devletin sunduğu bazı sosyal ve mali haklar sayesinde bu durumu daha rahat atlatırlar ve engelli çocuğu kabul süreçleri daha kolay olabilmektedir. Bu durumda engelli çocuğa devlet tarafından sağlanan sosyal ve mali haklar engelli çocuğun anne-baba tarafından daha fazla önemsenmesini ve kabul görmesini sağlamaktadır. Bu durumda engellilerin sosyal ve mali haklarının yakın çevresi tarafından çok iyi bilinmesi gerekmektedir. 2005 yılında kabul edilen 5378 sayılı engelliler yasası ile engelli birey ve ailelerine çok büyük kazanımlar sağlanmıştır. Özellikle engelli maaşlarında yapılan büyük artışlar, ağır engelli çocuğu bulunan anne-babaya verilen evde bakım ücreti, çeşitli vergi indirimleri, sosyal güvencesi olsun ya da olmasın bütün engellilere sunulan ücretsiz özel eğitim hizmeti v.b. alanlardaki yapılan iyileştirmeler sayesinde artık engelli bireyin kendisi ve ailesi topluma çıkmaya başlamış ve özellikle sosyalleşme anlamında büyük ilerlemeler sağlanmıştır. Tabiki burada bu haklardan yararlanmak için topluma çıkan engelliler sayesinde devlette artık daha iyi bir veritabanı oluşturmaya başlamıştır. Önceden sadece nüfus sayımlarında ülke genelinde ne kadar engellinin olduğu anlaşılırken artık bu haklardan yararlanmak için ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına müracaat eden engellilerin sayısı oluşan veritabanı sayesinde daha kolay anlaşılır olmuştur. Engellilerin sosyal ve mali haklarındaki gözle görülür iyileşmelerden sonra anne-babaların ve ailedeki diğer bireylerin engellinin üzerine daha fazla titredikleri ve daha fazla önemsedikleri söylenmektedir. Bununla ilgili 2005 yılı öncesini ve sonrasının bir karşılaştırmasının yapılması faydalı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Engelli, ebeveyn, engelli hakları, kabul düzeyi.

Erken Çocukluk Döneminde İşitme Engelli Çocuklara Yönelik Aile Merkezli Müdahale

ŞENAY ALTINYAY¹

¹ GAZİ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ KBB ANABİLİMDALI ODYOLOJİ BİLİMDALI

Yaşamın ilk yıllarında meydana gelen işitme kaybı işitsel algı, dil ve konuşma becerileri, sözlü iletişim, bilişsel beceriler ve akademik ilerlemeyi büyük boyutlarda olumsuz olarak etkileyebilmektedir. İşitme engelli çocuklarda erken tanı ve müdahale, işitme kaybının ortaya çıkaracağı sorunları en aza indirmek için önemlidir. Bu nedenle, işitme kayıplı bebeklere ve çocuklara yönelik erken müdahaleler, bu çocukların dil becerilerini aile ortamında geliştirmeye odaklanmaktadır. Ayrıca işitme kaybına erken dönemde uygun ve doğru müdahalenin yapılmaması çocuklarda gelişim alanlarında olumsuz etkiyi arttıracığı için, aile ilişkilerinin güçlendirilmesi ve bütüncül (kolektif) olanakların sağlanması, son derece kritik bir konudur. İşitme engelli çocuklara aile-merkezli erken müdahaleler, ailelerin, günlük rutinler ve etkinlikler içerisinde zengin dil içeriğine sahip ortamlar yaratma becerilerini desteklemeyi amaçlamaktadır. Erken müdahale programlarına ebeveyn katılımı ve aile-merkezli uygulamalara ilişkin referansların, daha erken dönemlerde bulunmasına karşın, 1970'lerde erken müdahale uygulamaları artık, uzman ya da çocuk merkezli olmaktan çok ebeveyn merkezli olmaya başlamıştır. Bu alandaki profesyoneller, aileleri, kendi çocukları için nasıl daha etkili birer anne-baba ve öğretmen olabilecekleri konusunda eğitmeye yönelmişlerdir. Ayrıca, çocuklar da, müdahalenin odak noktası olarak görülmeye devam etmiştir. Aile-merkezli erken müdahale, ailelerin güçlü yönlerini ve doğal becerilerini tanıyan, gelişimi destekleyen esnek ve bütüncül bir süreç olarak görülmektedir. Temel olarak, uygulanan müdahaleler, ailelerin bireysel farklılıklarına, seçimlerine ve yaşam biçimlerine saygı duymanın yanında, açık-net ilkelere, geçerlilik kazanmış pratiklere ve en kolay edinilebilir araştırmalara dayanmalıdır. Bu çalışma kapsamında işitme engelli çocuklara yönelik etkili aile merkezli müdahalenin özellikleri ve uygulamaları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşitme engelli çocuk, aile merkezli müdahale, erken çocuklukta aile eğitimi.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Parçalanmış Aileden Gelen Çocuklara İlişkin Görüşleri ve Uygulamalarının İncelenmesi

HASAN ER^{1, 2}, MURAT BARTAN¹
¹ DÜMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ

Çocukların fiziksel, bilişsel ve psikolojik olarak sağlıklı, yaşadıkları topluma faydalı birer birey olabilmeleri hiç kuşkusuz etkili iletişimin var olduğu, yumuşak ve sevgi dolu bir aile atmosferinde gerçekleşebilir. Çocuğun gelişiminde ebeveyn ilişkisinin devamlılığı ve kalitesi oldukça önemlidir. Çocuk ilk öğretmeni anne ve babasını model alarak doğru davranış kalıplarını öğrenmekte ailedeki bireylerin gerek kendileriyle gerekse çevresiyle olan etkileşimi sonucu sosyalleşme becerisini geliştirmektedir. Bu ve benzeri durumların sağlıklı ebeveyn çocuk ilişkisiyle kontrol edilebildiği aile ortamlarında bile çocuklarda davranış problemleriyle karşılaşılabilir. Dolayısıyla ebeveynlerden biri ya da her ikisinin eksik olduğu aile ortamında çocuğun bu durumdan olumsuz etkilenmesi, çocukta davranış problemleri gözlemlenmesi kaçınılmazdır. Ayrıca aile içerisinde yaşanan ve çocuğu ilgilendiren konularda öğretmenin çocuğa yaklaşım biçimi, onunla kurduğu iletişim ve çocuğun yaşadığı problemlerle baş etmede ona verdiği destek oldukça önemlidir. Alan yazın incelendiğinde parçalanmış aileye sahip okul öncesi çağındaki çocukların karşılaştıkları problemleri, davranış bozukluklarını ve bu çocukların öğretmenlerinin görüş ve uygulamalarını inceleyen çalışmalara yeteri kadar rastlanmadığı için bu araştırma yapılmıştır. Bu araştırma nitel araştırma yönteminin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Araştırmada sınıfında parçalanmış aileye sahip çocuk bulunan öğretmenlerin bu çocuklara ilişkin görüşleri incelenerek, davranış problemleri ortaya çıkarılmış ve öğretmenlerin karşılaşılan davranış problemleriyle baş etmede hangi uygulamaları yaptıkları ve bu çocuklara ilişkin görüşleri yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle belirlenmiştir. Kartopu/Zincirleme örnekleme yöntemi kullanılarak farklı şehirlerde görev yapan 20 okul öncesi öğretmeniyle görüşülmüştür. Elde edilen veriler analiz edilirken betimsel analiz tekniğinden faydalanılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre parçalanmış aileden gelen çocukların sosyal ortamdan uzaklaştıkları, sürekli korku ve tedirginlik yaşadıkları, kekeleme ve alt ıslatma gibi gerileme davranışları sergiledikleri görülmüştür. Bu problemlere ilişkin öğretmenlerin önerdiği çözüm önerileri ise şu şekilde sıralanmıştır; geride kalan ebeveyn ve çocuk psikolojik olarak desteklenmeli, okul öncesi öğretmenlerine bu davranış problemleriyle baş etme konusunda eğitim verilmeli, boşanma okulları kurulmalı ve mobil rehberlik servisleri hayata geçirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Parçalanmış Aile, Tek Ebeveyn, Okul Öncesi Eğitim, Davranış Problemleri, Öğretmen Uygulamaları.

Özel Eğitime İlişkin Algılar Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme

ŞENER ŞENTÜRK¹, SENEM GÜRKAN¹, CANSEL MOCİK¹,
ESMA ERKEÇ², YÜSRA İLGÖRMÜŞ²
¹⁻² *ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ*

Bu araştırmada, özel eğitim öğretmen adaylarının özel eğitime yönelik algıları metaforlar aracılığıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın evreni, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Anabilim Dalında öğrenim görmekte olan 509 öğrencidir. Evrenden, tesadüfi örnekleme yöntemiyle 69 kadın ve 35 erkek olmak üzere toplamda 104 özel eğitim öğrencisi araştırma örneklemini oluşturmuştur. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgubilim) ile desenlenmiş olan araştırmada veriler, üç demografik özellik (cinsiyet, yaş ve bu bölümü seçmelerinde etkili olan temel etken) ile öğretmen adaylarının algılarını metaforlar aracılığıyla tespit etmek için “özel eğitim..... gibidir, çünkü .....” ifadesinin yer aldığı bir soru olmak üzere toplam dört sorudan elde edilmiştir. Verilerin analizinde kodlama, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklindeki dört aşamalı içerik analiz yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmen adayları toplamda 82 metafor üretmişlerdir. Üretilen metaforlar 10 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır: duygulara hitap eden, aile ile ilişkilendirilen, temel yaşamsal ihtiyaçları çağrıştıran, doğayı çağrıştıran, emek ile ilişkilendirilen, çift yönlü bir olgu, eşsizlik-benzersizlik, yansıtma, görünenin ardındakini çağrıştıran, yardımla ilişkilendirilen. Yaşları 18 ile 28 arasında değişen lisans öğrencilerinin oluşturdukları özel eğitime dair metaforların en çok “duygulara hitap eden”, en az ise “çift yönlü bir olgu” ve “yansıtma” kategorileri altında toplandığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları ve öneriler sözlü bildiride yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Metafor, özel eğitim, fenomenoloji.

Birlikte Öğretim Yaklaşımlarından Bir Öğretim Yapan Bir Gözlemci Modelinin Kaynaştırma Ortamlarındaki Sınıf Öğretmenlerinin Etkili Öğretim Becerilerine Etkisi

NİLAY KAYHAN¹, GÖNÜL AKÇAMETE²

¹ HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ

² YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

Öğretmenlerin sahip oldukları mesleki yeterlikler ve beceriler, öğretim sürecinin niteliği ve öğrencilerin başarısı üzerinde etkili olduğundan; öğretmenlerin mesleki gelişimleri ile öğretim becerilerinin desteklenmesi bir gereksinim olarak görülmektedir. Öğretmen yeterlikleri ile arasında sıkı bir bağ bulunan etkili öğretim okul, program, personel, öğretmen ve teknoloji gibi unsurlardan oluşan; bireyin öğrenmesini en üst düzeye çıkaracak şekilde planlanan faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Öğretmenlerin etkili öğretimi gerçekleştirme becerileri işbirliğini temel alan yaklaşımlar ile desteklenebilir. Geleneksel özel eğitim destek hizmetlerine alternatif olarak uygulanan “birlikte öğretim” (coteaching) yaklaşımı, bu uygulamalardan biridir. Birlikte öğretim, özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında öğrenim görmelerini kolaylaştıran bir yaklaşımdır. Bu araştırmanın amacı; *Birlikte Öğretim Yaklaşımı*'nın "*Bir Öğretim Yapan Bir Gözlemci Modelinin*" kaynaştırma ortamlarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin, etkili öğretim becerilerinin gelişimine etkisini belirlemektir. Tek denekli desenlerden denekler arası çoklu yoklama deseni kullanılan bu araştırmanın bağımlı değişkeni sınıf öğretmenlerinin etkili öğretim becerileri (öğretimi planlama, öğretimi uygulama ve öğretimi değerlendirme), bağımsız değişkeni ise Birlikte Öğretim Yaklaşımı'na dayalı “*bir öğretim yapan bir gözlemci modeli*”dir. Araştırmaya kaynaştırma ortamlarında görev yapan, en az beş yıllık sınıf öğretmenliği tecrübesi bulunan üç öğretmen katılmıştır. Bağımlı değişkenlerinin ölçülmesi amacıyla üçü de, uzman görüşü alınması, pilot uygulama yapılması aşamaları sonucunda araştırmacı tarafından geliştirilen "*Etkili Öğretim Becerisi Kontrol Listesi*", "*Birlikte Öğretim Becerisi Kontrol Listesi*" "*Birlikte Öğretim Yaklaşımı Bileşenleri Değerlendirme Matrisi*" kullanılmıştır.

Uygulama tamamlandığında, deneklerin üçü de planlama, öğretimi uygulama ve değerlendirmede ölçüt %80'ni karşılamışlar, ölçütün üzerinde bir performans göstermişlerdir. Etkili öğretim becerileriyle ilgili daha önce hizmet içi eğitime katılmamış olduklarını belirten öğretmenler özel gereksinimli öğrenci için kazanım yazma, materyal uyarlama, yönerge verme, yöntem teknik belirleme, derste güdüleme yapma, akran öğretimi sağlama konularında sınıflarında büyük farklılıklar gözlediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin kaynaştırma ortamlarında özel gereksinimli öğrenciler için yapılacak öğretimsel düzenlemelere ilişkin tutumları, farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanarak ders planı hazırlama ve BEP'leri takip etmeye ilişkin tutumlarının olumlu olarak değiştiği gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Etkili öğretim becerisi, birlikte öğretim (co teaching), kaynaştırma, özel eğitim.

Aile Eğitimi ve Rehberliği Dersinde Gerçekleştirilen Sınıf İçi Aile Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Görüşleri

MERYEM VURAL BATIK¹, UYGAR BAYRAKDAR²
¹⁻² *ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ*

Bu araştırmada Özel Eğitim Bölümü Aile Eğitimi ve Rehberliği Dersinde gerçekleştirilen sınıf içi aile eğitimi uygulamalarına dair Özel Eğitim Bölümü son sınıf öğrencilerinin görüşleri incelenmiştir. Bu nedenle gerçekleştirilen bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan durum çalışması biçiminde desenlenmiştir. Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır; İşitme Engellilerin Eğitimi ve Zihin Engellilerin Eğitimi Programlarında Aile Eğitimi ve Rehberliği Dersini alan 10 öğrenci katılmıştır. Araştırma verileri, katılımcıların görüşlerini ve deneyimlerini ortaya çıkarmak amacıyla betimsel olarak analiz edilerek yorumlanmıştır. Katılımcılar sınıf içi aile eğitimi uygulamasına hazırlık aşamasında ilk olarak kaynak taraması yapmayı tercih ettiklerini daha sonra canlandırmalar yaparak- örnek uygulamaları izleyerek ve inceleyerek hazırlık aşamasını tamamladıklarını belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular dâhilinde katılımcıların en çok tercih ettiği bilgi kaynağının internet ortamı olduğu daha sonra basılı kaynakların tercih edildiği ortaya çıkmaktadır. En çok yaşanan problemin grup üyeleri arasında iş dağılımının sağlıklı gerçekleştirilememesi ve başarıma korkusu olduğu görülmektedir. Katılımcıların hepsinin uygulamanın olumlu yönleri ile ilgili görüş belirttiği bulgularda görülmektedir ve bu durum genel olarak katılımcılar tarafından uygulamanın yararlı görüldüğü şeklinde yorumlanabilir. Tüm katılımcılar bu süreçte gerçek aileler ile çalışmamak ve dolayısıyla gerçekte aileler ile çalışırken tam olarak neler olabileceğini kestirememeyi en büyük sorun olarak görmektedir. Bu sorunun çözümü için katılımcılar gerçek bir aile ile en az bir kez uygulama yapılmasını önermektedir. Katılımcılar öğretmenlik becerilerinin desteklendiğini ve kazandıkları becerilerin ileriki meslek hayatlarına genellenebilir olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular doğrultusunda Aile Eğitimi ve Rehberliği dersinde uygulamaların yapılmasına ilişkin öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aile eğitimi, aile eğitimi ve rehberliği, özel eğitim, aile eğitimi uygulaması.

İşitme Engelliler Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi

UYGAR BAYRAKDAR¹, MERYEM VURAL BATIK²
¹⁻² *ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ*

Bu araştırma Özel Eğitim Bölümü İşitme Engellilerin Eğitimi Programına devam eden öğrencilerin Öğretmenlik Uygulamasına dair görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle gerçekleştirilen bu araştırma nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması olarak planlanmıştır. Çalışmaya Özel Eğitim Bölümü İşitme Engellilerin Eğitimi Programına devam eden ve Öğretmenlik Uygulaması yapan 9 son sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırma sürecinde katılımcılardan yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla veri toplanmıştır. Araştırma sürecinde katılımcıların görüşlerini ve deneyimlerini betimleyebilmek adına betimsel analiz gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde uygulama öncesi hazırlık aşamasında öğrencilerin 2-3 hafta kadar gözlem yaptıkları ve bu arada konularına ve sınıflarına uygun materyal tasarımına başladıkları görülmektedir. Uygulama anında bazı katılımcılar kendini tedirgin hissettiğini ve öğrencilerin duymazdan gelerek onları öğretmen olarak görmediklerini belirtmişlerdir. Uygulama ile ilgili geri dönüt sürecinde öncelikle sınıf öğretmenin uygulama ile ilgili notlar alarak öğretmen adaylarına geri bildirimde bulunmakta, danışman öğretim görevlisi de zaman zaman sınıfa gelerek yada videoya çekilen uygulamaları izleyerek dönüt vermektedir. Öğretmen adayları uygulama sürecinde özellikle öğrencilerin dinleyip dinlemediklerini ve işitme cihazlarının çalışıp çalışmadığına dikkat ettiklerini belirtmiştir. Sınıf içinde işitme yetersizliğine sahip çocuklar arasındaki dil seviyesi farkı, işaret dili bilmemenin yol açtığı iletişim sıkıntıları öğretmen adayları tarafından problem olarak belirtilmiştir. Problemleri çözmek için ise katılımcılar uygulama sürecinde işaret dili öğrenmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar danışmanın rolünü dönüt vermek, sınıf öğretmenin rolünü ise rol model olmak olarak belirtmişlerdir. Öğretmenlik uygulamasının daha etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için katılımcılar son iki yılda daha yoğun olarak uygulamaya yer verilmesi ve özellikle Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde uygulama yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmenlik uygulaması, özel eğitim, işitme engelliler, işitme engellilerin eğitimi.

Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının ve Öğretmenlerinin Öz-Yeterlik Algıları İle Kaygı ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi

HAMDİ GÖNÜLDAŞ¹, ÖZLEM KAYA¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bu araştırmada, özel eğitim öğretmen adaylarının ve özel eğitim öğretmenlerinin yeterlik algıları ile kaygı ve tükenmişlik düzeyleri çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırmanın katılımcılarını, 212 erkek, 416 kadın özel eğitim öğretmen adayı ve özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla, "Kişisel Bilgi Formu", araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan "Özel Eğitim Öğretmenliği Yeterlik Anketi", Spielberger ve arkadaşları (1970) tarafından geliştirilmiş olan, Türkçe uyarlaması Öner ve Compte (1983) tarafından yapılmış olan "Sürekli Kaygı Ölçeği" ve Yellice-Yüksel, Kaner ve Şekercioğlu (2008) tarafından geliştirilmiş olan "Öğretmen Mesleki Tükenmişlik Ölçeği" kullanılmıştır.

Araştırma modeli betimsel-bağıntısal olan bu araştırmada veriler SPSS 23 paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada betimsel analizlerin yanında, t testi, Anova ve Correlasyon analizleri de yapılmıştır. Araştırmanın bulgularında, yeterlik algısı puan ortalamalarına bakıldığında eğitim durumu, lisans programı ve okul türü değişkenlerinden elde edilen farkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Kaygı puanları incelendiğinde ise cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, lisans programı, meslekte geçen yıl ve okul türü değişkenlerinden elde edilen puan ortalama farklarının anlamlı olduğu görülmektedir. Tükenmişlik puan ortalamalarına bakıldığında, cinsiyet değişkeni puan ortalamasının anlamlı olduğu görülmektedir. Yeterlik, kaygı ve tükenmişlik puan ortalamaları ilişkisel olarak incelendiğinde, yeterlik ile kaygı ve tükenmişliğin negatif yönlü bir ilişkisinin olduğu görülmektedir. Son olarak araştırma bulguları, yeterlik arttıkça kaygı ve tükenmişlik düzeyinin azaldığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, yeterlik, kaygı, tükenmişlik, özel eğitim öğretmenliği.

Rehber Öğretmen Adaylarının Genel Öz-Yeterlik Algıları ve Özel Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlığa İlişkin Öz-Yeterlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

TUĞBA YILMAZ BİNGÖL¹

¹ FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ

Bandura (1997) bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip, başarılı olarak yapma kapasitesi hakkında kendine ilişkin yargısını öz-yeterlik olarak tanımlamıştır. Bireyler genel öz-yeterliklerinden ayrı olarak farklı alanlarda farklı öz-yeterlik düzeyine sahip olabilirler. Larson'un (1998) geliştirdiği *Rehber Öğretmenlerin Eğitiminde Sosyal Bilişsel Model'e* göre çevre ve bireysel özellikler rehber öğretmenlerin eğitiminde önemli rol oynamaktadır. Bu modele göre *danışmanlık öz-yeterliği, kişinin yaptığı rehberlik ve danışmanlığa ilişkin inanç ya da yargıları olarak tanımlanmaktadır* (Larson & Daniels, 1998). Çağdaş eğitimde rehberlik hizmetleri tüm öğrencilere ulaştırılmalıdır. Bu bağlamda özel gereksinimli öğrencilerin rehberlik ve danışma hizmetlerinin tümünden yararlanma hakları yasal güvence altındadır. Bu hizmetlerin neler olduğu ve nasıl yürütüleceği Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile tanımlanmıştır. Bu hizmetler, öğrenciye verilecek bireysel ve grupla danışma hizmetlerini, aileye verilen danışmanlık hizmetlerini, öğretmenlere, okul personeline ve okul idaresine verilen müşavirlik hizmetlerini kapsamaktadır. Bu çalışmalarla birlikte özellikle kaynaştırma uygulamasını yürüten ekibin eşgüdümünü sağlamada ve öğrencinin kendisine, akranlarına ve ailesine yönelik hazırlanacak etkinliklerin planlanmasında koordinasyon görevini rehber öğretmenler üstlenmektedir. Rehber öğretmenlerin özel eğitim alanına dair görevleri düşünüldüğünde bu görevlerini yerine getirebilmeleri için, bu görevlerle başa çıkabileceklerine dair inançları önem taşımaktadır.

Bu nedenle bu araştırma da rehber öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik ve özel eğitime dair öz-yeterlik algıları ölçülecek ve ölçümler arasında ilişki olup olmadığı incelenecektir. Araştırma genel tarama modeli ile yürütülecektir. Araştırmanın örneklemini eğitim fakültesi rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümlerinde okuyan üniversite öğrencilerinden oluşacaktır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Genel Öz-yeterlik Ölçeği ve Rehber Öğretmen Adayları Genel Öz-yeterlik Ölçeği kullanılacaktır. Elde edilen veriler SPSS 21 programı ile analiz edilecektir. Ortaya çıkan bulgular diğer araştırma bulguları ile tartışılacak ve bu bağlamda öneriler geliştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: öz-yeterlik, özel eğitim, rehber öğretmen.

Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Algıları

GALİBİYE ÇETREZ ARICAN¹, OYA ONAT KOCABIYIK¹,
YEŞİM FAZLIOĞLU¹
¹ TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

Diğer toplumlarda olduğu gibi Türkiye’de de çoğunluktan farklı olmak hiç de kolay bir durum değildir. Farklılığı ya da özel gereksinimi olan bireyler çoğu zaman kendini toplumun bir parçası olarak algılayamaz, kendini çoğunluğun olduğu yere ait olarak göremez. Farklı ya da özel gereksinimli olan birey çevresinden gelen uyarıları anlayamayan ya da çoğunluğun kullandığı sıradan yollarla alamamaktadır. Bilgiye erişimde, çok yavaş ya da çok hızlı olduğu için eğitim ortamlarında özel uyarlamalar yapılması gerekmektedir. Bu nedenle gereksinimleri normal bireylerde olduğu gibi olağan yollarla karşılanamayan bu bireyler güçlü ve zayıf yönleri, yeterlik ve yetersizlikleri ile de akranlarına benzemektedir. Bununla birlikte yetersizlik konusunda görüş bildiren kişilerin çoğunluğunun bu bireylerin kendilerinden çok yetersizlik üzerine odaklandığı görülmektedir. Oysa bu çocuklarla çalışan öğretmen, yönetici ve diğer kişilerin yetersizlikten çok bireyin yaptıkları ve yapabildiklerine odaklanması hem bu bireyler hem de çalışanlar için son derece önem arz etmektedir. Bu önemden yola çıkılarak bu çalışmada, öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 54 (39 Kız, 15 Erkek) öğretmen adayından oluşmaktadır. “Özel Eğitim” seçmeli dersi kapsamında ele alınan konuların sonunda çalışmaya katılmak isteyenlerle bir empati çalışması yapılmış ve engelli olmaya yönelik empatik algılarını yazarak ifade etmeleri istenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler nitel araştırma modellerinden olgubilim veri çözümleme aşamalarından yararlanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde “Maxqda 12” bilgisayar programından yararlanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analiz edilmesiyle üç ana temaya ulaşılmıştır. Bu ana temalar sırasıyla; “empati”, “engeli aşma”, “toplumun aktif üyesi olamama” olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli bireyler, Empati, Olgubilim.

Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilere Temel Çıkarma İşlemlerinin Öğretiminde Akıllı Tahta Aracılığı ile Touch Math Metodu Kullanımının Etkililiği

ÖZGE ELİÇİN¹

¹ *ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ*

Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler akademik beceriler arasında en çok matematik becerilerinde zorlanmaktadırlar. Matematik becerileri zihinsel yetersizliği olan bireylerin günlük yaşantılarında sıklıkla karşılaştıkları, saati söyleme, satın alınan ürünlerin toplam fiyatını hesaplama, araçla ya da yürüyerek gidilen bir yere ne kadar sürede vardığını hesaplama, para üstü verme gibi becerileri de kapsamaktadır. Dolayısıyla matematik becerilerinde yaşanan güçlüklerin en aza indirilmesi zihinsel yetersizliği olan bireylerin yaşam kalitelerini arttırmakta aynı zamanda bağımsızlık kazanmalarını sağlamaktadır. Bu araştırmanın amacı zihinsel yetersizliği olan öğrencilere temel çıkarma işlemlerinin öğretiminde akıllı tahta aracılığı ile Touch Math metodunun sunumunu içeren öğretimin etkililiğini değerlendirmektir. Tek denekli deneysel desenlerden denekler arası çoklu yoklama modeline göre desenlenen araştırmanın öğretim sürecinde doğrudan öğretim yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya 12-14 yaş arasında 6. Sınıfa devam eden bir kız iki erkek öğrenci katılmıştır. Araştırmada farklı işlemler ve materyaller arası genelleme verileri ile öğretim bittikten 7, 14 ve 30 gün sonra izleme verileri elde edilmiştir. Araştırmanın uygulamacısı aynı zamanda araştırmaya katılan öğrencilerin öğretmenidir. Araştırmanın sosyal geçerlik verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığı ile öğretmenden elde edilmiştir. Araştırma bulguları, zihinsel yetersizliği olan öğrencilere temel çıkarma işlemlerinin öğretiminde akıllı tahta aracılığı ile Touch Math metodunun kullanımının etkili olduğunu göstermektedir. İzleme oturumlarından elde edilen veriler öğrencilerin öğretim bittikten sonra bu becerileri koruduklarını, genelleme oturumlarından elde edilen veriler ise öğrencilerin farklı işlemler ve materyallerde çıkarma işlemlerini yapabildiklerini göstermektedir. Araştırmanın sosyal geçerlik verilerinden elde edilen bulgular Touch Math tekniğinin matematik becerilerinde hızlı ve kolay işlem yapabilme fırsatını sunduğunu, öğretimde akıllı tahta kullanımının ise ilgi çekici bir öğretim sunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Temel çıkarma işlemleri, touch math, akıllı tahta, doğrudan öğretim yöntemi, zihinsel yetersizlik.

Zihin Yetersizliği Olan Çocuklara Eğlence ve Serbest Zaman Becerilerinin Kazandırılmasında Farklı Teknolojik Cihazlarla Sunulan Video İpucunun Karşılaştırılması

ŞERİFE YÜCESOY-ÖZKAN¹, EMRAH GÜLBOY²,
FEYAT KAYA²
¹⁻² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ

Hoş vakit geçirmek tüm çocuklar gibi yetersizliği olan çocuklar için de oldukça önemlidir. Çocukların eğitim etkinlikleri dışındaki zamanlarda dinlenme, keyifli zaman geçirme ve ilgi alanları doğrultusunda etkinliklere katılma gibi farklı gereksinimleri vardır ve bu gereksinimleri karşılamak üzere eğlence ve serbest zaman becerilerini öğrenmeleri gerekir. Eğlence ve serbest zaman becerileri yaşam kalitesinin temel göstergelerinden biri olmasına ve bireylerin yaşamında önemli bir yer tutmasına karşın bu becerilerin öğretimine ilişkin yapılan çalışmalar sınırlı düzeyde kalmaktadır. Özellikle zihin yetersizliği olan çocuklara eğlence ve serbest zaman becerilerinin öğretiminde farklı öğretim yöntemlerinin yanı sıra video ipucunun da kullanıldığını söylemek mümkündür. Video ipucu, model tarafından gerçekleştirilen bir beceriye ilişkin videodan, becerinin yalnızca bir basamağına ait görüntünün izlenmesi ve ardından o basamağın gerçekleştirilmesi, gerekli görüldüğünde görüntünün tekrar oynatılması ya da sonraki görüntüye geçilmesidir. Eğitim ortamlarında video ipucu kullanılırken, öğretim yapılan çocukların özelliklerine ve öğretim yapılan ortamın olanaklarına bağlı olarak video ipucunun sunulmasında farklı büyüklükte ekranları olan cihazlar kullanılabilir. Kullanılan cihazların her biri ayrı ayrı etkili olmasına karşın, farklı büyüklükte ekranları olan cihazlarla sunulan video ipucunun etkililik ve verimliliklerinin karşılaştırıldığı araştırmalara gereksinim duyulmaktadır. Bu gereksinimden yola çıkarak araştırmada, zihin yetersizliği olan çocuklara eğlence ve serbest zaman becerilerinin kazandırılmasında tabletle ve akıllı telefonla sunulan video ipucunun etkililiklerinin ve verimliliklerinin farklılaşp farklılaşmadığı, yoklama oturumlarında ne tür hatalar sergilendiği ve araştırmanın sosyal geçerliğine ilişkin katılımcıların annelerinin görüşleri incelenmiştir. Araştırmaya, 5-6 yaşlarında, hafif ve orta düzeyde zihin yetersizliği olan dört çocuk katılmış ve araştırmada karşılaştırma yapmak üzere uyarlamalı dönüşümlü uygulamalar modeli kullanılmıştır. Bulgular, zihin yetersizliği olan çocuklara eğlence ve serbest zaman becerilerinin kazandırılmasında akıllı telefonla sunulan video ipucunun, tabletle sunulan video ipucundan daha etkili olduğunu; iki video ipucu arasında verimlilik açısından bir fark olmadığını, yoklama oturumlarında en fazla sıra hatası ve süre hatası yapıldığını ve araştırmanın sosyal geçerlik bulgularının olumlu yönde olduğunu göstermektedir. Bulgular ve öneriler alanyazında var olan araştırmalar açısından tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Serbest zaman becerileri, oyun oynama becerileri, zihin yetersizliği, Tablet, Akıllı telefon.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireyler İçin Teknoloji Temelli Müdahale Yöntemleri

MELİH ÇATTIK¹, SERHAT ODLUYURT²
¹⁻² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ENGELLİLER
ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan bireylere yönelik teknoloji kullanımı, günümüzde büyük oranda bir artış sergilenmektedir. Bu çalışmanın amacı; OSB olan her yaş grubundan bireylere tüm gelişim alanlarındaki becerilerin öğretiminde teknoloji temelli müdahale yöntemlerinin kullanıldığı araştırmalara ilişkin güncel bilgi sunmak ve bu müdahale yönteminin etkili olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaçla; OSB olan bireylerin farklı gelişim alanlarındaki performansları üzerinde, teknoloji temelli müdahale yöntemlerinin etkililiğini değerlendiren ve uluslararası hakemli dergilerde 2000-2017 yılları arasında yayımlanmış toplam 48 makaleye ulaşılmıştır. Bu çalışma kapsamında, OSB olan her yaş grubundan bireylere tüm gelişim alanlarındaki becerilerin öğretiminde teknoloji temelli müdahale yöntemlerinin hangilerinin kullanıldığı ve araştırmaları farklı değişkenler açısından incelemek hedeflenmiştir. Bu amaçla belirlenen makaleler bilimsel dayanaklı uygulamalarda göz önüne alınan temel inceleme ölçütlerine göre; demografik ve yönetsel özellikleri ve etkililik sonuçları açısından incelenmiştir. Buna dayalı olarak araştırma soruları aşağıdaki biçimde belirlenmiştir.

1. İncelenen araştırmalarda katılımcı sayısı, yaş, cinsiyet ve sayı bağlamında katılımcı özellikleri nasıldır?

2. Araştırmalarda teknoloji kullanım türü, ortam, öğretim yöntemi, çalışılan beceri, araştırma modeli konularına ilişkin yönetsel özellikleri nasıldır?

3. Araştırmaların bulgularına göre etkililik düzeyi nasıldır?

Gerçekleştirilen incelemeler sonucunda, teknoloji temelli müdahale yöntemlerinin OSB olan her yaş grubundan bireylere çok farklı gelişim alanlarındaki becerilerin öğretiminde etkili olarak kullanılabilir bir yöntem olduğu ortaya konmuştur. Elde edilen bulgular, tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, teknoloji, öğretimde teknoloji kullanımı, teknoloji temelli müdahale yöntemleri.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara İletişim Kurarken İleri Düzey Teknolojileri Kullanma Becerisi Kazandırma

F. BİLGEHAN KARAMAN¹, BİNYAMİN BİRKAN²

¹ İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

² BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ

Bu araştırmada, Uygulamalı Davranış Analizi (UDA) temelli bir öğretim programı aracılığıyla Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan çocuklara iletişim kurarken (İstek bildirme) ileri düzey teknolojileri kullanma becerisi kazandırma amaçlanmıştır. Araştırmada, tek denekli araştırma yöntemlerinden davranışlar arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Tohum Otizm Vakfı Özel Eğitim Okulu'nda eğitim almakta olan OSB tanılı 13 yaşındaki bir öğrenci araştırmaya denek olarak katılmıştır. Eğitim aracı olarak seçilen tablet teknolojisinde OSB'li çocuklara yönelik ilk Türkçe tablet uygulaması olma özelliği taşıyan Tohum-I yazılımı kullanılmıştır. Uygulamanın en önemli özelliklerinden biri çocuğun gereksinimlerine göre bireyselleştirilebilir olmasıdır. Uygulama, çocuğun ihtiyaçlarına göre ilgili bölümlere resim/fotoğraf eklenebilir, ses ve video görüntüsü yüklenebilir şekilde tasarlanmıştır. Araştırmaya konu olan iletişim becerisi OSB'li çocuklara öğretilecek en temel becerilerden biri olan istek bildirmedir. İstek bildirme olarak “içecek”, “yiyecek” ve “tuvalet ihtiyacı” iletişim kurabilecekleri hedefler olarak seçilmişlerdir. Öğretim programı UDA'nın temel ilkeleri dikkate alınarak planlanmıştır. Araştırmada başlama düzeyi, yoklama, uygulama, genelleme ve izleme oturumlarında sistematik olarak etkililik verileri toplanmıştır. Elde edilen bulguların grafiksel analizi yapılmıştır. Grafik analizinde veriler, davranışlar arası çoklu yoklama modeline göre analiz edilip yorumlanmıştır. Sosyal geçerlilik verileri, alanda çalışan ve uygulamada görev alan özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinden elde edilen bilgilerle değerlendirilmiştir. Sosyal geçerlilik soru formundan elde edilen veriler için frekans hesaplaması yapılmış ve niteliksel olarak analiz edilmiştir. Gözlemciler arası güvenilirlik verileri başlama düzeyi, yoklama, uygulama, genelleme ve izleme oturumlarında toplanırken; uygulama güvenilirliğine ilişkin veriler sadece başlama düzeyi ve uygulama evrelerinde toplanarak analiz edilmiştir. Araştırmanın etkililik bulguları UDA temelli öğretim programının, iletişim kurarken ileri düzey teknolojileri kullanma becerisinin kazandırılmasında etkili olduğunu göstermektedir. Uygulama evrelerinin sonlandırılmasının ardından ortalama 2. ve 5. haftalarda düzenlenen izleme oturumlarında denegin öğrendiği becerilerin kalıcılığını koruduğu ve farklı kişilere genelleyebildiği gözlemlenmiştir. Araştırmanın sosyal geçerlik bulguları, alanda çalışan özel eğitim öğretmenlerinin araştırma kapsamında sunulan öğretim sürecine ilişkin olumlu görüşler ifade ettiklerini göstermiştir. Bulgular ışığında konu tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Otizm Spektrum Bozukluğu, iletişim, ileri düzey teknoloji, istek bildirme.

Özel Eğitimdeki Sanal Gerçeklik Uygulamalarına Yönelik Değerlendirmeler

ONUR ÖZDEMİR¹, DİLEK ERBAŞ¹
¹ MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Son yıllarda özel gereksinimli bireylerin eğitimlerinde yeni yaklaşımlarla karşılaşmaktayız. Bunlardan bir tanesi de sanal gerçeklik uygulamalarıdır. Sanal gerçeklik; bilgisayarlarca oluşturulan ortamların çeşitli araçlarla (monitör, projeksiyon, sanal gerçeklik gözlüğü) kullanıcıya sunulmasını içermektedir. Bu ortamlar, dış dünyanın bir benzetimi olabileceği gibi (örneğin; trafik ışıkları), gerçek dışı ortamları, nesnelere (örneğin; insanların uçtuğu bir şehir) de içerebilmektedir. Sanal gerçeklik 1970'li yıllardan beri ele alınan bir konudur, ancak son yıllardaki teknolojik gelişmeler sayesinde, bu uygulamalar daha gerçekçi ve erişilebilir bir duruma gelmiştir. Geçmiş yıllarda oldukça sınırlı düzeyde bir benzetim deneyimi sunulurken, günümüzde farklı duylara hitap eden gerçekçi ortamlar sanal gerçeklik uygulamalarında yer almaktadır. Eğlence sektörünün yanı sıra, mühendislik ve eğitim alanlarında sanal gerçekliğin kullanımı her geçen gün artmaktadır. Havacılık ve uzay programlarındaki personelin yetiştirilmesine yönelik karmaşık uygulamalardan, ilkökul düzeyinde öğrencilere sunulan fen bilgisi derslerinin içeriğine kadar farklı uygulama alanlarında sanal gerçeklik ile karşılaşmaktayız. Özel eğitim alanı da son yıllardaki bu gelişmelerden etkilenmektedir. Sanal gerçeklik uygulamaları farklı özel gereksinim gruplarındaki bireyler için çeşitli akademik, sosyal ve günlük yaşam becerilerinin öğretiminde kullanılmaktadır. Alanyazında; zihin yetersizliği, otizm, öğrenme güçlüğü, işitme yetersizliği ve serabral palsiden etkilenmiş gruplar için hazırlanmış uygulamalara yönelik değerlendirmeler her geçen gün artmaktadır. Bu çalışmada, sanal gerçeklik uygulamalarının, sayılan bu gruplara sunulan uygulama örnekleri ve bu uygulamaların yararları ve sınırlılıkları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: sanal gerçeklik.

Aşamalı Yardımla Öğretim Yöntemiyle Sunulan Tablet Bilgisayar Uygulamasının Otizm Spektrum Bozukluğu Gösteren Öğrencilerin Talep Etme Davranışları Üzerindeki Etkililiği

DENİZ GÜMÜŞ¹, ONUR ÖZDEMİR²

¹ BEYKOZ AYETULLAH KESER ÖZEL EĞİTİM UYGULAMA VE İŞ UYGULAMA MERKEZİ

² MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Alternatif ve destekleyici iletişim sistemleri, sınırlı düzeyde ifade edici dil becerisine sahip ya da hiç konuşamayan bireylere sunulan farklı iletişim yöntemlerini içermektedir. İşaret dili, jestler, resimli kartlar, çizim tahtaları, ses-görüntü çıktısı veren cihazlar bu sistemler içerisinde yer almaktadır. Son yıllardaki teknolojik gelişmeler, teknolojik alternatif ve destekleyici iletişim sistemlerinin kullanımını oldukça yaygınlaştırmıştır. Bütünleşik donanım ve yazılıma sahip pahalı cihazlar, günümüzde yerlerini tablet bilgisayarlar üzerine kurulabilen düşük maliyetli yazılımlara bırakmaktadır. Mevcut çalışmada, aşamalı yardımla öğretim yöntemi kullanılarak öğretilen bir tablet uygulamasının otizm spektrum bozukluğu (OSB) gösteren çocukların talep etme davranışları üzerindeki etkililiği incelenmiştir. Bu amaçla, işlevsel olarak konuşamayan ve isteklerini sözel olarak karşısındaki kişiye iletemeyen öğrencilere yönelik “Hangisini İstiyorsun?” adlı bir tablet uygulaması geliştirilmiştir. Uygulamada kullanılmak üzere, öğrenciler için etkinlik sonlarında kullanılan pekiştireçler (yiyecek ve nesnelere) belirlenmiş, bunların fotoğrafları, öğrencilerin seçim yapmalarını ve öğretmenin bu seçimi görmesini sağlayan bir arayüz ile uygulamaya yerleştirilmiştir. Özel eğitim alanında çalışan uzman geribildirimleri sonrasında uygulama son halini almıştır. Oluşturulan tablet uygulamasında, öğrenciler talep ettikleri nesnenin fotoğrafına dokunmakta, daha sonra sözel çıktı ile beraber ekranı kaplayan nesne fotoğrafını gösteren tableti öğretmenlerine vermektedirler. Pekiştireçlerini tüketen/kullanan öğrenciler, bir sonraki pekiştireç taleplerinde aynı basamakları tekrar etmektedirler. Uygulamanın etkililiğini araştırmak üzere yapılan çalışmaya, İstanbul ilindeki bir özel eğitim uygulama ve iş uygulama merkezine devam eden, birinci ve ikinci kademedeki OSB tanısı almış üç öğrenci katılmıştır. Uygulamanın kullanımı, aşamalı yardım öğretim yöntemiyle öğrencilere öğretilmiştir. Öğretim aşaması, katılımcıların okula geldiği günlerde, belirlenen ölçüt karşılanana kadar devam etmiştir. Uygulamanın etkililiği, yoklama denemeli çoklu yoklama modeli ile değerlendirilmiştir. Araştırma bulguları, öğrencilerin uygulamayı etkili bir biçimde kullanabildiklerini ve pekiştireç taleplerini öğretmenlerine iletme becerisini kazandıklarını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: alternatif ve destekleyici iletişim sistemleri, tablet bilgisayar uygulamaları, otizm spektrum bozukluğu.

Alanyazın Taraması: İnsansı Robot Uygulamasıyla Sosyal Beceri Öğretimi

SERAP DOĞAN¹, AYSUN ÇOLAK¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

20. yy sonlarında teknoloji kullanımı önemli derecede artmış ve gelişimi hızlanmıştır. Yaşanan bu gelişmeler yeni araçların, uygulamaların ve ürünlerin hayatımıza girmesini sağlamıştır. Robotların ortaya çıkması bu gelişmelerden biridir. Robotlar, insanlar için zor/tehlikeli görevleri yerine getiren, zamandan tasarrufu sağlayan ve farklı alanlarda kullanılabilen araçlardır. Robotlar; bağımsız kullanım, verimlilik, maliyet, yeterlik, işbirliği, biçimsel olarak şekillenme, sosyal sonuçlar gibi faktörlerin etkisiyle farklı alanlarda ve işlevlerde kullanılmaktadır. Bu etkenler sosyal robot kavramını ortaya çıkarmıştır. Sosyal robotlar; insanlarla etkileşime ve iletişime geçerek özel bir amacı yerine getirmek üzere tasarlanan, fiziksel olarak gelişmiş ve bağımsız bir mekanizmaya sahip olan robotlardır. Sosyal robotların temel amaçlarından birisi, gelişimsel yetersizliği olan bireylerde (özellikle Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan) sosyal iletişim ve etkileşimdeki yetersizlik sebebiyle oluşamayan insan-insan etkileşimini, insan-robot etkileşimini sağlayarak öğretmektir. Diğer bir deyişle, sözel ve sözel olmayan (jest, mimik ve beden dili aracılığıyla) biçimde iletişim kurma ve etkileşime girme yeteneği olan sosyal becerinin, sosyal robotlar aracılığıyla öğretilmesidir. Sosyal robotların farklı biçimleri (insansı, hayvana benzer, çizgi film karakteri vb.) olduğu görülmektedir. İnsansı robotlar; başka bireyler ile iki ayak, kol ve ellerini kullanarak etkileşime geçen ve hedef beceriyi bağımsız olarak gerçekleştiren robotlardır. İnsansı robotlar; bireylere tepkileri, sosyal normlara uygun programlanması ve etkileşim sağlaması bakımından gelişimsel yetersizliği olan bireylerde kullanılan, tercih edilen araçlardır.

Bu çalışmanın amacı gelişimsel yetersizliği olan bireylere insansı robot kullanarak sosyal becerilerin öğretildiği araştırmaların incelenmesidir. Bu inceleme için, (a) araştırmaların hakemli bir dergide ve İngilizce yayımlanmış olması, (b) uygulamanın sadece insansı robot kullanılarak gerçekleştirilmiş olması, (c) bağımlı değişkenin sosyal beceri kategorisi içerisinde yer alması (d) Katılımcıların gelişimsel yetersizlik tanısına sahip olması kriterleri dikkate alınmıştır. Bu ölçütler sonucunda 23 çalışmaya ulaşılmıştır.

Ulaşılan çalışmalar betimsel olarak analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına bakıldığında, katılımcıların çoğunluğunun OSB tanısına sahip olduğu, farklı sosyal becerilerin (ortak dikkat, sosyal etkileşim), farklı ortamlarda (sınıf, çalışma odası, okul) gerçekleştiği görülmektedir. Bulgulara ilişkin detaylı bilgiler sunum sırasında paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnsansı robot, sosyal beceri öğretimi, sosyal robot.

Otizimli Çocuklar İçin Mobil Uygulama Tasarım Örneği: Dinle-Anla

DENİZ YILMAZ,¹

¹ TOHUM TÜRKİYE OTİZM ERKEN TANI VE EĞİTİM VAKFI

Otizimli çocukların eğitimi konusunda pek çok eğitim-öğretim yöntem ve tekniğinden yararlanılmaktadır. Bunların başında Uygulamalı Davranış Analizine dayalı yöntem ve teknikler gelmektedir. Teknoloji temeli yöntemler ise dünyada sıkça kullanılmasına karşın ülkemizde yeni yeni otizimli çocukların eğitimi için kullanılmakta olup, bu konuda sınırlı sayıda yapılmış araştırma ve çalışmalar mevcuttur. Günümüzde eğitimde iPad, akıllı telefonlar ve birçok teknoloji eğitim ortamlarında kullanılmaktadır. Bu teknolojiler zaman, mekandan bağımsız öğrenme, taşınabilir olması ve öğrenmeyi kolaylaştırması sebebiyle hızlı bir şekilde eğitime entegre hale gelmeye başlamıştır.

Gelişen bu mobil teknolojiler yalnızca normal gelişim gösteren çocukların yaşamlarında değil, gelişimsel yetersizlik gösteren çocuklarında hayatlarında farklar yaratmıştır. Alan yazında yapılan çeşitli araştırmalar otizimli çocukların eğitiminde teknoloji kullanımının iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve iletişimde yaşanan sorunların giderilmesinde etkili olduğunu göstermektedir. Eğitim teknolojisi açısından bakıldığında, bu teknolojilerin bir öğrenme ortamı olarak kullanılması önemli olup, doğru kullanıldığında öğrenmeye yardımcı ve destekleyici özellik taşımaktadır. Günümüzde normal gelişim gösteren çocuklar için olduğu gibi farklı gelişen çocuklar için de pek çok eğitsel mobil uygulama geliştirilmiş ve bu uygulamalar mobil uygulama marketlerinde kullanıcıların hizmetine sunulmuştur. Ancak doğru uygulamanın seçimi ve eğitime entegre edilmesi sürecinde sıkıntılar yaşandığı görülmektedir. Özellikle geliştirilen eğitsel mobil uygulamaların nitelikten yoksun hazırlanmaları kullanıcının öğrenme sürecini kolaylaştırmak yerine bu sürece ket vurabilmektedir.

Bu çalışmada tüm bu ihtiyaçlardan yola çıkarak normal ve farklı gelişim gösteren çocuklar için dinlediğini anlama becerisinin geliştirilmesine yönelik bir eğitsel mobil uygulama geliştirilmiştir. Uygulama geliştirilmeden önce ihtiyaç analizi yapılmış ve sosyal medya aracılığıyla otizimli çocuk sahibi aileler ve onlara özel eğitim hizmeti sunan eğitimcilere ne tür bir uygulama geliştirilmesi gerektiği konusunda seçenekler sunulmuştur. Ankete 169 kişi katılmıştır. Anket sonuçlarına göre uygulamanın dinlediğini anlama becerisinin geliştirilmesine yönelik olmasına karar verilmiştir. Uygulama geliştirme sürecinde geri bildirim özellikleri, veri toplama ve analiz etme süreçlerinde özel eğitim yöntem ve tekniklerinden faydalanılmıştır. Uygulama ve tasarıma ilişkin detaylı bilgiler kongrede paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mobil uygulama, otizm, eğitim teknolojileri, teknoloji, eğitim, özel eğitim, uygulamalı davranış analizi, öğretim tasarımı.

Müzik Algısı ve İşitme Cihazları

NURDAN CANKUVVET AYKUT¹, MERVE ÇINAR²
¹⁻² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tarih öncesi dönemlerden beri insan yaşamının ayrılmaz bir parçası olan müzik, sesin ve sessizliğin belirli bir zaman aralığında ifade edildiği sanatsal bir formdur. Diğer bir deyişle konuşarak anlatılamayan duygu ve düşüncelerin seslerle anlatılması sanattır. Müziği dinlemekten öte anlamak istediğimizde karşımıza perde, gürlük, ritim, tını, ton ve melodi gibi kavramlar çıkmaktadır. Bu kavramlar, konuşma ve müziğin ortak özelliklerini oluştururken müzik daha karmaşık ve en önemlisi daha soyut işitsel algı öğelerini içinde barındırmaktadır. Örneğin ritim ve tını, konuşmada iki ses arasındaki farkı ayırt etmeyi sağlarken müzikte dinlenen parçadan alınan sanatsal hazzı belirlemektedir. Sanatsal hazzın ilk adımları müziğin algılanmasıyla atılmaktadır. Müzik algısı, işitme sisteminin akustik bilgileri alıp kodlaması yoluyla oluşmaktadır. Diğer bir deyişle, müziği algılayabilmek için öncelikle sesleri işitmek gerekir. İşitme kaybı durumunda işitme sisteminin seslere karşı hassasiyeti azalmakta veya kaybolmaktadır. İşitme kaybının işitsel algı üzerinde yarattığı bu olumsuz etkilerden korunmak adına öncelikle işitme cihazları kullanılmaktadır. İşitme cihazları, işitme kayıplı bireylerde kaybın olumsuz etkilerini önlemek veya gidermek amacıyla kullanılan teknolojik yardımcılardır. Sesleri duyma ve anlamaya ilgili sorunlara odaklanan işitme cihazları, ne yazık ki müzik gibi karmaşık bir uyarıyı çözümlenmekte sınırlı kalmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak birçok işitme cihazı kullanıcısı, müzik dinlerken bahsi geçen sanatsal hazzı alamadıklarından yakınmaktadır.

Bu çerçevede mevcut bildiride işitme cihazları ve müzik algısı arasındaki ilişkinin betimlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için müzik algısını oluşturan perde, gürlük, ritim, tını, ton ve melodi gibi temel kavramlar açıklanacak ve bu kavramlar doğrultusunda işitme cihazlarının kuvvetli ve zayıf yönlerine değinilecektir. İşitme cihazlarının müzik algısı üzerindeki etkisini betimlemeyi amaçlayan bildirinin yöntemi, konuya ilişkin alan yazının derlenmesi ve raporlanmasıdır.

Anahtar Kelimeler: işitme cihazları, işitme kaybı, müzik, müzik algısı.

Zihinsel Engelli Bireylere Toplumsal Uyum Becerilerinin Öğretiminde Sanal Gerçeklik Teknolojisinin Etkililiği

FEYYAZ ŞENTÜRK¹, NAZİM ALAGÖZ¹, KANI ŞENTÜRK¹,
MEHMET OKAN KUTLU¹, YASİN KARA¹,
MEHMET EMİN UPRAK¹
¹ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

Zihinsel yetersizliğe sahip bireylere sunulan özel eğitim hizmetlerinin temel amacı; bireyleri toplumsal yaşamda bağımsız hareket edebilir, toplum tarafından yüklenen sorumluluk ve rolleri yerine getirebilir bir seviyeye getirmektir. Bunu başarabilmenin en temel adımlarından biri bireye toplumsal uyum becerilerinin kazandırılmasıdır. Engelli bireylerin toplumsal uyum becerilerini etkili ve verimli bir şekilde öğrenebilmeleri için bu becerileri doğal ortamlarında gözlemleyip ve daha sonrasında sergileyebilme fırsatı olması gerekmektedir. Oysa çoğu zaman bireylerin eğitim gördüğü kurumların bu doğal ortamları özel gereksinimli bireylere sağlamakta güçlük çektiğini görmekteyiz. Okulların fiziki ve donanımsal yapı olarak buna elverişli olmayışı, toplumsal yaşamla entegre olamayan okullar bunun en temel sebepleridir. Bütün bu eksiklikleri ve dezavantajları ortadan kaldıracabilecek bir teknoloji olarak sanal gerçeklik karşımıza çıkmaktadır. Sanal gerçeklik teknolojisi bizi, fiziki ortamımızda oluşturmamıza veya güçlük çekeceğimiz bu ortamlara erişmekte katkı sağlamaktadır. Bu araştırmanın amacı sanal gerçeklik teknolojisi kullanılarak yapılan toplumsal uyum becerileri öğretiminin, özel gereksinimli öğrencilerin bu becerileri kazanma, sürdürme ve genellemesinde etkililiğini belirlemektir. Bu araştırmaya Rize ilinde ortaokul özel eğitim sınıfına devam eden iki erkek bir kız öğrenci katılmıştır. Araştırmada yöntem olarak tek denekli araştırma modellerinden katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, sanal gerçeklik teknolojisi kullanılarak yapılan beceri öğretimi sonrasında da özel gereksinimli bireylerin bu becerileri yaşamlarında kalıcı hale getirebildikleri ve genelleyebildikleri saptanmıştır. Ayrıca sanal gerçeklik teknolojisinin mobil bir yapıya sahip olması nedeniyle erişilebilirliğe katkı sağladığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sanal gerçeklik, toplumsal uyum, zihinsel engelli, teknoloji.

Okuma Becerilerinin İncelenmesinde Bir Göz İzleme Cihazının Özellikleri: Tanıtım ve Uygulamaları

ESMEHAN ÖZER¹

Göz izleme cihazları bireylerin gözbebeklerini algıladıktan sonra sunulan uyarılara bireylerin odaklanmalarını ve bu uyarılar arasında bireylerin nasıl geçişler yaptıklarını tespit eden bir sistemle çalışmaktadırlar. Bu cihazlar çubuk şeklinde, gözlük şeklinde ya da bir monitöre adapte edilerek sabit şekilde kullanılabilir. Son yıllarda göz izleme tekniği Web tasarım incelemeleri, pazarlama ve reklam araştırmaları, trafik ve sürücünün-pilot ve uçuş ekibinin davranışlarının incelenmesi, tıbbi araştırmalar ve özel eğitim araştırmaları alanlarında kullanılmaktadır. Özel eğitim alanında örneğın, klinik popülasyonda atipik göz hareketleri örüntülerini belirleme ve okuma güçlüğü ile ilgili problemlerin incelenmesi gibi araştırmaların özellikle son yıllarda gerçekleştirilmeye başlandığı görölmektedir.

Bu çalışmada ise okuma araştırmalarında göz hareketlerinin incelenmesinde monitöre adapte edilerek sabit şekilde kullanılan bir göz izleme cihazının tanıtılması ve cihaz ile birlikte kullanılan yazılım programlarının temel özelliklerinin anlatılması amaçlanmaktadır. Bu amaç kapsamında göz izleme cihazı ile birlikte kullanılan üç farklı yazılım programı ve özellikleri aktarılmaktadır. Bunlardan ilki, bir göz izleme deneyinde katılımcılara sunulan uyarıların hazırlanmasında ve deneyin aktive edilmesinde kullanılan yazılım programıdır. İkincisi, kızılötesi ışınları ve bilgisayar temelli resim işleme kullanan, koyu renk gözbebeklerini ve kornea reflekslerini izleyen bir başka yazılım programıdır. Sonuncusu ise gerçekleştirilen göz izleme deneylerinden elde edilen göz hareketleri verilerinin analizlerini yapan yazılım programıdır. Sonuç olarak, okuma araştırmalarında bir göz izleme deneyinin gerçekleştirilmesinde kullanılan yazılım programlarının özelliklerinin göz hareketleri izleme deneylerini gerçekleştirecek olan araştırmacılar tarafından bilinmesinin yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Böylece göz izleme cihazlarında kullanılan yazılım programlarının sağladığı olanaklar ya da yarattığı sınırlılıkların tartışmaya açılması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göz izleme tekniği, göz izleme cihaz ve yazılımları, okuma araştırmaları.

Üstün Yetenekli Öğrencilerin İnternet Bağımlılıklarının Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi

AHMET KURNAZ¹, AYNUR USTA²
¹ NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
² MEB

Bu araştırmada üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin internet bağımlılığı farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Türkiye yeni gelişen ve teknoloji ve internet kullanımının son yıllarda giderek arttığı bir ülkedir. Bu durumda ÜZY öğrencilerin teknoloji ve interneti sağlıklı bir şekilde kullanmalarını sağlamak, onların eğitim ve gelişiminde olumsuzlukları ortadan kaldırarak internet imkanlarından yararlanma imkanı oluşturmak için internet bağımlılık düzeyinin nasıl olduğunun belirlenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Araştırmanın amacı Türkiye’de ÜZ/YÖ’in cinsiyet, yaş, anne-baba öz/üvey olma durumu, ailenin birliktelik durumu, öğrenim gördüğü okul türü, anne-baba eğitim durumu, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, bireyin sahip olduğu dijital ürünlerin etkisi (akıllı telefon, bilgisayar ve tablet), internete bağlama biçimi (telefonla, internet kafeden), evinde internet olup olmadığı, günlük internet kullanma süresi ve sıklığı ve internetin kullanılma amaçlarına göre internet bağımlılık düzeylerinin incelenmesidir. Araştırma tarama modelinde nicel yaklaşım ile yürütülmüştür. Araştırmanın katılımcıları 2014-2015 eğitim öğretim yılında Ankara, Kırıkkale, Kırşehir, Siirt il merkezlerinde bulunan 421 (erkek-166, kız-255) öğrencidir. Bu araştırmada, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için araştırmacı tarafından oluşturulan "Kişisel Bilgi Formu" ve internet bağımlılık düzeyini belirlemek için "İnternet Bağımlılık Ölçeği" kullanılmıştır.

Araştırma sonunda ÜZYÖ’ün internet bağımlılık düzeyi dünya ortalamasının üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ÜZY erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre internet bağımlılığının tüm alt boyutlarında (yoksunluk, kontrol güçlüğü, işlevsel bozukluk, sosyal izolasyon) internete daha çok bağımlıdır. 12-17 yaş aralığında olanlar ÜZYÖ, 7-11 yaş aralığında olan öğrencilerden internete tüm alt boyutlarda daha çok bağımlıdır. Ülkenin batı (daha gelişmiş) bölgesinde yaşayan öğrenciler doğu bölgesinde yaşayan öğrencilere göre sadece sosyal izolasyon boyutunda internete daha çok bağımlıdır, diğer alt boyutlarda farklılık yoktur. Anne-babası ayrılmış ÜZYÖ anne-babası birlikte yaşayan öğrencilere göre internete daha bağımlıdır. İnterneti günlük kullanma süresi ve sıklığının artması internet bağımlılığını artırmaktadır. İnterneti ödev ve sınavlara hazırlanmak amacı dışında video ve film izlemek, müzik dinlemek için kullanman öğrenciler internete daha çok bağımlıdır. Bununla birlikte internet bağımlılığı en yüksek olan grup interneti sosyal amaçla ve oyun oynamak için kullanan öğrencilerdir.

Anahtar Kelimeler: Üstün zekâlı, internet bağımlılığı.

Yükseköğretim Kurumlarına Devam Eden Engelli Öğrenciler İle Engelli Personelin Sorunları ve Yükseköğretim Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi

PELİN PİŞTAV AKMEŞE¹

¹ EGE ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ

Yükseköğretim kurumlarına devam eden engelli öğrenciler ile engelli personelin, kendilerine yönelik hak temelli uygulamaların niteliği hakkındaki görüşlerinin incelenmesi, engelli öğrenci birimlerinin işleyişinin değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmada, üniversite eğitimine devam eden engelli öğrenciler ve görevli engelli personelin sorunları ve yükseköğretim engelliler danışma ve koordinasyon yönetmeliği hakkındaki görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Betimsel desende gerçekleştirilen çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu amaçla uzman görüşü alınarak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. 2015-2016 öğretim yılı güz ve bahar döneminde eğitim alan 10 engelli yükseköğretim öğrencisi ve çalışmakta olan 10 engelli idari personel ile yüz yüze görüşülmüştür. Engelli öğrencilerin ve personelin görüşlerini yansıtan bulguların, ayrıntılı ve bütünsel biçimde analiz edilmesi amacıyla NVivo programı kullanılmıştır. Çalışmaya katılan 10 engelli üniversite öğrencisi ve 10 engelli personele ait görüşler 40 kategori, 10 alt tema ve 3 ana temada betimlenmiştir. Engelli öğrenciler ve personele ilişkin birinci ana tema olan *“Okul/İş yaşamına yerleşme öncesi dönem”* teması *“Okul /İş ortamına yerleşme öncesinde gereksinimler”*, *“Okul /İş yaşamına giriş için yeterlikler”* ve *“Okul /İş ortamından beklentiler”* alt temalarından , ikinci ana tema olan *“Okul/İş yaşamına başlangıç süreci”* teması *“Okul /İş yaşamına uyum sürecinde yaşananlar”*, *“Kurum ve kişilerin, fiziksel ve akademik düzenlemeler ile ilgili sorumlulukları”* ve *“Okul/İş ortamında engellik algısı”* alt temalarında ve 3 ana tema olan *“Okul/İş yaşamına yerleştikten sonraki süreç”* teması *“Okul ve iş ortamında bireyin gereksinimine yönelik farkındalık”*, *“Engellilere yönelik kurum politikaları”*, *“Yasal düzenlemelerin etkililiği”* ve *“Etkili uyarlamalar ve bireyin okul/iş yaşamından doyumunu”* alt temalarından oluşmaktadır. Engelli öğrencilerin ve engelli personelin görüşlerine dayalı gerçekleştirilen bu araştırmanın bulgularının, engelli öğrenciler ve personelin sorunlarının belirlenerek çözüm önerileri geliştirilmesine, engelli bireylerin öğrenim ve iş yaşamına tam katılımlarını sağlamak amacı ile gerçekleştirilecek düzenlemelere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, eğitim-öğretim, iş yaşamı, gereksinim, farkındalık.

Kıbrıs'ın Kuzeyinde ve Güneyinde Özel Gereksinimli Bireylere Sunulan Özel Eğitim Hizmetlerinin Karşılaştırılması

GÖNÜL AKÇAMETE¹, MUKADDES SAKALLI
DEMİROK¹, BAŞAK BAĞLAMA¹, MELTEM HAKSIZ¹
¹ *YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ*

Özel eğitim, özel gereksinimi olan bireylerin bağımsız yaşama olasılığını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen, bireysel olarak planlanan, sistematik olarak uygulanan ve dikkatli bir biçimde değerlendirilen öğretim hizmetlerinin bütünüdür. Özel eğitim hizmetlerindeki gelişmeler ve değişimler ile yasal düzenlemelerle sağlanan haklar gelişmiş ülkelerde yeni ve çağdaş bir devlet kavramının doğuşuna yol açmıştır. Özel gereksinimi olan bireylere sağlanan eğitim hizmetleri ve sosyal yardımlar, onların insan olmalarından doğan hakları olarak kabul edilmektedir. Geçmişten günümüze farklı ülkelerde özel gereksinimli bireylere sunulan özel eğitim hizmetlerinde değişiklikler olmaktadır. Farklı ülkelerdeki özel eğitim hizmetlerini incelemek ülkelerarası karşılaştırma yapma imkanı sunarak dünyada sunulan özel eğitim hizmetlerine yönelik bir bakış açısı kazandırmaktadır. Kıbrıs'ın kuzeyinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) yer alırken, güneyinde ise, Kıbrıs Cumhuriyeti bulunmaktadır. Alanyazına bakıldığı zaman, Kıbrıs'ın kuzeyinde ve güneyinde bulunan bu iki ayrı devletin özel gereksinimli bireylere yönelik sunduğu özel eğitim hizmetlerini inceleyen araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, bu çalışmada Kıbrıs'ın kuzeyinde ve güneyinde özel gereksinimli bireylere sunulan özel eğitim hizmetlerinin incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden döküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bulgular içerik analizi yöntemiyle temalaştırılarak sunulmuştur. Bulguların ileriki araştırmalara ve uygulamalara yön vereceği düşünülmektedir. Bulgular ışığında, Kıbrıs'ta sunulan özel eğitim hizmetleri ile ilgili detaylı bilgiler verilecek ve tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, özel eğitim, özel gereksinimli bireyler.

Otizmlı Çocukların Taklit Becerilerinin Gelişiminde Orff Yaklaşımına Göre Hazırlanan Müzik ve Hareket Etkinliklerinin Kullanımı

BİLGEHAN EREN,¹
¹ *ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ*

Çocukların öğrenme süreçlerinin başında gözlem, model alma ve taklit becerileri yatmaktadır. Normal gelişim gösteren çocukların aksine otizmlı çocuklar gelişimsel özellikleri gereği yeni bir bilginin edinimi ve yeni bir davranışın kazanımı aşamalarında çevrelerinde gözlemlediklerini doğrudan taklit etme becerisine sahip değildirler. Taklit becerilerinde yaşadıkları bu sınırlılıklar doğrudan ve dolaylı olarak onların öğrenme süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Akademik alandaki sınırlılıkların yanı sıra sosyal alanda da engel teşkil eden taklit becerilerindeki bu yoksunluk, otizmlı çocukların sosyal becerilerin edinimi ve sergilenmesi süreçlerinde de yetersiz kalmalarına sebep olmaktadır. Bu durum onların toplum içerisinde etkileşim ve iletişim problemleri yaşamaları şeklinde sonuçlanmaktadır. Bu noktada öğrenme ve sosyalleşme süreçlerinin mihenk taşlarından biri sayılabilecek “taklit becerileri”nin geliştirilmesi otizmlı çocuklar için oldukça büyük önem arz etmektedir. Otizmlı çocukların genelinde sıkça rastlanan müziğe karşı ilgili ve yetenekli olma durumları göz önünde bulundurulduğunda taklit becerilerinin geliştirilmesinde müzik ve hareket etkinliklerinin kullanılmasının uygun ve etkili bir yol olabileceği düşünülmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında bu çalışmada, yaygın bir temel müzik eğitimi ve müzik terapi yaklaşımı olan Orff yaklaşımına göre hazırlanan müzik ve hareket etkinliklerinin kullanımına ilişkin kuramsal temel açıklanarak, otizmlı çocuklarda taklit becerilerinin geliştirilmesinde kullanılacak müzik ve hareket etkinlik örneklerini içeren bir program önerisi ve bu etkinliklerin uygulanması sonucu taklit becerilerinde gözlemlenecek olası çıktılar ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Otizm, taklit becerileri, Orff yaklaşımı, müzik ve hareket.

Tübitak Yayınları Erken Çocukluk Kitaplığında Yer Alan Özel Gereksinimli Birey İçeren Kitapların İncelenmesi

F. KIVANÇ ERDOĞAN¹

Çocuk edebiyatı, sağladığı işlev itibari ile çocuklarda empatik davranış geliştirme konusunda oldukça önemlidir. Özel gereksinimli bireyler, diğer bireylerden farklı yönleri olduğu düşünüldüğünde, toplum içerisinde birçok alanda dezavantajlı durumlarla karşılaşabilirler. Özel bireyler, sadece dezavantajından kaynaklanan değil, birey olarak da birçok farklılığa sahip olabilirler. Farklılıklar, diğer bireylerle olan ilişkilerde referans noktası haline gelebilir, olumlu olumsuz sonuçlar olarak ortaya çıkabilir. Bu olumsuz sonuçların ortaya çıkmamasında yararlanılabilecek kaynaklardan birisi de edebiyat ürünleri olabilir. Çocuk edebiyatı ürünleri sayesinde farklılıklara saygı konusu işlenebilir ve özel gereksinimli bireylerin toplumla daha kolay bütünleşmesi sağlanabilir. Bu yüzden çocuk edebiyatı ürünlerinde özel gereksinimli bireylerin yer alması diğer çocukların olumlu tutumlar geliştirmesi için oldukça önemlidir.

Araştırmanın amacı çocuk edebiyatı ürünlerinde yer alan özel gereksinimli bireylerin nasıl resmedildiğinin ve bunun nelere yol açabileceğinin incelenmesidir. Çalışma, nitel araştırma metodolojisinde tarama modelinde gerçekleştirilmiş olup, TÜBİTAK erken çocukluk kitaplığında yer alan on beş kitap doküman analizi yoluyla incelenmiştir. Kitapların tamamı çeviri olup yabancı yazarlara aittir. Kitaplar beş yaş üzeri çocuklar için kaleme alınmıştır. Bu kitaplar süregen hastalıklar (astım, epilepsi ve kanser), otizm spektrum bozukluğu, duygu ve davranış bozukluğu, zihin yetersizliği (down sendromu), disleksi ve diğer özel öğrenme güçlükleri, işitme ve ortopedik yetersizliği, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunu konu edinmiştir. Kitaplarda (1)Özel gereksinim nedir? (2)Özel gereksinimli birey nasıl hisseder? (3)Farklılıkları nelerdir? (4)Bireye sosyal çevrenin bakışı (5)Özel gereksinimli bireyin kendine bakışı (6)Özel gereksinimli bireyin yaşadığı zorluklar (7)Özel gereksinimli bireylerin kullandığı araçlar, (8)Engel ve zorluklarla mücadele etme, umut, ilgiler, dikkat, farklı duyuşal özellikler gibi konulara yer verilme şekilleri incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: çocuk edebiyatı, özel gereksinimli birey, özel eğitim.

Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Zihin Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarının İncelenmesi

MUKADDES SAKALLI DEMİROK ¹, SERAP MERAL
KARABACAK ¹, HARUN AYSEVER ¹
¹ YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

Zihinsel engelli bireylere yönelik öğretim niteliğini arttırmaya dayalı etmenlerden biri olarak öğretmen adaylarının tutumları önemli bir yer tutmaktadır. Alanyazına bakıldığında zihin engelli bireylerde beden eğitimi ve sporun öğrenme süreçlerine katkı sağladığı, bu bireyleri daha sosyal, iletişime açık olmalarında etkililiği olduğu görülmektedir. Bu bireylere bu tür özellikleri kazandırmada yardımcı olacak kişinin ise beden eğitimi öğretmenleri olduğu düşünülmektedir. Bu yönüyle, beden eğitimi öğretmen adaylarının zihin engelli çocuklara yönelik tutumlarının belirlenmesi oldukça önemli görülmektedir. Bu çalışmada da öğretmen tutumlarının öğretim üzerindeki etkisinden yola çıkılarak beden eğitimi öğretmen adaylarının zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın evreni Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Lefkoşa ilçesindeki Yakın Doğu Üniversitesi beden eğitimi öğretmenliği bölümü öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışmaya gönüllü olarak katılan 48'i Kadın (%23.5), 156'sı Erkek (76.5) toplam 204 öğretmen adayına "Beden Eğitimi ve Spor Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği" uygulanmıştır. Çalışma sonucunda öğretmen adaylarının zihin engelli çocuklara yönelik tutumlarının ne olumlu ne de olumsuz olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının özel eğitimle ilgili ders alma durumları ile zihin engelli çocuklara yönelik genel tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının engellilere yönelik tutumlarında, daha önce ders alanların, ders almayanlara göre ise anlamlı yönde olumlu farklılıklar bulunmuştur. Son olarak öğretmen adaylarının mezun olduktan sonra özel eğitim okulunda çalışmayı isteme durumlarına göre zihin engelli çocuklara yönelik genel tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Çıkan sonuçlardan mezun olduktan sonra özel eğitim okulunda çalışmak isteyen öğretmen adaylarının tutumlarının çalışmak istemeyen öğretmen adaylarının tutumlarına oranla daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zihin engelli, tutum, beden eğitimi öğretmen adayı.

İşiten ve İşitme Engelli Öğrencilerin Özetleme Becerilerinin ve Bağdaşıklık Düzeylerinin İncelenmesi

HALİME MİRAY SÜMER¹, CEBRAİL TURNA²

¹ NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ

² ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Bu çalışmada sekizinci sınıftaki işiten ve işitme engelli öğrencilerin öyküleyici metinleri özetleme becerileri ve oluşturulan özet metnin bağdaşıklık düzeyleri açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla öğrencilerin özetleme becerilerini değerlendirmek için önce metin verilmiş daha sonra özetlemeleri istenmiştir. Öğrencilerin yazdıkları özetlerin değerlendirilmesinde “Hikâye Edici Metinleri İçin Özet Değerlendirme Formu” kullanılmış ve özet metinlerdeki bağdaşıklık kullanım sıklıklarını belirlemek için “Bağdaşıklık Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Özetleme başarılarını değerlendirmek amacıyla, öğrencilere öyküleyici metin verilmiş ve sessiz olarak en az iki kez okumaları ve okumaları bittikten sonra metni yazılı olarak özetlemeleri istenmiştir. Öğrenciler okumayı bitirdikten sonra metnin yazılı olarak özetlenebilmesi için öğrencilere boş kağıt dağıtılmış ve “Okuduğunuz metni özetleyin” yönergesi verilmiştir. Özetleme sürecinde öğrencilere herhangi bir konuda yardım edilmemiş ve bir ders saati sonunda yazılı ürünler toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara İli’nde sekizinci sınıf düzeyinde öğrenim gören 15 işitme engelli öğrenci, 15 işiten öğrenci katılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda özetlemenin içerik, biçim, dil ve anlatım, metin yapısı alt boyutlarında ve özetleme toplam puanda işitme engelli öğrenciler ve işiten öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. İşiten öğrenciler özetleme becerisinin alt boyutlarına ve özetleme becerisi toplam puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan analiz sonucunda bağdaşıklık düzeyinin gönderim, eksilteli anlatım, bağlama öğeleri alt boyutlarında ve bağdaşıklık düzeyi toplam puanlarında işitme engelli öğrenciler ve işiten öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bağdaşıklık düzeyinin değiştirim alt boyutunda işiten ve işitme engelli öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: İşitme engelli öğrenciler, özetleme, bağdaşıklık.

Evde ve Hastanede Eğitim Hizmetlerinin Veli ve Öğrenci Açısından İncelenmesi

BIROL SUSAM¹

¹ *KADIKÖY REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ*

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanmakta olan Evde ve Hastanede Eğitim Hizmetleri Yönergesi'ne bakıldığında; okul öncesi ve ilköğretim çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerden, sağlık problemi nedeniyle örgün eğitim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olanlara evde veya hastanede yatarak tedavi gördüğü sürede verilecek eğitim hizmetlerinin uygulanması ve yürütülmesi Milli Eğitim Müdürlüklerinin sorumluluğundadır. En az dört ay süre ile örgün eğitime devam edemeyecek durumda olan öğrenci velileri özürülü sağlık kurulu raporu ile bağlı oldukları rehberlik ve araştırma merkezlerine başvurmaları gerekmektedir. Başvurular Rehberlik ve Araştırma merkezlerinde oluşturulan uzman bir ekip tarafından incelendikten sonra öğrencinin tedavisinin devam ettiği hastane veya ev ziyaret edilerek eğitim faaliyetleri için uygunluğu kontrol edilmektedir. evde eğitim faaliyetlerini yürütecek öğretmen normu bulunmamasına karşın bu öğretmenler ilçe özel eğitim kurulu tarafından gönüllülük esasına dayalı olarak görevlendirilmektedir. Evde eğitim hizmeti öğrencinin yatarak tedavi gördüğü sürede eğitim hayatını aksatmaması açısından önem teşkil etmekle birlikte öğrencilerin tedavi tedavi gördüğü sürede çevresine yakın kalmasına katkı sağlamaktadır. Araştırmada veli ve öğrenciler açısından evde eğitim hizmetlerinin incelenmektedir. Araştırma evreni İstanbul ili Kadıköy ilçesinde evde eğitim alan 20 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma örnekleme tesadüfi olarak seçilmiş evde eğitim alan 10 öğrenci ve velisinden oluşmaktadır. Araştırma verileri görüşme soruları ve gözlem yolu ile toplanmaktadır. Araştırma sonuçları veriler analiz edildikten sonra sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Evde Eğitim, Hastanede Eğitim.

Özel Eğitim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretiminde Materyal Kullanımının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

RIDVAN DEMİR¹, YUSUF OKŞAR²

¹⁻² MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ/İLAHİYAT FAKÜLTESİ

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler bazen sahip oldukları engellerden, bazen de kalıtsal farklılıklardan ötürü farklı öğrenme biçimlerine sahiplerdir. Bu bireylere yönelik DKAB (Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi) dersi öğretiminde derslerde materyal kullanımı öğrencilerin bireysel öğrenme ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olur. Dersin görsel ve işitsel materyaller eşliğinde işlenmesi, dersin verimliliği açısından oldukça önemlidir ayrıca materyal kullanımı soyut şeylerin somutlaşmasına ve akılda kalmasına yardımcı olur. Yapılan çalışmalarda araç-gereçler (materyal) kullanılarak işlenen DKAB dersinde öğrencilerin ilgilerinin arttığı belirlenmiştir. Materyallerin din öğretimindeki en önemli rollerinden biri soyut ve karmaşık olguları basitleştirmesidir. Özel eğitimde DKAB dersi öğretimi diğer alanlara oranla daha fazla özveri ve görsellik gerektirmektedir. Çünkü din öğretimi soyut konuların çok fazla yer aldığı bir alandır ayrıca muhatap alınan özel gereksinimli bireylerin çoğunluğu daha soyut düşünmeye geçememiş geç ve güç öğrenen bireylerden oluşmaktadır. Farklı stil ve öğrenme ihtiyaçlarına sahip olan bu öğrenciler öğrenme-öğretme etkinliklerinden eşit derecede yararlanamayabilirler. Dolayısıyla farklı öğrenme özelliklerine sahip bu öğrencilerin eğitimden aynı derecede yaralanabilmeleri için eğitimde materyallerin kullanılması, kullanılan materyallerin de farklı ihtiyaçları olan öğrencilerin, öğrenme ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olmasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Ders kitabı başta olmak üzere, Fotoğraflar, resimler, kartlar, görsel-işitsel araçlar ve videolar vb. hepsi özel eğitimde kullanılan öğretim materyalleridir.

Bu çalışmada özel eğitim DKAB dersinde kullanılan materyallerin mevcut durumu ve özel eğitim öğretmenlerinin DKAB dersi öğretiminde materyal kullanımı hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 2015 – 2016 eğitim ve öğretim yılında; Adana ve çevresindeki (Kilis, Gaziantep, Mersin başta olmak üzere) illerde özel eğitim mesleki eğitim merkezi (okulu) ve özel eğitim sınıflarında görev yapan özel eğitim sınıf öğretmenleri ve DKAB öğretmeni toplam 114 öğretmen katılmıştır. Çalışma, öğretmenlerin DKAB dersinde başta ders kitabı olmak üzere öğretim materyallerinin değerlendirildiği nicel ve nitel verilerden oluşmakta olup, tarama modelinde betimsel bir araştırmadır.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Materyal, Din Öğretimi.

Özel gereksinimli karakteri bulunan çocuk kitaplarının incelenmesi/ An investigation of the children's books with special needs characteristics

SİMA KIRKGÖZ¹, İBRAHİM HALİL DİKEN²
¹ *ESKİŞEHİR*
² *ANADOLU ÜNİVERSİTESİ*

Bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli olma durumunu anlatan 0-8 yaş arası çocuk kitaplarının iç ve dış yapı özelliklerinin bir çocuk kitabının taşınması gereken çocuk edebiyatı kriterlerini ne derece karşıladığını belirlemeye çalışmaktır. Alanyazında özel gereksinimli karakteri bulunan çocuk kitaplarının incelenmesine dair bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın örneklemini 0-8 yaş arası çocuklar için yazılmış 17 kitap içerisinde 27 hikaye oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, kitapların iç ve dış yapı özelliklerini belirlemeye yarayan 77 sorudan oluşan iki veri toplama aracı geliştirilmiş ve özel eğitim alanında uzman bir akademisyenin görüşleri alınmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla uygulamacılar arası kayıt güvenilirliği yöntemi kullanılmıştır. İnceleme sonunda dış yapı özelliklerinden 15 madde yeterli, 1 madde kısmen yeterli, 15 madde yetersiz düzeyde bulunmuştur. İç yapı özelliklerinden 25 madde yeterli, 2 madde kısmen yeterli ve 19 madde yetersiz düzeyde bulunmuştur. Çalışmada bu bulgulara dayalı olarak uygulamaya yönelik öneriler bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, iç geçerlilik, dış geçerlilik, özel gereksinim, sosyal Kabul.

Down Sendromlu Bireylerin Akıcı Okuma ve Okuduğunu Anlama İle Fonolojik Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişki

GÜLEFŞAN ÖZGE KALAYCI¹, ÖZLEM DİKEN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Fonolojik farkındalık becerisi, pek çok akademik becerinin temeli olan okumanın kazanılması için önkoşul özelliği taşımaktadır. Bu araştırma, hafif ve orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan Down sendromlu (DS) bireylerin fonolojik farkındalık, akıcı okuma ve okuduğunu anlama düzeylerinin ortaya koyulmasına olan gereksinimden hareketle planlanmıştır. Bu araştırmanın amacı okuma bilen DS'li bireylerin fonolojik farkındalık, okuduğunu anlama, akıcı okuma düzeylerini ve okumada hata türlerini betimlemek ve bu değişkenler arasında ilişkileri incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, okuma bilen yaşları 7 ile 30 arasında değişen 44 DS'li birey oluşturmaktadır. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel betimsel model kullanılarak desenlenmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla "Erken Çocukluk Dönemi Fonolojik Duyarlılık Ölçeği (EÇDFDÖ)" ve "Sesli Okuma Becerisi ve Okuduğunu Anlama Testi (SOBAT II)" kullanılmıştır. Araştırmanın verileri 2015-2016 eğitim-öğretim yılı içerisinde Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinden eğitim alan okuma bilen DS'li öğrencilerin bulunduğu kurumlara ve kurumlar dışında ulaşılan ailelerin evine araştırmacının giderek bireysel olarak ölçeği ve testleri uygulaması ile veriler toplanmıştır.

Araştırmanın sonucunda DS'li bireylerin fonolojik farkındalık düzeylerinin orta olduğu, akıcı okuma ve okuduğunu anlama düzeylerinin geri olduğu, en sık yaptıkları okuma hata türünün harf atlama olduğu (%80), hafif ve orta zihinsel yetersizliğe sahip olmalarına göre fonolojik farkındalık, akıcı okuma ve okuduğunu anlama düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve fonolojik farkındalık, akıcı okuma ve okuduğunu anlama düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Down sendromu, Fonolojik farkındalık, Akıcı okuma, Okuduğunu anlama.

Özel Gereksinimli Kardeşi Olan Çocuklarda Gelişim Dönemlerine Göre Kardeşlik İlişkileri

OSMAN ÇOLAKLIOĞLU¹, ZERRİN TURAN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Kardeş ilişkileri; bireylerin ömürleri boyunca deneyimleyecekleri en uzun, en dayanıklı ve en önemli ilişki dinamikleridir. Kardeşler aile yaşam alanı içerisindeki çevrede yaşamakta ve aynı kültür içerisinde benzer deneyimleri yaşayarak birbirlerinin gelişimlerine önemli katkılar sağlamaktadır. Kardeş ilişkileri gelişimsel açıdan ele alındığı zaman, kardeşler arası ilişkilerin yaşamlarının her döneminde farklı özelliklere ve rollere sahip olduğu görülmektedir. Her ilişkide olduğu gibi kardeşler arasındaki ilişki, dinamik bir yapıya sahiptir. Kardeşlerin değiştiği ve geliştiği oranda, kardeşler arasındaki ilişki de değişmekte ve gelişme göstermektedir. Çocukluktan ergenliğe ve ergenlikten yetişkinliğe doğru hayatın farklı gelişim dönemlerinde kardeş ilişkisi değişmektedir.

Kardeş ilişkileri, çocuğun bütün gelişim süreçlerinde önemli bir konumda yer alırken, çocuklardan birisinin özel gereksinimli olması kardeş ilişkisinin dinamiğini değiştirebilmektedir. Kardeş ilişkisinde çocuklar, karşılıklı bir etkileşim içerisindeydir. Kardeşlerden birisinin özel gereksinimi varsa bu durumun diğer kardeş üzerinde değişik etkileri olabilmektedir. Kardeşler arasında gelişen ilişkide her iki çocuk için de anlamı olan etkinlikler arasında belirli bir denge mevcutken, kardeşlerden birisinin özel gereksinimli olması dengeyi bozabilmekte ve özel gereksinimli kardeşle olan ilişkiler daha az doyum sağlayıcı ve daha çok çatışmalı olabilmektedir. Özel gereksinimli kardeşi olan çocuklar ile ilgili yapılan az sayıda çalışma olmasına karşın, normal gelişim gösteren çocukların okul öncesi, okul (orta çocukluk), ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerine ilişkin önemli bulgular elde edilmiştir. Bu sunumda; özel gereksinimli kardeşi olan çocuklarda gelişim dönemlerine göre kardeşlik ilişkilerini etkileyen faktörler hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kardeş, Kardeşlik İlişkisi, Özel Gereksinimli Kardeş, Gelişim Dönemleri, Gelişim Dönemlerine Göre Kardeşlik İlişkisi.

Zihin Yetersizliği Olan Çocuklarda Kendiliğinden Sayıya Odaklanmanın Artırılmasında Pekiştirme Sürecinin Etkililiği

MUHAMMET YASİN YASSIKAYA¹, SEZGİN VURAN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Çocuklarda çeşitli görevler kullanılarak ölçümlenen kendiliğinden sayıya odaklanma, erken matematiksel becerilerle yakından ilişkilidir ve ileriki yıllarda gözlenen matematik becerilerinin kestirimcisidir. Kendiliğinden sayıya odaklanmanın ölçülmesinde kullanılan görevler içerisinde sayı ilişkili davranış bulunan bir kaç deneme içeren oyunlardır. Ölçümlemede uygulamacı sayı ile ilgili ipucu vermeden katılımcıyla birlikte oyun denemesini gerçekleştirir. Katılımcı oyun denemesindeki sayı ilişkili davranışı kendiliğinden fark ederek oyunu oynadığında ilgili denemeden puan kazanmaktadır. Bu araştırmanın amacı zihin yetersizliği olan çocuklarda kendiliğinden sayıya odaklanmanın artırılmasında pekiştirme sürecinin etkililiğini incelemektir. Ayrıca araştırmada artırılan kendiliğinden sayıya odaklanmanın kalıcılığını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın katılımcıları zihin yetersizliğine sahip yaşları 8 ile 9 arasında değişen üç çocuktur. Araştırmanın bağımlı değişkenleri; a) Katılımcıların taklit görevlerinde ölçümlenen kendiliğinden sayıya odaklanmaları, b) katılımcıların model görevlerinde ölçümlenen kendiliğinden sayıya odaklanmalarıdır. Araştırmanın bağımsız değişkeni ise yapılandırılmış oyunlarda katılımcıya davranış öncesinde sağlanan ipuçları ve davranış sonrasında sunulan pekiştirme uygulaması ile gerçekleştirilen öğretimdir. Araştırma tek denekli araştırma desenlerinden katılımcılar arası gecikmiş çoklu başlama modeli kullanılarak desenlenmiştir. Araştırma süresince; a) bağımsız değişkeni uygulamak üzere öğretim oturumları, b) bağımlı değişkene ilişkin verileri toplamak üzere başlama düzeyi, yoklama ve izleme oturumları düzenlenmiştir. Araştırmada etkililik verilerinin yanı sıra uygulama güvenilirliği ve gözlemciler arası güvenilirlik verileri de toplanmıştır. Etkililik verilerinin işlendiği çizgi grafikleri incelenerek bağımlı değişkenlerin araştırma sürecindeki gidişatına dair grafiksel analiz yapılmıştır.

Etkililik bulguları pekiştirme uygulamasıyla zihin yetersizliği olan çocuklarda kendiliğinden sayıya odaklanmanın artırılabilirdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca katılımcıların kendiliğinden sayıya odaklanmalarındaki artışın uygulama bittikten 10 gün sonra da gözlemlendiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zihin yetersizliği, Kendiliğinden sayıya odaklanma, Pekiştirme.

Zihin Yetersizliği Olan Bireylere İş ve Meslek Becerilerinin Öğretimine Yönelik Türkiye'de Yapılan Araştırmaların İncelenmesi

CANER KASAP¹, YASEMİN ERGENEKON¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bütün bireyler bağımsız bireyler olmak için bir işte çalışmak zorundadırlar. Ancak yetersizliği olan bireyler iş dünyasında geride bırakılmaktadırlar. Yetersizlik grupları içerisinde en dezavantajlı gruplardan birisi zihin yetersizliği olan bireylerdir. Zihin yetersizliği olan bireylerin iş dünyasına hazırlanabilmelerindeki en önemli yollardan biri, bu bireylere okul ve iş temelli etkinlikler aracılığıyla işle ilişkili becerilerin kazandırılmasıdır. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı, zihin yetersizliği olan bireylere iş ve mesleki becerilerin kazandırılmasına yönelik gerçekleştirilmiş ulusal alanyazındaki araştırmaların incelenmesidir. Ulusal alanyazında zihin yetersizliği olan bireylere iş ve meslek becerilerinin öğretimine yönelik yapılmış araştırmaların belirlenmesi için Ulusal Tez Merkezi ve EbscoHost veri tabanları incelenmiştir. Araştırmaların seçiminde; (a) zihin yetersizliği olan bireylere iş ve meslek becerilerinin öğretilmesi, (b) ulusal alanyazında olması, (c) makale ya da lisansüstü tez çalışması olması, (d) çalışmanın tek-denekli olarak gerçekleştirilmesi ve (e) katılımcılarının 14 yaşından büyük bireyler olması dikkate alınmıştır.

Zihin yetersizliği olan bireylere iş ve meslek becerilerinin kazandırılmasının amaçlandığı, ulusal alanyazındaki araştırmalar; (a) bağımlı değişkenler, (b) bağımsız değişkenler, (c) araştırma yöntemleri, (d) tanı, yaş ve sayı bilgileri, (e) araştırma ortamı, (f) kalıcılık, genelleme ve sosyal geçerlik açısından incelenmiştir. Ayrıca, bu araştırmalar Horner ve meslektaşlarının (2005) geliştirmiş oldukları “Tek-Denekli Araştırmaların Niteliksel Ölçütleri”ne göre değerlendirilmiştir. Zihin yetersizliği olan bireylere iş ve meslek becerilerinin kazandırılmasına yönelik ulusal alanyazında sınırlı sayıda araştırma bulunmuştur. Buna göre, zihin yetersizliği olan bireylere iş ve mesleki becerilerin kazandırılmasının hedeflendiği daha fazla sayıda araştırmaya gereksinim duyulmaktadır. Tek-Denekli Araştırmalar Niteliksel Ölçütleri’ne göre bakıldığında, araştırmaların çoğunluğunda sosyal geçerlik boyutunun olmadığı ve bağımsız değişkenin uygun maliyetli ve pratik olmadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zihin yetersizliği olan bireyler, iş ve meslek becerileri, betimsel analiz.

Türkiye’de Çok Engelli Bireylerle İlgili Yapılan Çalışmaların İncelenmesi

HASAN HÜSEYİN SAHİN¹, EMİNE AYYILDIZ²

¹ *ULUONDER MAHALLESİ SONBAHAR SOKAK NO: 3 DAİRE:4 TEPEBASİ*

² *İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ*

Çok engelli bireyler, nörolojik bozukluklar, duyuusal kayıplar, fiziksel yetersizlik, tıbbi sorunlar ve diğer gelişimsel ve/veya davranışsal problemler gibi durumların en az iki veya daha fazlasını bir arada yaşayan kişilerdir. Çok engellilik durumu, bireyin tüm gelişim alanlarını ileri derecede etkilemekte ve ayrıca eğitim sürecinde de sorunlara yol açmaktadır. Alanyazın incelendiğinde, ülkemizde çok engellilik ile ilgili yapılmış çalışmaların sayısının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Alanyazında çalışmaların sınırlı olmasının sebebi olarak, çok engelle sahip bireyler ve aileleri ile çalışan uzman personel sayısının azlığı, çok engellilik durumunu yaşayan bireylerin çeşitli nedenlerle eğitim ortamlarına katılmada yaşadıkları sorunlar ve bu bireylerin eğitiminde kullanılması gereken spesifik eğitim yöntem ve materyallerinin bulunmaması olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın amacı da, ülkemizde henüz resmi bir özel eğitim kategorisi olarak kabul edilmemiş bu duruma ve bu konuda akademik ve eğitsel çalışmaların gerekliliğine dikkat çekmek olup, 1990-2017 yılları arasında ülkemizde yapılmış olan çalışmaları incelemektir. Yapılan tarama sonucunda, üçü derleme makale, yedi araştırma makalesi, beş yüksek lisans tezi ve bir de doktora tezi olmak üzere toplam 16 çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışmalar ulusal ve uluslararası veri tabanlarından, ‘çok engelliler’, ‘çoklu yetersizlik’, ve ‘birden fazla engeli olanlar’ anahtar kelimeleriyle taranmıştır. Çalışmalar, araştırma türü, araştırma amacı, araştırma yöntemi, veri toplama araçları, veri analiz yöntemi, katılımcı özellikleri ve araştırma bulguları açısından incelenmiştir. Bulgular sunum sırasında detaylı olarak katılımcılar ile paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: çok engelliler, çoklu yetersizlik, birden fazla engeli olanlar.

Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Çocuğa Sahip Olan Annelerin Aile Yaşam Kalitesi ve Yaşama Yönelik Algılarının İncelenmesi

HİLAL EKİZANDIÇ¹, PINAR ŞAFAK¹
¹GAZİ ÜNİVERSİTESİ

Bu araştırma ile zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olan annelerin aile yaşam kalitesi ve yaşama yönelik algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2016-2017 öğretim yılında Ankara ilinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı, Şehit Ali İhsan Lezgi Ortaokulu ve Abdurrahim Karakoç Ortaokulu bünyesinde açılmış olan özel eğitim sınıflarında eğitim gören, 20 zihinsel yetersizliğe sahip çocuğun annesi oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak, bu çalışmada annelerin demografik ve çeşitli değişkenlere ilişkin bilgilerinin elde edilmesi amacıyla ‘‘Sosyo-Demografik Aile Bilgi Formu’’, araştırmanın betimsel-bağıntısal-nedensel verileri için Beach Center Aile Yaşam Kalitesi Ölçeği (BCAYKÖ) - [Beach Center Family Quality of Life Scale (BCFQOLS), annelerin aile yaşam kalitesi algıları ve aile sosyal destek algıları arasındaki olası yordayıcılık ilişkisinin belirlenmek için Yenilenmiş Aile Destek Ölçeği (ADÖ) kullanılmıştır. Araştırma verileri, araştırmacı ve araştırmaya katılan annelerin görüşmesi şeklinde toplanmıştır. Annelerin aile yaşam kalitesinin yordayıcılarının belirlenmesine yönelik analizler ise bağımlı değişkenle ilişkili olan iki ya da daha çok bağımsız değişkene (yordayıcı değişkenlere) dayalı olarak, bağımlı değişkenin tahmin edilmesine yönelik analizi içeren Çoklu Doğrusal Aşamalı Regresyon Analizi‘ ile gerçekleştirilmiştir (Büyüköztürk, 2015). Araştırma sonucunda, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip olan annelerin aile yaşam kalitesi düzeyleri bağımlı değişken iken, hane geliri, yetersizliğe sahip çocukların özür seviyeleri, ek özür seviyeleri ve yetersizliği olan çocuğun yaşı bağımsız değişkenlerinin, annelerin aile yaşam kalitesi ve alt alan algısında yordama gücünün zayıf olduğu görülmüştür. Ancak, fiziksel/materyal/finansal yeterlik ve aile sosyal destek alt alanının, aile yaşam kalitesini etkileyen önemli yordayıcı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaşam kalitesi, aile yaşam kalitesi, engelli çocuk annesi.

Türkiye’de Özel Gereksinimi Olan Yetişkinlere Yönelik Yapılan Araştırmaların Gözden Geçirilmesi

PROF. DR. SÜLEYMAN ERİPEK¹, NEYLAN ÖLMESİN²
¹⁻² LEFKE AVRUPA ÜNİVERSİTESİ

Bu çalışmanın amacı: 1974 ile 2017 yılları arasında Türkiye’de özel gereksinimi olan yetişkinlere yönelik yapılan araştırmaların gözden geçirilerek bir metin içerisinde toplanması, buradan hareketle bu konuda alandaki uygulamalara ve ileri araştırmalara ışık tutacak bilgiler sunabilmektir. Tarama çalışmalarının sonucunda özel gereksinimi olan yetişkinleri konu alan 65 çalışma tespit edilmiş, tümü araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmalar, konularına göre ele alınarak, 11 alt konuda sınıflanmıştır. Sınıflama; toplumsal yaşam, istihdam, rehabilitasyon, cinsellik, aile hayatı, özbakım, günlük yaşam, siyasi ve kamusal alana katılım, sorun ve beklentiler, ayrımcılık, erişilebilirlik şeklinde yapılmıştır. Sınıflama Birleşmiş Milletler Özürlü Hakları Sözleşmesi’nin güvence altına aldığı yaşam alanları doğrultusunda belirlenmiştir. Bu çalışmada belirlenen alt konulara gidilerek araştırmaların; yetersizlik alanı, kaynağı, amacı, yöntemi ve bulgularına ilişkin tablolar oluşturulmuştur. Sonuç olarak özel gereksinimi olan yetişkinlere yönelik yapılan çalışmaların en fazla istihdam alanına yönelik olduğu; bunun yanı sıra sorun ve beklentileri ele alan çalışmalarında son zamanlarda arttığı görülmektedir. Ancak bu çalışmaların sayısında artış görülse de özel gereksinimi olan yetişkinlerin mevcut durumunda ne gibi eksikliklerinin olduğu, hangi alanda desteğe gereksinim duyduğunu betimleyen çalışmalara ihtiyaç olduğu açıkça görülmektedir. Bunun yanı sıra Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi’nin Türkiye’de kabul görmesine rağmen korunmaya alınan haklara yönelik yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. İstihdam çalışmalarının sonuçlarında gerek yasalar gerekse uygulamalarla yeterli seviyeye henüz gelinmediği ortadadır. Diğer alanlarda ise yapılan çalışmaların azlığı yetişkinlerin bağımsız yaşamalarını amaçlayan özel eğitimin henüz istenilen düzeye gelinmediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimi olan bireyler, yetişkinlikte özel eğitim, özel eğitim.

İşitme Kayıplı Bireylerin Eğitimi Alanında Uluslararası Dergilerde Yayımlanan Araştırmaların Yöntemsel Özellikleri

EMRAH AKKAYA¹, OSMAN ÇOLAKLIOĞLU²,
ABDULLAH GENÇ², MURAT DOĞAN²
¹ ESKİŞEHİR
² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Özel eğitim alanında ülkemizde ve dünyada çeşitli eğitim-öğretim uygulamaları geliştirilmektedir. Bu uygulamalar hakkında bilgi sahibi olmak için araştırmaların yayımlandığı yayın organlarını yakından takip etmek gerekmektedir. Ancak tüm çalışmalara bir bütün halinde hakim olabilmek oldukça güçtür. Amaç: Çalışma alanımız olan işitme kayıplı bireylerin eğitimi üzerine yapılan araştırmaların genel profilini çıkarabilmek için bu araştırmaları yayımlandığı uluslararası dört dergideki makalelerin yöntemsel özellikleri, yayımlandıkları yıl, yazar sayıları ve yazıldıkları kitaların belirlenmesi amaçlanmıştır. 1. Makalelerin yıllara, yazar sayısına ve kitalara göre dağılımları nasıldır? 2. Makalelerin türlerine göre dağılımları nasıldır? 3. Görgül makalelerin araştırma yöntemlerine ve desenlerine göre; a. Araştırma yöntemlerinden nitel, nicel ve karma yöntem dağılımları, b. Nicel araştırma desenlerinin dağılımları, c. Nitel araştırma desenlerinin dağılımları, d. Karma araştırma desenlerinin dağılımları nasıldır? Yöntem: Dergilerde yayımlanan makalelerin araştırma sorularında belirtilen bilgilerini belirlemek için makale betimleme aracı kullanılmış ve araştırmacılar tarafından 1709 makalenin özellikleri manuel olarak makale betimleme aracına kaydedilmiştir. Elde edilen veriler analiz programına yüklenerek araştırma soruları doğrultusunda betimsel analizleri yapılmıştır. Bulgular ve Sonuç: Yapılan betimsel analiz sonuçlarına baktığımızda makale sayısının yıllara göre belli bir düzende değişiklik göstermemektedir. Aynı şekilde dergilerin kendi içinde yıllara göre değerlendirme yapıldığında sistematik bir artış ya da azalma belirlenmemiştir. 1709 makale içinde 1021 görgül olup, 708 tanesi nicel, 244 tane nitel, 69 tanede karma araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşitme kayıplı bireyler, işitme engellilerin eğitimi, yöntemsel özellikler.

Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin, Ağır-Orta Düzey Zihin Engelliler Matematik Programında Yer Alan Amaç ve Davranışların Kazanımına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

HAKAN SARI¹, AHSEN ELA KIZILKAYA¹, HATİCE
GÖKDAĞ¹, AHSEN ELA KIZILKAYA¹
¹ *NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ*

Ağır düzey zihinsel yetersizliği olan çocuklar, diğer akademik dersler ve becerilerin kazandırılmasında olduğu gibi matematik dersinde de daha fazla yönlendirmeye, desteklenmeye ve sistematik bir eğitim sürecinin uygulanmasına gereksinim duymaktadırlar. Milli Eğitim Ağır-Orta Düzey Öğrenme Yetersizliği Olan Çocuklar Matematik Eğitim Programında, çocukların günlük yaşamlarını kolaylaştırıcı, karşılaştıkları çeşitli sorunları çözmeye kullanabilecekleri kavram ve becerilerin kazandırılmasına yönelik amaç ve davranışlar yer almaktadır. Ancak ağır- orta düzey zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin bu programda yer alan amaç ve davranışları ne düzeyde gerçekleştirdiklerinin değerlendirilmesi, programda yer alan amaç ve davranışlarının uygunluğuna yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmada, ağır-orta düzey zihin engelliler matematik programında yer alan amaç ve davranışların ne düzeyde gerçekleştirildiğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Araştırmaya Özel Eğitim Uygulama Okulu Kademe I ve Kademe II' de görev yapan 24 zihin engelliler sınıf öğretmeni katılmıştır. Alan yazın taraması ve uzman görüşü alınarak hazırlanan görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Görüşme yoluyla elde edilen veriler tümevarım analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Görüşmeden elde edilen bulgular bildiri esnasında detaylı olarak sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Zihin engelliler, ağır- orta düzey zihin engelliler, ağır- orta düzey zihin engelliler eğitim programı, matematik programı.

**Online Bireysel Eğitim Planı Hazırlama Programından (OBEPHP)
Öğretmenlerin Yararlanmalarına
İlişkin Bir Araştırma**

EKREM ÇALGIN¹, MEHMET TABAK², HALİL COŞKUN³, ZELİHA
DOĞANAKCA², TAHA ULUÇAY², AYSEL KOÇ⁴

¹ RAM

² ÇERKEZKÖY REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

³ ÇERKEZKÖY ÖZEL EĞİTİM MESLEKİ EĞİTİM MERKEZİ

⁴ MEB

Özel eğitim gerektiren bireyler için hazırlanması zorunlu olan Bireysel Eğitim Planı (BEP) OBEPHP ile daha sistemli ve pratik bir şekilde hazırlanması amaçlanmıştır. Programın başlangıcından itibaren neyin nerede nasıl yapılacağına ilişkin tanıtım videoları ile kullanıcılara kolaylık sağlanması amaçlanmaktadır. Bütün okul türlerine ve derslere yönelik hazırlanan OBEPHP Talim ve Terbiye Kurulunun kazanım ve amaçlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Öğretmenler programı kullanarak, hem amaca uygun bir eğitim gerçekleştirebilecek hem de okulda yaşanan problem davranışların önüne geçmiş olacaktadırlar. Araştırmanın amacı; OBEPHP öğretmenlere hangi yararları sağladığını saptamaktır. Bu amaçla şu sorulara yanıt aranmaktadır: Öğretmenler OBEPHP ile süreçte nereden başlama, neyi nasıl ve ne süreyle öğreteceği konusunda yararları? Öğretmenler plan ve kılavuzluk bağlamında OBEPHP' nasıl yarar sağlamıştır? Öğretmenler ölçme ve değerlendirme bağlamında OBEPHP'dan faydalı olmuş mudur? OBEPHP öğretmenlerin alternatif geliştirmesine olanak sağlamış mıdır? Okul ile veli arasındaki görüş farklılıklarını ortadan kaldırma konusunda yararlı oldu mu? Ailelere çocuğun performansını göstererek davranışları bildiği için evde bu davranışları uygulayarak öğrencideki davranış değişikliğinin devamlılığını sağlamasında faydalı oldu mu?

Araştırma betimsel nitel bir araştırmadır. Veriler açık uçlu altı sorudan oluşan yarı-yapılandırılmış anket (değerlendirme formu) yoluyla elde edilmiştir. Çalışma katılımcıları 2015-2016 ders yılında Afyon, Kayseri ve Gaziantep illerindeki 79 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan değerlendirme formu araştırmacılar tarafından alan yazın taramasına dayalı hazırlanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizin birbiriyle benzeşiklik gösteren veriler belirli kavram ve temalar çerçevesinde bir araya toplanıp düzenlenerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Veriler iki farklı araştırmacı tarafından okunup kodlanarak ortak kategoriler altında toplanmıştır. Bulgulara bağlı olarak da yorumlar yapılmıştır. Programı kullanan öğretmenlerin program sayesinde BEP' lerini kısa sürede sistematik hazırladığını ve hazırlamayı bilmeyen öğretmenlerin de aşamalar sayesinde BEP hazırlamayı öğrendiklerini söylemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Bireysel Eğitim Planı, Öğretmenlere Faydaları, Okul Veli İlişkisi Çocuğa Faydaları.

Serebral Palsili Bir Çocukta Özbakım Becerilerini Geliştirmede Bobath Terapi Yöntemi Etkisinin İncelenmesi

SEMA GÜL TÜRK¹, MURAT VURAL²

¹ OĞEM

² ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Serebral Palsi (SP) gelişmesini tamamlamamış beyinde oluşan hasar nedeni ile ilerleyici olmayan öncelikle hareket ve duruş bozukluğu, ek olarak duyu ve bilişsel sorunların da görülebildiği erken çocukluk çağında en sık görülen sorunlar bütünüdür. Ortak adlandırılmasıdır. Kas tonusuna, hareketin kalitesine ve motor tutulum özelliğine göre Serebral Palsi'nin farklı tipleri bulunmaktadır. Serebral Palsili bir çocukta motor bozukluklarla birlikte kognitif yetersizlikler, görme ve konuşma bozuklukları da görülür. Çocuklarda bu bozukluklara bağlı gelişen fonksiyonel yetersizlikler, çocukların toplum içindeki rollerini yerine getirmeyi zorlaştırmakta, buna bağlı olarak da yaşam kalitelerini etkilemektedir. Serebral Palsili çocukların tedavisinde farklı yöntemler kullanılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Bobath Yöntemi'dir. Genel anlamda Bobath Terapi Yöntemi (nörogelişimsel tedavi yöntemi) özel tutuş ve fasilasyon teknikleri kullanılarak kas tonusunu düzenlemek ve vücut dizilimini geliştirmeye çalışan bir tekniktir. Bu çalışma diplejik serebral palsili 6 yaşındaki erkek çocuğa bobath terapi yöntemi uygulanarak ve aile eğitimi verilerek yapılan uygulamalar sonrası yutma ve iletişim bozukluklarındaki değişimi incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada iletişim fonksiyonlarını değerlendirme amacıyla "Serebral Palsili Çocuklar İçin İletişim Fonksiyon Sınıflandırma Sistemi (İFSS)"; yutma, yemek yeme fonksiyonlarını değerlendirmek amacıyla "Yeme ve İçme Becerilerini Sınıflandırma Sistemi (EDACS)"; fonksiyonel motor fonksiyon değerlendirmesi amacıyla "Kaba Motor Fonksiyon Sınıflandırma Sistemi (GMFCS)" kullanılmıştır. Terapi programında gövde kontrolü, postüral kontrol, gövde koaktivasyonu, dinamik germe, pozisyonlama, fasilasyon teknikleri, aile eğitimi uygulanmıştır. Terapi her hafta bir seans şeklinde verilmiş ve ailenin de evde yapacağı çalışmalar her seans sonrası ödev olarak aileye ayrıntılı anlatılmıştır. Aile katılımı yemek yeme esnasında pozisyonlama, kaşık tutuşunda düzenlemeler, iletişim kurmada bekleme ve çocuğun başlatmasını sağlama yönünde çalışmaları içermiştir. Altı aylık terapi ve takip sonrasında değerlendirmeler tekrarlanmıştır. Araştırma sonucunda diplejik serebral palsili çocuğun iletişim fonksiyonları, yutma ve yemek yeme fonksiyonları, fonksiyonel motor fonksiyonlarında olumlu ilerlemeler görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Serebral Palsi, Diplejik Serebral Palsi , Bobath Terapi Yöntemi.

Göz İzleme Tekniğinde Okurlara Metinler Nasıl Hazırlanarak Sunulmalıdır?

ESMEHAN ÖZER¹

Göz izleme tekniği ile göz izleme cihazları kullanılarak bireylerin nereye, ne kadar süre ile baktıklarına ilişkin çeşitli bilgiler edinilmektedir. Bu teknikte gözün iki temel hareketi olan odaklanma ve sekmeler aracılığıyla bireylerin okuma esnasında gerçekleştirdikleri bilişsel işlemleri ile ilgili objektif veriler sağlanmaktadır. Çünkü göz hareketleri okuma sürecinin önemli bir parçası ve okuma becerisinin tüm bileşenlerinin anlaşılmasında önemli bir bilgi kaynağıdır. Göz izleme tekniği aracılığı ile hem yetkin okurların hem de okuma güçlüğü olan bireylerin göz hareketleri ve dikkat becerileri arasındaki ilişkiler belirlenebilmektedir. Aynı zamanda bu teknik okuma ve okuma esnasında gerçekleştirilen bilişsel işlemler arasındaki ilişkilerin betimlenerek araştırılmasında yaygın olarak kullanılmaktadır. Gerçekleştirilen araştırmalar okuma becerisinin daha çok sesletim boyutunu ele almaktadır. Örneğin; okuma becerisinin bu boyutuna sözcük uzunluğu ve sıklığı gibi çeşitli değişkenlerin etkileri ayrıntılı bir biçimde incelenmektedir. Göz hareketleri kaydının kullanılması ilk kez 1900'lü yılların başına rastlansa da son yıllarda oldukça sık kullanılan araştırma tekniklerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Bu araştırmada ise okuma esnasında göz hareketlerinin incelenmesi için sunulan okuma materyallerinin sunum özellikleri ele alınmaktadır. Bu kapsamda okuma güçlüğü olan ya da olmayan okurlara öykü ya da bilgi verici metinlerin göz izleme tekniğiyle göz izleme cihazlarında nasıl sunulacağı ayrıntıları ile anlatılmaktadır. Dolayısıyla özel eğitim alanında özel gereksinimli bireylerin okuma ve ilgili becerilerinin inceleneceği araştırmalarda deney ekranları ve bu ekranlarda yer alan metin ya da metin ile ilgili uyaranların araştırma deneyine nasıl hazırlanması gerektiği sunulmaktadır. Nitekim göz izleme tekniği kullanılarak Türk dilinde farklı grup okurlarla okuma ve ilişkili becerilerin inceleneceği araştırmalarda güvenilir verilerin toplanabilmesi için okuma materyallerinin sunumunun kritik bir role sahip olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göz izleme tekniği, okuma becerisi, metin sunumu.

Zihin Yetersizliğinden Etkilenmiş Bireylerin ve Ailelerinin İş Yerleşme ve Çalışma Süreçleri ile İlgili Algıları

SEZGİN VURAN¹, ŞENOL HOCAOĞLU², ŞERİFE ŞAHİN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
² YEŞİLKÖY İŞ OKULU

Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization-WHO)'nün Dünya Özel Gereksinimlilik Raporu'nda temel ve mesleki eğitim konusundaki sorunlar özel gereksinimi olan bireylerin iş gücü piyasasına katılımları önündeki başlıca engeller olarak belirtilmektedir (Akt. Güneş, Akçamete 2014). Normal gelişim gösteren bireylerde olduğu gibi özel gereksinimi olan bireylerin de bir işte çalışması ekonomik olarak gelir elde etme, sosyal ve psikolojik olarak kimlik kazanma, özgüven duyma ve kendini kanıtama açılarından büyük önem taşımaktadır (Güneş, Akçamete. 2014). Zihin yetersizliği olan bireylerin iş yaşamına dâhil olması, bu bireylerin yaşamını özgüven kazanımı, bağımsız yaşam, sosyal yaşam ve ekonomik kontrol bağlamında olumlu yönde etkilemektedir (Jahoda ve diğ., 2009). Buradan yola çıkılarak bu araştırmanın amacı, zihinsel yetersizliği olan yetişkin bireylerin istihdam edilmelerinin kendi ve aile yaşantılarına olan etkisini değerlendirmek, bireylerin istihdam öncesi ve sonrası iş süreci ile ilgili algı ve görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırma İstanbul Yeşilköy Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (okulu)'a devam etmekte olan ya da daha önce bu okula devam etmiş olan beş zihin engelli birey ve bu bireylerin ebeveynleri ile yürütülmüştür. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile yürütülmüş, veriler betimsel analiz yaklaşımı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın bulguları zihinsel yetersizliği olan bireylerin istihdam edilmelerinin kendilerine ve ailelerine yönelik olumlu ve olumsuz katkılar açısından tartışılmış ve ileri araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Zihin engelliler, mesleki beceri, istihdam.

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Kaygı Düzeyi ve Uyku Alışkanlıklarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

ESRA PINAR¹
¹ MEB

Bu araştırma, Adana Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden üstün yetenekli öğrencilerin sürekli kaygı düzeyleri ve uyku bozukluğu arasındaki ilişkiyi cinsiyet, bilsem grubu, okul türü, akademik başarı algıları ve ebeveynlerin sahip oldukları meslek, eğitim düzeyi ve gelire göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek amacıyla planlanmıştır. Literatürde böyle bir çalışmanın olmaması bu konuda çalışma yapmamızı teşvik etmiştir. Ayrıca literatürde üstün yetenekli öğrencilerle yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu çalışmada Genel uykululuk düzeyini değerlendirmede kullanılan "Epworth Uykululuk Ölçeği (EUÖ)", kaygı düzeyini belirlemede kullanılan "Sürekli Kaygı Ölçeği" ve araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu birlikte kullanılmıştır. Hazırlanan formlar örnekleme yansıtacak şekilde üstün yetenekli 120 öğrenciye uygulanmıştır. Daha sonra elde edilen tüm veriler SPSS 16.0 programı kullanılarak istatistiksel analiz gerçekleştirilmiştir. Yapılan istatistiksel değerlendirmelerde frekans dağılımı, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi, t-testi ve tek yönlü varyans analizi Anova kullanılmıştır.

Araştırmada kaygı düzeyi ve uyku bozukluğu arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki bulunmuştur. Elde edilen verilere göre üstün yetenekli öğrencilerin %56,7 gibi çok büyük bir oranı aşırı uykululuk göstermektedir. Akademik başarı düzeyi, Bilsem Eğitim Grubu ve kardeş sayısı ile hem uyku hem de kaygı bozukluğu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Uyku bozukluğu ve kaygı düzeyinin cinsiyet, okul türü, aylık gelir, ebeveynlerin çalıştığı sektör, annenin ve babanın eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üstün Yetenek, Uyku Bozukluğu, Kaygı, Sürekli Kaygı.

Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Ruhsal Sağlığı ve Benlik Değerinin Belirlenmesi

MUKADDES SAKALLI DEMİROK ¹, DENİZ ÖZCAN ¹, HARUN AYSEVER ¹, SERAP MERAL KARABACAK ¹
¹ YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

Dünyaya gelecek olan her çocuk ebeveynleri tarafından heyecan ve mutluluk içinde beklenmektedir. Bu süreç içerisinde ebeveynler, dünyaya gelecek olan çocuğa ilişkin birtakım beklentiler içine girmektedir. Aile içine katılan çocuğun normal gelişim göstermiyor olması ebeveynlerin beklentisinin farklılaşmasına, yoğun stres, kaygı ve birtakım ruhsal problemlerin yaşanmasına neden olabilmektedir. Bunun yanında ebeveynler birbirlerine karşı suçlamalar, aile ilişkilerinde problemler gibi benlik algılarını olumsuz etkileyecek ve yaşam koşullarını değiştirebilecek durumların da oluşmasına neden olabilmektedir. Ebeveynlerin sadece kendi aralarında değil toplum tarafından da özel gereksinimli çocuğa sahip olmalarından dolayı, olumsuz bakış açısı içinde olabilecekleri düşüncesinde de olabilmektedirler. Özel gereksinimli çocuğun ebeveynler üzerinde oluşturmuş olduğu stres, kaygı, suçluluk gibi ruhsal sorunlar ve benlik algısını etkileyen olumsuz etmenlerin ortadan kaldırılması oldukça önemlidir. Bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin ruhsal sağlığı ve benlik değerlerinin belirlenmesidir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2016-2017 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Lefkoşa ve Girne İlçesindeki özel eğitim merkezlerine devam eden 49'u (% 72) anne, 19'u (%28) baba, toplam 68 öğrencinin ebeveyni oluşturmaktadır. Ebeveynlerin yaş aralığı 25-40 arasında değişmektedir. Araştırma verilerinin toplanmasında "Kıssa Sempton Envanteri (KSE)- (Şahin ve Durak, 1994)" ve "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Korkmaz, 1996)" kullanılarak toplanmıştır. Araştırma verilerinin analizinde frekans ve yüzde analizi, T-testi, tek yönlü varyans analizi ulanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına uygulanan ölçeklerden elde edilen veriler analiz edilerek ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli çocuk, ebeveyn, ruhsal sağlık, benlik saygısı.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mobbinge Maruz Kalma ve İş Doyum Düzeylerinin Belirlenmesi

MUKADDES SAKALLI DEMİROK¹, SERAP MERAL
KARABACAK¹, HARUN AYSEVER¹, EZGİ FİDANBOY¹
¹ YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

Özel gereksinimli bireylerin kendi kendilerine yeterli birey olmaları, toplum tarafından kabul edilmeleri, üretken olabilmeleri, bağımsız yaşayabilmeleri, toplumla bütünleşebilmeleri onların ayakta durabilmeleri için büyük önem taşımaktadır. Bu bireylerin eğitim ve öğretiminde ve bağımsızlığa ulaşmalarında en önemli kişilerden biri de öğretmenlerdir. Öğretmenlerin mesleklerini etkili bir şekilde icra edebilmeleri, onların başarabilme inançlarına bağlıdır. Öğretmenlerin görevlerini yerine getirirken karşı karşıya kaldıkları ve üstesinden gelmek zorunda oldukları problemler öğretmenlerin mesleklerinden doyum sağlayamamalarına neden olabilmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda yapılan çalışma, bu becerileri edindirmek üzere sahip olduğu alan yeterliliği, mesleki donanımın üst düzey performans ile ortaya koyması gereken özel eğitim öğretmenlerinin mobbinge maruz kalmalarının iş doyumunu üzerine etkilerinin araştırılması amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmanın genel amacı özel eğitim öğretmenlerinin mobbinge maruz kalma ve iş doyum düzeylerinin belirlenmesidir. Çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama model kullanılarak yapılandırılmıştır. Çalışma örneklemini 2016-2017 Kuzey Kıbrıs'ta özel bir özel eğitim kurumunda çalışan öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışmaya gönüllülük esasına dayalı olarak 24'ü Kadın (%70.6'sı), 10'u Erkek (%29.4) olmak üzere toplam 34 öğretmen katılmıştır. Öğretmenlerin yaş aralığı 20-35 arası değişmektedir. Çalışma verilerinin toplanmasında "Mobbing Ölçeği" ve "İş Tatmin Düzeyi Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmanın veri analizi; frekans analizi, T-testi ve tek yönlü varyans analizi tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular, mobbing ve iş doyum düzeylerinin cinsiyet, yaş, kıdem yılı ve eğitim düzeylerine göre karşılaştırması yapılmıştır. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmış ve ileride yapılacak olan araştırmalara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, öğretmen, mobbing, iş doyumunu.

Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde Özel Eğitime Gereksinimi Olan Çocukların Annelerinin Psiko-Sosyal Açıdan Desteklenmesi

SÜNDÜS SEMA SANCAKOĞLU¹
¹ SAĞLIK BAKANLIĞI

Özel eğitime gereksinimi olan çocuk, tüm ailenin ve özellikle annenin yaşamını önemli düzeyde etkilemektedir. Özel eğitime gereksinimi olan çocukların ailelerinin ve özellikle annelerinin yaşadıkları sorunlar ve gereksinimler çok yönlü ele alınarak değerlendirilmesi ve ailelerin desteklenmesi gerekmektedir. Annelerin stres, umutsuzluk, kaygı, tükenmişlik düzeyleri, evlilik uyumları, yaşam kaliteleri gibi hususlarda önemli düzeylerde sorunlar yaşadıkları, annelerde ciddi ruh sağlığı sorunları görülebildiği pek çok araştırma ile açıklanmaktadır. Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri, ailelerin en kolay ve en hızlı erişimi olan kamu hizmetlerindedir. Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde hekim, psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci gibi meslek elemanları ile özel eğitime gereksinimi olan annelerin takibi ve desteklenmesi, ailelerin ve annelerin yaşadıkları sorunlarla mücadele edebilmelerinde önemli katkı sunacaktır. Çocuklarının tanılarının konulduğu andan itibaren Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde aileler takip edilerek aile ilişkileri, evlilik uyumları, tükenmişlik düzeyleri gibi pek çok konuda ailede sorunların oluşumu engellenebilecektir. Böylece, tedavi hizmetleri ile birlikte koruyucu ruh sağlığı hizmetleri kapsamında ailelerin ve annelerin güçlendirilmesi sağlanacaktır. Bu doğrultuda sunulacak Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri sayesinde anneler çocuklarının gelişimi hakkında bilgilendirilmiş olacak; kendilerine ve eşlerine zaman ayırabilmeleri, günlük yaşamlarını planlayabilmeleri ve stres, kaygı, umutsuzluk ve karamsarlıkla baş edebilmeleri sağlanacaktır. Böylece, özel eğitime gereksinimi olan çocukların annelerinin iyilik hallerinin ve yaşam kalitelerinin artması sağlanmış olacaktır. Bu kapsamda bu çalışmada, özel eğitime gereksinimi olan çocukların annelerinin yaşadığı sorunlar, annelerin nasıl desteklenebileceği ve izlenebileceği ile ilgili değerlendirme ve öneriler ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitime gereksinimi olan çocuk, psiko-sosyal destek, birinci basamak sağlık hizmetleri.

POSTER BİLDİRİLER

Belirlenen Ezgilerin Eş Zamanlı İpucu Yöntemiyle Orgda Ön Uyarın Uyarlaması Yapılarak OSB'li Öğrenciye Öğretimi

AYTEN DÜZKANTAR,¹ İŞILAY ÖZCAN²

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ GENEL MÜZİKİYOLOJİ ANA SANAT DALI

Müzik, özel gereksinimli çocukların eğitimlerine, kendilerini ifade etmelerine, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerine, algılama ve yaratıcılıklarının gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bunun dışında güvensizlik, gerilim, korku gibi duygularının yenilmesinde ve çocuğun sakinleşmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Alan yazın incelendiğinde Türkiye’de otistik çocuklarla müzik çalışmaları ve otistik çocuklara enstrüman öğretimi konusunda yapılan akademik çalışmaların sayıca yetersizliği görülmektedir. Bu çalışma, okul öncesi seviyesindeki otistik çocuklara piyano öğretimi konusunda; Alan yazında bir eksiliği doldurması; Otistik çocuklarla yapılabilecek müzik çalışmalarına bir örnek olması açısından önemlidir. Özel eğitim uygulamalarının başarılı sonuçlar vermesi için, bilimsel dayanaklı uygulamaların kullanılması önemlidir. Bir eğitim uygulamasının bilimsel dayanaklı olduğundan söz etmek için, uygulamanın bireyde yarattığı olumlu etkinin bilimsel olarak kanıtlanmış olması gerekmektedir. Amerikan Ulusal Otizm Merkezi, 1957-2012 yılları arasındaki gerçekleştirilen özel eğitim uygulamalarını incelemiş ve bu uygulamaların başarısını çeşitli ölçütler ile değerlendirmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda 2009’da ‘Ulusal Standartlar Projesi Raporu’nu yayınlamıştır. Rapor 2015 yılında güncellenmiş ve Otizm spektrum bozukluğu alanındaki uygulamalardan 14 tanesinin bilimsel dayanaklı olduğu belirtilmiştir. Bilimsel dayanaklı uygulamalar incelendiğinde, bunların çoğunlukla ‘Uygulamalı Davranış Analizi’ne dayanan yöntemler olduğu görülmüştür. Uygulamalı davranış analizi, davranışçı psikolojiyi temel alan bir yaklaşımdır. Bu çalışmada, eş zamanlı ipucu yöntemi kullanılarak, belirlenen ezgilerin orgda yapılan ön uyarın uyarlaması yoluyla öğretiminin etkililiği araştırılmıştır. Araştırmanın hedeflenmeyen becerisi, şarkıların sözlerinin söylenme becerisinin kazandırılmasıdır. Araştırmada, tek denekli araştırma modellerinden biri olan, davranışlararası çoklu başlama düzeyi modeli kullanılmıştır. Araştırma süreci; Başlama düzeyini verisi alma, öğretim oturumları, yoklama oturumları, genelleme oturumları ve izleme oturumundan oluşmaktadır. Araştırma aşamaları, kamera ile kayıt altına alınmıştır. Araştırma, Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü’nde eğitimlerine devam eden atipik otizm tanılı 1 erkek çocuğu ile birebir öğretim oturumları düzenlenerek gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, atipik otizm tanılı çocukla yürütülen, ipucunun giderek silikleştirilmesi yöntemi kullanılarak, belirlenen üç ezginin orgda renk eşleme yoluyla öğretiminin etkili, genellenebilir ve kalıcı bir öğretim yöntemi olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik Eğitimi, Yanlırsız Öğretim, Ön Uyarın Uyarlaması, Otizm.

Dil Becerilerinin Öğretiminde Davranışçı (Yapılandırılmış) Yaklaşımlar

CEM KALAYCI¹, ÖZLEM DİKEN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Araştırma sonuçları, yetişkin ve çocuklar için dil ve konuşma bozukluklarının şiddetini kapsayan geniş bir yelpazede hem doğal hem de davranışçı (yapılandırılmış) yaklaşımları desteklemektedir. Müdahalede kullanacağımız yaklaşımın doğallığını, bireyin bozukluktan etkilenme derecesi ve farklı müdahalelere karşı nasıl tepki verdiği belirlemektedir. Daha doğal yaklaşımlar edinimi sağlanmış iletişim becerilerini geliştirmekte ve genellemede etkili bir şekilde kullanılmaktayken, çocuğun repartuvarında olmayan hedef davranışların edinimde, yoğun yapılandırılmış yaklaşımlar tercih edilebilmektedir.

Birçok öğretim yönteminde çocuğun dil becerilerini geliştirmek adına davranışçı yaklaşımlar kullanılır. Davranışçı yaklaşımların sürekli değişimi ve ilerlemesi, kanıta dayalı uygulamaların artmasına ve araştırmaların dil gelişimini önemli derecede olumlu etkilediğini ortaya koymasına bağlıdır. Bu yaklaşımlarda yetişkin kullanacağı materyalleri, pekiştirecin türünü ve sıklığını, doğru olarak kabul edilecek tepkiyi, etkinliklerin sırasını, kısaca müdahalenin bütün yönlerini kendisi belirler. Bu yaklaşım içerisindeki yöntemler genel olarak ayırık denemelerden oluşur. Ayırık terimi, yetişkinin sunduğu bir fırsattan diğerini ayırmak için arada verilen kısa durak olarak ifade edilir. Davranışçı yaklaşım diğer yaklaşımlara göre daha az doğal olma özelliği taşımaktadır. Bunun başlıca nedeni ise bu yaklaşımda yetişkinin çok fazla kontrol sahibi olması, iletişim amaçlı dil kullanımının izlerliğini ve doğal birçok bağlamı kasıtlı olarak ortadan kaldırılmasıdır. Bu yaklaşım yetişkinin uyarı seçtiği, hedef dil becerisini bir dizi basamağa böldüğü, birey ölçütü karşılayana kadar her basamağı bir dizi denemeyle sunduğu ve daha sonra vakanın önceden belirlenen pekiştireç ile pekiştirildiği bir yaklaşım olarak tanımlanır.

Bu çalışmada Davranışçı yaklaşımda kullanılan öğretim basamaklarına, davranışçı yaklaşımın yararları ve sınırlılıklarına, davranışçı yaklaşımın kullanıldığı dil müdahale yöntemleri açıklanarak bu yöntemlerin kullanıldığı alanyazında yer alan araştırmalar özetlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Dil, İletişim becerileri, Uygulamalı Davranış Analizi, Sözel Davranış.

Dil ve Konuşma Becerilerinin Öğretiminde Doğal Yaklaşımlar

GÜLEFŞAN ÖZGE KALAYCI¹, ÖZLEM DİKEN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Davranışçı müdahale yaklaşımının dil becerilerinin genelleme ve kalıcılık üzerinde ortaya çıkardığı sınırlılık bir endişe olarak görülmüş ve doğal müdahaleler deneysel alanyazında 1980'lerde ortaya çıkmaya başlamıştır. Doğal müdahalelerde davranışçı yaklaşımdan gelen temel öğretim stratejilerinin (ipucu verme, pekiştirme, şekil verme ve silikleştirme) birçoğu yetişkin-çocuk etkileşimleri sırasında günlük sohbet ortamında işlevsel iletişim biçimlerini öğretmek amacıyla kullanılmıştır. Dolayısıyla öğretimin içeriği ve bağlamı doğal müdahale modellerinde değişse de ipucu gibi davranışsal stratejiler kullanılmaya devam edilmiştir. Doğal müdahale, çevresel düzenleme, etkileşim teknikleri ve uygulamalı davranış analizi ilkelerine dayanan stratejileri de içeren bir dizi uygulamadır. Bu uygulamalar, etkileşime doğal olarak eklenerek öğrenen için uygun ve daha fazla basamak içeren hedef davranışların kazanılması üzerine tasarlanmıştır.

Doğal dil öğretimi yaklaşımı, Vygotsky'nin Sosyo-Etkileşim Kuramı ve yakınsak gelişim alanı kavramına dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre çocukla ilk olarak iletişim kuran ebeveyn ve/veya birincil bakıcılar çocuğun dil gelişimi üzerinde birtakım etkilere sahiptir. Bu etkilerin kalitesini arttırmak Doğal Dil Öğretim yaklaşımının en temel amacıdır. Bu yaklaşımda öğretim doğal ortamlarda gerçekleştirilir ve çocuğun iletişim başlatması için ihtiyaç duyulan düzenlemeler yapılır.

Bu çalışmada doğal yaklaşıma dayalı çevresel düzenleme teknikleri, doğal dil öğretim stratejileri ve Talep Etme-Model Olma, Bekleme süreli Öğretim ve Fırsat Öğretimi hakkında bilgi verilerek ülkemizde doğal yaklaşıma dayalı dil müdahalesine yönelik yapılmış araştırmalar özetlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Dil, İletişim becerileri, Doğal Yaklaşım, Çevresel Düzenlemeler

Otizimli Bir Çocuğa Alternatif Destekleyici İletişim Becerisi Kazandırma

ÇİĞDEM CAN¹, DİLÂN AYTAÇ¹, NERGİZ KOÇARSLAN²
¹⁻² *TOHUM OTİZM VAKFI ÖZEL EĞİTİM OKULU*

Otizimli çocuklar ifade edici dil becerilerinde normal gelişim gösteren çocuklara oranla daha fazla zorlanmaktadır. Normal gelişim gösteren çocuklar pek çok pekiştireci elde etmek için bir günde yüzlerce kez istek bildirirken otizimli çocuklarda bu isteme becerileri zayıftır. İsteme, sözel davranış yaklaşımı için en önemli davranıştır. Çünkü bu davranışın temelini bir ihtiyacın karşılanması oluşturmaktadır. İstek bildirmenin öncesinde mutlaka bir motivasyon bulunur ve bu süreç çocuğun isteğini elde etmesiyle sonuçlanır. Okul çağına gelmiş konuşma becerileri zayıf olan otizimli bir çocukta bu beceriyi geliştirebilmek için birçok farklı yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemler; işaret dili, ses çıkaran sistemler (ses kayıt cihazları, manyetik kartlar, vb.), resim değiş tokuşuna dayalı iletişim sistemi (PECS) ve tablet bilgisayardır. Bu yöntemlerden, teknolojinin kullanım alanlarının artması ve pratik olması sebebiyle tablet bilgisayarlarda bulunan uygulamalardan yararlanılarak konuşma becerileri zayıf olan bir çocuğa dahi isteme becerisi kazandırılabilir. İsteddiği nesneyi söyleyemeyen bir çocuğa alternatif iletişim becerileri kazandırıldığında problem davranış sergilemek yerine kendisine öğretilen alternatif iletişim yolunu kullanarak istediği nesneye kolayca ulaşabilir böylece çocuğun problem davranışları azaltılabilir ve toplumsal yaşamda çocuğun hayatı kolaylaştırılabilir. Bu posterde bir özel eğitim okulunda birinci kademedeki eğitim gören konuşma becerileri oldukça zayıf bir öğrenciye alternatif destekleyici iletişim becerileri kazandırılarak isteme becerisinin artmasında tablet bilgisayarda bulunan bir uygulama ile veriye dayalı çalışılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen veriler kongrede dinleyicilere aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Alternatif İletişim Becerileri, Otizm Spektrum Bozukluğu, İstek Bidirme.

Ortaokul Düzeyinde Geliştirilen Fen Bilimleri Materyallerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Uygulamaları

NİLGÜN MİSİR¹, SEZAI MİSİR²

¹ TRABZON İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

² ORTAHİSAR İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Günümüz eğitim sisteminde kaynaştırma eğitimine verilen önem gittikçe artmasına karşın, alan öğretmenlerinin derslerde kaynaştırma öğrencilerine yönelik uygulayacağı metodoloji ve bu süreçte kullanacağı materyallerin eksikliği konusunda önemli düzeyde sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu çalışmada ortaokul düzeyi fen bilgisi alanında ders kazanımları ile belli ölçüde örtüşen etkinlik ve materyallerin geliştirilmesi, uygulanması ve uygulamaların öğrenci ile alan öğretmeni üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışma 2014-2015 eğitim-öğretim yılında EDES(Engellilere Destek Programı) kapsamında bir yıl süreli proje olarak yürütülmüştür. Çalışmanın örneklemini Trabzon İli'nde öğrenim gören 120 beşinci sınıf, 210 altıncı sınıf öğrencisi ve görev yapan 22 fen bilgisi öğretmeni olup, nitel olarak çalışılmıştır. Projede materyallerinin geliştirilmesi için içinde akademisyen, özel eğitim öğretmeni, alan öğretmenleri, rehber öğretmen ve lisans öğrencilerin yer aldığı *materyal geliştirme ekipleri* oluşturulmuştur. Ekipler öğrencilerin engel düzeyi, fen bilimleri dersi öğretim programları ve ders kitaplarını temel kaynak olarak kaynaştırma öğrencilerinin derste akranlarıyla ortak zamanda uygulayacağı *135 fen bilimleri materyali* geliştirmiştir. Geliştirilen materyaller üç boyutlu modellemeler, kağıt üzerinde etkinlik tanımları veya bir oyun gibi eylemler şekillerde olup, bazı etkinlikler özellikle sınıftaki akranları ile çalışabileceği nitelikte tasarlanmıştır. Etkinlikler küçük gruplarla pilotlanarak, ilgili konuların işlenmesinde esnasında gerçek uygulamalar yapılmıştır. Aynı zamanda, uygulama yapacak olan fen bilimleri öğretmenlerine ekipler tarafından belirli aralıklarla eğitimler verilmiştir. Çalışmada uygulamaların sürecini değerlendirmek amacıyla proje sonunda örneklemdaki fen bilimleri öğretmenlerine yarı-yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Yapılan mülakat betimsel ve içerik olarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda uygulama yapan öğretmenlerin mesleki anlamda kendini geliştirdiklerini, kaynaştırma öğrencilerinin derslere aktif katılımının önemli ölçüde arttığı ve olumlu yönde tutum geliştirdiklerini gözlemlediklerini, en önemli olarak da sınıfta kaynaştırma öğrencilerine yönelik somut anlaşılır ve eğlendirici materyallerin çok fayda sağladığını ifade ettiler. Yine yapılan okul sınavlarında da kaynaştırma öğrencilerinin %15-20 aralığında başarılarının arttığını, akranlarıyla öğrenme ortamını daha fazla paylaşma şansı yakaladıkları şeklinde görüşünü belirttiler. Çalışmada fen bilimleri alanında Millî Eğitim Bakanlığı ve akademisyenlerin ortak çalışmaları ile günümüz şartlarına uygun materyallerin geliştirilmesi ve öğretmenlerin desteklenmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Fen Eğitimi, Kaynaştırma Öğrencisi, Fen Bilimleri Materyali.

Özel Eğitim Uygulama Merkezi ve Özel Eğitim İş Uygulama Merkezlerindeki Öğrenci Velilerinin Okullardan Beklentilerinin Belirlenmesi

ABDULLAH SADAN¹, İHSAN TEKİN²

¹ *MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, İZMİR, DÖRT EYLÜL İLKOKULU*

² *MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI, KAHRAMANMARAŞ ÖZEL EĞİTİM UYGULAMA MERKEZİ*

Zihin engelli bireyler yapılan tanılama sonucu özellik ve ihtiyaçları doğrultusunda uygun eğitim ortamlarına yerleştirilmektedirler. Bireyler en az sınırlandırılmış eğitim ortamlarından başlanarak yerleştirilmektedir. Zihin engelli bireylerin yerleştirildiği eğitim ortamlarından birisi de Özel Eğitim Uygulama ve Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi (okulu) dir. Özel Eğitim Uygulama Merkezine orta, ağır derecede zihinsel engelli ve otizm tanısı konmuş öğrenciler; Özel Eğitim İş Uygulama Merkezine ise orta ve ağır derecede zihinsel engelli olarak tanılanmış öğrenciler devam etmektedir. Özel Eğitim Uygulama Merkezinde Özel Eğitim Uygulama Merkezi I. ve II. Kademe Programı ve Otistik Çocuklar Programları uygulanmaktadır. III. kademe olarak kabul edilen Özel Eğitim İş Uygulama Merkezinde ise sadece İş Okulu Eğitim Programı uygulanmaktadır.

Alan yazında yapılan araştırma sonuçları ve özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre zihin engelli öğrencilerin aileleri, eğitim sürecinin birçok aşmasına katılmaktadır. Bunun yanında zihin engelli bireylerin gelişmelerinin desteklenmesi, toplumla uyum becerilerinin geliştirilmesi, istenmeyen davranışlar ve bunların değiştirilmesi gibi konularda ailelerin okullardan bazı beklentileri bulunmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Özel Eğitim Uygulama ve Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi (okulu) ne devam eden zihin engelli bireylerin ailelerinin okuldan beklentilerinin belirlenmesidir. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim, zihin engelli, aile, beklenti.

Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitiminde Yeterliliklerini Artırmaya Yönelik Geliştirilen Hizmetiçi Eğitim Programı'nın Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitiminde Özyeterlik Algılarına Etkisi

NESRİN SÖNMEZ¹, SERPİL ALPTEKİN²

¹ AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

² 19 MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Her tür eğitim etkinliğinin planlanmasında ve yürütülmesinde en önemli görev bu düzenlemelerin uygulayıcısı olan öğretmene düşmektedir. Türkiye’de kaynaştırmanın mevcut uygulamalarına bakıldığında, yerleştirme sonrasında özel gereksinimli öğrenci ile sınıf öğretmeninin karşı karşıya kaldığı ve yaşanan sorunları sınıf öğretmeninin tek başına aşamadığı görülmektedir (Batu, 2000). Bunun yanında öğretmen yetiştirme programlarında özel eğitim ve kaynaştırma ile ilişkili bilgi ve becerilerin kazandırılmamasına bağlı olarak öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarına ve destek özel eğitim hizmetlerine yabancılaşma çektikleri görülmektedir (Diken ve Sucuoğlu, 1999). Alanyazında bu konuda yapılan çalışmalarda da öğretmenlerin kaynaştırmayı desteklemelerine karşın, özel eğitim desteğine ihtiyaç duydukları belirtilmektedir (Baykoç-Dönmez, Avcı ve Aslan, 1997; Batu, 1998; Varlıer, 2004; Yavuz, 2005; Akçamete, Kış ve Gürgür, 2009). Dolayısıyla öğretmenlerin hizmetiçi eğitimlerle de desteklenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada okul öncesi eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde yeterliliklerini artırmaya yönelik geliştirilen hizmetiçi eğitim programının öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminde özyeterlik algılarına etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Ön-test-son test kontrol gruplu desen kullanılarak yürütülen çalışma toplam 35 öğretmenle yürütülmüştür. Çalışmada veri toplama aracı olarak Bilgi Formu ve *Engelli Çocukların Kaynaştırılmasına Yönelik Öğretmen Yeterliği Ölçeği* (Sönmez ve Bıçak; 2017) kullanılmıştır. Araştırma verileri istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Eğitim sonrasında gruplar arasında farklılaşma olup olmadığını belirleyebilmek için yapılan bağımsız gruplar için t-testi sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubunun son-test puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir (= 6.283, p=0.000). Katılımcıların yapılan çalışma sonucunda (deney grubu) ölçekten aldıkları toplam yeterlilik puanlarında anlamlı bir artma olduğu tespit edilmiştir (= -8.78, p=0.000). Kontrol grubunda ise katılımcıların ölçekten aldıkları toplam yeterlilik puanlarında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir (= -1.977, p=0.066). Tüm alt boyutlar incelendiğinde kontrol grubunda sadece özel gereksinimli çocuklara yönelik bilgi alt boyutunda anlamlı bir artma tespit edilmiştir (= -2.480, p=0.025). Bu bulgular ışığında Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitiminde Yeterliliklerini Artırmaya Yönelik Geliştirilen Hizmetiçi Eğitim Programı'nın öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik özyeterlik algılarını artırmada etkili bir program olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesinde kaynaştırma, hizmetiçi eğitim, özyeterlik algısı.

Eğitime İlk Adım: Okul Öncesinde Kaynaştırma Projesi

DENİZ YILMAZ¹

¹ *TOHUM TÜRKİYE OTİZM ERKEN TANI VE EĞİTİM VAKFI*

Okul öncesi dönemde kaynaştırma uygulamalarının zorunlu hale gelmesi ve özel gereksinimli çocukların okul öncesi eğitime katılımı ile birlikte çeşitli sorunlarda beraberinde ortaya çıkmıştır. Bunların başında kaynaştırma ile ilgili özellikle uygulamada yeterli donanıma sahip olmayan okul öncesi öğretmenleri bu konuda çeşitli zorluklar yaşamaktadır. Özel gereksinimli çocuklar açısından bakıldığında ise etkili uygulamaların yoksunluğu ileri öğrenim yaşantılarında sorunlar ile karşı karşıya kalmasına sebep olabilmektedir. Sabancı Vakfı'nın desteği ile Öğretmen Akademisi Vakfı ve İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü iş birliğinde Tohum Otizm Vakfı tarafından yürütülen 'Eğitime İlk Adım: Okul Öncesinde Kaynaştırma Projesi' ile bu sorun için bir model önerisi hazırlanmıştır. Proje ile Özel Eğitim Formatör Öğretmenlerinin okul öncesinde kaynaştırma konusunda eğitilmeleri ve sınıfında özel gereksinimli çocuk olan Okul Öncesi Öğretmenlerle birlikte çalışarak özel gereksinimli çocukların gereksinimlerinin karşılanması ve kaynaştırma uygulamalarının niteliğinin artırılması amaçlanmıştır.

Projede 3 akademisyen, 20 Milli Eğitim Bakanlığı(MEB) Özel Eğitim Formatör Öğretmeni ve MEB bünyesinde görev yapan Okul Öncesi Öğretmenleri yer almıştır. Projede öncelikle iki akademisyen tarafından MEB Formatör Öğretmenlerine verilecek eğitim programı içeriği hazırlanmıştır. Eğitim programı, proje önerisinde belirtildiği gibi okul öncesi kaynaştırma, normal gelişim ve özel gereksinimli çocuklar, kaynaştırma ve değerlendirme, eğitim ortamlarını düzenleme, kaynaştırma ve öğretim stratejileri, sosyal kabulün artırılması, sınıf ve davranış yönetimi, etkileşim ve işbirliği, ebeveynlerle etkileşim ve işbirliği konularını içermektedir. Sonrasında okul öncesi öğretmenleri için eğitim programı hazırlanmıştır. İlk olarak formatör öğretmenlerin eğitimi sonrasında ise okul öncesi öğretmenler için iki akademisyen tarafından eğitimler yürütülmüştür. Takip eden süreçte formatör öğretmenler ayda bir kez olmak üzere sahada okul öncesi öğretmenlerine belirlenen başlıklar çerçevesinde süpervizyon vermişlerdir. Yine her ay formatör öğretmen grubu ve eğitim programını yürüten akademisyenlerle aylık toplantılar gerçekleştirilmiş ve süreç değerlendirmeleri yapılmıştır. Bunlara paralel olarak bir akademisyen ve bir özel eğitim uzmanı tarafından hazırlanan içerikle ailelere yönelik 'Kaynaştırma Eğitimi ve Çocuklara Faydaları' konulu seminerler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi eğitim, kaynaştırma, öğretmen eğitimi, proje, okul öncesi öğretmenleri, özel eğitim öğretmenleri.

Erken Çocukluk Döneminde Özel Eğitim Gereksinimi Olan Çocukların Annelerinin Çocuklarının Uyku ve Dinlenmesine İlişkin Görüşleri

OKTAY TAYMAZ SARI¹

¹ *MARMARA ÜNİVERSİTESİ-ATATÜRK EĞİTİM FAKÜLTESİ-
ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ*

Öğrenmenin gerçekleşmesi için temel ihtiyaçların giderilmesi gerekir. Özel eğitim gereksinimli çocuklarda uykuya geçişte, uyku sırasında, sürecinde ve kalitesinde ailelerin zorluklar yaşadıkları bilinmektedir. Bunların yanında bu çocukların gün içinde bir nesne ya da olaya gerçek anlamda dikkatlerini vererek odaklanmanın verdiği dinlenmeyi yaşayamadıkları gözlenmektedir. Bununla birlikte çocukta huzursuzluğu arttırdığı düşünülmektedir. Bu araştırmanın genel amacı, erken çocukluk döneminde bulunan 2- 6 yaş arasında danışmanlık merkezlerinden eğitim ve danışmanlık hizmeti alan çocukların annelerinin, çocuklarının gün içinde dinlenme ve uykuda dinlenmelerine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu araştırmanın evrenini 2016-2017 öğretim yılında İstanbul ili sınırları içerisinde yer alan danışmanlık merkezlerine çocukları için başvuran anneler oluşturmaktadır. Örneklemi ise, çalışmayı kabul eden dört danışmanlık merkezi 52 çocuk annesinden oluşmaktadır. Erken çocukluk dönemi annelerin gün içinde ve uykuda dinlenmeye ilişkin görüşlerini belirlemek için veriler araştırmacı tarafından hazırlanan açık uçlu iki soru ile toplanmıştır. Araştırmamızın bulguları arasında, annelerin çocuklarının uykuda tam olarak dinlendiklerini düşünmediklerini, bunun yanında annelerin yine büyük çoğunluğunun çocuklarının gün içinde bir şeyle- ya da olayla meşgul olarak dinlenemediklerini düşündüklerini belirtmişlerdir. Bunu da çocuklarını gergin bir şekilde ya da kısa sürelerle nesnelere odaklanmalarıyla açıklamışlardır. Uykuda çocuklarının dinlendiğini düşünen bazı annelerin ise çocuklarının uyandıklarında uyku halleri olduğunu ancak kendilerinin çocuklarının dinlendiğini düşündüklerine ilişkin görüşleri araştırmamızın bulguları arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özel Gereksinimli Çocuk, Uyku, Dinlenme.

Gelişim Geriliği Olan Çocuklarda Akran Eğitimi İle Oyun Öğretimi

MERVE KILCAN¹, FEYYAZ ASLAN¹, SAFİYE ATEŞ¹

¹ EVİN ÖZEL EĞİTİM VE DANIŞMANLIK MERKEZİ

Akran destekli öğretim, öğrencilerin birbirine yardım ettikleri ve öğretmek öğrendikleri bir öğretim yöntemidir. Özel gereksinimi olan çocuklarla normal gelişim gösteren çocukların aynı ortamlarda bulunmaları günümüz özel eğitimin temel amacıdır. Özel gereksinimli çocukların ve normal gelişim gösteren çocukların bu düzenlemede kazanabilecekleri pek çok şey vardır(Güven ve Aydın,2007). Bunlardan biride oyun oynamayı öğrenmeleridir. Akran etkileşimi sonucunda çocuklarda oyun becerileri daha etkili bir biçimde gelişmektedir.

Oyun özellikle erken çocukluk döneminde etkili bir öğretim aracıdır. Oyunların öğretim aracı olarak kullanılmasının nedeni 3 temel faktörle açıklanmaktadır. Model olma, taklit ve sosyal beceriye dayalı bilişsel süreçleri içeriyor olmasıdır. Çocuk oyundan yetişkini veya akranını izler. Bu izleme aslında bir anlamda pekiştirme ve yeni öğrenme sürecidir. Bu bağlamda oyun etkileşim yoluyla doğal bir kabul ve uyum sürecidir. Oyun öğretimi, çocuğun yaşı ve gelişim özelliklerine göre farklılık gösterebilmektedir. Özel gereksinimli öğrenciler oyunları öğrenmede ve amacını anlamada zorlanabilirler (Akmeşe, Kayhan;2017). Bu dönemde akran yardımı oyun öğretimi kolaylaştırmaktadır. Akran yardımının çocukların öğrenme kapasitesini arttırdığı bunun sonucunda çocukların sosyal ve iletişim becerilerinde gelişme olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışma 4 yaşındaki gelişim geriliği olan erkek çocuğa uygulanmıştır. Çocuk için uygun birkaç hedef sosyal beceri ve bunların her birinin ön koşulları belirlendikten sonra çocuğun ön koşul sosyal iletişim becerilerini sergilemesine ve hedef sosyal becerilerini öğrenmesine zemin hazırlayacak ortam düzenlenmiştir. Uygulama haftanın 3 günü 3 oturum ve art arda denemeler şeklinde kreşte gerçekleşmiştir. Gün içinde çocuğun sosyal beceri öğretimi evde anne rehberliğinde kardeşiyle desteklenmiştir. Bu çalışmanın sonunda çocuk bağımsız olarak akranlarıyla oyun oynamayı öğrenmiştir. Öğretim süreci poster bildirisinde ayrıntılı olarak sergilenecektir.

Anahtar Kelimeler: Akran eğitimi, sosyal uyum becerisi.

Yap-Boz Türkiye Haritası İle Bilim, Sanat ve Felsefe Alanlarında Geçmişten Günümüze Yaşayan Değerlerimiz

EBRU ÖNER¹

¹ FATMA NURİ ERKAN BİLİM SANAT MERKEZİ

Türk kültürü çok zengin bir mirasa sahiptir. Bu mirasın yeni nesillere aktarılması, geçmişin geleceğe ışık tutması, bilimsel, düşünsel ve sanatsal faaliyetlerin yeni ürünler ortaya koymada ufuk açıcı etkileri olması, kültürel mirasımızın korunması ve geliştirilmesi açısından çok önemlidir. Bu nedenle çalışmamızın amacı, çocuklarımızın yap-boz oyunu oynayarak kültürümüzü oluşturan değerli şahsiyetlerimizi, onların çalışma alanlarını ve eserlerinden birer örneği (icat, şiir, metin ya da tablo) öğrenmeleridir. Böylece çocuklarımıza kültürel zenginliklerimizi idrak ettirmek, kültürümüze karşı merak uyandırmak, ilgilerini çeken şahsiyetimizi araştırmalarını sağlamak ve onları kültürümüze katkıda bulunmaya motive etmektir.

Hazırlık Aşamasında, literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Üzerinde Bilim, Sanat ve Felsefe alanlarında geçmişten günümüze yaşayan değerli şahsiyetlerimizin görsellerini, yaşadıkları zaman ve eserlerinden etkili örnekleri taşıyan, il il bölünerek yap-boz şeklinde hazırlanan 2 metre eninde, 1metre boyunda, ahşap Türkiye haritası oluşturulmuştur. Uygulama Aşamasında, 2016-2017 Eğitim yılında Rize Fatma Nuri Erkan Bilim Sanat Merkezinde eğitim gören, 8-10 yaş arası 48 Destek grubu öğrencisi ile 6'şar kişilik çalışma grupları oluşturulmuştur. "Buldurma" ve "beyin fırtınası" yöntemleri kullanılmıştır. Masanın üzerine Türkiye haritasının çizilmiş olduğu ahşap yerleştirilir. Etrafına harita parçaları karışık şekilde konur. Bir öğrenci bir il adı söyler. Diğerleri o ili bulmaya çalışır. İlk bulan öğrenci bulduğu ili haritadaki yerine yerleştirir. Parça üzerinde yer alan şahsiyetleri, çalışma alanlarını ve düşüncelerinden seçilmiş örnekleri okur. Okunan şahsiyetlerimizin düşünceleri arasından seçilerek yazılmış olan cümleler üzerinde beyin fırtınası yapılır (Örnek: Bir öğrenci Konya ilinin adını söyler. Diğerleri Konya ilini bulup haritaya yerleştirir. Konya'da yaşamış olan Mevlana'nın Yedi öğüdü okunur. Bu öğütlerle söylenmek istenenler hakkında beyin fırtınası yapılır.).

Çalışma sonucunda 48 öğrenciyle birebir görüşme yapılarak Nitel Araştırma yöntemi kullanılmış, Betimsel Analiz yapılmıştır. Uygulamaya katılan öğrencilerimizin, şahsiyetlerimizi ve temsil ettikleri değerleri eğlenerek öğrendikleri, kendi kültürlerini ayrıntıları ile öğrenmeye ve geliştirmeye istekli oldukları görülmüştür. Yap-Boz uygulamasının önemli şahsiyetlerimiz konusunda bilinç kazandırma noktasında ezbere yöntemlerden çok daha etkili olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk kültürü, Bilim, Sanat, Felsefe, Değerler.

Hafif Düzey Zihin Yetersizliği Olan Çocuklara Mont Giyme Becerisinin Öğretiminde Video Modelin Etkililiği

HAMDİ GÖNÜLDAŞ¹, AYSUN ÇOLAK¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bu çalışmada, hafif düzey zihin yetersizliği olan çocuklara mont giyme becerisinin öğretiminde video modelin etkililiği incelenmiştir. Çalışmanın sosyal geçerliğinin belirlenmesi amacıyla da araştırmaya katılan çocukların annelerinin çalışmaya ilişkin görüşleri belirlenmiştir.

Yapılan bu çalışmaya, hafif düzey zihin yetersizliği olan biri dokuz, diğeri 10 yaşında iki erkek çocuk katılmıştır. Çalışmaya katılan her iki katılımcı, Milli Eğitim'e bağlı ilkokullarda kaynaştırma öğrencisidir. Çalışma, Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümünün, Prof. Dr. Yahya Özsoy Gelişimsel Yetersizlik Uygulama ve Araştırma Birimi'nde (YÖ-GEYUB) gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bağımlı değişkeni, mont giyme becerisi, bağımsız değişken ise video modeldir. Katılımcılara öğretim oturumları esnasında izletilmek üzere oluşturulan videoda yetişkin model kullanılmıştır. Çalışmada tekdenekli araştırma modellerinden katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Genelleme oturumlarında, ortam ve araç gereç genellemesine ilişkin veri toplanmıştır. Katılımcılar belirlendikten sonra ailelerden izin alınmıştır. Öğretimde hedeflenen becerinin, beceri analizi yapılmıştır.

Çalışmanın bulguları incelendiğinde, her iki katılımcıda da video modelin mont giyme becerisinde etkili olduğu görülmektedir. Katılımcılardan elde edilen başlama düzeyi verileri incelendiğinde; biri % 20 diğeri % 33 oranında mont giyme becerisini gerçekleştirebiliyorken; video model ile yapılan öğretimler sonunda, her iki katılımcıda bu oranın % 100'e çıktığı görülmektedir. Sosyal geçerlik bulguları incelendiğinde ise 5 sorudan oluşan sosyal geçerlik formundaki sorulara; Geleneksel yöntemlerden daha farklı olan video modelin kullanılmasının, hoş karşılandığının ve başka becerilerin öğretiminde de kullanılmasının mümkün olduğuna ilişkin olumlu görüşler olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zihin Yetersizliği, Giyinme Becerileri, Video Model.

Karşılıklı Öğretim

GÖKSEL CÜRE¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Karşılıklı öğretim, metinden ortak bir anlam çıkarmak için öğretmen ve öğrencinin diyalog kurduğu ve diyalog esnasında tahmin etme, soru sorma, açıklama ve özetleme stratejilerini kullandığı karşılıklı etkileşime dayalı çok ögeli bir bilişsel stratejidir. Bu strateji yeterli düzeyde çözümlenebilen ancak okuduğunu anlamada güçlük çeken öğrenciler için Palinscar ve Brown (1984) tarafından geliştirilmiştir. Stratejinin temel amacı öğrencilerin okuduğunu anlamasını geliştirmek ve kendi anlama durumlarını izlemesini sağlamaktır. Karşılıklı öğretimde tahmin etme, soru sorma, açıklama ve özetleme olmak üzere dört strateji kullanılmaktadır. Tahmin etme stratejisi; metin içeriğinde veya metnin ilerleyen bölümlerinde neler olacağını tahmin etmek; soru sorma stratejisi, okunan bölümle ilgili önemli bilgilerin neler olduğunu belirlemek; açıklama stratejisi metinde anlaşılmayan yerlerin ve açıklanması gereken yerlerin neler olduğunu belirlemek; özetleme stratejisi ise metindeki ana fikirleri saptamak ve yorumlamak için kullanılır. Tahmin etme stratejisi; geçmiş bilgiyi harekete geçirmeye, tahminlerin doğruluğunu belirlemek için okuma yapmayı teşvik etmeye, metinle ilgili çıkarımlar yapmaya, soru sorma stratejisi; detaylardan uzaklaşıp metnin ana fikrine odaklanmaya ve metindeki bilgilerin anlaşılıp anlaşılmadığının değerlendirilmesine, açıklama stratejisi; metinden anlaşılanların doğrulanmasına ve metinle ilgili doğru bir anlam kurulmasına, özetleme stratejisi; ana içeriğe odaklanılmasına, okunanların anlaşılmasına ve okunanların akılda kalmasına yardımcı olur. Tüm stratejiler okuduğunu anlamayı geliştirme ve anlama sürecini izleme amacını gerçekleştirmek üzere kullanılır. National Reading Panel (NRP) raporu ve karşılıklı öğretim ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde karşılıklı öğretimin özel gereksinimi olan ve okuduğunu anlamada güçlük çeken diğer bireylerin okuduğunu anlama becerisini geliştirmede etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca What Works Clearinghouse (WWC) tarafından 2010 yılında karşılıklı öğretim uygulamasını içeren 164 araştırma incelenmiş ve bu araştırmalardan altısının WWC'nin tüm değerlendirme kriterlerini karşıladığı belirlenmiştir. WWC'nin yaptığı değerlendirmeye göre karşılıklı öğretim yetişkin öğrencilerin de okuduğunu anlaması üzerinde orta ve büyük etkiye sahip bir uygulamadır.

Anahtar Kelimeler: karşılıklı öğretim, okuduğunu anlama, özel gereksinimli bireyler.

Zihinsel Yetersizlikten Etkilenmiş Bir Öğrenciye Hazır Çorba Yapma Becerisinin Öğretiminde Sabit Bekleme Süreli Öğretim Yönteminin Etkililiğinin Belirlenmesi

HAKAN METİN¹, MURAT VURAL², GÖKÇE TAŞKIN³
¹⁻²ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Günlük yaşam becerileri, ev içinde ve dışında bağımsız olarak yaşamı sürdürebilmek ve kişisel bakım ve görünüşü koruyabilmek için gerekli olan bütün becerileri içermektedir. Günlük yaşam becerileri, kişinin içinde yaşadığı toplumsal yerleşim alanında başarılı olması için gereklidir. Bu nedenle zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrenciler için hazırlanan programlarda bu beceriler önemli bir yere sahiptir. Müfredat programında yer alan günlük yaşam becerilerinin kazandırılması için etkili öğretim uygulamalarına ihtiyaç vardır. Alan yazında bu becerilerin öğretiminde farklı ipucu işlem süreçleri kullanılarak yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Sabit bekleme süreli öğretimi de bunlardan biridir. Sabit bekleme süreli ipucu işlem süreci ile yapılan öğretimde, becerinin ana yönergesinin verilmesinden sonra, ipucu sunulmadan geçen sabit bekleme süresi içinde, öğrencinin bağımsız olarak beceriyi gerçekleştirmesi amaçlanır. Sabit bekleme süreli ipucu işlem süreci, sıfır saniye bekleme süreli öğretim süreçleri ve 4- 5 saniye gibi sabit bekleme süreli öğretim süreçleri olmak üzere iki aşamadan oluşur. Öğrencinin beceri basamaklarını gerçekleştirmesi için verilen ipuçları, zaman bağlamında ortadan kaldırılırken, ipucunu geri çekmek için ipucunun türünde ya da miktarında herhangi bir değişiklik yapılmaz.

Bu araştırmanın amacı zihinsel yetersizliği olan bir öğrenciye günlük yaşam becerilerinden hazır çorba yapma becerisinin kazandırılmasında sabit bekleme süreli ipucu işlem sürecinin etkisini ortaya koymaktır. Araştırmada tek denekli deneysel desenlerden AB deseni kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni öğrencinin çorba yapma becerisindeki düzeyi, bağımsız değişkeni ise sabit bekleme süreli ipucu sürecidir. Araştırmada deneğin başlama düzeyi tekli fırsat yöntemi ile belirlenmiş ve bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini belirlemek için öğretim oturumlarına yer verilmiştir. Öğrenci ile 8 oturum çalışılmıştır. Oturumlar 4. Sınıf Zihin Engelliler Öğretmenliği Programında okuyan bir öğrenci tarafından öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Denek 17 yaşında Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi'ne kayıtlı orta düzeyde zihinsel yetersizliğe sahip bir erkek öğrencidir. Araştırmada elde edilen veriler grafiksel olarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda zihin engelli öğrenciye sabit bekleme süreli ipucu işlem süreciyle sunulan öğretimin çorba yapma becerisini edindirdiği gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sabit Bekleme Süreli Öğretim Yöntemi, Zihinsel Yetersizlik, Günlük Yaşam Becerileri.

Avrupa Ülkelerinde Zihinsel Yetersizlik ve Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Özel Eğitim Hizmetleri: Beş Ülke İncelemesi

ESİN PEKTAŞ KARABEKİR¹, ESRA ORUM ÇATTIK¹,
ÖZLEM KAYA¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Gelişimsel yetersizlik genel olarak çocukların tüm gelişim alanlarından birinde veya birkaçında akranlarına göre yetersizlik göstermesi olarak tanımlanabilir. Veriler incelendiğinde gelişimsel yetersizlik türleri içerisinde en yaygın görülen yetersizliğin önce zihin yetersizliği; daha sonra ise otizm spektrum bozukluğu (OSB) olduğu görülmektedir. Zihinsel yetersizlik, gelişimsel yetersizlik kategorisi altındaki en çok karşılaşılan gruptur (Beirne-Smith, Ittenbach ve Patton, 2002). Zihinsel yetersizliği olan bireyler de tüm bireyler gibi bireysel farklılıklara sahiptirler. Bu farklılıklar genetik özellikler, kendilerine sağlanan tıbbi hizmetler, eğitim olanakları, çevresel koşullara göre şekillenmektedir. OSB ise sosyal iletişim ve sosyal etkileşim bağlamlarında karşılıklı yetersizliklerin görülmesi, tekrarlayan sınırlı davranışlarla kendini gösteren, sınırlı ilgi ve etkinliklere dikkat etmede yetersizliklerin görüldüğü yaygın gelişimsel bir bozukluk olarak açıklanmaktadır.

Her iki yetersizlik grubunun da dünyadaki yaygınlığının giderek arttığı düşünüldüğünde Zihinsel yetersizliği ve OSB olan bireylerin topluma tam katılımı ve bağımsız olarak yaşamını devam ettirebilmesi için özel eğitim hizmetlerine ulaşabilmesi esastır. Ülkemiz de dahil olmak üzere bir çok ülkede zihinsel yetersizlik ve OSB olan bireylere yönelik yasal ve eğitsel bir çok hizmet verilmekte ve bu hizmetlere ilişkin iyileştirme çalışmaları devam etmektedir.

Bu çalışmada Fransa, İtalya, Çek Cumhuriyeti, İrlanda ve İsveç'ten oluşan beş Avrupa ülkesinde zihinsel yetersizliği ve OSB olan bireylere yönelik olarak, yasal ve eğitsel hizmetlerin neler olduğu, işleyiş biçimleri ve bu hizmetlere ulaşılabilirlik ile ilgili bilgiler toplanmış ve söz konusu ülkeler ile ülkemizdeki durum karşılaştırılmış ve sonuçlar yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel Yetersizlik, Otizm Spektrum Bozukluğu, Özel Eğitim Hizmetleri.

Özel Eğitimde Serbest Zaman Becerileri İle İlgili Yapılan Çalışmaların Genel Eğilimleri

NESİME KÜBRA TERZİOĞLU¹, MÜZEYYEN ELDENİZ ÇETİN¹

¹ ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

Günümüzde serbest zaman ve boş zaman kavramı oldukça yoğun olarak kullanılmakta ve özel gereksinimli bireylerin eğitiminde serbest zaman becerileri oldukça önem kazanmaktadır. Son yıllarda özel eğitim kapsamında serbest zaman becerilerine yönelik çok sayıda araştırma alan yazında yer almaktadır. Bu araştırmanın amacı özel eğitimde serbest zaman becerileri ile ilgili 2000-2017 yılları arasında yapılmış olan çalışmaların içerik ve yöntemsel eğilimlerini belirlemektir. Araştırma konusu ve amacı nedeniyle bu çalışmada doküman incelemesi metodu kullanılmıştır. Araştırma sürecinde ulaşılan dokümanlar internet aracılığı ile elektronik bir formatta elde edilmiştir. Mevcut çalışmada dokümanlara ulaşmak amacı ile Google Akademik arama motoru, Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) Ulusal Tez Merkezi internet sitesi ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kütüphanesi abone veri tabanları kullanılmıştır. Bu veri tabanlarına “boş zaman”, “serbest zaman”, “rekreasyon” gibi anahtar kelimeler kullanılarak dokümanlara ulaşabilmek için taramalar yapılmıştır. İnceleme sonucunda tam metnine ulaşılmayan, kullanım izni olmayan ve 2000 yılından önce yayınlanmış olan çalışmalar mevcut çalışmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca hem tezi hem de tezden üretilen makalesi olan çalışmalardan yalnızca biri değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmalar betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında toplanan veriler her bir araştırma sorusuna karşılık gelecek şekilde verilerin frekansları hesaplanmıştır. Elde edilen veriler tablolar ve grafikler ile sunulmuş yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Serbest zaman, serbest zaman aktiviteleri, özel eğitim, doküman incelemesi.

Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışan Aday Öğretmenlerin Performans Düzeylerinin Belirlenmesi

HASAN HÜSEYİN SELVİ¹
¹ MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

Bu araştırmada; rehabilitasyon merkezlerinde çalışan aday öğretmenler performans değerlendirme süreçlerinin belirlenmesine ilişkin envanter geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Milli Eğitim temel Kanununun 43. Maddesi 6. Bendinde aday öğretmenlerin en az bir yıl çalıştıktan sonra başarılı performans değerlendirmesi sonucunda yazılı ve sözlü sınava girmeleri ve başarılı olmaları şartı getirilmiştir. Aday öğretmenlerin performans değerlendirmeleri Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Atama ve yer Değiştirme Yönetmeliği kapsamında yapılmaktadır. Yönetmeliğin 16. Maddesinde; aday öğretmenler, görev yaptığı eğitim kurumunda ve eğitim ortamında Performans Değerlendirme Formu üzerinden, göreve başladığı ilk dönemde bir, takip eden dönemde ise iki defa olmak üzere, değerlendiriciler tarafından toplamda üç defa değerlendirilmektedir. İlgili mevzuat özel kurumları kapsamadığından rehabilitasyon merkezlerinde adaylık uygulaması yapılamamaktadır. Özel Eğitim Kurumları Yönetmeliğinin 27. maddesinde kurumların Genel Müdürlük ve maarif müfettişleri tarafından denetime tabi tutulacağı, maarif müfettişlerince kurumların yılda en az bir defa denetleneceği belirtilmesine rağmen bu kurumlarda çalışan eğitim personeline ilişkin bir denetim formu geliştirilmemiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde kurumların eğitim personelinin yetiştirmek için gerekli tedbirleri alması ve eğitim personelinin Bakanlıkça açılan hizmet içi eğitim faaliyetlerinden yararlandırılması gerektiği belirtilmiştir. Ancak özel teşebbüslerce açılan özel eğitim kurumlarında çalışanlara yönelik bakanlık tarafından açılan kurs yok denecek kadar azdır. Ayrıca bu kurumlarda adayların performansını değerlendiren bir sistem geliştirilmemiştir. Bu araştırmada rehabilitasyon merkezlerinde çalışan, mesleğin ilk yılında göreve başlayan aday öğretmenlerin performansını belirlemeye yönelik envanter geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında 30 rehabilitasyon merkezi çalışanı, 20 eğitim yöneticisi (müdür, müfettiş) ve 20 uzman (öğretim görevlisi, araştırmacı) olmak üzere 70 kişi ile görüşülerek envanter geliştirilmiştir. Envanterin kapsam geçerliliğini belirlemek Lawshe tekniğinden yararlanılmıştır. Anket verilerinin çözümlenme süreci devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aday Öğretmen, Performans Değerlendirme, Rehabilitasyon Merkezi.

İşitme ve Görme Engelli Öğrenciler İçin Değerler Eğitiminde İşaret Dili ve Sesli Anlatım Dvd’li Hikâye Kitabı Kullanımı

HÜSEYİN PEHLİVAN,¹

¹ İÖMER HALAÇ İŞİTME ENGELLİLER OKULU

Değerler Eğitimi, “Değerleri öğretmek için açık bir girişim” olarak tanımlanabilir. Değerler, aklın ve kalbin birlikte uyum içinde olması şeklinde ifade edilebilir. Affetmek, özür dilemek, teşekkür etmek, saygılı olmak ve söz alarak konuşmak gibi. Geçmişten günümüze gelen değerlerimizin yer aldığı, engellerin ortadan kalktığı bir hikaye kitabıyla tüm çocukları okuma sevgisinde buluşturmak istedik. Hikaye kitabının erişilebilir olması için işitme engelliler için işaret dili, görme engelliler için ise sesli anlatımlı bir DVD hazırladık. Hem görsel hem de işitsel uyaran özelliği taşıyan bu DVD değerler eğitiminde materyal olarak kullanılmaktadır. Bu materyal, öğrencilerimize değerlerin kazandırılmasında kolaylık sağlamaktadır. Aynı zamanda yaşamın vazgeçilmez parçalarından olan görme, duyma, hissetme duygularının tüm bireyler için bir bütün olarak sunulması özelliğini taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: İşitme engelli, görme engelli, DVD, değerler eğitimi.

Dezavantajlı Kişilerin Sosyal Entegrasyonu ile İstihdam Edilebilirliklerinin Geliştirilmesi

AYTEN DÜZKANTAR¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Bu projenin genel amacı; Dezavantajlı kişilerin sosyal entegrasyonu ve/veya istihdam edilebilirliğinin artırılması, işgücü piyasasına erişimlerinin kolaylaştırılması ve işgücü piyasasına girişlerinin önünde yer alan engellerin kaldırılmasına katkıda bulunmaktır. Bu genel amaca ulaşılabilmesi için öncelikle hedef kitlenin engellilerin istihdamına ilişkin tutumlarının belirlenmesi gerekir. Çünkü engellinin entegrasyonundaki başarının ön koşullarından biri de hedef kitlenin olumlu tutumlara sahip olmasıdır. Kamuoyunda zihinsel engelli bireylerin istihdamlarına yönelik tutumun tespiti, hedef kitlenin tutumlarının alt ögeleri arasında bir fark olup olmadığı ya da ne yönde bir farkın olduğunun tespiti için Edirne Merkez’de 1000 kişiye yönelik anket çalışması yapılmıştır. Yürütücü danışman öncelikle geçerlilik ve güvenilirliği olan ölçme aracı oluşturmak için Likert tipi iki ölçme aracı oluşturmuştur. Katılımcılarda 500’üne olumlu ifadelerle oluşturulan likert tipi ölçek uygulanarak ölçme aracının geçerlilik ve güvenilirliği çalışılmış. Ölçeğin istenilen değerlere sahip olduğu belirlendikten sonra da diğer 500 kişilik katılımcıdan tutma ilişkin veriler toplanmıştır. Oluşturulan iki adet beş dereceli Likert tipi ölçekten biri geçerlilik ve güvenilirlik belirlenmek üzere uygulanmıştır. Yapılan uygulama sonucunda elde edilen verilerden iç tutarlık katsayısını gösteren Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır (Berberoğlu, G., 1990). Araştırmacılar tarafından tekrarlanan güvenilirlik çalışması sonucunda (n=500), ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.96 ($\alpha = 0.96$) olarak bulunmuştur. Araştırmanın genel amacı çerçevesinde cevapları aranan alt problemlere yönelik anket formları ile toplanan verilerin gerekli istatistiksel çözümleri için SPSS (Statistical Packet for Social Sciences) programından yararlanılmıştır.

Yaşa göre analizlerde katılımcıların yaşlarına göre engellilerin eğitime ilişkin tutumlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Katılımcıların yaşları arttıkça engellilerin istihdamına ilişkin tüm alt boyutlarda ve toplam puanda tutumları daha olumlu olarak ortaya çıkmıştır. 18-25 yaş grubunda yer alan katılımcılar en olumsuz tutuma sahiptir. Diğer alt amaçlara ilişkin bulgu ve öneriler izleyicilerle paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Engelli, istihdam, işe yerleştirme.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı İle İlgili Araştırmaların İncelenmesi

MERAL MELEKOĞLU¹, HASAN KÖSE²

¹ ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

² MEB

Türkiye’de özel eğitimin tarihçesi 1800’lü yılların sonlarına doğru dayanmaktadır ancak Özel Eğitim ile ilgili hizmetlerin resmileşmesi ve tek elden planlanması 1980 yılında çıkarılan 2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu’na dayanmaktadır. Özel eğitim ile ilgili alanyazın incelendiğinde ilk çalışmaların ise 1970’li yıllarda yapıldığı görülmektedir. Bu anlamda, özel eğitim ile ilgili yasal düzenlenmeler ve bilimsel çalışmalar yaklaşık 40 yıl önce başlamıştır. Özellikle bu çalışmalar Türkiye’de özel eğitimin bulunduğu noktaya büyük ışık tutmaktadır. Alanyazına bakıldığında özellikle kaynaştırma konusunda Türkiye’de halen özel eğitimin yeterliliği, özel eğitimde ulaşılabilirlik, kaynaştırmanın önemi, tutumlar gibi temel konular çalışılmaktadır. Türkiye’de özel eğitim hizmetlerinin kalitesi, yasal olarak uygunluğu ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) ile ilgili çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, özel eğitimde en önemli hizmetlerinden biri olan BEP ile ilgili yapılan çalışmaların gözden geçirilmesidir. Bu amaçla, Türkiye alanyazını incelenerek toplam 14 makaleye ulaşılmıştır. Bu araştırmaya dahil edilen makalelerin belirlenmesinde çalışmanın direk BEP ile ilgili olması ölçütü dikkate alınmıştır. Araştırma sürecinde BEP ile ilgili beş kitap ve dört yüksek lisans tezine ulaşılmıştır ancak kitaplar ve tezler araştırmaya dahil edilmemiştir.

Ulaşılan çalışmalar yayınlanma yılına göre geçmişten günümüze doğru sıralanmıştır. Çalışmalar, amaç, araştırma modeli, katılımcılar, ortam, veri toplama tekniği ve araçları ve verilerin analizi başlıkları altında incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda, beş makale BEP ile ilgili kuramsal bilgilere, ikisi öğretmen adaylarının BEP ile ilgili yeterliliklerine ve görüşlerine, diğerleri ise öğretmenlerin BEP ile ilgili görüşlerine, BEP hazırlama sürecinde karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin bilgileri içermektedir. Ulaşılan çalışmalarda verilerin görüşme ya da tutum ölçekleri ile toplandığı görülmüştür.

Sonuç olarak, BEP 1997 yılından itibaren yasal olarak zorunlu olmasına rağmen alanyazına göre ülkemizde BEP konusunun uygulayıcılar tarafından tam olarak anlaşılmadığı, uygulanmadığı ve BEP ile ilgili bilimsel çalışmalara gereksinim olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: BEP, Özel Eğitim.

Çerkezköy İlçesi Akademik Performansa Dayalı Tarama Faaliyeti

MEHMET TABAK¹, TAHA ULUÇAY¹, EMRE ÖRMECİ¹, MERVE KOÇ², ZELİHA DOĞANAKCA¹,

EKREM ÇALGIN³, HALİL COŞKUN⁴

¹ ÇERKEZKÖY REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

² MEDİNE TAYFUR SÖKMEN İLKOKULU

³ RAM

⁴ ÇERKEZKÖY ÖZEL EĞİTİM MESLEKİ EĞİTİM MERKEZİ

Tarama, değerlendirme sürecinin ilk adımdır. Tarama; okulda öğrenme ve davranış sorunu olan öğrencilerin uzman kişilere (eğitimci, psikolog, dil ve konuşma terapisti, tıp uzmanı vb.) ve kuruluşlara (hastane, rehberlik ve araştırma merkezi vb.) yönlendirilmesi ile ilgili kararları almak için yapılan veri toplama çalışmalarıdır. Çerkezköy ilçesinde; 11 ilkokul ve 7 ortaokulda gerçekleştirdiğimiz tarama çalışmasında, 294 bireye genel performans belirleme formu ve temel akademik becerileri belirleyici ölçütler kullanılmıştır. Çalışma kapsamında bireyin ihtiyaçlarına uygun eğitsel önlemleri almak için sağlık kuruluşları, RAM ve akademik takip olmak üzere 3 tür yönlendirme önerisinde bulunulmuştur. Bilişsel, duyuşsal ve algısal sorunlar gözlenen ve tanılanmasının uygun sağlık uzmanları tarafından yapılması gereken bireylerin, uygun tedbirlerin alınması amacıyla, gözlem formuyla birlikte ilgili sağlık kuruluşuna yönlendirilmesi yapılmıştır. Bireylerde gözlenen yetersizliğin, standart ölçütlerle belirlenebileceği durumlarda ise bireyler uygun tanılama için RAM'A yönlendirilmiştir. Bireylerde gözlenen davranışsal, uyumsal ve temel akademik problemlerin takibi sağlanarak, öğrenciye ket vuran problemin uygun müdahalelerle ortadan kaldırılması için bireyin öğretmeni ve okul rehberlik servisi eşgüdümünde akademik takibe alınması önerilmiştir. Tarama çalışmasının sonucunda, çalışmaya alınan öğrencilerin ağırlıklı olarak okuma-yazma becerilerinde ve temel matematik becerilerinde akranlarına göre daha geride olduğu gözlemlenmiştir. Çerkezköy bölgesinde 38 öğrenci hastaneye, 131 öğrenci RAM'a 73 öğrenci okulda takip için yönlendirilmiştir. 52 öğrenci ise normal olduğu düşünülerek herhangi bir yönlendirme yapılmamıştır. Yapılan yönlendirmelere katılım sonucu alınan veriler şu şekilde olmuştur; engel durumu belirlenen 23 öğrenci hastane kurul raporuyla tanılanmıştır. Uluslararası zeka ölçütleri ile RAM tarafından 61 öğrenci teste alınmış, bunlardan; 49 öğrencinin engel durumu tanılanmış 12 öğrencinin normal olarak tanılanması yapılmıştır. Tarama sonucu velilerin tanılama faaliyetinde katılım oranı şu şekildedir; RAM'a yapılan yönlendirme sayısı 131 tanılama için başvuru yapan öğrenci sayısı 61'dir. Bu %46.56 oranındadır. Hastaneye yapılan yönlendirme sayısı 38, hastaneye başvuru yapıma sayısı 23'dür. Hastanedeki tanılamaya katılım oranı %60.52'dir. Toplam hastane ve RAM'a yapılan yönlendirmelere katılım oranı ise; % 55.62'dir.

Anahtar Kelimeler: Tarama tanılama yönlendirme akademik gözlem.

Özel Eğitim Sonrası İş Hayatı İle Bütünleşmeye Yönelik Destekli İstihdam Koçlarının Yetiştirilmesi

SELMA ARIKAN¹, AHMET CİHAN¹, ÖZCAN ERKAN AKGÜN¹,
PETYA GRUDEVA², ZDENKA WLTAVSKY³, ANTONIO SILVA⁴,
BETÜL DÖNMEZ URAL⁵, FATMA İŞİL BİLİCAN¹, EMİNE

AYYILDIZ¹, YEŞİM GÜLEÇ-ASLAN¹
¹ İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ

² MARIE CURIE ASSOCIATION

³ URI-SOCA, ⁴ CONSULTIS, ⁵ CASGEM

Özel eğitim sonrası istihdam konusunda yaygın çözümlerden biri korumalı iş yerleri olarak değerlendirilmiştir. Ancak ABD’de Wolfensberger’in (1972) Normalleşme Prensipleri ve bir özel eğitimci olan Gold’un “Başka Bir Yöntem Dene” yaklaşımı ile bu bireylerin kendilerinden daha önce beklenenin aksine iş ile ilgili pek çok beceriyi kazanabileceği ortaya çıkmıştır. Gelişmelerin etkisiyle ABD’de 1980’lerin başından itibaren üniversite projeleri ve devlet teşvikiyle destekli istihdam uygulamaları ile özel gereksinimli bireylerin iş hayatında da toplumla bütünleşmesinin önü açılmıştır. Destekli istihdam uygulamaları ile ABD’de pek çok özel gereksinimli birey açık iş piyasasına dahil edilerek toplumla entegre olmakta ve bunun psikolojik kazanımlarını deneyimlemektedir. Bu çözüm sadece özel gereksinimli bireyler için değil aileler ve paydaşlar için de faydalar sağlamaktadır. Destekli istihdam, bu konuda eğitim almış olan uzmanlar/iş koçları vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Geçtiğimiz 10 yıl içerisinde AB ülkelerinde de yaygınlaşmaya başlayan destekli istihdam uygulamalarına yönelik ülkemizde de çeşitli projeler yapılmaktadır. Bu projelerden bir tanesi de destekli istihdam koçlarının seçilmesi ve eğitilmesine yönelik araçlar üretmeyi hedefleyen bir Erasmus projesi olan “Designing quality and training tools for competence of Supported Employment Specialists” projesidir. Proje ekibi İstanbul Medeniyet Üniversitesi koordinatörlüğünde Sloven, Bulgar ve Portekizli ortaklardan oluşmaktadır. Sloven ortak URI-SOCA mesleki rehabilitasyon alanında araştırma ve uygulamalar yapan bir eğitim kurumudur. MCA ise Bulgaristan’da engelli olan bireylere yönelik hizmetler sunan bir STK’dır. ÇASGEM ise projenin devlet bağlantılı ayağını oluşturmaktadır. 2015 Eylül’de başlayan proje kapsamında öncelikle dört ülkede destekli istihdam hizmeti sunan, mesleki eğitim merkezlerinde çalışan, STK’larda görevli ve ilgili kamu kuruluşlarında görev yapan toplam 232 katılımcıya çeşitli anketler uygulanmış ve ihtiyaçlar tespit edilmiştir. Bu ihtiyaçlardan yola çıkarak da destekli istihdam koçlarını seçmeye yönelik yöntem ve eğitime yönelik 6 modülden oluşan bir eğitim programı hazırlanmıştır. Bu bağlamda proje çıktılarının özel eğitim uzmanları ile paylaşılması ve tartışılması ülkemizde özel eğitim sonrası istihdamının yaygınlaştırılmasına ve özel gereksinimli bireylerin yaşam kalitelerinin artırılmasına yönelik çözümler üretilmesi açısından fayda sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: İstihdam, Destekli İstihdam, İş Koçu, İş Hayatında Kaynaştırma, Kaynaştırma, Bütünleştirme.

Özel Öğrenme Güçlüğü ve Videoyla Kendine Model Olma

BORA GÖRGÜN¹, ERKAN KURNAZ²

¹ MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Özel öğrenme güçlüğü (ÖÖG) dinleme, konuşma, temel okuma, anlama, aritmetik hesaplama, matematiksel mantık kurma ve yazılı anlatım becerilerinin kazanılması ve kullanılmasında gecikme ya da bozulma ile kendini gösteren bir grup heterojen bozukluğu içeren bir terim olarak kullanılmaktadır. ÖÖG'nin belirtileri Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından 2013 yılında yayınlanan Ruhsal Bozukluklara İlişkin Tanı ve İstatistik El Kitabında gerekli girişimlerde bulunulmasına rağmen, en az altı aydır sürme, yanlış ya da yavaş sözcük okuma, okuduğunu anlamada güçlük yaşama, harf harf söylemede veya yazmada güçlük yaşama, yazılı anlatımda güçlük yaşama, sayı algısı ve hesaplamada güçlük yaşama ve akıl yürütmede güçlük yaşama olarak sıralanmıştır.

Videoyla model olma bireylerin yeni davranış veya becerileri sergileyebilmesini sağlamak amacıyla, bir model tarafından hedef davranışın uygun şekilde sergilediği görüntülerin ÖÖG olan bireye izletilmesi ve bireyin hedef davranışı sergilemesi için fırsat sunulması temeline dayanan bir uygulamadır. Alan yazında video model olma uygulamaları, çekim açıları ve kullanılan model özelliklerine göre; bakış açısından sunulan video model, başkalarının model olduğu video model ve bireyin kendisinin model olarak kullanıldığı video ile kendine model olma gibi farklı biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Video ile kendine model olma, öğrenecek bireyin hedef davranışı ipucu ile sergilediği görüntülerin düzenlenerek kendisine izletilmesi temeline dayanan, video model uygulamalarının alt türüdür.

Videoyla kendine model olma uygulamasının farklı yetersizlik gruplarından bireylere, yeni becerilerin edinimi, daha önce kazanılan becerilere akıcılık kazandırılması, problem davranışların azaltılması gibi çeşitli durumlarda etkili olduğu alanyazın tarafından sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu poster bildirinin amacı ÖÖG olan bireylerle çalışan eğitimcilere ve araştırmacılara çalışmalarında kullanılabilecekleri videoyla kendine model olma uygulamasının hazırlık ve uygulama süreçlerine ilişkin bilgiler sunmak ve bu basamakları örneklerle açıklamaktır.

Anahtar Kelimeler: özel öğrenme güçlüğü, model olma, videoyla kendine model olma.

Tablet Bilgisayarım ile Eğleniyorum, Öğreniyorum

BARIŞ YILDIZ¹

¹ HAMİT İBRAHİMİYE ÖZEL EĞİTİM UYGULAMA MERKEZİ

Günümüzde iPad, gerek otizmliler için gerekse normal gelişim gösteren çocuklarda öğretim aracı olarak kullanılabilirliği gibi serbest zaman etkinliklerinde de eğlenceli bir araç olarak kullanılmaktadır. iPad ile otizmliler için görsel, dokunsal ve işitsel ipuçları sunulabiliyor. iPad'in geniş, renkli ve parlak ekranıyla çekici bir kullanım sağlaması otizmliler için çocukların ilgisini çekmektedir. Ancak, her ne kadar iPad uygulamada oldukça etkili olarak kullanılan bir yardımcı teknoloji olsa da özel eğitim alanında uygulamacılar tarafından etkili bir öğretim aracı olarak kullanılmadığı gözlenmektedir.

Ayrıca, Türkiye'de iPad uygulamasının etkililiğine yönelik araştırmalara da rastlanmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında gelişmiş ülkelerde (Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İngiltere) etkili şekilde kullanılan iPad uygulamasının ülkemizde de kullanılması bir gereksinim olarak karşımıza çıkmaktadır. Proje iki basamaklı uygulandı. Birinci basamak; uygulama ve tablet programları kullanarak öğrencilere öğretim materyali hazırlayacak olan öğretmenlerin eğitimi, ikinci basamağı eğitim alan öğretmenlerin hazırladıkları materyallerin denetlenmesi ve belirli aralıklarla sürecin gözlenerek projeyi yürüten öğretmenlere olumlu dönütler verilmesi. Bu planlama doğrultusunda öğretmenlere dört günlük eğitim, 15 günlük aralıklarla süreç uzman kişiler tarafından gözlenerek gerekli düzeltmeler yapıldı. Projenin uygulama sonrası değerlendirildiğinde, otizmliler için çocuklarda iPad'in ders materyali olarak kullanıldığında dikkat süresinin arttığı, sıra alma, etkinliği başlatma, alıcı-ifade edici dil becerilerinin geliştiğini gözlemledik. Problem davranışların azaldığını ve sınıf ortamında etkinlikler planlanırken iPad'in öğretim materyali olarak kullanıldığında grup etkinliklerine uyum becerilerinin arttığını gözlemledik.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Yardımcı Teknolojiler, Tablet.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Fiziksel Aktivitenin Katkıları

BORA GÖRGÜN¹, CANER ÖZBÖKE²

¹ *MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI*

² *ANADOLU ÜNİVERSİTESİ*

Otizm spektrum bozukluğu (OSB), belirtileri erken çocukluk döneminde başlayan, sosyal iletişimsel alanda belirgin yetersizlikler ve sınırlı, tekrarlayıcı davranışlar ve ilgi alanları ile seyreden nöro–gelişimsel bir bozukluk olarak tanımlanan bir tanı grubudur. OSB’li bireylerde görülen sosyal ve davranışsal yetersizlikler, göz kontağı kurma ve takip etmede güçlük, oyun ve hareket sırasının geldiğini sezinlemede zorluk, arkadaş ilişkisi kuramama, eşli ve grup oyununa katılma ve sürdürülemede yetersizlikler; OSB olan bireylerin günlük rutinlerinde yeterince aktif olamamalarına, hareket ve motor beceri gerektiren eylemlere katılmalarında sorunlara yol açmaktadır. Egzersiz temelli uygulamalar ise NAC raporunda umut vaat eden uygulamalar arasında, NPDC on ASD raporunda ise bilimsel dayanağı olan uygulamalar arasında gösterilmektedir. OSB tanılı öğrencilerin fiziksel uygunluklarının gelişimi amacıyla kullanılmasının yanı sıra uygun olmayan davranışların azaltılmasında, istenilen davranışların ise artırılmasında kullanılan bir yöntemdir. İlgili alanyazında, egzersiz temelli uygulamaların son yıllarda OSB tanılı bireylerin eğitim sürecinde kullanılan bir yöntem olarak ortaya çıktığı vurgulanmakta ve egzersiz temelli uygulamalara katılımın OSB tanılı bireylerin sosyal etkileşim ve iletişim becerileri üzerinde olumlu etkileri olduğu ifade edilmektedir. Araştırmalar OSB’li bireylerin motor gelişiminde gecikmeler ve motor performans testlerinde akranlarına kıyasla gerilikler yaşadıklarını göstermiştir. Fiziksel aktivite programları OSB’li bireylerin hareket kapasitesini artırma, sosyal etkileşim fırsatı sağlama, tekrarlı/yinelenen hareketleri azaltmada bir fırsat sağlamasına rağmen, bu konu araştırmacılar, uzmanlar ve aileler tarafından gözden kaçırılmaktadır. OSB’li bireylerin fiziksel aktivite ve spor etkinliklerine katılımı konusunda yapılan araştırma bulguları, spor ve fiziksel aktivitenin sosyal etkileşim için fırsat oluşturabileceği, tekrarlı yinelenen hareketleri azaltabilme, motor performans ve fiziksel uygunluğu geliştirme ve kendini yönetme becerisinin gelişimine katkı sağladığını göstermektedir. Bu poster bildirinin amacı OSB’li bireylerle çalışan eğitimcilere ve araştırmacılara uyarlanmış fiziksel aktivite programlarının OSB’li bireyler üzerindeki etkisi hakkında bilgi sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: otizm, uyarlanmış fiziksel aktivite, spor.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Ortak Dikkat Becerisi ve Etkilerinin İncelenmesi

RABİA SULTAN ÇELİK¹, ALEV DERDİYOK¹, İKBAL MUTLU¹

¹ *EVİN ÖZEL EĞİTİM VE DANIŞMANLIK MERKEZİ*

Ortak dikkat, dikkatin kişinin kendisi, karşıdaki birey ve nesne arasındaki koordinasyonudur. Ortak dikkatte ikiden fazla özne aynı nesneye dikkatini vermektedir. Bu ise, her bir öznenin diğer öznenin aynı nesneye dikkatini verdiği farkında olmadan aynı nesneye dikkat ediyor olabilmesiyle ilişkilidir. Ortak dikkat sosyal ortamda dikkati bir nesne ve bir kişi arasında ayarlama becerisi olarak da tanımlanmaktadır. (Adamson ve McArthur 1995). Ortak dikkatin iki farklı yönü vardır. Birincisi çocuğun anne babanın işaret etmesine ya da bakışını kaydırmasına yanıtı olarak tanımlanan ortak dikkate yanıt, ikincisi ise çocuğun bakışlarının dikkatinin çekme arayışı olarak tanımlanan ortak dikkatin başlatılmasıdır. (Bruinsma ve ark. 2004). Ortak dikkat becerilerinin istemli iletişim ve işlevsel konuşmanın kazanılması için bir ön koşul olabileceği savunulmuştur. (Mundy ve ark. 1990) Ortak dikkat becerileri ile sonrasında sosyal ve iletişimsel davranış becerilerinin ortaya çıkması arasında ilişkiye dayanarak araştırmacılar ortak dikkatte artışın hedeflenmesinin, sosyal ve iletişimsel davranışlarda da artışa yol açabileceğine dikkati çekmektedirler (Mundy 1995). Bu çalışma 3 yaşında otizm spektrum bozukluğu olan erkek bir çocuğa uygulanmıştır. Çocuk için uygun birkaç hedef iletişim becerisi ve bunların her birinin ön koşulları belirlendikten sonra çocuğun ön koşul iletişim becerilerini sergilemesine ve hedef iletişim becerilerini öğrenmesine zemin hazırlayacak ortam düzenlenmiştir. Uygulama ortak dikkat girişimine tepki verme ve öğrencinin bu aşamada başarılı olmasının ardından ortak dikkat başlatma aşamasına geçilerek devam edilmiştir. Uygulama haftanın 5 günü günde 3 oturum ve art arda denemeler şeklinde gerçekleşmiştir. Uygulamanın sonunda öğrencinin sosyal ve iletişimsel davranış becerisinde artış ve ortak dikkat başlatma aşamasında da başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Gün içinde çocuğun ortak dikkat çalışması evde anne tarafından desteklenmiştir. Öğretim süreci poster bildirisinde ayrıntılı olarak sergilenecektir.

Anahtar Kelimeler: Ortak dikkat, sosyal ve iletişimsel davranış becerisi.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Sözlü İletişim Becerilerinin Gelişiminde Gömülü Öğretimin Etkilerinin İncelenmesi

DİLAN ALATAŞ¹, FEYYAZ ASLAN², SAFİYE ATEŞ²

¹ EVİN ÖZEL EĞİTİM DANIŞMANLIK MERKEZİ

² EVİN ÖZEL EĞİTİM VE DANIŞMANLIK MERKEZİ

Gömülü öğretim, gelişimsel yetersizliği olan çocuklara yeni ve çeşitli beceriler kazandırmak amacıyla uygulanan bir yöntemdir. Gömülü öğretimin temelini oluşturan şey, hedef davranışa ilişkin öğretim uygulamalarının, devam etmekte olan etkinliklerin içine gömülmesidir. Doğal öğretim yaklaşımlarının her birinde öncelikli vurgu, çocukların öğrenmesini desteklemek amacıyla öğrenme denemelerinin tipik olarak gerçekleştirilen sınıf ya da ev etkinlikleri içine gömülmesidir (Odom vd., 2004). Gömülü öğretim “çocuklara bireysel hedeflerini ve amaçlarını uygulamak için fırsatlar verildiğinde ve aktivite içeren veya akıllarında kalan anlamlı veya onları ilgilendiren olayları geliştiren, uygulayan veya aktiviteye/olaya adaptasyon sağlayan, bir eğitim prosedürüdür” şeklinde açıklanabilir (Bricker,2001). Büyük bir grup araştırmacı, dildeki gecikmeyi düzeltmek ve önlemek için gömülü öğretimin etkilerini değerlendirdiler. (Warren & Yoder, 1997). Örneğin, McGee ve arkadaşları otizmlili çocuklarda yenilikçi ve etkileyici dili arttırmak için gömülü öğretimin etkili strateji olduğunu gösterdiler. (McGee, Krantz, Mason, & McClannahan, 1983; McGee, Krantz, & McClannahan, 1985; McGee, Krantz, & McClannahan, 1986).

Bu çalışmanın amacı, sözlü iletişim becerilerinin gelişmesi için gömülü öğretimin etkinliğini kavramak ve bunun artırılmasına yönelik stratejiler geliştirmektir. Bu amaçla aşağıda verilen çalışma sorularına yanıt aranmıştır:

- 1.Doğal öğretim yaklaşımlarıyla otizmlili çocukların iletişim kurması mümkün mü?
- 2.Otizmlili bireylerin sözlü iletişiminin gelişmesi için oyun/ etkinlik temelli gömülü eğitimin katkısı nedir?

Sözlü iletişim becerilerinin gelişimi için gömülü öğretimin etkilerini ölçmek amacıyla bu çalışma, 5 yaşında otizmlili erkek bir çocuk ile uygulanmıştır. Çalışmada yiyecek pekiştireçleri, oyun, etkinlik ve bazı öğretim materyalleri kullanılmış olup, konuşma becerisine ilişkin çalışmalar bu etkinlik ve öğretimlerin içine gömülmüştür. Uygulama haftanın 5 günü, günde en az 3 oturum şeklinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma evde ve okul ortamında desteklenmiştir. Çalışmanın sonunda çocuğun bu yöntemle sözlü iletişim becerisinin arttığı gözlemlenmiş, iletişim daha hızlı ve doğal bir şekilde gerçekleşmiştir.

Anahtar Kelimeler: gömülü öğretim, sözlü iletişim becerisi, doğal öğretim yaklaşımları.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerin Motor Yetersizliklerine Müdahale Örnekleri

BORA GÖRGÜN¹, CANER ÖZBÖKE²

¹ *MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI*

² *ANADOLU ÜNİVERSİTESİ*

Otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan bireyler sosyal etkileşim, iletişimde sınırlılıklar yaşamakta ve tekrarlı-yineleyici davranış örüntüleri sergilemektedirler. OSB'nin bu temel özelliklerinin, motor gelişim üzerinde olumsuz etkileri olduğu düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar OSB olan bireylerde kaba ve ince motor becerilerde yaşlarına göre gecikmeler olduğunu göstermektedir. Ayrıca OSB'li bireylerin fiziksel uygunluk düzeylerinin düşük olmasının, motor gelişimlerinde görülen gecikmelerin ve yetersizliklerin yaşamın diğer alanlarında da bazı sorunlara neden olduğu belirtilmektedir.

Bu sorunların aşılmasında düzenli fiziksel aktiviteye katılımın önemli bir yer vardır. Düzenli olarak fiziksel aktiviteye katılım yaş grubu, sosyo-ekonomik statü ve cinsiyet fark etmeksizin birçok sağlık sorunu için etkili bir müdahale olarak kabul edilmektedir. Yürütülen çalışmalar aktif olmayan yaşam tarzının kronik hastalıklardan kaynaklanan ölümlerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca fiziksel aktivite büyüme ve gelişim açısından destekleyici bir faktördür. OSB'deki tipik davranışlar, sosyal katılımında görülen yetersizlikler, motor becerilerin bireyin kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olmayışı, akademik alanlarda görülen yetersizlikler ve fiziksel aktivite katılımının azlığı bireylerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Yapılan araştırmalar OSB'li bireylerin motor becerilerdeki yetersizliklerinin yanı sıra hareketsiz yaşam stiline sahip olduklarını göstermektedir. Bu yaşama stiline bağlı olarak OSB'li bireylerin fiziksel uygunluk düzeyinin de normal gelişim gösteren bireylerden daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu poster bildirinin amacı OSB'li bireylerle çalışan eğitimcilere ve araştırmacılara çalışmalarında kullanılabilecekleri müdahale uygulamalarına ilişkin bilgiler sunmak ve bu uygulamaların basamaklarını açıklamaktır. Bu amaçla yazarların daha önce OSB'li bireylerle yapmış olduğu çalışmadan on yedi hareket seçilmiş ve bu hareketlerle ilgili yapılan uygulamalar görsellerle açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: otizm, fiziksel aktivite, motor yetersizlik, müdahale.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Ayırt Etme Öğretiminin Gözleyerek Öğrenme Becerisinin Öğretimi Üzerindeki Etkileri

EDA CÖMERTPAY¹, ELİF TEKİN İFTAR²

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ENGELLİLER ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Otizmlı çocuklara pek çok becerinin sistematik olarak öğretilmesi gerekmektedir. Gözleyerek öğrenme becerisi bu beceriler arasındadır. Normal gelişim gösteren çocuklar, özellikle sınıf ortamlarında gözleyerek öğrenme yoluyla pek çok beceriyi edinebilirken (Pereira-Delgado ve Greer, 2009) otizmlı çocukların çevresindekileri gözleyerek yeni becerileri edinemedikleri (Taylor, DeQuinzio ve Stine, 2012; Varni, Lovaas, Koegel ve Everett, 1979) ve dikkat yöneltme, taklit, karmaşık ifadeleri ayırt etme becerilerini sergilemekte sınırlılıklar yaşadıkları bilinmektedir. Bu sınırlılıklar otizmlı çocukların akranlarıyla eğitsel, sosyal ve işlevsel iletişim kurmalarını zorlaştırmaktadır (Plavnick ve Hume, 2014). Araştırmalar otizmlı çocukların gözleyerek öğrenme becerisi için gerekli olan önkoşul becerilerin edinimlerine ilişkin umut verici bulgular ortaya koymakta ve niteliksel göstergeleri yüksek yinelenebilir araştırmalara gereksinim duyulduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışmanın amacı, otizmlı çocuklara yetişkin model kullanılarak sunulacak olan ayırt etme öğretiminin gözleyerek öğrenme becerisini kazanmaları, farklı ortamlara genellemeleri ve beceriyi sürdürmeleri üzerindeki etkilerini incelemektir.

Çalışmaya 4 ve 7 yaşında otizmlı iki erkek çocuk ve bir yetişkin model ile tek-denekli araştırma modellerinden katılımcılar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılarak tasarlanmıştır. Çalışmanın bağımlı değişkeni otizmlı çocuklara kartlar aracılığıyla gözleyerek öğrenme becerisinin önkoşulu olan pekiştirilen ve pekiştirilmeyen davranışları ayırt edebilmesi ve pekiştirilmeyen davranışlarda "Bilmiyorum" deme iletişim becerisinin kazandırılması olarak belirlenmiştir. Bağımsız değişkeni ise ayırt etme öğretimidir. Çalışma başlama düzeyi, öğretim, genelleme ve izleme oturumları ve ve yoklama oturumlarından oluşmaktadır.

Bulgular katılımcı çocukların gözleyerek öğrenme becerisini edindiklerini, edindikleri bu becerileri 10 gün sonrasında da sürdürdüklerini ve farklı ortamlara genellebildiklerini göstermiştir. Ayrıca çalışmanın sosyal geçerlik bulguları da genel olarak olumludur. Otizmlı çocuklarla çalışan öğretmen, aile üyeleri, akran ve kardeşlerin ayırt etme öğretimini kullanarak gözleyerek öğrenme becerisini kazandırmak üzere uygulamalar yürütmeleri önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: ayırt etme öğretimi, otizm spektrum bozukluğu, gözleyerek öğrenme.

Otizmlı Çocukların Emme Davranışlarına İlişkin Annelerin Yaşantıları

DİLHAN ADIGÜZEL¹, TEVHİDE SERAP KARASALİHOĞLU²
^{1,2} TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

Otizmin erken dönem tanısına katkı sunabilmek amacıyla; bebeklik dönemi ilk iletişimin yaşandığı emzirme sürecinde otizmlı çocukların, normal gelişim gösteren çocuklardan farklı davranışlar sergileyip sergilemedikleri araştırılmıştır. Bu çalışma nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan durum çalışması çerçevesinde desenlenmiştir. Çalışılan durum hakkında derinlemesine bilgi sağlanması amacıyla, amaçlı örneklem kullanılmıştır. Çalışmada 12 anne ve otizm tanısı almış 13 çocuk yer almıştır. Örnekleme ikisi de otizm tanısı almış ikiz kardeşler vardır. Erken doğumun sebebi ile anne sütü alamayan 2 çocuk ve emzirme sürecine dair yaşantıları hatırlanmayan 1 çocuğun bilgilerine yer verilememiştir.

On çocuğun tamamının arama refleksi gösterdiği, çocukların 6'sının göğsü boşaltana kadar, 4'ünün doyana kadar emdikleri, 10 çocuktan 4'ünün meme emerken uyuyabildikleri, 4'ünün nadiren uyuduğu, 2'sinin ise uykuya dalamadıkları, çocukların sadece 1'inin nadiren keyif için annesini emdiği durumlar olduğu, diğer 9 çocuğun ise keyif için annelerini emmedikleri ifade edilmiştir. Emzirilmek için kucağa alındıklarında heyecanlanma davranışını 10 çocuktan 7'si gösterirken, 3'ünün herhangi bir heyecan belirtisi göstermediği, emme sırasında elini annelerinin göğsüne koyma davranışını 10 çocuktan 8'inin gösterdiği, diğer 2 çocuğun ise bu davranışı göstermediği, emme sırasında bir ses duyduğunda emmeye kısa süre ara verme davranışını 8 çocuk gösterdiği, diğer 2 çocuğun ise bu davranışı göstermediği, çocuklardan 5'i meme emdiği sırada annesi ile göz kontağı kurarken, 5'inin bu davranışı göstermediği, 10 çocuktan 3'ünün annelerini emmek için geceleri sık sık uyandığı, 7 çocuğun ise sık uyanmadığı, çocukların 9'unun emzik emmeyi reddettiği belirtilmiştir. Sağlıklı bir emzirme sürecinde izlenmesi gereken bu davranışları çocukların hiçbirinin tam anlamıyla göstermedikleri annelerince ifade edilmiştir. Annelerini emen çocukların tamamı bu davranışlardan en az ikisini göstermemektedir.

Anahtar Kelimeler: otizm, otizmlı çocukların emme davranışları, erken tanı.

Farklı Ülkelerin Uygulamalı Davranış Analizine Yönelik Uygulamalara Bakışı

ESİN PEKTAŞ KARABEKİR¹, ÖZLEM KAYA¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Uygulamalı davranış analizi (UDA), sosyal açıdan önemli insan davranışları anlamayı, bu yaparken de davranışı etkileyen çevresel etmenleri bilimsel yollarla belirlemeyi ve son olarak da bir davranış teknolojisi oluşturup davranışları kontrol etmeyi amaçlayan bir disiplin olarak ele alınmaktadır. UDA, insan davranışlarını, davranışa neden olan olası durumları ve öğrenmenin nasıl gerçekleştiğini belirlemeye çalışmaktadır. UDA, davranışın nedenleri ile sonuçları arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan davranış bilimidir. UDA, bireysel farklılıkları dikkate alarak, her bireyin farklı öğrenme yaşantıları ve öğrenme tarzının olduğundan yola çıkıp tüm davranış yönetim tekniklerinin her bireyde başarı ile sonuçlanmayacağı düşünülerek geliştirilmiş bir bilim dalıdır.

UDA, “OSB olan bireylerin eğitiminde yaygın bir şekilde kullanılan bilimsel dayanaklı uygulamalardan biridir”. UDA son 30 yıldır özellikle OSB olan çocuklarla yoğun olarak kullanılmaktadır. “İlk olarak 1960’lı yıllarda Norveçli psikolog Ivar Lovaas tarafından sistematik olarak kullanımı” başlatılmıştır. O zamandan beri uygulamalı davranış analizi uygulamaları bir süreçten geçmektedir. Değişimin halen devam ettiği UDA alanında her geçen gün yeni araştırma konuları ortaya çıkmakta ve önceki bilgilere yeni bulgular eklenmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmaların sonuçları UDA’nın OSB olan gençler, yetişkinler ve çocuklar için en çok kullanılan ve en etkili müdahale programı olduğunu göstermektedir. UDA günümüzde OSB olan çocuklarla yürütülen pek çok uygulamaya yönelik sürecin temelini oluşturur. Ülkemizde dahil olmak üzere farklı ülkelerde UDA’yı temel alan yaklaşımlar ve müdahaleler etkili biçimde kullanılmakta ve alanda hizmet sağlayacak personel yetiştirilmektedir. Bu çalışmada UDA’nın beş farklı ülkede (Hong Kong, Kanada, İrlanda, Avustralya ve İngiltere) yer verildiği eğitim programları ve söz konusu programları yürütecek uzman personel hakkında erişilen bilgilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uygulamalı Davranış Analizi, Otizm Spektrum Bozukluğu, Davranış Analizi, Davranış Analisti.

Şimdi Haberleri Sunuyoruz: Otizm...

SALİH RAKAP¹, BÜŞRA BEŞDERE², SİNAN KALKAN³

¹⁻³ *ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ*

² *ÖZEL REHABİLİTASYON*

İlk defa Leo Kanner tarafından, genellikle üç yaşından önce ortaya çıkan ve ömür boyu süren, bireyin sosyal ilişki ve iletişim becerilerini olumsuz yönde etkileyen, sınırlı ilgi ve tekrarlanan davranışlara neden olan gelişimsel bir özel gereksinim türü olarak tanımlanan otizm, dünyada erken çocukluk döneminde en sık rastlanan gelişim bozuklukları arasındadır. Amerikan Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezi verilerine göre, otizmin Amerikan toplumunda görülme sıklığı 1/68'dir. Ülkemizde görülme sıklığına ilişkin herhangi bir veri olmamakla birlikte otizmlili bireylerin sayısının gün geçtikçe arttığı düşünülmektedir. Yaygınlığı ve popüleritesi her geçen gün hızla artan bu özel gereksinim türü hakkında, yazılı ve görsel medyada sıklıkla haberler yapıldığı görülmektedir. Bu çalışma, yazılı basında yer alan otizm temalı haberleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, dört farklı gazetede yer alan otizm temalı haberler incelenmiş ve analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: otizm, yazılı basın, gazete.

“Ailem Öğretmenim El Ele Ben Bir Adım İleriye” Eğitime Aile Katılımı Projesi

SEVDA GEVŞEK¹, SEZAI CANTÜRK², RESUL AYGÜN²
¹⁻² İLKİŞİK ÖZEL EĞİTİM UYGULAMA MERKEZİ

Okullarda sürdürülen eğitim öğretim etkinliklerinin aileler yardımıyla desteklenmesi ve ailelerin çocuklarının eğitiminde katılımcı olmaları bir gereklilik olarak görülmektedir (Cavkaytar, 1999). Zihin yetersizliği olan öğrencilerin de okul ortamında edindikleri bilgi ve becerileri farklı ortam ve kişilere genelledebilmelerinde ailelerinin desteğini almak son derece önemlidir. Bundan hareketle okulumuzda 2015-2017 eğitim öğretim yıllarında uygulanmak üzere “Eğitime Aile Katılımı Projesi” gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında, öğrencilerin okul ortamında edinim düzeyinde kazandıkları bilgi ve becerilerin genelleme oturumlarının aileleri tarafından ev ortamında gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda gönüllü olan üç aile ile çalışılmıştır. Proje uygulanma sürecinde öncelikle öğretmen, ailelere öğrencilerin okul ortamında edinim düzeyinde kazandıkları amaçların değerlendirme oturumlarının videosunu WhatsApp yoluyla iletmiştir. Ek olarak öğretim sırasında kullanılan materyaller ile genelleme oturumu sonunda doldurulması gereken formu göndermiştir. Aileler, öğretmenin iletmiş olduğu videoyu izleyip eve gönderilen materyalleri de kullanarak çocukları ile genelleme oturumlarını gerçekleştirmişlerdir, oturumun videosunu da WhatsApp yoluyla öğretmene iletmişlerdir. Son olarak aileler çocuklarının genelleme oturumunda verdikleri tepkileri de forma işaretlemişlerdir. Projenin birçok olumlu sonucu ortaya konmuştur. Projenin sonuçlanması ile öğrencilerin bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarında yer alan toplamda 29 amacın genelleme oturumu aileler tarafından gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak projenin gerçekleştirilmesi ile aileler çocuklarıyla hangi alanlarda neler çalışıldığını görme, çocuğuyla ev ortamında birebir çalışabilme fırsatı bulmuşlardır. Ayrıca gerçekleştirilen bu proje öğretmen ve aile iletişimini sağlamaya da önemli hizmet etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zihin yetersizliği olan öğrenci, eğitime aile katılımı, genelleme.

İnterdisipliner Aile Eğitimi Modeli: Örnek Uygulama

MERYEM VURAL BATIK¹, UYGAR BAYRAKDAR²,
MELTEM ERDEMLİ¹

¹⁻² ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Bu çalışmada özel eğitim, çocuk gelişimi ve psikolojik danışmanlık disiplinlerinin eşgüdümlü olarak ailenin çeşitli alanlarda ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik bir aile eğitim modeli geliştirilmiştir. Çalışmaya, çocuğunda Otizm Spektrum Bozukluğu olan 8 ebeveyn katılmıştır. Aile eğitim programının içeriği oluşturulmadan önce, okul yönetimi, öğretmenler ve ebeveynlerle görüşülmüş; en çok ihtiyaç duyulan konular belirlenmiştir. Bu doğrultuda 7 oturumluk bir aile eğitim programı hazırlanmıştır. Her oturumda ilk önce grup eğitimi, ardından bireysel görüşmeler yapılmıştır. Grup eğitimlerinde özel eğitim uzmanı, çocuk gelişimi uzmanı ve psikolojik danışman tarafından uzmanlık alanlarıyla ilgili konularda destek sunulmuş; ardından her bir ebeveyn ile bireysel görüşmeler düzenlenmiştir. Özel eğitim uzmanı tarafından ele alınan konular, davranış değiştirme süreci, problem davranışların gözlemlenmesi, istedik ve problem davranışların belirlenmesi, ebeveynlerin kullanmayı tercih ettiği ve çocuklarının hoşlandığı pekiştiricilerin belirlenmesi, davranış artırma ve azaltma teknikleri, davranış değiştirme planının hazırlanması, planın uygulanma sürecinin değerlendirilmesidir. Çocuk gelişimi ve eğitimi uzmanı tarafından çocuklarla oyun oynama becerisi, kaliteli zaman geçirme, oyun örnekleri, işitsel algıyı destekleyici eğitsel oyunlar konusunda bilgi verilmiştir. Psikolojik danışman tarafından ise ailelerin geçirdikleri duygusal süreçler, geleceğe yönelik düşünce ve duyguları ele alınmış, grup paylaşımı ile psikolojik destek sağlanmış; iletişim becerilerini geliştirmeye ve pozitif düşünmeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Her bir oturum yaklaşık 3 saat sürmüştür. Geliştirilen bu aile eğitim modelinde diğer aile eğitim programından farklı olarak, özel eğitim uzmanının davranış değiştirme sürecine, çocuk gelişimi uzmanının işitsel algı gelişimine ve psikolojik danışmanın duygusal süreçlere odaklandığı, bilgi vermenin yanı sıra her bir çocuğa uygun davranış değiştirme planının hazırlanıp uygulanmasının izlendiği, ebeveynlerle her grup oturumundan sonra bireysel görüşmeler yapıldığı görülmektedir. Uygulanan aile eğitim modeli, çalışmanın sonunda ebeveynlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının problem davranışlarını değiştirme ve çocuklarla evde oynayabilecekleri eğitici oyunlar konusunda yarar sağladıkları, grupta diğer ebeveynlerden sosyal ve duygusal destek aldıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: aile eğitimi, interdisipliner, özel eğitim, özel gereksinimli çocukların ebeveynleri.

Oyun Zamanı: Aile Eğitimi Uygulaması Örneği

UYGAR BAYRAKDAR¹, MELTEM ERDEMLİ¹, MERYEM
VURAL BATIK¹

¹ ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Ebeveynlerin çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmesi ve eğitici oyunlar oynaması çocukların gelişimi açısından önemlidir. Özel gereksinimli çocukların doğal ortamlarda oyunlar aracılığıyla bilişsel ve dil gelişiminin desteklenmesinde ebeveynlerin rolü büyüktür. Bu araştırmada zihinsel yetersizliği ve/veya Otizm Spektrum Bozukluğu çocukların ebeveynlerine aile eğitimleri ile oyun oynama becerilerini kazandırmak amaçlanmıştır. Çalışmaya çocuğunda zihinsel yetersizliği olan 2 ebeveyn ile çocuğunda Otizm Spektrum Bozukluğu olan 2 ebeveyn olmak üzere 4 ebeveyn katılmıştır. İlk aşamada ebeveynler ile görüşülmüş; çocuklarıyla oynadıkları ve ihtiyaç duydukları oyun türleri belirlenmiştir. Uzmanlar tarafından çocukların gelişimsel ihtiyaçları belirlenmiştir. Her bir ebeveyn ile haftada iki defa bir saatlik aile eğitimi planlanmıştır. Eğitimlere ebeveyn ve çocuk birlikte katılmış ve eğitimler çocukların eğitim kurumlarındaki oyun odalarında gerçekleştirilmiştir. Ebeveynlere oyun öğretimi sürecinde ilk önce eğitimci ebeveyne model olmuş, çocukla oyun oynamış ve ebeveyn bu süreci izlemiştir. Ardından eğitimci ebeveyninden aynı oyunu çocuğuyla oynamasını isteyerek rehberli uygulama yapmış, onu izleyerek gerekli yerlerde dönütler vermiştir. Ebeveyn bir sonraki oturuma kadar bu oyunu evde çocuğuyla oynamış ve video kaydına almıştır. Eğitimci ebeveynin bağımsız uygulamasını video aracılığıyla izlemiş ve dönüt vermiştir. Bir sonraki oturumda yeni bir oyuna geçerek aynı süreç tekrarlanmış ve aile eğitimi 4 hafta boyunca 8 oturum şeklinde gerçekleştirmiştir. Ebeveynlere oyun oynama becerilerinin kazandırılmasına yönelik uygulanan aile eğitimi, çalışmanın sonunda ebeveynlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarıyla evde oynayabilecekleri eğitici oyunlar konusunda yarar sağladıkları, oyunları doğrudan uygulamalı olarak gördükleri için daha kolay öğrendikleri, çocukla iletişimlerinin geliştiği, kendilerini daha yeterli gördükleri, evde daha kaliteli zaman geçirmeye başladıkları için çocuklarının davranış sorunlarının azaldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: oyun, aile eğitimi, model olma, rehberli uygulama, bağımsız uygulama.

Kekemeliği olan Çocukların Annelerinin Yılmazlık ve Sosyal Destek Düzeyleri

ÖZLEM CANGÖKÇE YAŞAR,¹ MERYEM VURAL BATIK¹

¹ *ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ*

Bu çalışma, kekemeliği olan çocukların annelerinin yılmazlık ve sosyal destek düzeylerini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmaya 6-12 yaş arası 26 (7 kız, 19 erkek) çocuk annesi dahil edilmiştir. Vakaların kekemelik değerlendirmesi, Dil ve Konuşma Bozuklukları uzmanı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçekler, değerlendirme seansının öncesinde uygulanmıştır. Uygulama öncesinde ailelere onam formu sunulmuştur. Kabul etmeyenler çalışmaya dahil edilmemiştir. Vakaların hiç biri daha önce kekemelik ile ilgili herhangi bir terapi ya da aile danışmanlığı almamıştır. Veri toplama aşamasında, annelerin yılmazlık düzeylerini belirlemek amacıyla Anne Yılmazlık Ölçeği (AYÖ), sosyal destek düzeylerini belirlemek amacıyla Yenilenmiş Anne Baba Sosyal Destek Ölçeği (YAB-SDÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizinde yapılan betimsel istatistikler ve korelasyon analizine göre kekemeliği olan çocukların annelerinin yılmazlık ve sosyal destek düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yılmazlık düzeyleri ile sosyal destek düzeyleri arasında pozitif yönde korelasyon olduğu, sosyal destek düzeyi yüksek olan annelerin yılmazlık düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Çocuğun yaşı ile annelerin yılmazlık ve sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Annelerin yılmazlık ve sosyal destek düzeylerinin çocuğun cinsiyetine ve kekemelik şiddetine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis testleri sonucunda; kız çocuklarının annelerinin sosyal destek düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu fakat bu düzeyin kekemelik şiddetine göre herhangi bir değişkenlik göstermediği bulunmuştur. Elde edilen bulgular ilgili literatür ışığında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kekemelik, yılmazlık, sosyal destek.

Kekemeliği olan Çocukların Annelerinin Umut ve Öznel İyi Oluş Düzeyleri

ÖZLEM CANGÖKÇE YAŞAR¹, MERYEM VURAL BATIK¹

¹ *ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ*

Bu çalışma, kekemeliği olan çocukların annelerinin umut ve öznel iyi oluş düzeylerini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmaya 6-12 yaş arası 26 (7 kız, 19 erkek) çocuk annesi dahil edilmiştir. Vakaların kekemelik değerlendirmesi, Dil ve Konuşma Bozuklukları uzmanı tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerinin uygulaması, değerlendirme seansının öncesinde yapılmıştır. Uygulama öncesinde ailelere onam formu sunulmuştur. Kabul etmeyenler çalışmaya dahil edilmemiştir. Vakaların hiç biri daha önce kekemelik ile ilgili herhangi bir terapi ya da aile danışmanlığı almamıştır. Veri toplama aşamasında, annelerin umut düzeylerini belirlemek amacıyla Umut Ölçeği (UÖ), öznel iyi oluş düzeylerini belirlemek amacıyla Pozitif-Negatif Duygu Ölçeği (PNDÖ) kullanılmıştır. Verilerin analizinde yapılan betimsel istatistikler ve korelasyon analizine göre kekemeliği olan çocukların annelerinin umut ve öznel iyi oluş düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca umut düzeyleri ile negatif duygu düzeyleri arasında negatif yönde korelasyon olduğu, negatif duygu düzeyi yüksek olan annelerin umut düzeylerinin de düşük olduğu görülmüştür. Annelerin pozitif duygu düzeylerinin çocuğun yaşı ile ilişkili olduğu, küçük çocukların annelerinin ise pozitif duygusunun daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Annelerin umut ve öznel iyi oluş düzeylerinin çocuğun cinsiyetine ve kekemelik şiddetine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis testleri sonucunda; annelerin umut ve öznel iyi oluş düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Elde edilen bulgular ilgili literatür ışığında tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kekemelik, umut, öznel iyi oluş, pozitif duygu, negatif duygu.

En Az Üç Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Annelerin Gereksinimlerinin Belirlenmesi

MESUT ÖNDER,¹
¹MEB

Bu araştırmanın amacı, en az üç engelli çocuğa sahip annelerin gereksinimlerini belirlemektir. Bu araştırma örneklemini 2017 yılında Diyarbakır ilinde yaşamakta olan, en az üç zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip olan ve araştırmaya gönüllü olarak katılan on bir anneden oluşmaktadır. Araştırmada niteliksel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak ve görüşme sonuçları analiz edilerek temalar oluşturulmuş ve veriler niteliksel olarak analiz edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında annelerin maddi, bilgi, genel ve toplumsal destek, çevreye kendisini anlatma gibi önemli gereksinimlerinin olduğu belirlenmiş, en büyük gereksinimin ise kendilerine ayıracak zamanlarının olmadığı ve kişisel gelişim gereksinimi olduğu belirlenmiştir. Çarpıcı bulgulara bakıldığında Annelerin tamamı kendilerine ayıracakları zamanının olmadığını, problemlerin çözümü olarak din adamlarına gittiklerini, çocuklarının durumunu kardeşlerine açıklayamadığını, gerekli olduğu zaman bir bakıcı bulamadıklarını ve çocuğu için okul veya kreş ararken zorluk çektiğini bulduklarında da sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Ulusal ve Uluslararası alanyazın incelendiğinde Türkiye’de üç zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip anne gereksinimlerinin gelişmiş ülkelere oranla daha fazla olduğu ve bilgi ve maddi destek başta olmak üzere kendilerine zaman ayırma gibi kişisel insani birtakım gereksinimlerinin daha fazla olduklarını belirlenmiştir. Bu bulgular ışığında birden çok yetersizliği olan çocuğa sahip ailelere hukuki bir takım pozitif ayrımcılık başta olmak üzere gereksinimlerinin karşılanması için sivil toplum örgütleri, devlet daireleri eğitim kurumlarının daha hassasiyetle bu konuya yaklaşmaları ve gereksinimleri karşılama noktasında somut adımların atılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel yetersizlik, anne gereksinimi, özel gereksinim.

Gelişim Geriliği Olan Çocuğa Sahip Annelerin Algıladıkları Destek Sistemlerine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi

OKTAY TAYMAZ SARI¹, EMİNE ŞEKER²

¹ MARMARA ÜNİVERSİTESİ-ATATÜRK EĞİTİM FAKÜLTESİ

² BİNBİR HAYAT ÖZEL EĞİTİM MERKEZİ

Gelişimsel geriliği olan ve fizik tedavi alan çocukların birçoğu günlük yaşamlarında özbakım becerileri bakımından güçlük yaşamaktadırlar. Bu nedenle annelerinin fiziksel yardımına ihtiyaç duymaktadırlar. Buna ek olarak, gelişimsel geriliği olan ve fizik tedavi alan çocuğa sahip ebeveynlerin çevre desteğine ve fizik destek materyallerine ulaşmada zorluk yaşamaktadırlar. Gelişimsel geriliği olan çocukların yaşamsal kalitelerinin artması, bağımsız yaşama kavuşmaları açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmada, Gelişimsel geriliği olan tanımlı fizik tedavi alan çocukların yaşamsal ve öz bakım güçlükleriyle ilgili annelerin görüşlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma, nitel araştırmalarda kullanılan betimsel analiz yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya çocukları bir rehabilitasyon merkezine devam eden 46 anne katılmıştır. Araştırmanın verileri yapılandırılmış açık uçlu görüşme formu ile toplanmıştır. Veriler katılımcıların verilen anketleri yazılı olarak doldurması ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak “Bir gününüz nasıl geçiyor?” sorusuna ilişkin görüşler, “Öz-bakım becerilerinde zorluk yaşıyor musunuz? Cevabınız ‘Evet’ ise hangi beceri alanlarında zorluk yaşıyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşler, “Çevrenizde kimler olsaydı hayatınız daha kolay olurdu?” sorusuna ilişkin görüşler, “Hangi fizik tedavi ürünleri olsaydı günlük yaşamınız daha kolay olurdu?” sorusuna ilişkin görüşler başlığı altında dört ana tema oluşturulmuştur. Sonuç olarak, gelişimsel geriliği olan ve fizik tedavi hizmeti alan çocuklar ve anneleri günlük yaşamda birçok güçlükle karşılaşmaktadırlar. Çevre desteğine ve fizik tedavi ürünlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu çalışma bulgularının, gelişimsel geriliği olan ve fizik tedavi alan çocukların yaşamlarındaki güçlüklerin iyileştirilmesine ve annelerine verilen desteğin artırılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gelişim geriliği, fizik tedavi, günlük yaşam, öz bakım, çevre desteği, cerebral palsy, betimsel analiz, görüme tekniği.

Birden Fazla Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Babaların Gereksinimlerinin Belirlenmesi

MESUT ÖNDER¹
¹ MEB

Bu araştırmanın amacı, birden fazla zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip babaların gereksinimlerini belirlemektir. Bu araştırma örneklemini 2017 yılında Diyarbakır ilinde yaşamakta olan, birden fazla zihinsel yetersizliği olan çocuğa ve araştırmaya gönüllü olarak katılan on bir babadan oluşmaktadır. Araştırmada niteliksel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak ve görüşme sonuçları analiz edilerek temalar oluşturulmuş ve veriler niteliksel olarak analiz edilmiştir.

Elde edilen bulgular, birden fazla zihinsel engelli çocuğa sahip babaların en çok maddi gereksinim duyduğu ortaya çıkmıştır. Bilgi gereksinimi olarak babaların tamamına yakını kendine zaman ayıracak zaman bulduğunu ama çocuklarına bir oyunu veya bir davranışı nasıl öğretecekleri hakkında yeterli bilgiye sahibi olmadıklarını ortaya koymaktadır. Genel destek toplumsal hizmet gereksinimi olarak ta babalar; güç zamanlarda birbirlerini nasıl destekleyeceklerini bilememe sebebiyle daha fazla bilgi gereksinimleri ve çok gerekli olduğu zaman çocuklarının bakımını üstlenecek bir bakıcıya gereksinim duydukları ortaya çıkmıştır. Çevreye açıklama gereksinimi boyutunda ise, babalar problemlerinin çözümü için onlara yardım edebileceklerini düşündükleri din adamlarına gitmeleri ayrıca çocuklarının durumunu kardeşlerine anlatmakta zorluk çektikleri görülmektedir. Ulusal ve Uluslararası alanyazın incelendiğinde Türkiye’de birden fazla zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip babaların gereksinimlerinin gelişmiş ülkelere oranla daha fazla olduğu maddi ve bilgi gereksinimi başta olmak üzere sırasıyla sosyal ve toplumsal destek gereksinimi, son olarak ta çevreye açıklama gereksinimi duydukları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel yetersizlik, baba gereksinimi, özel gereksinim.

Özel Gereksinimli Çocuğu Olan İki Yakın Akrabasının Gereksinimlerinin Belirlenmesi ve Karşılanması: Bir Örnek Çalışma

NURCAN KAYA¹

İnanç, insanların hayatlarına yön vermelerinde önemli bir yere sahiptir. Ebeveynler, özel gereksinimli çocuğa sahip olmalarıyla birlikte, baş edilmesi zor yaşantılarla karşı kaşıya kalırlar. Bu durumda kontrolü ele almak ve zorluklara göğüs gerebilmek için manevi bir desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu çalışmanın amacı özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının durumunu dini açıdan nasıl değerlendirdiklerinin belirlenmesidir. Yapılan çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmaya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Lefkoşa ilçesindeki bir özel eğitim okuluna devam eden özel gereksinimli çocuğa sahip 35 anne ve 9 baba olmak üzere toplam 44 ebeveyn katılmıştır. Çalışmanın verileri engelli çocuğa sahip ebeveynlerin dini tutumlarını belirleyen bir anket aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma sonucunda ebeveynlerin çoğunun özel gereksinimli çocuğa sahip olmalarının dine bakış açılarında herhangi bir değişiklik yaratmadığı, Allah'tan gelene razı oldukları ve çocukları için her zaman dua ettikleri belirlenmiştir. Ebeveynler, dua etmenin endişelerini azalttığını, çocuklarının özel gereksinimli olmasını kadere bağladıklarını ve bu durumun nedenlerinin sadece tıbbi nedenlerden kaynaklı olmadığını belirtmişlerdir. Bunun yanında ebeveynler, sabırlarının sınılandığını, olumlu gelişmeler karşısında şükrettiklerini, ahirette mükafat beklentisi içinde olduklarını ve Allah'ın adaletli davrandığını belirtmiştir. Ebeveynlerin çoğu, Allah'tan çocukları için yardım istediklerini, Allah'ın verdiği nimetlerin değerini daha iyi anladıklarını ifade etmişlerdir. Sonuç olarak yapılan çalışmada, ebeveynlerin, çocuklarının özel gereksinimli olmasından kaynaklı yaşadıkları zor durumlarla baş edebilmelerinde ve olumlu duygular geliştirebilmelerinde dini inançlarının etkisi olduğu yorumu yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Aile eğitimi, özel gereksinimli çocuklar, video öğretimi.

Avrupa Ülkelerinde Aile Eğitimi ve Katılımı Uygulamaları

ESRA ORUM ÇATTIK¹, ÖZLEM KAYA¹

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Tüm toplumlarda çocukların ihtiyaçları (özellikle yaşamlarının ilk dönemlerinde) aileleri tarafından karşılanmaktadır. Tipik gelişim gösteren çocuklarda bu süreç daha sancısız ve olağan bir şekilde gerçekleşirken; yetersizliği olan bir çocuğun aileye katılması, bu bağlamda pek çok güçlüğün yaşanmasına neden olmaktadır. Yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynler, her ailede yaşanan problemlere ek olarak çocuklarının yetersizlikleri ve gereksinimlerinin getirdiği öğretim, danışmanlık, davranış yönetimi, ailedeki diğer çocuklara ebeveynlik ve diğer çocukların eğitimi, okul ve toplumla olan ilişkileri sağlama gibi pek çok yükümlülüğü üstlenmek durumunda kalmaktadırlar. Yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlerin omuzlarına yüklenen bu ek sorumluluklar; onları içinde buldukları bu süreci yönetebilmek için ek destekler arama yoluna yöneltmektedir. Ailelere bu zorlu süreçte sunulacak farklı türde destekler ve hizmetler onların karşılaştıkları güçlüklerin üstesinden gelebilmeleri açısından kritik bir role sahiptir.

Yetersizliği olan çocukların ailelerine sunulan hizmetler genellikle bu ailelerin gereksinimlerinden yola çıkılarak şekillendirilmektedir. Anne babaların çocuklarının eğitimlerine dahil olmaları çeşitli şekillerde gerçekleşebilmektedir. Bunlar okuldaki toplantılara katılma, çocuklarının öğretmenleri ile iletişim halinde olma ve kendi isteğiyle sınıf ortamına katılarak öğretmene destek olma gibi okul temelli katılım; eve dayalı destek alma ve yüz yüze öğretim gibi katılımlardır.

Bu çalışmada Hollanda, Belçika, Almanya, Polonya ve Fransa'da yetersizliği olan bireylerin ailelerine sunulan eğitim hizmetleri, ailelere hizmet veren kurumlar, bu kurumlarda gerçekleştirilen etkinlikler, faaliyetlerin yürütülmesi, finansman ve paydaşlar ve ailelerin çocuklarının eğitimine katılımı ile ilgili detaylı bilgiler verilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yetersizliği olan bireyler, Aile eğitimi, Aile katılımı, Özel eğitim.

Ağır Düzeyde Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Annelerin Çocuklarının Boş Zamanlarını Değerlendirmeye Yönelik Görüşleri

MÜZEYYEN ELDENİZ ÇETİN¹, NESİME KÜBRA TERZİOĞLU¹
¹ *ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ*

Günümüzde boş zaman kavramı oldukça yoğun olarak kullanılmaktadır. Boş zaman, kişinin gün içinde sorumluluklarını yerine getirdikten sonra mutlu olmak ve keyif almak için harcadığı zaman olup bu zaman içerisinde yapılan etkinlikler ise boş zaman etkinliği olarak ifade edilmektedir. Günümüzde gerek normal gelişim gösteren bireyler gerekse özel gereksinimli bireyler boş zamanlarında çeşitli beceriler ile ilgilenmektedirler. Özel gereksinimli bireylerin boş zamanlarını nitelikli bir şekilde geçirmelerini sağlamak için öncelikli olarak bu zamanlarda neler yaptıklarının tespit edilmesi gerekmektedir. Özel gereksinimli bireyler içerisinde oldukça yoğun desteğe ihtiyaç duyan ağır düzeyde yetersizlikten etkilenen bireylerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerini annelerinin görüşüyle belirlemek bu araştırmanın genel amacıdır. Başka bir ifade ile bu araştırmanın amacı annelerin ağır düzeyde yetersizliğe sahip çocuklarının boş zamanlarını değerlendirmeye yönelik görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmaya 2016-2017 eğitim ve öğretim yılında Bolu ili merkez ilçedeki bir özel eğitim okuluna devam eden ağır düzeyde yetersizliğe sahip çocuğu olan 18 anne katılmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile veriler toplanmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ağır düzeyde yetersizliği olan çocukların boş zamanlarını çoğunlukla evde yalnız ya da ailesi ile oyun oynayarak, televizyon izleyerek ve tablet gibi teknolojik aletlerle geçirdikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, ağır düzeyde yetersizlik, özel gereksinim, boş zaman.

Öğretmen Yetiştirmede ve Öğretmenlerin Profesyonel Gelişimlerinde Süpervizyon Modelleri

ÜZEYİR EMRE KIYAK¹, VEYSEL AKSOY²
¹⁻² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Süpervizyon sözcüğü Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde bulunamamış olup; supervision sözcüğü Cambridge Sözlüğü'nde "birini ya da bir eylemi izleme ve her şeyin doğru, güvenli vb. yapıldığından emin olma" olarak tanımlanmıştır. Öğretimsel süpervizyon kuramları ve uygulamalarının tarihçesi incelendiğinde tanımların net olarak yapıldığı ve güncel süpervizyon modellerinin sunulduğu görülmektedir (Bays, 2001). Kalule ve Bouchamma (2014), öğretimsel süpervizyonu, öğretmenlere ya da öğretmen adaylarına okuldaki süpervizyon ilkelerine bağlı kalarak profesyonel gelişime rehberlik etmeyi kapsayan, öğretimsel süpervizyon aşamaları ve modelleri olarak tanımlamaktadır. Öğretimsel süpervizyonun birincil amacı öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının bilgilerini, daha profesyonel kararlar alabilme yeteneklerini ve öğretme yetilerini ve daha iyi yollara problem çözmelerini ve kendi uygulamalarını gözden geçirmelerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır (Sergiovanni ve Starratt, 2007). Bu çalışma kapsamında, *ERIC*, *Ebsco Host*, *Academic Search Complete* ve *Google Akademik* elektronik veritabanlarında, "supervision", "supervision in education", "supervision in special education" anahtar sözcükleriyle tarama gerçekleştirilmiştir. Alanyazın taramasına dayanan bu çalışma sonucunda ulaşılan araştırmaların analiz edilmesi sonucunda öğretmen yetiştirmede pek çok süpervizyon modeli geliştirildiği, bu modellerin, farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde sınıflandırıldığı, bu sınıflandırmaların örtüşen ve farklılaşan noktalarının olduğu, bu modellere dayalı olarak özel eğitim öğretmeni yetiştirildiği görülmekle birlikte bu modellerin etkilerinin sınırlı olduğu az sayıda araştırma olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, bu çalışmada eğitim alanında kullanılan süpervizyon modelleri incelenerek, özel eğitim alanındaki uygulamalara yönelik öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: süpervizyon, öğretmen yetiştirme, öğretmen eğitimi, profesyonel gelişim.

Özel Eğitim Alanında Yardımcı Teknolojilerin Kullanıldığı Araştırmaların İncelenmesi

MELİH ÇATTIK¹, VEYSEL AKSOY¹

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ENGELLİLER ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Teknolojik gelişmeler, yaşamın pek çok alanında olduğu eğitimde de önemli dönüşümlere yol açmıştır. Özel eğitimde kullanılan teknolojiler de süreç içerisinde önemli değişimlere uğramıştır. Özellikle yardımcı teknolojiler, özel eğitime gereksinimi olan bireylerin günlük yaşamlarında kullanmaları gereken becerileri kolaylaştırmada oldukça destekleyici bir rol üstlenmiştir. Bu çalışma eğitim sürecinde yardımcı teknolojilerin uygulama eğilimleri üzerine alanyazını gözden geçirmeyi amaçlamaktadır. Alanyazının incelenmesinin odağını; yetersizliği olan bireylerin eğitiminde hangi gelişim alanında ne tür hangi türden yardımcı teknolojilerin kullanıldığının belirlenmesi oluşturmaktadır. Bu çalışmada, özel eğitimde yardımcı teknoloji uygulaması eğilimlerinin genel bir profilini oluşturmak için elektronik veri tabanlarının taranması yoluna gidilmiştir. Yardımcı teknolojiler konusunda yapılan çalışmalara erişmek için ERIC, Ebsco Host, Academic Search Complete ve Google Akademik elektronik veritabanlarına arama sırasında kullanılan; teknoloji, özel eğitimde teknoloji, özel eğitimde teknoloji kullanımı, yardımcı teknoloji anahtar kelimeleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, 2000-2017 yılları arasındaki çalışmaların analiz sonuçlarını içermektedir. Mevcut araştırmalar için analiz edilen çalışmaların sonuçları, yardımcı teknolojilerin okuma, yazma, iletişim, günlük yaşam gibi birçok alanda özel eğitim ihtiyacı olan kişileri desteklemek için kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca, alanyazındaki çalışmalar, eğitimde yardımcı teknolojilerin kullanılmasının olumlu etkilere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular, yardımcı teknolojilerin, fiziksel, görsel ve işitme yetersizliği veya öğrenme özürü gibi farklı bozuklukları olan öğrencilerin eğitimini desteklemek için kullanılabileceğini ve bu teknolojilerin uygulanmasının genellikle olumlu sonuçlar verdiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yardımcı Teknolojiler, Özel Eğitimde Teknoloji Kullanımı.

Özel Eğitimde İşitsel Teknoloji Koçluğu: Bug-In-Ear (BIE)

ESRA ORUM ÇATTIK¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Gelişimsel yetersizliği olan bireylere hedef beceri ve davranışların kazandırılması sürecinde eğitimciler ve araştırmacıların kanıt temelli uygulamaları kullanmaları istenen bir durumdur. Kanıt temelli uygulamaların birçoğunda yetersizliği olan bireylerin tepkilerine anında geribildirim verilmesi esastır. Her alanda oldukça yaygın olarak kullanılan kablosuz teknolojiler özel eğitim alanında da anında geribildirim etkili bir biçimde kullanılmasına, beceri ya da davranışın gerçekleştiği sırada bireyin yanında olmayı gerektirmeksizin, sözel ve doğrulayıcı geribildirimler almalarına, sunulan geribildirimlerle hatalarını görebilmelerine ve buna ilişkin olarak tepkilerini değiştirmelerine olanak sağlamaktadır. Çoğu zaman işitsel teknoloji koçluğu, işitsel koçluk ya da işitsel teknoloji desteği gibi isimlerle adlandırılan kablosuz kulaklık teknolojisi Bug-in-ear (BIE), neredeyse 60 yıldır hem genel eğitim hem de özel eğitim ortamlarında işlevsel olarak kullanılmaktadır. Eğitimcilerin ve araştırmacıların iletişim koçluğu yapmalarına olanak veren BIE, kullanımı kolay, pratik ve ekonomik materyaller aracılığıyla tek yönlü iletişim sağlar. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte BIE uygulamasında kullanılan araç gereçlere bilgisayarlar, telefonlar, Skype, gibi iletişim platformları ve web kameraları içeren tabletler ve bluetooth araçları da eklenebilmektedir.

Bu çalışmada özel eğitim alanında da kullanılan BIE hakkında bilgi verilmesi, BIE'nin özel eğitim alanında kullanılmasının öneminin açıklanması, BIE kullanımının yetersizliği olan bireylerin eğitimi açısından avantaj ve dezavantajlarından söz edilmesi, ulusal ve uluslararası alanyazında geçmişten günümüze BIE kullanılarak gerçekleştirilen araştırmaların yapılarak elde edilen sonuçların paylaşılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İşitsel teknoloji, bug-in-ear, kablosuz teknolojiler, özel eğitimde teknoloji.

Özel Eğitimde Animasyon Kullanımı

BAŞAK BAĞLAMA¹, YUCEHAN YUCESoy¹,
HUSEYİN UZUNBOYLU¹, AHMET YIKMIŞ²

¹ YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

² ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

Son yıllarda özel eğitimde teknoloji kullanımının giderek önem kazanması ile birlikte, farklı teknolojik araç ve sistemlerin de kullanımı ihtiyacını gündeme getirmiştir. Animasyon bir diğer adı ile canlandırma genel olarak birçok resim ve grafiğin senaryolar içerisinde hareketlendirilmesi olarak tanımlanabilir. Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Sinema ve Televizyon Terimleri Sözlüğü'nde ise animasyon, "tek tek resimleri ya da devinimsiz nesnelere gösterim sırasında devinim duygusu verebilecek biçimde düzenlemek ve filme aktarmak işi" olarak tanımlanmaktadır. Animasyonlar hem görsel hem de işitsel açıdan duyuların işe koşulması anlamında eğitimde kalıcılığın artmasını sağlayacak bir unsur olarak görülmelidir. Önemli bir görsel materyal olarak öğretimde animasyon kullanımı; soyut kavramların somutlaştırılması, derse ilginin artması ve anlamayı hızlandırma açısından oldukça önemli bir rol oynar. Çizgilerle oluşturulan görsellerin hatırlanılması kolaylaşmakta, verilmek istenen düşünce ya da konu hızlı bir şekilde sunulmaktadır. Bu noktada, özel eğitimde animasyon kullanımının önemi de anlaşılabilir. Öğretimin içeriği basit hale getirildiği ve dikkat çekici görseller sunduğu için kalıcılığı sağlamak açısından da animasyonların kullanımı önemli hale gelmektedir. Animasyon kullanımının bu avantajları göz önünde bulundurulduğu zaman, özel eğitimde kullanılmaya başlanmasının da özellikle son yıllarda önem kazandığı görülmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı özel eğitimde animasyon kullanımı ile ilgili bir derleme yaparak farklı kaynaklardan elde edilen animasyon ile ilgili görsellerin sunulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Animasyon, özel eğitim, teknoloji.

Zihinsel/Gelişimsel Yetersizliği Olan Bireylere Sağlanan Hizmetlerde Uluslararası ve Ulusal Öncü Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri

TAHİR METE ARTAR,¹ ATILLA CAVKAYTAR²
¹ BARTIN ÜNİVERSİTESİ² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Zihinsel yetersizliğin çevresel kuramı, zihinsel ve gelişimsel yetersizliği olan bireylerin (ZYGB) işlevde bulunma düzeylerinin aile, yasalar, destek hizmetler gibi çeşitli etmenler tarafından etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın amacı, ZGYB'lere yönelik eğitim ve destek hizmetlerinin geliştirilmesine katkı sunan öncü sivil toplum kuruluşlarının tanıtımıdır. **Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği (AAIDD)**, politika geliştirme, gereksinimlere yönelik araştırmaları teşvik etme, etkili uygulamaları yaygınlaştırma ve ZGYB haklarını evrensel insan hakları çerçevesinde desteklemek misyonuyla 3 akademik dergi ve kitap yayımlamakta, alan uzmanlarının mesleki gelişimlerini destekleyici sempozyumlar ve kongreler düzenlemektedir. **Council for Exceptional Children (CEC)**, CEC 1922 yılında, özel gereksinimli bireylerin başarılarını arttırmayı amaçlayan eğitimciler tarafından Amerika'da kurulmuştur. CEC misyonunu etik ve mesleki standartlara göre yürütülen özel eğitim hizmetleri, savunuculuk çalışmaları ve öğretmenlerin mesleki gelişimini destekleme olarak ifade etmektedir. **The Arc**, 1950 yılında ZGYB ailelerince Amerika'da ZGYB'lere yönelik bakım ve eğitim hizmetlerinin, ZGYB'lere yönelik istihdam ve yaşam boyu eğitim hizmetlerinin ve ailelere sunulan desteklerin eksikliğinden yola çıkılarak kurulmuştur. The Arc, ZGYB'ler için daha yaşanılabilir çevre, toplumsal katılım, farkındalık, destekli istihdam hizmetleri, geçiş destekleri ve aile eğitim programları ile amaçlarına yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedir. **Youth American Association (YAI)**, YAI 1957'de ZGYB'LER ve ailelerini desteklemek ve insan hakları savunuculuğu yapmak amacıyla Amerika'da kurulmuştur. YAI aile destek programları düzenlemekte, barınma, günlük yaşam aktiviteleri ve iş yaşamı konularında destekler sağlamakta, serbest zaman etkinlikleri sunmaktadır. **Zihinsel Engelliler Federasyonu (ZEF)**, Türkiye Engelliler Konfederasyonu altında faaliyet gösteren ZEF hak savunuculuğu yapma, toplumsal yaşama katılımı artırma ve erişilebilirlik konularında çalışmalar yapmaktadır. **Down Sendromu Derneği**, Down sendromlu bireylerin üretken ve toplumla bütünleşmiş şekilde yaşamalarını misyon edinen dernek aile eğitim programları, destekli istihdam uygulamaları, sosyal sorumluluk projeleri ve bilimsel araştırma destekleri ile faaliyetlerini yürütmektedir. **Özel Eğitimciler Derneği**, Özel eğitim öğretmenleri tarafından 2004 yılında kurulan dernek özel eğitim hizmetlerinin kapsamının genişletilmesi, mesleki gelişime katkı sağlama ve özel eğitim öğretmenliği alanına sahip çıkma misyonuyla çalışmalarını sürdürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zihinsel/gelişimsel yetersizliği olan bireyler, sivil toplum kuruluşları, destek sistemleri.

Geçmişten Günümüze Milli Eğitim Şurası'nda Özel Eğitim

ZEHRA CEVHER¹, FATİH CEVHER²

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

² HÜRRIYET İLKÖĞRETİM OKULU

Milli Eğitim Şurası, Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) en büyük danışma kuruluşudur. Düzenlenen bu şuralarla Türk eğitim sistemini geliştirmek ve niteliğini yükseltmek amacıyla eğitim ve öğretimle ilgili konuları inceleyerek gerekli kararları alınmaktadır. İlk şura 15 Temmuz 1921 yılında Mustafa Kemal ATATÜRK başkanlığında Heyet-i İlmiye tarafından Maarif Kongresi adıyla düzenlenmiştir. Günümüze kadar toplam 19 Milli Eğitim Şurası düzenlenmiştir. Bu şuralarda özel eğitim alanının gündeme alındığı ilk şura 5. Milli Eğitim Şurası'dır. Özel eğitime muhtaç çocuklar için hazırlanmış olan raporun, yetiştirme yurtlarına ait yönetmeliklerin incelenmesi ve korunmaya muhtaç çocuklar hakkındaki kanunun gözden geçirilerek değişiklik gerektiren kısımlarının araştırılması gündem maddesi olarak ele alınmıştır. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri açılış konuşmasında özel eğitim alanından "İlköğretim teşkilatının mecburi ve ihtiyari olmak üzere iki kısma ayrılması uygun görülmüştür. Mecburi olanlar ilkokullarla yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar, özel eğitim ve öğretime muhtaç çocuklar için açılacak okullar olacaktır." şeklinde ifade etmiştir. 5-15 Şubat 1962 yılında 7. Şura'da, Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yönetmeliği Talim ve Terbiye Kurulunca incelemeye alınmıştır. 24 Haziran-4 Temmuz 1974 yılında 9. Şura gerçekleştirilerek "fırsat ve imkân eşitliği ve her yerde eğitim" ilkeleri göz önüne alınmıştır. 10. Şura'da 23-26 Haziran 1981'de gerçekleştirilmiş ve özel eğitimi gerektiren çocuklar için farklı temel eğitim programları geliştirilmesi önerisi sunulmuştur. 8-11 Haziran 1982 yılında 11. Şura'da temel eğitim kurumlarına öğretmen yetiştiren kurumların özellik ve amaçları arasına özel eğitim girmiştir. Ayrıca, özel eğitim alanı ve özel eğitim uzmanı kavramı gündeme gelmiştir. 18-22 Haziran 1988'de 12. Şurada üstün yetenekli ve üstün zekâlıların eğitimi gündeme alınmıştır. 13-17 Mayıs 1996'da 15. Şura'da kaynaştırma eğitimi dahil olurken 13-17 Kasım 1999'da 16. Şura'da işverenlerin %3 oranında engelli çırak almaları gündeme getirilmiştir. Yukarıda kısaca bahsedilen bilgiler ışığında, sonuçların analizi ve yorumları toplantıda katılımcılarla paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Milli Eğitim, Milli Eğitim Şurası, Özel Eğitim, Politikalar ve Yasalar.

Özel Eğitimde Etik

ONUR ÖZDEMİR¹

¹ MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Meslek etiği; ilgili meslek örgütlerinin üyelerine dikte edilen, uyulması gereken kurallar bütünü olarak değerlendirilmektedir. Özel eğitim alanı, hizmet alan bireylerin ve yakınlarının hayatına doğrudan etki etmektedir, bu nedenle uygulamaları da üst düzey hassasiyet gerektirmektedir. Bununla birlikte, Türkiye ele alındığında meslek etiğinin güncel bir tartışma zeminine kavuştuğunu söylemek güçtür. Ülkemizde genellikle etik dışı uygulamalar gündeme geldiğinde ele alınan bu konu, özel eğitim ile ilgili yasal mevzuatta kendisine yer bulamamaktadır. Yurt dışındaki tarihsel gelişim ele alındığında, öğretmenlik alanına ilişkin etik kurallar 20. yüzyılın ilk döneminden itibaren karşımıza çıkmaktadır. Sonrasında ise özel eğitim alanına ya da uygulamalı davranış analizi gibi ilişkili disiplinlerde etik standartlar oluşturulmuştur. Ülkemizde ise Milli Eğitim Bakanlığı, “Eğitimciler İçin Mesleki Etik İlkeler” genelgesini 2015 yılında yayımlamıştır. Bu gelişmenin, özel eğitimdeki etik ve etik dışı uygulamalara yönelik yasal değerlendirmeleri de gündeme getirmesi umulmaktadır. Özel eğitim alanında çalışacak personele yönelik lisans programlarında ya da formasyon kurslarına bakıldığında ise meslek etiğine ilişkin müfredatın oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Özel eğitim alanında görev yapanların; meslek etiğinin doğası hakkında kuramsal ve uygulamaya ilişkin eğitimlere ihtiyaç duydukları açıktır. “Etik kurallar ve standartlar”, “insanlarda etik ve etik dışı davranışların nedenleri” ya da “kurumlarda etik uygulamaların sürdürülmesi” gibi başlıklarda ele alınabilecek müfredatın, uygulama standartlarını yükselteceği düşünülmektedir. Bu konuda, öğretmen yetiştiren bölümlerin ve mesleki derneklerin üzerine önemli sorumluluklar düşmektedir.

Anahtar Kelimeler: mesleki etik, etik standartlar ve kurallar.

Türkiye ve Dünyada Özel Eğitimin Öncüleri

MAHMUT ÇİTİL¹, SİNAN KALKAN², SALİH RAKAP³

¹ *GAZİ EĞİTİM FAKÜLTESİ*

² *ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ*

³ *ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ*

İnsanlık tarihi kadar eski olan özel eğitimin tarihsel serüveninde birçok aktör yer almaktadır. Özellikle sistematik bir şekilde çalışmaların yaygınlaştığı ve kurumsallaşmanın başladığı 1800'lü yıllar özel eğitim için önemli yılların başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu yılların en önemli şahsiyeti, çoğu çevreler tarafından özel eğitimin de kurucusu kabul edilen Itard'tır. İlk sistemli çalışmaların Itard tarafından başlatılmasıyla, özel eğitim alanı gelişimini sonraki yıllarda da hızla devam ettirmiştir. Bu yıllar aynı zamanda sanayi devriminin ve toplumsal hayatın hızla şekillendiği ve dönüştüğü yıllardır. Toplumsal değişimler birçok alanda olduğu gibi eğitim alanını da önemli oranda biçimlendirmiştir. Özellikle 1800'lü yılların sonunda ortaya çıkan fırsat eşitliği gibi kavramlar özel gereksinimli çocukların hayatına büyük katkılar sunmuştur. Bu toplumsal değişimler, Louis Braille, Graham Bell, Maria Montessori, Bengt Nirje gibi birçok ismi etkilemiş ve bu isimlerin özel eğitimin gelişiminde öncü isimler olmasını sağlamıştır. Bu toplumsal değişimler ülkemizde de oldukça etkili olmuş ve özel eğitim felsefesinin ülkemizde başlamasına esin kaynağı olmuştur. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de özel eğitimin kurumsallaşması ve yaygınlaşmasında özel eğitimin öncüleri olarak sayabileceğimiz, Mithat Enç, Doğan Çağlar, Yahya Özsoy, Mehmet Özyürek, Ayşegül Ataman, Ahmet Konrot, Gönül Akçamete gibi birçok isim yer almaktadır. Özel eğitimin tarihsel serüveninde yer alan bu isimlerin yeni kuşak özel eğitim alan çalışanları tarafından tanınmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışma, Türkiye ve dünyada özel eğitimin öncüleri olan isimlerin biyografilerini ve eserlerini tanıtmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: özel eğitim, biyografi.

Türkiye’de Çocuk Parklarında Özel Eğitime Gereksinimi Olan Çocukların İhtiyaçları

NESİBE İREM ERDEM¹
¹ *PARK KENT MOBİLYALARI*

Türkiye’de üretilen engelsiz parklarda özel eğitime gereksinimli çocukların ihtiyaçlarını karşılamak konusunda geliştirilmesi gereken unsurları belirlemek. Literatür taraması ve piyasa araştırması ile ABD, AB ve Türkiye’de engelsiz park üretim standartları ve sektöre yön veren firmaların ürettiği engelsiz parkların sahip olduğu elemanlar incelenmiştir. Belirlenen gereklilikleri doğrulamak amacıyla Otizm Vakfı’nda eğitimcileri gözetiminde 5 çocuk oyun alanında serbest oyun sırasında gözlemlenmiştir. 5 farklı uzmanla derinlemesine görüşme düzenlenmiştir. Vakıf öğrencilerinin velilerinden 6 kişi ile tarafımızdan yarı yapılandırılmış anket çalışması yapılmıştır. Engelsiz parklar engelliler için evrensel standartlar kılavuzuna uygun olarak üretilmektedir. ABD ve AB’deki öncü üretici firmaların bu kılavuza uymanın yeterli olmadığını beyan ettikleri ve kapsayıcı oyun alanları için ortak standartlar belirledikleri görülmüştür. Bu firmaların ürettikleri oyun gruplarında fiziksel gelişimin yanı sıra duyuşsal ve bilişsel gelişimi destekleyici oyun elemanları bulunduğu tespit edilmiştir. Türkiye’de üretilen oyun gruplarında bu kıstaslardan kalın motor kas gruplarını geliştirici oyun elemanlarının bulunduğu, diğer unsurların aranmadığı görülmüştür. Otizm Vakfı’nda yapılan çalışmalarda eğitimciler, ince motor kas grubunu destekleyen faaliyetlerin öğrencilerin gelişiminde olumlu etkisi olduğunu belirtmişlerdir. 5 eğitimci özel eğitim teknikleriyle fiziksel egzersizlerin birleştirilebildiğini, öğrenme sürecini oyunlaştırmanın öğrencinin motivasyonunu artırdığını ve öğrenmeyi hızlandırdığını belirtmiştir. Veliler ve eğitimcilerle yapılan toplam 11 çalışmadan 7’sinde akran iletişiminin karşılanmayan bir ihtiyaç olduğu söylenmiş ve gelişimde fark edilebilir olumlu etkiye sahip olduğu eğitimciler tarafından belirtilmiştir. Belirlenen ihtiyaçların normal gelişim gösteren çocuklar için geliştirici bulunan unsurlarla ortak olduğu tespit edilmiştir. Yasal standartlara asgari olarak uymak bir oyun alanında özel eğitime gereksinimli çocukların ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Oyun parklarının tüm gelişimdeki çocukları dahil edebilmesi için fiziksel, duyuşsal ve bilişsel unsurların bir arada bulunması gerekmektedir. Özel eğitim yöntemleri çocuk parklarına oyunlaştırılmış biçimde entegre edilerek tüm çocukların gelişimsel ihtiyaçları karşılanabilir ve bir arada oynamaları sayesinde kaynaştırma sağlanabilir. Türkiye’de çocuk parklarının tüm çocukların ihtiyaçlarına yönelik elemanlar içerecek şekilde üretilmesi için yasal yönetmeliklerde zorunluluk oluşturulması konusunda çalışmalar yürütülebilir

Anahtar Kelimeler: çocuk parkı, engelsiz park, oyun parkı, özel eğitim, otizm, oyunlaştırma, engel.

İlkokul ve Ortaokullarda Görülen Problem Davranışların Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi

CİHAN SERT ¹, ŞENOL DEMİRTAŞ ¹, ZEHRA ATBAŞI ², ÇIĞIL AYKUT ¹, NECDET KARASU ¹

¹ GAZİ ÜNİVERSİTESİ

² NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Bu araştırmanın amacı, öğretmen ve yönetici görüşlerine dayanarak, okullarda görülen yaygın problem davranışları belirlemektir. Nitel araştırma çerçevesinde planlanan araştırmanın çalışma grubu, Ankara ilinde 1. ve 2. kademe Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilkokul ve ortaokullarında görev yapan 10 okul yöneticisi, 10 Psikolojik Danışma ve Rehber Öğretmeni ile 15 sınıf öğretmeni ve 19 branş öğretmeni olmak üzere toplamda 54 katılımcıdan oluşmaktadır. Veriler uzman görüşü alınarak ve sahada test edilerek araştırma ekibi tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile gerçekleştirilmiştir. Sahadan veri toplama aşamasında hedef kitle ile görüşmeler yüz yüze bireysel olarak kaydedilmiştir. Alınan kayıtların dökümü gerçekleştirildikten sonra analizler tamamlanmıştır. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda yapılan içerik analizi sonucunda, “şiddet-saldırganlık ve “itaatsizlik” olmak üzere iki ana tema belirlenmiştir. Şiddet ve saldırganlık ana teması altında davranışları sınıflamak için “kişilere dönük fiziksel ve sözel şiddet” ile “nesnelere dönük fiziksel şiddet” temaları oluşturulmuştur. İtaatsizlik ana teması ise “sınıf düzenini bozucu davranışlar, otoriteye karşı davranışlar ve okul düzenini bozucu davranışlar” olarak temalara ayrılmıştır. Araştırma bulgularına göre 54 katılımcının 38’i öğrencilerin fiziksel şiddette bulduklarına dair görüşler belirtmişlerdir. Katılımcıların fiziksel şiddet içerikli davranışlardan sırasıyla en çok “vurma, itme, kavga etme, çelme takma, nesne atma ve kalem batırma” davranışı ile ilgili görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Sözel şiddete yönelik ise toplamda 32 katılımcı görüş bildirmiştir. Katılımcıların sırasıyla en çok “küfretme, argo kelimeler, hakaret etme, şikâyet etme, yalan söyleme, alay etme” davranışı ile ilgili görüş bildirdikleri belirlenmiştir. 30 katılımcı ise sınıf düzenini bozucu davranışlarla ilgili sırasıyla en çok “izinsiz konuşma, yerinde oturmama, dersi dinlememe” davranışı ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Okul düzenini bozucu davranışlara yönelik ise toplamda 14 katılımcı en çok “koşma” davranışı hakkında görüş bildirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Ortamı, Problem Davranışlar, Yönetici ve Öğretmenler.

Özel Gereksinimli Kardeşi Olan Çocuklarda Kardeşlik İlişisini Etkileyen Özellikler

OSMAN ÇOLAKLIOĞLU¹, ZERRİN TURAN¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Kardeşlik ilişkisi gelişimin her döneminde birçok değişken tarafından etkilenenilmekte ve değişime uğrayabilmektedir. Normal gelişim gösteren kardeşler arasındaki ilişkiyi ve ilişkinin niteliğini belirlemek için birçok araştırma yapılmış ve yapılan bu araştırmalarda kardeş ilişkisinin doğum sırası, yaş farkı, cinsiyet, çocuğun karakteri, aile büyüklüğü, ailenin sosyo-ekonomik durumu ve ebeveyn tutumları gibi geniş bir yelpazede yer alan faktörlerden etkilediği görülmüştür.

Ailede özel gereksinimli bir çocuğun doğumu, anne babasını olduğu gibi normal gelişim gösteren kardeşlerini de derinden etkileyebilmektedir. Özel gereksinimli bir çocuğun aile üyelerinden bir tanesini oluşturması, normal gelişim gösteren kardeşlerini hayatlarının her döneminde farklı şekillerde etkileyebildiği görülmektedir. Normal gelişim gösteren çocuklar özel gereksinimli bir kardeşin olmasıyla ilgili karmaşık duygular yaşamasına rağmen, özel gereksinimli kardeşinin topluma kazandırılması için gerekli olan sosyal, psikolojik ve eğitsel desteği sağlamada oldukça önemli bir konumdadırlar.

Kardeşlerin özel gereksinimli kardeşine sağlayacağı destek; özel gereksinimli kardeşin cinsiyetine, aynı ortamda yaşayıp yaşamadıklarına, özel gereksinimi olmayan kardeş sayısına, annenin özel gereksinimi olmayan kardeşten beklentisine göre değişebilmektedir. Alan yazına bakıldığı zaman özel gereksinimli kardeşi olan çocuklarda kardeşlik ilişkisini etkileyen özelliklerin kardeşlerin doğum sırası, kardeşler arası yaş farkı, kardeşlerin cinsiyeti, kardeşlerin karakteri, ailenin büyüklüğü, ailenin ekonomik durumu, ebeveyn tutumları ve dini inanış olduğu görülmektedir. Bu sunumda yapılan çalışmaların bulguları özetlenecek ve özel gereksinimli kardeşi olan çocuklarda kardeşlik ilişkisini etkileyen özellikler hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kardeş, Kardeşlik İlişkisi, Özel Gereksinimli Kardeş, Kardeş İlişkisini Etkileyen Özellikler.

Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Yöneticilerin Okuldaki Görevlerine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi

HAVVA AYSUN KARABULUT¹, SALİH PAŞA MEMİŞOĞLU¹,
ALPASLAN KARABULUT¹

¹ ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

Bu araştırmanın amacı, özel eğitim okullarında görev yapan yöneticilerin okuldaki görevlerine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaçla, 2015-2016 öğretim yılı bahar döneminde Bolu, Düzce ve Sakarya'da Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel eğitim okullarında görev yapan 5 okul müdürüyle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, özel eğitim okullarında görev yapan yöneticilerin okuldaki görevlerine ilişkin görüşlerini belirlemek için nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Verilerin elde edilmesinde görüşme tekniği kullanılarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Araştırma verileri içerik analizi ile analiz edilmiştir. Özel eğitim okullarında görev yapan yöneticilerin okuldaki görevlerine ilişkin görüşlerini belirlediği bu çalışmada elde edilen bulgular; okula alışma (uyum) çalışmaları, materyal temini, eğitsel, sosyal ve kültürel etkinlikler, bireyselleştirilmiş eğitim programı amaçlarını gerçekleştirme, aile eğitimi ve okul- aile işbirliği olarak 5 ana tema altında toplanmıştır. Araştırma sonucunda özel eğitim okullarında görev yapan yöneticilerin okuldaki görevlerini yerine getirdikleri ancak yapılan çalışmaların sınırlı olduğu ve müdürlerin bazı uygulamalar hakkında bilgi eksikliklerinin olduğu görülmüştür. Müdürlerin bazı çalışmalarda özel gereksinimi olan öğrencilere yönelik eğitimlerini sınırlı olması ya da uygulamaya yönelik eğitimlerinin olmamasının bu sınırlılığa sebep olduğu düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında müdürlerin bazı uygulamalara ilişkin hizmet içi eğitim programları, teorik ve uygulamaya dayalı eğitim almaları gerektiği düşünülmektedir. Yapılan bu araştırma beş müdürün görüşü ile sınırlıdır. İleriki araştırmalarda daha fazla sayıda müdüre ulaşılması, müdürlerin yanı sıra okullarda görev yapan öğretmenlerinde müdürlerin görevlerine ilişkin görüşlerinin alınması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, özel eğitim okulu, okul yöneticisi, müdür, yönetici.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Kalitesinin Değerlendirilmesine Yönelik Araştırmaların İncelenmesi

ŞÜKRAN ALAN¹, VEYSEL AKSOY²

¹⁻² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ/ENGELLİLER ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Bireyselleştirilmiş eğitim programları özel eğitimin temel ilkelerinden biridir ve özel gereksinimli bireylerin eğitiminde önemli bir köşe taşıdır. BEP; özel gereksinimli kişinin eğitim gereksinimlerine göre yapılması gerekenleri ve bunların alt basamaklarını, nasıl, kiminle, nerede, hangi sürede kazandırılacağını sunan bir plandır. Bu sebeple BEP kalitesi doğrudan öğrencinin alacağı eğitimin ve hizmetlerin kalitesi ile ilişkilidir. Bu çalışmada BEP kalitesine yönelik yapılan araştırmalar, araştırmalarda ele alınan BEP kalite öğeleri ve bu öğelerin değerlendirilmesiyle elde edilen BEP kalitesi verileri bir araya getirilmeye çalışılmıştır. EBSCO, JSTOR, SAGE, WILEY, Science Direct, Web of Science, ERIC, Google Scholar veri tabanları; “BEP”, “Bireyselleştirilmiş eğitim programı”, “BEP kalitesi”, “IEP”, “IEP quality”, “individualised education program”, “bireyselleştirilmiş”, “individualised” anahtar kelimeleri kullanılarak yıl sınırlamasına gidilmeksizin taranmıştır. Konuya ilişkin 15 çalışma bulunmuştur ve hepsi çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmalar 1986-2016 yılları arasına dağılmıştır. Çalışmaların yapıldığı ülkeler ağırlıklı olarak Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Portekiz ve Türkiye’dir. Araştırmalarda BEP’leri incelenen çocukların tanıları otizm spektrum bozukluğu, ağır ve çoklu yetersizlik, ağır duygusal bozukluk, hafif zihinsel yetersizlik, zihin yetersizliği, duygusal davranışsal bozukluklar, görme ve işitme engeli, serebral palsi, öğrenme güçlüğü, dil ve konuşma bozukluğu, karmaşık iletişim gereksinimleri, epilepsi, mikrosefali, sağlık yetersizlikleri, Down sendromu, Marshall-Smith Sendromu, Pierre-Robin sendromu vb. farklılık göstermektedir. Çalışma sonucunda BEP’e ilişkin kalite göstergelerinin farklılaşabildiği ve bu göstergelerin çok büyük çoğunluğunun kalitesinin ya da karşılanma düzeyinin oldukça düşük olduğu görülmüştür. BEP’in kalitesine dair ifade edilen göstergeler aynı zamanda BEP’in temel olarak bulundurulması gereken ya da karşılanması gereken özelliklerdir, dolayısıyla her birinin tam olarak karşılanması veya bulunması gerekmektedir. Ancak hiçbir araştırmada bunun karşılanmadığı görülmektedir. Dolayısıyla en genel anlamda hazırlanan BEP’lerin kalite göstergelerini karşılamadığı ve kalitelerinin düşük olduğu ancak bu konuya yönelik eğitim verilen çeşitli programların etkili oldukları ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: BEP, BEP Kalitesi.

Engellilerde Rehabilitasyon Psikolojik Danışmanlığı Hizmetleri

HASAN TAHSİN YAZICI¹

¹ FAHRİYE-KEMAL KIZILOT ÖZEL EĞİTİM UYGULAMA MERKEZİ

İlkokul, ortaokul, lise, özel eğitim okulları, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, özel ve kamuya ait bakım merkezleri v.b. yerlerde görev yapan psikolojik danışmanların özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere ve diğer engelli bireylere yönelik verebileceği hizmetler konusunda bazı sorunlar yaşanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel gereksinimli çocukların devam ettiği okullarda görev yapan psikolojik danışmanların Özel Eğitim Hizmetleri ve PDR Hizmetleri yönetmeliğindeki belirtilen görevlerin dışında hangi görevleri yapacakları konusunda bir sıkıntı yaşanmaktadır. Dolayısıyla bu kurumlarda görev yapan psikolojik danışmanların birçoğu bu konuda ne yapacağını tam olarak bilememekte ve kendine uygun bazı yöntemler geliştirmeye çalışmaktadır. Ayrıca özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, özel ve kamuya ait bakım merkezleri ile yerel yönetimler tarafından açılan engelliler koordinasyon merkezleri yada engelsiz yaşam merkezlerinde de psikolojik danışmanlar istihdam edilmektedirler. Buralarda görev yapan psikolojik danışmanların yapabilecekleri hizmetler konusunda bir kafa karışıklığı bulunmaktadır. Ayrıca ülkemizde sayıları her geçen gün gitgide artan engelli sivil toplum kuruluşları ile spor kulüplerinin engelli bireylerin toplumla bütünleşmesine sağladıkları katkı gözardı edilemez bir gerçektir. Bu engelli sivil toplum kuruluşlarının engelli bireylere ve ailelerine sağladıkları katkı yadsınamaz. Bu engelli sivil toplum kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, kamu kuruluşlarının ve diğer özel ve gerçek kişilerin gerçekleştirdiği avrupa birliği projeleri, EDES projesi v.b. çalışmaların içinde bir sosyal yardım elemanı olarak psikolojik danışmanlar ne gibi görevler ifa edebilirler. Son zamanlarda bu tür projelerin içinde görev alan psikolojik danışmanların sayısı hiç de az değildir; ancak bu tür projelerde psikolojik danışmanların görev alanlarının neler olduğu konusunda bir karmaşa bulunmaktadır. Ayrıca 2010 da Ondokuz Mayıs Üniversitesinde yapılan PDR Öğrencileri Kongresinde Rehabilitasyon Danışmanlığı PDR'de 8. Uzmanlık Alanı olarak kabul edilmiştir. Bu durumda “Engellilerde Rehabilitasyon Psikolojik Danışmanlığı” nedir? sorusu akla gelmektedir. Engelli bireylerin kişilik gelişimi, günlük yaşama, işe, çevreye uyum ve mesleki rehabilitasyon, özel eğitim, bakım hizmeti ve modeli, sosyal ve mali haklar gibi sorunlarına yardımcı olmak üzere gelişen psikolojik danışma alanına “Rehabilitasyon Psikolojik danışmanlığı” adı verilmektedir. Uygulamalar daha çok konferans, seminer ve bire bir görüşme yöntemiyle yapılmıştır. Bu çalışmalar Samsun İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı özel eğitim uygulama merkezleri ile iş uygulama merkezleri, işitme engelliler ilkokulu, ortaokulu, özel eğitim mesleki eğitim merkezi, özel eğitim sınıfları olan ilkokullar ve ortaokullar ile engellilere yönelik bir farkındalık oluşturmaya yönelik çalışma yapılan bazı liselerde yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Rehabilitasyon, Psikolojik Danışmanlık.

Özel Eğitim Merkezlerinde Sunulan Hizmetlerin Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

OSMAN SENAI DOĞAN¹, ERMAN KENT¹
¹ ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Ülkemizde özel gereksinimli çocukların birçoğu Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak açılmış özel rehabilitasyon merkezlerinde destek eğitim hizmeti almaktadırlar. Özel rehabilitasyon merkezlerinin mevcut sayısı ve hizmet verdikleri öğrenci sayıları dikkat çekici büyüklüktedir. Ancak, alan yazı incelendiğinde bu eğitim merkezlerinin yeterlilikleri üzerinde yapılmış araştırma sonucuna rastlanmamaktadır. Bu çalışmada çocuklarının destek alacağı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi seçiminde ve destek alınan bu merkezlerde sunulan hizmetlerin etkililiğini takip etmede birinci derecede sorumlu olan ailelerin gözünden şu soruların yanıtları aranmıştır, (1) Bu merkezler fiziksel altyapıları, personel nitelikleri, eğitim süreçlerinin planlaması ve uygulaması bakımından ailelerin beklentilerini karşılamakta mı? (2) Çocuklarının destek hizmet alacağı merkezi seçerken, merkezin hangi özellikleri ailelerin tercihini etkilemektedir?

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak, amaç doğrultusunda ailelere uygulanmak üzere bir anket formu hazırlanmıştır. Anket 3 bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde ailenin çocuğunun genel demografik bilgileri, ikinci bölümde; çocuğun devam etmiş olduğu kurumun fiziksel özellikleri, yönetsel özellikleri ve eğitim hizmetleri bakımından ailelerin beklentilerini ne düzeyde karşıladığını ortaya koymaya yönelik anket soruları, üçüncü bölümde ise çocuğunun eğitimi için özel rehabilitasyon merkezi seçerken ailenin tercihini etkileyen kurum özellikleri ne olmalı? sorularına cevap aranmıştır. Anketin geçerliliğini test etmek amacıyla; farklı üniversitelerin Özel Eğitim Bölümlerinde görev yapan üç öğretim üyesine anket ile görüşü sorulmuş, anketi uygun bulmuşlardır. Araştırmanın evrenini Tokat ve Çorum il sınırları içerisinde bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden 100 engelli çocuk ailesi oluşturmaktadır. Araştırmada uygulanan anket sonuçlarından elde edilen verilerin çözümlenmesinde iki farklı çözümleme (yüzde, Anova) tekniği kullanılacaktır. Ailelerin ikinci ve üçüncü bölümde yer alan her soruya verdiği cevaplar yüzde olarak hesaplanacaktır. Ailelerin demografik özellikleri ve çocuklarının eğitim geçmişleri, vermiş olduğu cevaplar üzerinde etkisi var mıdır? sorusunun yanıtını aramak için "Anova" tekniği kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri.

İşitme Engellilerin Eğitimi Alanına Özgü Makale Betimleme Aracı

OSMAN ÇOLAKLIOĞLU¹, EMRAH AKKAYA², ABDULLAH GENÇ¹,
MURAT DOĞAN¹

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

² ESKİŞEHİR

Giriş: Araştırmacılar çalışma alanlarına ait yayımlanmış araştırma raporlarının tamamını okuma fırsatını bulsalar da zihinlerinde araştırmaların genel profiline dair bir şema oluşması zor olabilmektedir. Araştırmaların dayandırıldıkları paradigmalara dağılımları, örneklemelerin genel özellikleri, araştırmada kullanılan ölçekler gibi araştırma raporunda yer alan özelliklerin belirlenmesi, alana ait çalışmalar hakkında araştırmacılara yol gösterebilir. Bu nedenle, işitme engelliler alanında yayımlanmış makalelerin yöntem bölümünde yer alan tüm bilgilere ek olarak makalenin yayım yılı, yazar sayısı, araştırmanın yapıldığı ülke, makalenin türü ve analiz ile ilgili bilgilerin de betimlenerek kaydedilebilmesini kolaylaştıracak bir form oluşturulması planlanmış ve makale betimleme aracı geliştirilmiştir. **Amaç:** İşitme engelliler alanında yayımlanmış makalelerin yöntemsel özellikleri, yayım yılı, türü, yazar sayısı, araştırmanın gerçekleştirildiği ülke bilgilerini pratik bir biçimde kaydedebilmek için makale betimleme aracı geliştirmek. **Yöntem:** Makale betimleme aracının geliştirilme süreci literatürde yer alan anket geliştirme süreci temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda; 1. Problemi tanımlama: Aracı geliştirme amacı belirlenmiş ve araştırmacı ekip üyeleri tarafından sorular belirlenerek madde havuzu oluşturulmuştur. 2. Madde yazma: Soru havuzundaki maddeler ekip çalışması yapılarak aracın taslak formu oluşturulmuştur. Oluşturulan taslak form ekip üyeleri tarafından bireysel olarak incelenmiş ve öneriler doğrultusunda tekrar düzenlenmiştir. 3. Uzman görüşü alma: Uzman görüşü için ön uygulama formu oluşturularak, bu form işitme engelliler ve ölçme değerlendirme alanındaki 10 uzmana sunulmuştur. Uzman görüşlerine göre maddelerin Kapsam Geçerlik Oranları (KGO) ve Kapsam Geçerlik İndeksi (KGI) hesaplanmış tüm maddelerin ve aracın geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 4. Ön uygulama ve araca son şeklini verme: Uzman görüşünden gelen dönütlere göre aracın ön uygulama formu düzenlenerek pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonrasında maddelerde düzenleme yapılmış ve araca son şekli verilmiştir. **Sonuç:** Hazırlanan makale betimleme aracı İşitme Kayıplı Bireylerin Eğitimi Alanında Uluslararası Dergilerde Yayımlanan Araştırmaların Yöntemsel Özellikleri isimli çalışmada kullanmış ve aracın işlevselliği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: İşitme engellilerin eğitimi, makale betimleme aracı, yöntemsel özellikler.

Türkiye’de Zihin Yetersizliği Olan Bireylere İş ve Meslek Eğitimine Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin Gözden Geçirilmesi

HAVVA AYSUN KARABULUT¹, MÜZEYYEN ELDENİZ
ÇETİN¹, ALPASLAN KARABULUT¹
¹ *ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ*

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de zihin yetersizliği olan bireylere iş ve meslek eğitimine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin gözden geçirilmesidir. Bu çalışma nitel bir doküman analizidir. Araştırma kapsamına seçilen çalışmalarda; zihin yetersizliği olan bireylere iş ve mesleki beceri öğretimi ile ilgili olması, tek denekli uygulamalara yer vermesi ve Türkiye’de yapılmış lisansüstü tezler olması kriterleri dikkate alınmıştır. Araştırma makalelerinin taranması sürecinde araştırmanın amaçları doğrultusunda “zihinsel yetersizlik”, “ zihin yetersizliği”, “zihin engelli”, “zihinsel engelli”, “mesleki beceri” ve “iş ve mesleki beceri” gibi anahtar sözcükleri kullanılarak Ulusal Tez Merkezi kullanılarak elektronik tarama gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma sonucunda 14 teze ulaşılabilmektedir ve bu araştırmalar 7 kategoride incelenmiştir. Bu çalışmada ele alınan araştırma verileri incelenen kategorilere göre tablo haline getirilmiştir ve her bir kategoride yer alan tezler karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda; yapılan çalışmaların iş ve mesleki becerilerin çeşitlilik gösterdiği, Türkiye’de yetersizliği olan bireylerle yapılan çalışmaların genellikle iş eğitimi çalışmaları üzerine yoğunlaştığı, akademik ve beceri öğretimine yönelik son zamanlarda yapılan araştırmaların daha çok bilimsel dayanaklı uygulamalara yer verildiği, çalışmaların çoğunda öğretim sonunda kalıcılık ve genellemelere yer verildiği, araştırmaların sadece bir kısmında sosyal geçerlik verisi toplandığı ve araştırmaların çoğunda ise uygulama güvenilirliği verisinin ve gözlemciler arası güvenilirlik verisinin toplandığı görülmüştür. Çalışmada uygulama ve ileri araştırmalara yönelik öneriler de geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: zihin yetersizliği, zihinsel yetersizlik, mesleki beceri, iş ve mesleki beceri.

Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Çocuklarının Durumunu Dini Açıdan Değerlendirmesi

MUKADDES SAKALLI DEMİROK ¹, HARUN AYSEVER ¹,
SERAP MERAL KARABACAK ¹
¹ YAKIN DOğU ÜNİVERSİTESİ

İnanç, insanların hayatlarına yön vermelerinde önemli bir yere sahiptir. Ebeveynler, özel gereksinimli çocuğa sahip olmalarıyla birlikte, baş edilmesi zor yaşantılarla karşı kaşıya kalırlar. Bu durumda kontrolü ele almak ve zorluklara göğüs gerebilmek için manevi bir desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu çalışmanın amacı özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının durumunu dini açıdan nasıl değerlendirdiklerinin belirlenmesidir. Yapılan çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmaya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Lefkoşa ilçesindeki bir özel eğitim okuluna devam eden özel gereksinimli çocuğa sahip 35 anne ve 9 baba olmak üzere toplam 44 ebeveyn katılmıştır. Çalışmanın verileri engelli çocuğa sahip ebeveynlerin dini tutumlarını belirleyen bir anket aracılığıyla toplanmıştır. Çalışma sonucunda ebeveynlerin çoğunun özel gereksinimli çocuğa sahip olmalarının dine bakış açılarında herhangi bir değişiklik yaratmadığı, Allah'tan gelene razı oldukları ve çocukları için her zaman dua ettikleri belirlenmiştir. Ebeveynler, dua etmenin endişelerini azalttığını, çocuklarının özel gereksinimli olmasını kadere bağladıklarını ve bu durumun nedenlerinin sadece tıbbi nedenlerden kaynaklı olmadığını belirtmişlerdir. Bunun yanında ebeveynler, sabırlarının sınıdığını, olumlu gelişmeler karşısında şükrettiklerini, ahirette mükafat beklentisi içinde olduklarını ve Allah'ın adaletli davrandığını belirtmiştir. Ebeveynlerin çoğu, Allah'tan çocukları için yardım istediklerini, Allah'ın verdiği nimetlerin değerini daha iyi anladıklarını ifade etmişlerdir. Sonuç olarak yapılan çalışmada, ebeveynlerin, çocuklarının özel gereksinimli olmasından kaynaklı yaşadıkları zor durumlarla baş edebilmelerinde ve olumlu duygular geliştirebilmelerinde dini inançlarının etkisi olduğu yorumu yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli çocuk, din, dini düşünce.

Otizm Spektrum Bozukluğu ve Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Anne, Baba ve Kardeşlerinin Sürekli Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi

CANAN ÖZKAYA,¹
¹ ÖZEL GÖKKUŞAĞI KOLEJİ

Aile, bireylerin doğduktan sonra yaşamlarını devam ettirdikleri en küçük toplumsal kurumdur. Aileler çocuk daha anne karnındayken onunla ilgili hayaller kurmaya, birlikte neleri nasıl yapacaklarını planlamaya başlarlar. Ancak özel eğitime gereksinim duyan bir çocuğun doğması ya da daha sonra çocuğun yetersizlikten etkilenmesi ailede beklentilere ve hayallere yönelik bir yıkım yaşanmasına neden olmaktadır (Varol, 2006). Karşılaştıkları bu durum kısa sürede ailelerde yoğun kaygı ve strese yol açmaktadır. Alanyazında özel eğitime gereksinim duyan çocuğa sahip ebeveynlerin, normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlere göre daha kaygılı oldukları saptanmıştır. Bu çalışmada ise, Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) ve Zihinsel Yetersizlik (ZY) tanısı almış özel eğitime gereksinim duyan çocukların anne, baba ve kardeşlerin sürekli olarak yaşadıkları kaygı düzeylerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Araştırmada, betimsel araştırma yöntemlerinden nedensel karşılaştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinin çeşitli ilçelerinde ikamet eden ve çeşitli özel eğitim kurumlarına devam eden 15 OSB ve 15 ZY tanısı almış çocuklar ve bu çocukların anne, baba ve kardeşleri oluşturmaktadır. Araştırmada iki adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlardan ilki demografik bilgi formu olup, bu araç katılımcılara ilişkin bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. İkinci araç ise, anne, baba ve kardeşlerin sürekli kaygı düzeylerini belirlemek üzere Spielberger ve Ark. (1970) tarafından geliştirilmiş olan “Spielberger Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri”dir. Veriler toplandıktan sonra, ölçekler puanlanmış, eksik ve hatalı doldurulan ölçekler puanlamaya dâhil edilmemiştir. Verilerin çözümlenmesinde ise SPSS 24.0 istatistik paket programı kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sürekli Kaygı Düzeyi, Gelişimsel Yetersizlik, Engelli çocukların ailesi, Otizm Spektrum Bozukluğu.

İşlevsel Akademik Beceriler

SALİH NAR¹

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

İşlevsel akademik beceriler, her bireyin günlük yaşamında ve gelecekteki ihtiyaçlarında kullandığı becerilerdir. Bu beceriler, genel eğitimin ilk yıllarında öğretilmekle birlikte yaşam boyu kullanılan becerilerdir. Zihinsel yetersizliği olan bireylere işlevsel akademik becerilerin öğretimi sayesinde okulda, evde, işte ve toplumda bağımsız olarak yaşaması sağlanabilmektedir. Zihinsel yetersizliği olan bireylere öğretilecek olan akademik becerilerin işlevsel olup olmadığı kişiden kişiye, aileden aileye değişiklik göstermektedir. Bir birey için işlevsel olan bir beceri başka bir birey için işlevsel olmayabilir. Zihinsel yetersizliği olan birey için becerinin işlevsel olduğunu belirlemek için genel eğitim müfredatına uygun olmasına veya tüm bireylerin kişisel, günlük, sosyal yaşamlarında kullandıkları beceriler olmasına, akademik becerilerin üstesinden gelmek için gerekli olmasına, evde, okulda ya da toplumda bireylerin bağımsızlığını sağlayacak olan beceriler olmasına, bireylerin gelecekteki ihtiyaçlarını karşılayacak beceriler olmasına, bireyin ailesi için şuan ve gelecekte önemli olan beceriler olmasına, bireyin zihinsel, kronolojik, akademik ve davranışsal performansına uygun beceriler olmasına dikkat etmek gerekmektedir.

Alanyazında işlevsel akademik beceriler işlevsel okuma, işlevsel yazma, işlevsel matematik, işlevsel fen, işlevsel sosyal bilgiler olarak belirtilmişken, işlevsel matematik, işlevsel okuma ve yazma tüm bireyler için işlevsel olma özelliği göstermektedir. İşlevsel okuma, genellenmiş işlevsel okuma ve sınırlı işlevsel okuma olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. *Genellenmiş işlevsel okumada* bireylere karşılaşılabilecek metinlerde gördüğü kaynakları okuyabileceği yeterlikte anahtar sözcükler öğretilmektedir. *Sınırlandırılmış işlevsel okumada* ise bireyin günlük rutinlerinde kullanacağı sınırlı sayıda sözcüğün öğretimini kapsamaktadır. Bu sözcüklerin sayısı 20'den daha az olmaktadır. İşlevsel yazma; işaretler, formlar, iş başvurusu formu, teşekkür notu, imza, ad-soyad gibi bireyin günlük hayatını kolaylaştıracak becerileri içermektedir. İşlevsel matematik beceriler; para kullanımı, saati söyleme ve hesap makinesiyle ya da hesap makinesi olmadan işlem yapma gibi becerileri kapsamaktadır. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin günlük yaşamını sürdürmeleri için gerekli olan matematiksel becerilerdir. Bu çalışmada işlevsel akademik becerilerin tanımına, hangi özelliklere sahip olmaları gerektiğine ve bu becerilerin neler olduğuna yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: işlevsel akademik beceriler, işlevsel okuma, işlevsel yazma, işlevsel matematik.

Rehberlik ve Araştırma Merkezi Veli Memnuniyet Anketi: Eskişehir Tepebaşı Ram Örneği

HÜSNE ÖZ ALKOYAK¹, GÖKHAN ALKOYAK²

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

² TEPEBAŞI REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM), yetersizliği olan bireylerin eğitsel değerlendirmelerinin yapıldığı ve formal testlerinde yapılması yolu ile bireylerin tanılarının konulduğu kurumlardır. Tepebaşı Rehberlik ve Araştırma Merkezi bu bağlamda tepebaşı ilçesi başta olmak üzere Eskişehir ilinde sekiz ilçeye daha hizmet sunmaktadır. Hizmet bölgesi içerisindeki bireyler göz önünde bulundurulduğunda her yıl 2000 'e yakın inceleme gerçekleştirilmektedir. Değerlendirilmesi yapılan bu bireylerin anne babaları ve diğer aile bireyleri düşünüldüğünde en az 10000 birey kurumla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkide bulunmaktadır. Kurumdan hizmet alan bireylerin memnuniyet düzeyleri önemli bir durumdur. Hizmetten faydalananların memnun olduğu yanlar olduğu kadar memnun olmadıkları yönler de olabilmektedir. Bu noktada kurumun kendini geliştirebilmesi ve olumlu gelişmeler göstermesi; hizmet alanların memnuniyet düzeylerini artıracaktır. Bu çalışma kapsamında Eskişehir ili Tepebaşı ilçesi RAM'da uygulamacı tarafından geliştirilen memnuniyet anketi velilere/vasilere uygulanacaktır. Bu anket yoluyla velilerin Tepebaşı RAM'dan aldıkları hizmeti değerlendirmeleri istenmiştir. Anket genel olarak; iletişim, hizmet kalitesi, personel uzmanlığı, fiziki ortam ve problem çözme olmak üzere beş başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar altında 16 adet anket maddesi bulunmaktadır. Anketin son bölümünde ise; katılımcıların RAM'dan aldıkları hizmetten memnun oldukları ve geliştirilmesini istedikleri yönleri belirtmelerinin istendiği iki açık uçlu soru yer almaktadır. Bu sorular ile ankette yer alan kapalı uçlu sorular ile elde edilemeyen bilgilerin de elde edilmesi planlanmıştır. Bu bilgiler ışığında elde edilen bulgular grafikleştirilerek; grafikler ve yorumları toplantıda katılımcılarla paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: rehberlik ve araştırma merkezi, memnuniyet, anket.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Oyunu Değerlendirme ve Oyuna Dayalı Değerlendirme

DİLAY AKGÜN GİRAY¹, VEYSEL AKSOY¹

¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ENGELLİLER ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

Çocuklar doğumlarını izleyen yıllardan itibaren çevrelerini, dünyayı keşfetme çabası içerisinde girerler. Çocukların gösterdiği bu çaba oyuna dönüşür. Dünyayı keşfetme çabasındaki çocuk oyun oynayarak, yeni oyunlar kurarak dünyayı deneyimler, duygularını, isteklerini oyunla aktarmaya çalışır. Bu nedenle yetişkinlerin çocuğu tanımalarının en doğal ve sağlıklı yollarından birinin oyun olduğu ifade edilmektedir. Çocuğun oyun aracılığıyla gösterdiği çaba aslında dış dünyaya ilişkin farkındalığının göstergesidir. Ancak dış dünyaya ilişkin etkileşimi sınırlı olan otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocuklarda durum farklılaşabilmektedir. Çünkü OSB'li çocuklar spektrumun özellikleri nedeniyle çevresi ile etkileşim içinde olmayı tercih etmeyebilir, çevrelerine ilgisiz olabilirler. Bu durum bireyin oyun becerilerinin gelişimi ve bir öğrenme aracı olarak oyun ile öğrenme yaşantıları edinmesini engelleyebilir. Bu nedenle alanyazında OSB olan bireylere ilişkin hem oyunu değerlendirme ölçekleri, hem de oyuna dayalı değerlendirme sistemlerini içeren çeşitli kaynaklar mevcuttur. OSB olsun ya da olmasın oyuna dayalı değerlendirme kavramı ve oyunu değerlendirme benzer görünmekle birlikte birbirlerinden farklılık arz etmektedir. Bu çalışmada OSB olan bireylere ilişkin oyunu değerlendirme ve oyuna dayalı değerlendirme sistemlerine ilişkin gerçekleştirilmiş çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla 2016-2017 eğitim öğretim yılı içinde Eric, Ebsco-Host, Google scholar arama sistemleri aracılığıyla hem İngilizce hem Türkçe taramalar gerçekleştirilmiştir.

Taramalar sonucunda alanyazında oyuna dayalı değerlendirme ve oyunu değerlendirme konularında bir kavram karmaşasının var olduğu ifade edilebilir. En genel anlamı ile bakıldığında oyuna dayalı değerlendirme bireyin çeşitli gelişim alanlarının hedef becerilerinin ya da özel gereksiniminin belirlenmesinde oyun içinde yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış olarak değerlendirilmesini ifade etmekteyken oyunun değerlendirilmesi bireyin birçok farklı gelişim alanı özelliğini bir arada sergilediği oyununun yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış olarak değerlendirilmesi olarak kısaca özetlenebilir. Oyunu değerlendirme ve oyuna dayalı değerlendirme sistemlerine ilişkin örnekler poster içinde betimlenecektir.

Anahtar Kelimeler: otizm spektrum bozukluğu, oyun, oyunu değerlendirme, oyuna dayalı değerlendirme.

Bir Odak Grup Görüşmesi: Ülkemizde Olumlu Davranışsal Destek Programının Özel Eğitim Hizmetleri İçerisinde Uygulanabilirliğinin İncelenmesi

HAKAN METİN,¹
¹ 19 MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Son zamanlarda, gelişim seyri normal olan çocukların ve gelişimsel geriliği bulunan çocukların da problem davranışlar sergilemesi ile sık karşılaşılmaktadır. Problem davranışlar sergileyen çocuklar bu davranışlarından dolayı eğitim öğretim imkânlarından yeterli düzeyde yararlanamamaları ve öğrenim hayatlarında başarısız olma riski ile karşı karşıyadırlar. Bu nedenle öğrencilerin yaşantısını olumsuz yönde etkileyen bu problem davranışları azaltılmalı ya da tamamen ortadan kaldırılmalıdır. Problem davranışların ortadan kaldırılması için genelde, yapıcı olmayan davranış değiştirme uygulamaları tercih edilirken, yapıcı ve olumlu davranışların kazandırılması veya geliştirilmesine ilişkin uygulamalara pek yer verilmemektedir. Çocuklara yapıcı ve olumlu davranışlar kazandırmayı hedefleyen yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Olumlu davranış destek (ODD); bireyin var olan uygun davranışlarını daha da geliştirmek ve yeni uygun davranışlar öğretmek amacı ile uygulamalı davranış analizini ilkelerinden yararlanan ve kişinin yaşam kalitesini arttırmayı amaçlayan, bunların yanı sıra problem davranışları ortadan kaldırmak için kişinin hayatını sürdürdüğü çevreyi düzenleyen veya dönüştüren bir yaklaşımdır. Bu çalışmanın amacı, ODD programının mevcut sistem içerisinde kendisine bir zemin bulup bulamayacağını odak grup görüşmesiyle incelemektir. Bu amaçla odak grup görüşmesi düzenlenerek katılımcılardan görüş alınmıştır. Odak grup görüşmesinin amacı, belirlenen bir konu hakkında katılımcıların bakış açılarına, yaşantılarına, ilgilerine, deneyimlerine, eğilimlerine, düşüncelerine, algılarına, duygularına, tutum ve alışkanlıklarına dair derinlemesine, detaylı ve çok boyutlu nitel bilgi edinmektir. Bu çalışmada benzer eğitim düzeyinden gelen bireyler katılımcı olarak seçilmiştir. Katılımcıların tamamı özel eğitim alanında lisans ve yüksek lisansını tamamlamış ve özel eğitim alanında doktora eğitimlerine devam etmektedirler. Grup içinde hiyerarşik olarak üst ilişki oluşturacak bir durum söz konusu değildir. Çalışmanın sonucunda ODD'nin ülkemiz şartlarında uygulanabilmesine yönelik öneriler sıralanarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Odak grup görüşme tekniği, olumlu davranış desteği, özel eğitim.

Öğretmenlere Verilen Özgül Öğrenme Güçlüğü Eğitiminin Etkisi

*GÜLAY OĞUZ¹, SAİME ÇAĞLI¹, SERVET AKER², SERPİL AKGÜN³,
BURÇİN TÜRKKÖYLÜ TAŞTAN¹, KARDELEN KARAAŞ¹, EZGİ
UNCU⁴*

Bireylerin, normal ve normal üstün zekâyâ sahip oldukları halde yaşlılarına göre okuma, yazma, aritmetik, muhakeme yeteneğinde beklenen başarıyı gösterememesi özgül öğrenme güçlüğüdür. Kişinin kronolojik yaşı, ölçülen zekâ düzeyi ve yaşına uygun olarak aldığı eğitim göz önünde bulundurulduğunda okuma, matematik, yazma becerilerinin beklenenin önemli ölçüde altındadır. Görülme sıklığı %10-15 olan öğrenme güçlüğü olan çocuklarda okul başarısı ya da okuma becerileri gerektiren günlük yaşam etkinlikleri önemli ölçüde düşüktür. Disleksi, okuma güçlüğü; disgrafi, yazma ve yazılı anlatım güçlüğü; diskalkuli, matematik öğrenme güçlüğü, sözel olmayan öğrenme güçlüğü olmak üzere 4 çeşit özgül öğrenme güçlüğü vardır. Araştırma 227 kişiye Samsun ilinde MEM ile birlikte yarım gün süren bir ÖÖG öğretmen eğitimi verilerek yapılmıştır. Katılımcılara önce ön test verilmiştir ve var olan bilgileri ölçülmüştür. Sonrasında 2 saatlik ÖÖG öğretmen eğitimi verilmiştir, eğitim sonunda son test uygulanmıştır. İlk test ve son test karşılaştırmasıyla ÖÖG ile ilgili farklılık düzeyleri değerlendirilmiştir. 227 kişilik grubun ön test-son test sonuçlarını değerlendirilmiştir. Eğitim öncesi ile eğitim sonrası doğru yanıt verme durumları açısından istatistiksel olarak fark olup olmadığı incelenmek için analiz yöntemi olarak paired t kullanıldı. Eğitim sonrası doğru yanıt ortalaması, eğitim öncesine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir. Samsun ilinde yapılan bu çalışmanın gösterdiği gibi ÖÖG ile ilgili farkındalık ve ÖÖG olan çocuklarla çalışabilmek için bu konudaki eğitim ve düzenlemelerin artması gerektiği düşünülmüştür. Gelecekte eğitim ve sınav sistemi ile ilgili öğrenme farklılıklarına yönelik bir düzenleme yapılması uygun olacaktır.

Anahtar kelimeler: Öğrenme güçlüğü, disleksi, öğretmen, eğitim.

Çocuklarda Müzik Algısı ve Koklear İmplant

NURDAN CANKUVVET AYKUT¹, MERVE ÇINAR²
¹⁻² ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Müzik, insan veya çalgı seslerinin belli kurallar çerçevesinde düzenlenmesi yoluyla haz ya da duygusal ifade yaratan estetik bir üretilerdir. Perde, gürlük, ritim, tını, ton ve melodi gibi öğelerden oluşan müzik algısı, deneyim temelinde şekillenir. Bu deneyimin oluşabilmesi özellikle çocukların müzikle tanışmasına bağlıdır. Kültürlere baktığımızda ninniler yoluyla bu deneyim erken dönemde sağlanmaktadır. Ancak müzik algısının bütüncül gelişimi için çocuğun kendisinin de müzik etkinliklerine aktif katılımı gerekir. Bu katılım çocuğun iletişim, dinleme, dil, biliş, motor, sosyal, duygusal ve yaratıcılık becerilerinin gelişimine katkı sağlayacaktır. Gelişim için bu denli önemli olan müzik, işitme kaybında daha da önem kazanmaktadır. İşitsel deneyim temelinde şekillenen işitme sistemi ne kadar yoğun uyarabilirse, çocuğun gelişimi akranlarıyla o kadar uyumlu olacaktır. Bu noktada işitme kaybının müdahalesinde sıklıkla kullanılan koklear implant (Kİ), önemli bir rol oynamaktadır. Cerrahi müdahale ile iç kulağa yerleştirilen işitmeye yardımcı teknolojik bir cihaz olan Kİ, İşitme cihazlarına oranla daha nitelikli akustik uyaran sağlamaktadır. Kİ'nin bu özelliği kullanıcıların müzikten aldığı zevki artırmaktadır. Bu bağlamda müzik algısı, Kİ kullanıcıları için yaşam kalitesinin ölçülmesinde önemli bir nokta haline gelmiştir. Kİ kullanıcılarının müzikten zevk alabilmesi kendiliğinden oluşan bir durum değildir. Yetişkin veya çocuk olsun kullanıcının Kİ sonrası müzikle ilişki kurabilmesi, aldığı eğitimin niteliğiyle ilişkilidir. Özellikle erken çocukluk döneminde bu eğitim mutlaka çocuğun aktif müzik etkinliklerine katılımını içermelidir. Bu eğitimin niteliği, uzun vadede çocuğun müzikle kurduğu ilişkiyi belirleyerek onun gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Kİ kullanan çocukların müzik algısını etkileyen öğelerin detaylı bir biçimde irdelenmesidir. Bu çerçevede müzik algısının oluşumunda Kİ'nin kuvvetli ve zayıf yönlerine değinilerek müzik eğitiminin erken çocukluk dönemindeki önemine vurgu yapılacaktır. Müzik algısı, Kİ ve eğitimin niteliği arasındaki ilişkiyi betimlemeyi amaçlayan bildirinin yöntemi konuya ilişkin alan yazının derlenmesi, klinik pratikle ilişkilendirilmesi ve raporlanmasıdır.

Anahtar Kelimeler: koklear implant, müzik, müzik algısı, müzik eğitimi.

Babalık Rollerine Tarihsel ve Kuramsal Bakış: Babalık Rol Kuramları

FATİH MEHMET ACAR¹
¹ ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Babalık rolleri tarih boyunca içinde buldukları dönemin sosyal ve kültürel yapısından etkilenmiş ve baskın koşullara göre sürekli olarak şekil değiştirmiştir. Bu durum babalık rollerinin ve toplumun babalardan beklentilerinin çok yönlü olmasına ve karmaşık bir olgu haline gelmesine neden olmuştur. Babalık rollerinin çok yönlü bir yapıya sahip olması ve karmaşık bir olgu halinde sürekli olarak değişmesi belirli bir tanıma gidilmesinde ve kuramsallaştırılmasında güçlükleri beraberinde getirmiştir. Babalık rollerindeki var olan bu durum ise babalar üzerine araştırma yapan bilim insanlarının en büyük dezavantajlarından biri olmuştur. Yine de bilim insanları sürekli olarak kendilerini babalık rolleri odağında araştırmalara rehberlik edecek bir tanımlama ve kuramsal çerçeve arayışı içerisinde bulmuşlardır.

Sosyal bilimlerde babalık rolleri hangi alana girerse girsin; babaların bakış açıları, dönem rolleri ve rollerinin gerekçeleri çerçevesinde artan bir şekilde araştırılmaya devam edilmiştir. Alan yazına bakıldığında babaların dönemlere göre baskın rollerinin nasıl değişkenlik gösterdiği, mevcut birçok kuram ve bakış açısı tarafından açıklanmaya çalışılmış ve çocukların yaşamlarında önemli roller barındırdıklarının altı çizilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın amacı babalık rollerini tarih süzgecinde betimlemeye çalışmak ve bu rollere kuramsal bir bakış getirmeye çalışan babalık rol kuramlarını alan yazın ışığında incelemek, irdelemek ve açıklamaya çalışmaktır. Bu amaçtan hareketle sistematik bir derleme yapılmış ve alan yazında yer alan baba katılım tipolojisi, psikososyal gelişim kuramı, ekolojik kuram gibi babalık rol kuramları detaylı olarak ele alınmıştır.

Anahtar sözcükler: Babalık, babalık rolleri, babalık rol kuramları.

Türkiye’de Matematik Öğrenme Güçlüğü Olan Bireylere Yönelik Yapılan Çalışmaların İncelenmesi

Arş. Gör. ÖZGE ÖZLÜ - Öğretmen ASLİN ARSLANOĞLU
Prof. Dr. FİLİZ POLAT

Özgül öğrenme güçlüğü çatısı altında yer alan matematik öğrenme güçlüğüne (diskalkuli), alanyazında okuma güçlüğüne (disleksi) oranla daha az değinilmektedir. Ancak özgül öğrenme güçlüğü olan bireylerin akademik performanslarında yaşadıkları en yaygın problemlerden birinin de matematiğin farklı alanlarında yaşadıkları güçlükler olduğu ve artan sıklıkla tanı aldıkları yadsınamaz bir gerçektir. Bu bireyler sayı kavramı, sayma, matematiksel kavram ve sembolleri ayırt etme, aritmetik işlem süreçlerini yürütme ve uzamsal ilişki kurma gibi matematiğin çok yönlü alanlarında sorunlar yaşamaktadırlar. Yaşadıkları bu güçlükler bireylerin akademik ve günlük yaşantılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda alanyazının matematik öğrenme güçlüğü olan bireylerin tanılanmaları ve değerlendirilmeleri, olumlu öğrenme deneyimleri kazanmaları, akademik, duygusal ve sosyal problemleri ile ihtiyaçlarının belirlenmesi başta olmak üzere birçok problem durumunu ele alan araştırmalarla desteklenmesi son derece önemlidir. Bu çalışma ile matematik öğrenme güçlüğü gösteren bireylere yönelik Türkiye’de yapılan araştırmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda matematik öğrenme güçlüğüne yönelik Türkiye’de yapılan araştırmaların sınırlılığından kaynaklı olarak başta müdahale programlarını içeren deneysel ve betimsel çalışmalar olmak üzere hakemli dergilerde yayınlanmış makaleler ile Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) Ulusal Tez Merkezi internet sitesinde yayınlamış tezler araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu bağlamda dokümanlar, internet aracılığı ile elektronik bir formatta “matematik öğrenme güçlüğü”, “matematikte öğrenme güçlüğü”, “matematik bozukluğu” ve “diskalkuli” gibi anahtar kelimeler ile taranarak elde edilmiştir. Taramalar sonucunda 2000-2017 yılları arasında yapılmış olan 18 çalışmaya ulaşılmıştır. Ortaya çıkan ilk bulgulara göre Türkiye’de matematik öğrenme güçlüğüne yönelik çalışmaların çok sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Bunun yanı sıra çalışmada elde edilen diğer sonuçlar ile araştırmaların işledikleri temalar, araştırmaların deseni ve kapsamı başta olmak üzere Türkiye’de yapılmış olan çalışmaların mevcut durumunun resmedilmesi hedeflenmiştir. Bu araştırmanın alanyazında matematik öğrenme güçlüğüne yönelik çalışmalara olan önem ve gereksinimi yansıtmaları ve daha sonra yapılacak araştırmalara ışık tutmaları açısından yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: öğrenme güçlüğü, matematik öğrenme güçlüğü, diskalkuli.

Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin, Ağır-Orta Düzey Zihin Engelliler Matematik Programında Yer Alan Amaç ve Davranışların Kazanımına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Prof. Dr. HAKAN SARI - Arş. Gör. AHSEN ELA KIZILKAYA -
Arş. Gör. HATİCE GÖKDAĞ - Arş. Gör. AHSEN ELA
KIZILKAYA

Ağır düzey zihinsel yetersizliği olan çocuklar, diğer akademik dersler ve becerilerin kazandırılmasında olduğu gibi matematik dersinde de daha fazla yönlendirmeye, desteklenmeye ve sistematik bir eğitim sürecinin uygulanmasına gereksinim duymaktadırlar. Milli Eğitim Ağır-Orta Düzey Öğrenme Yetersizliği Olan Çocuklar Matematik Eğitim Programında, çocukların günlük yaşamlarını kolaylaştırıcı, karşılaştıkları çeşitli sorunları çözmeye kullanabilecekleri kavram ve becerilerin kazandırılmasına yönelik amaç ve davranışlar yer almaktadır. Ancak ağır- orta düzey zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin bu programda yer alan amaç ve davranışları ne düzeyde gerçekleştirdiklerinin değerlendirilmesi, programda yer alan amaç ve davranışlarının uygunluğuna yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmada, ağır-orta düzey zihin engelliler matematik programında yer alan amaç ve davranışların ne düzeyde gerçekleştirildiğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Araştırmaya Özel Eğitim Uygulama Okulu Kademe I ve Kademe II' de görev yapan 24 zihin engelliler sınıf öğretmeni katılmıştır. Alan yazın taraması ve uzman görüşü alınarak hazırlanan görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Görüşme yoluyla elde edilen veriler tümevarım analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Görüşmeden elde edilen bulgular bildiri esnasında detaylı olarak sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Zihin engelliler, ağır- orta düzey zihin engelliler, ağır- orta düzey zihin engelliler eğitim programı, matematik programı.

Özel Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Özbakım Becerilerinin Öğretimine Yönelik Öğretmen Görüşleri

FEYYAZ ŞENTÜRK¹, NAZİM ALAGÖZ¹, KANI ŞENTÜRK¹,
YASİN KARA¹, MEHMET EMİN UPRAK¹

Bireylerin özbakım becerilerini yerine getirip getiremedikleri, bireylerin bağımsızlıklarının en temel göstergesidir. Normal bireyler özbakım becerilerinin tamamına yakını, yaşadıkları aile ortamında basit yönlendirmeler ve gözlemlerle kazanabilmektedirler. Okul çağına erişmiş normal bireylerin tamamına yakını ekstrem durumlar olmadıkça okul yaşantılarına özbakım becerilerini özbakım becerilerini öğrenmiş bir şekilde başlamakatadırlar. Fakat bu durumun zihinsel engelli bireylerde böyle işlemediği görülmektedir. Özellikle de zihinsel yetersizlikten etkilenme derecesi arttıkça bireylerin özbakım becerilerini öğrenmeye ve öğretmeye yönelik zorluklar çekildiği görülmektedir. Akademik becerilerde olduğu gibi özbakım becerilerinin öğreniminde de zihinsel engelli bireyler özel eğitime ihtiyaç duymaktadır. Ülkemizde sunulan özel eğitim hizmetlerinin bir ayağını da destek eğitim hizmetleri oluşturmaktadır. Destek eğitim hizmetlerini sunan en temel yapıdan biri özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleridir. Bu merkezlerde bireylere farklı gelişim alanlarına yönelik olarak destek eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Bu araştırmanın amacı özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde özbakım becerilerinin öğretilmesine etki eden faktörleri ve öğretmen görüşlerini açığa çıkarmaktır. Bu araştırmaya farklı coğrafi bölgelerde görev yapan 100 öğretmen katılmıştır. Araştırmada yöntem olarak nitel araştırma yöntemlerinden anket kullanılmıştır. Katılımcıların %67,7 si engelli bireylerle çalışırken öğretim önceliğinin özbakım becerilerinin olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılanların %33,3 ü çalıştığı kurumun fiziki alt yapısının, %42,4 ü ise materyal durumunu özbakım becerilerinin öğretimi için yetersiz olarak nitelemiştir. Katılımcıların %57,6 sı ise çalıştığı özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde özbakım becerilerinin etkili verimli bir şekilde öğretilmediğini düşünmektedir. Araştırma bulgularına bakıldığında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin fiziki ve materyal yapısının özbakım becerilerinin öğretimi için yeterli olmadığı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: özbakım becerisi, rehabilitasyon merkezi, öğretim.

Özel Eğitim Uygulama Merkezine Yönelik Öğretmen ve Velilerin Algılarının Metaforik Olarak Karşılaştırılması
AYLA TOKER¹

Özel Yetenekli Öğrencilerin Kavram Öğrenme ve Kavram Yanılgılarını Tespit Etmede Haiku Kullanımı
MEHMET PARMAKSIZ¹

Otizmlili Çocuklarda Dil Ve Konuşma Hizmetleri
AYŞE DURMUŞ¹, FERHAN KÜÇÜK¹

Öğretmenler ve Veliler İçin Özel Eğitim Farkındalık Uygulamaları Çalışması
ERKAN YEŞERİROĞLU¹, YUNUS AKDEMİR²

Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Öğretmenliği Programı'nda Eğitim Gören 1. Sınıf Öğrencilerinin Özel Eğitim Dersi Sunum Yöntemlerine İlişkin Görüş ve Değerlendirmeleri
GAZİ ACAR¹

Özel Gereksinimli Öğrencilere Okuma ve Yazma Öğretiminde Cümle Temelli Öğretim Yönteminin Kullanılmasıyla İlgili Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi
ESRA ÜSTÜN¹, EMEL ÖZDEMİR¹, DENİZ AYŞEGÜL SÖĞÜT¹, BELGİN SEVGİ İÇYÜZ¹

“STAR” STRATEJİSİ (ÖĞRENME PAKETİ)
BAHAR ÖZÇELİK, HATİCE İNCEKARA, SİBEL ÜNLÜ

ÇALIŞTAYLAR

Otizmlı Çocuklar İçin Eğitim Programı Geliştirme: Değerlendirme, Hedef Belirleme, Öğretimi Tasarlama, Uygulama Stratejileri ve Problem Davranışların Kontrolü

PROF. DR. BİNYAMİN BİRKAN
BİRUNİ ÜNİVERSİTESİ
TOHUM OTİZM VAKFI

Bu çalıştayda, otizmlı çocuklar için geliştirilen bir eğitim programının temel unsurları, uygulamanın otizmlı çocuklara yeni beceriler kazandırmada yararlı olup olmadığına nasıl karar verildiği üzerinde durulacaktır. Hedef belirlerken, öğretimi tasarlarken hangi temel unsurlara dikkat edilmesi gerektiği, hangi öğretim stratejilerinin kullanıldığı ve öğretim yönteminin etkililiğinin nasıl ölçüldüğü, değerlendirme sonuçlarının nasıl rapor edildiği, programla ilgili değişikliklere nasıl karar verildiği ve gerçekleştirildiği, öğretim sırasında ortaya çıkan olası problem davranışların nasıl kontrol edildiği çalıştayın temel konuları arasındadır. Çalıştayda ayrıca, özellikle eğitime yeni başlayanlar ve erken çocukluk çağında olan otizmlı çocuklar için kullanılabilir bir müdahale programının kapsamı da tartışılacaktır. Dikkati yöneltme, eşleme, resim nesne ilişkilendirme, etkinlik çizelgesi takip etme, taklit becerileri, başkalarının sorularına ve yönergelerine tepki verme vb dil becerileri gibi temel programlara ayrıntılı bir şekilde yer verilecek ve öğretim yöntemleri video görüntüleri ile örneklendirilecek ve uygulamalara yer verilecektir.

Çalıştayın sonunda katılımcılar için belirlenen hedefler aşağıda sırasıyla verilmiştir.

- Bireyselleştirilmiş bir öğretim programının temel unsurlarını betimler.
- Otizmlı çocukların eğitsel gereksinimlerini betimler.
- Otizmlı çocukların eğitsel gereksinimlerine uygun eğitsel hedefler belirler.
- Belirlediği eğitsel hedeflerin davranışsal tanımını yapar.
- Bilimsel davranış ölçme yöntemlerini betimler.
- Hedefleri ölçer ve sonuçlarını değerlendirir.
- Bilimsel dayanaklı öğretim yöntemlerini dikkate alarak belirlediği hedeflerin öğretimi tasarlar.
- Öğretimi değerlendirir ve gerekli değişiklikleri gerçekleştirir.
- Etkili pekiştirme sistemleri tasarlar.
- Etkili problem davranış kontrol etme stratejilerini deneyimler.

Çalışma Belleği Ölçeği Uygulama Eğitimi

DOÇ.DR. CEVRIYE ERGÜL
ÇAĞLA ÖZGÜR-YILMAZ
YRD.DOÇ.DR. ERGÜL DEMİR

Çalışma Belleği Ölçeği (ÇBÖ) çalışma belleği ile öğrenme ve akademik başarı arasındaki güçlü ilişki göz önünde bulundurularak, çalışma belleğine yönelik temel araştırmaların yapılabilmesi, özel eğitim hizmetleri sunulan çocukların çalışma belleğine ilişkin güçlü ve zayıf yanlarının saptanabilmesi ve yetersiz çalışma belleği performansı olan ve bu açıdan öğrenme güçlükleri ile tanılanma riski taşıyan çocukların erken dönemde belirlenebilmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin 1494 çocuk ile geçerlik ve güvenilirliği incelenmiş ve Ankara ili örneğinde anasınıfından 4. sınıfa kadar olan sınıf düzeylerinde normları oluşturulmuştur. ÇBÖ sözel bellek ve görsel bellek alt alanlarına yönelik olarak sözel/görsel kısa süreli bellek ve sözel/görsel çalışma belleği olarak toplam dört boyutta değerlendirme yapmaktadır. Sözel kısa süreli bellek boyutu; Rakam Hatırlama, Sözcük Hatırlama ve Anlamsız Sözcük Hatırlama olarak üç alt test, görsel kısa süreli bellek boyutu; Desen Matrisi ve Blok Hatırlama, Sözel Çalışma Belleği boyutu; Geriye Rakam Hatırlama ve İlk Sözcüğü Hatırlama, Görsel Çalışma belleği boyutu ise; Farklı Olanı Seçme ve Mekansal Ayırt Etme olarak ikişer alt test ile değerlendirilmektedir. Çalışma Belleği Ölçeği, Sözel Bellek ve Görsel Bellek alt alanlarına ve genel toplam puanlarına ilişkin standart puanlar ve standart puanların sınıf düzeyine göre nerede olduğu bilgisini (çok düşük, düşük, orta, yüksek veya çok yüksek) sunmaktadır.

ÇBÖ'e yönelik eğitim çalıştayında katılımcılara 6 saat süren bir eğitim verilecektir. Bu eğitimin ilk bölümünde çalışma belleğinin ne olduğu, önemi ve diğer gelişim alanları ve akademik beceriler ile ilişkisi hakkında bilgiler sunulacaktır. İkinci bölümde Çalışma Belleği Ölçeği, içeriği, uygulama süreci, puanlanması, standart puanlara dönüştürülmesi ve raporlaştırılması süreci tanıtılacak ve nasıl uygulandığını gösteren bir video gösterilecektir. Üçüncü bölümde ise elde edilen puanların hakkında bilgi sunularak katılımcıların kendi aralarında uygulamalar yapmaları sağlanacaktır. Uygulamaları ise eğitim sürecini yöneten uzman tarafından izlenerek geribildirim verilecektir. Eğitim oturumunun ardından katılımcıların ÇBÖ uygulamaları konusunda kendilerini geliştirmek üzere ulaşılabildikleri çocuklar ile deneme uygulamaları yapmaları, yetkinlik kazandıktan sonra ise yaptıkları bir uygulamanın videosunu çekerek bir CD veya USB ile belirtilen adrese ulaştırmaları beklenmektedir. Sonraki süreçte ise yapılan uygulama uzmanlar tarafından izlenerek katılımcının uygulama konusunda yetkinlik kazanıp kazanmadığı değerlendirilmektedir. Yetkinliğin kazanıldığı durumda uygulama sertifikası katılımcıya ulaştırılmakta, aksi durumda ise katılımcının uygulamada yetersiz olduğu alanlara yönelik öneriler sunularak yeni bir uygulama videosu talep edilmektedir.

Gelişimsel Geriliği Bulunan Çocuklara Yönelik Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı

PROF. DR. E.SEMA BATU, ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
PROF.DR. ARZU ÖZEN, ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
UZM. SEZGIN KARTAL, ZİHİNSEL ENGELLİLERE DESTEK
DERNEĞİ

Küçük Adımlar, gelişimsel geriliği olan çocukların anne babalarına yönelik hazırlanmış sekiz ciltlik bir erken eğitim programıdır. Bu program Avustralya'da Macquarie Üniversitesi'nde geliştirilmiş ve Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü öğretim üyeleri tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. 1995 yılından itibaren üniversitelerin özel eğitim bölümlerinde uygulanan program, özel eğitim alanında giderek yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır.

Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı 8 kitaplık bir setten oluşmaktadır.

Kitap 1-Küçük Adımlara Giriş

Kitap 2-Çocuğunuzun Programı

Kitap 3-İletişim Becerileri

Kitap 4-Büyük Kas Becerileri

Kitap 5-Küçük Kas Becerileri

Kitap 6-Alıcı Dil Becerileri

Kitap 7-Kişisel ve Toplumsal Beceriler

Kitap 8-Gelişim Becerileri Envanteri

Bu çalışmaya katılan katılımcılar; a)Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı'nın kapsamı, b)Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı'nın kullanım alanları, c)Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı'na dayalı Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlama konularında detaylı bilgi sahibi olacaklardır.

Sağlıkci ve Eğitimcileri Birleştiren Köprü Özel Eğitim Ve Görme Profili

DOÇ. DR. Z. NAZAN BAYKAN

İleri teknolojiler sonrasında erken doğan bebeklerin yaşatılması ile beyin hasarı sonrası görme bozuklukları, çocukluk çağı az görme nedenleri arasında en sık rastlanan etmen olarak bildirilmektedir. Göze ait nedenlerle az gören bir çocuktan farklı olarak beyin hasarlı çocuklarda görülen atipik davranışları , standart görme muayenesi ile elde ettiğimiz görme keskinliği ve görme alan değerlendirmesi ile izah edemeyiz. Bu çocukların neyi nasıl gördüğünü anlamak için göz, görme yolları ve beyinden oluşan görme sistemin anatomisini, işlevlerini, bozukluklarında ortaya çıkan semptomları ve klinik tabloları, özel eğitim ile ilgili her disiplinin bilmesi çocuğun gelişiminin her basamağı için çok önemlidir. Bu amaçla çocuğun işlevsel görmesinin değerlendirmesi bize çocuğun görme profilini verir. Öncelikle konuda uzmanlaşmış göz hekiminin vereceği rapor doğrultusunda , görme profilinin, disiplinler arası çalışma ile oluşturulması için konu ile ilgili uzmanların görmenin fizyopatolojisi hakkında da daha detaylı bilgi sahibi olmasını gerekmektedir. Özel eğitimde bireysel eğitim programı ve eğitim ortamı ayarlamalarında konuya gerekli önemin verilmemesi, ne yazık ki yanlış ve eksik tanılamalar ile çocukların kapasitelerinin üstünde veya altında değerlendirilmelerine, etiketlenmelerine neden olmaktadır. Kurs sonrasında katılımcılar görmenin fizyopatolojisi hakkında bilgi sahibi olacak, göze ve beyne ait nedenlerle görme bozukluğu olan çocukların ayırımını, sınıf içi ve günlük yaşama katılımda, sosyal ortamda ve eğitim ortamında yapılması gerekenler ile ilgili uygulamaları öğreneceklerdir.

Ağır ve Çoklu Yetersizliği Olan Çocukların Eğitimi

YRD. DOÇ. DR. PINAR ŞAFAK
GAZİ ÜNİVERSİTESİ, EĞİTİM FAK. ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ

Çalıştay katılımcılarının AÇYE olan çocuklar hakkında genel bilgilere sahip olması; öğretmen ve öğretmen adaylarının AÇYE çocuklarla çalışırken kullanabilecekleri stratejiler hakkında bilgi edinmesi amaçlanmaktadır.

İçerik: Bu konu başlığı altında;

- Ağır ve çoklu yetersizliği (AÇYE) olan çocuklar ve özellikleri
- AÇYE olan çocuklara verilecek eğitim içeriği
- Körsağır çocuklar ve özellikleri
- Körsağır çocuklar için iletişim yöntemleri
- AÇYE olan çocuklar için öğretim stratejileri
- AÇYE olan çocukların öğretmenlerine öneriler

Tek Denekli Araştırmalarda Meta Analiz ve Etki Büyüklüğü Hesaplamaları

Doç. Dr. Salih Rakap
Doç. Dr. Şerife Yücesoy-Özkan
Öğr. Gör. Sinan Kalkan

Son yıllarda eğitim alanında yapılan bilimsel araştırmaların sayısında ve çeşitliliğinde artış olmakta, ilgili alanyazın giderek zenginleşmektedir. Özel eğitim alanında da her yıl farklı yetersizlik grubundan bireylerle, farklı konularda çok sayıda araştırma yapılmakta ve heterojen bir yapı gösteren bu araştırmaların azaltılıp sadeleştirilmesi bir gereklilik haline gelmektedir. Böyle bir sadeleştirme işlemi yapılmadığında, tüm araştırmaların öğretmenler ya da araştırmacılar tarafından incelenmesi, bulgularının gözden geçirilmesi, sonuçlarının ve önerilerinin dikkate alınabilmesi için günler, hatta aylar gerekmekte ve bu bilgi çokluğunun arasında istenilen bilgiye ulaşmak da oldukça zorlaşmaktadır. Bu nedenle bu bilgilerin tek çatı altında düzenlenmesi, tekrar bir analiz sürecinden geçirilmesi ve yeni yorum ve kararlara varılması bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu gereksinimi karşılamak üzere de meta-analiz çalışmaları yapılmaktadır.

Meta-analiz, belirli bir konuda yapılmış, birbirinden bağımsız, birden çok çalışmanın sonuçlarını birleştirme ve elde edilen araştırma bulgularının istatistiksel analizini yapma yöntemidir. İyi bir meta-analiz çalışmasında izlenecek basamaklar birincil araştırmalarda izlenen basamaklarla benzerlik göstermektedir. Buna göre öncelikle araştırma gereksinimi belirlenir ve tanımlanır, sonra bu gereksinimi karşılamak için uygun olan araştırma soruları sorulur. Meta-analizde yer alacak araştırmalara ilişkin ölçütler belirlenir ve kapsamlı bir kaynak taraması yapılarak belirlenen ölçütler doğrultusunda meta-analizde yer alacak araştırmalar elde edilir. Elde edilen her bir araştırmanın kodlanması-sınıflandırılması ve her bir araştırmaya ilişkin etki büyüklüklerinin belirlenmesi işlemleri gerçekleştirilir. Daha sonra elde edilen araştırma bulguları birleştirilir ve meta-analiz bulguları rapor edilir.

Bağıntısal ya da grup deneysel araştırmalar için meta-analiz yöntemleri uzun yıllardır yaygın olarak kullanılıyor olmasına karşın tek denekli araştırmalar için meta-analiz yöntemleri hem daha yenidir hem de daha az kullanılmaktadır. Ancak yine de bağıntısal ya da grup deneysel araştırmalar için olduğu gibi tek denekli araştırmalar için de meta analiz yapılması gereği kaçınılmazdır. Bu çalışmada da katılımcılara; tek denekli araştırmalarda meta analiz yapmak üzere izlenecek basamakları kapsamlı biçimde açıklamak, etki büyüklüğü hesaplama yaklaşımları konusunda farkındalık kazandırmak, örtüşmeyen veriye dayalı etki büyüklüğü hesaplamaları yapma konusunda beceri kazandırmak ve meta analizi raporlaştırırken dikkat edilecek noktalar konusunda bilgi vermek amaçlanmaktadır.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Beslenme Problemleri, Değerlendirilmesi ve Çözüm Önerileri

DOÇ. DR. BEKİR FATİH MERAL / SAKARYA ÜNİVERSİTESİ,
ARŞ. GÖR. AHMET FİDAN / SAKARYA ÜNİVERSİTESİ,
DR. FZT. ÖZGÜ İNAL / GAZİLER FİZİK TEDAVİ VE
REHABILİTASYON EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ

Çalışmanın amacı, Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan çocukların yaşadığı beslenme problemlerinin neler olduğu, ilgili problemlerin belirlenmesine yönelik Türkçeye uyarlanmış ölçme araçları ve beslenme problemlerinin çözümüne yönelik ilaç tedavisini içermeyen bilimsel dayanlı davranışsal müdahaleler hakkında bilgilendirme sağlamaktır. Çalışma 3 Modül üzerinden yürütülecektir:

- MODÜL 1: Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Öne Çıkan Beslenme Problemleri
- MODÜL 2: Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Beslenme Problemlerinin Ölçme ve Değerlendirilmesi
- MODÜL 3: Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklarda Beslenme Problemleriyle Başetme Stratejileri

İvo-Ods Otizm Spektrum Bozukluğu Kapsamli Değerlendirme Seti (İvo-Ods) Uygulayıcı Sertifika Çalıştayı

PROF. DR. İBRAHİM H. DİKEN, YARD. DOÇ. DR. VEYSEL
AKSOY, DR. ONUR ÖZDEMİR
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

İVO-ODS'nin amacı OSB gösteren çocukların OSB açısından kapsamlı bir değerlendirmesini yaparak çocuğun gereksinim duyduğu özel eğitim destek düzeyini ortaya koyarak buna uygun eğitsel ve davranışsal müdahale programları için veri sağlamaktır. Ayrıca müdahale programlarının etkililiğinin değerlendirilmesi ve izleme çalışmaları yapmaya hizmet etmektedir. İVO-ODS içerisinde bulunan 4 değerlendirme aracı şunlardır; U-ODKL, SEDA, VODA ve EDA. SEDA, VODA ve EDA değerlendirme araçları çocukların performansını bir örneklem grubu ile karşılaştırmaya olanak sağlayan standardizasyon verilerine de sahiptir. Bu seminerde bu değerlendirme araçlarının kullanım ve uygulanmasına ilişkin sertifikalanma süreci

1) U-ODKL (Uyarlanmış Otizm Davranış Kontrol Listesi): DSM-5 de yer alan yeni tanı ölçütleri doğrultusunda uyarlanmış olan ODKL bir çocukta OSB'nin bulunma derecesini ortaya koymak ve çocuğun gereksinim duyduğu destek düzeyini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Aracın konuşabilen ve konuşamayan çocuklar için ayrı kesim puanları olduğundan her türlü OSB tablosunun değerlendirilmesinde kullanımı uygundur.

2) SEDA (Sosyal Etkileşim Değerlendirme Aracı): SEDA çocuğun sosyal etkileşim düzeyini belirlemede kullanılan oyuna dayalı bir eğitsel değerlendirme aracıdır. Çocuk yetişkin etkileşiminin gözleme dayalı olarak sistematik bir değerlendirmesini yaparak çocuğun sosyal etkileşim düzeyini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Araçtan elde edilen veriler hem çocuğun programının düzenlenmesinde hem de GOBDÖ-2 TV ve ODKL den elde edilen tanı puanlarının performansa dayalı değerlendirilmesine katkı sağlamada kullanılmaktadır.

3) VODA (Vocal Davranış Değerlendirme Aracı): VODA OSB de dil örneği almaya ve çocuğun sahip olduğu dil becerilerini OSB yönünden değerlendirmede kullanılmaktadır. VODA da tıpkı SEDA gibi çocuğun müdahale programını geliştirmede ve GOBDÖ-2 TV ve ODKL den elde edilen tanı puanlarının performansa dayalı değerlendirilmesine katkı sağlamada kullanılmaktadır.

EDA (Eğitsel Değerlendirme Aracı): EDA OSB tanısı ya da şüphesi olan çocukların alıcı dil, ifade edici dil, beden kavramı gibi temel alanlarda bir değerlendirmesini yapmayı sağlamaktadır. EDA aracılığıyla elde edilen bilgiler çocuğun öğrenme ortamlarında edindiği temel becerileri test etmeye yaramakta ve programının planlamasına katkı sağlamaktadır.

Düzeltilici Matematik Öğretimi: Şema Temelli Sözlü Problemleri Çözme Stratejisi

PROF. DR. MEHMET ÖZYÜREK (EMEKLİ)

Amaç:

1. Özel eğitim öğretmenleri sözlü problemleri çözenin gerektirdiği ön koşul becerileri ölçü aracını geliştirir,
2. Toplama ve çıkartma işlemlerini gerektiren sözlü problemler için programa dayalı ölçü aracı geliştirir.
3. Problem çözmede zorlanan öğrencilerin problemleri çözebilmeleri için şema temelli problem çözme stratejisini kazandırma

İçerik:

- Düzeltilici matematik öğretimi
- Programa dayalı ön koşul ve problem çözme ölçeklerini geliştirme
- Şemaya dayalı problem çözme stratejisinin bileşenleri
- Doğrudan öğretimle Problem çözme stratejisinin bileşenlerini kazandırma
- Değişim problemleri
- Sınıflandırma problemleri
- Karşılaştırma problemleri

Nörobilişsel ve Nörobilim Bakış Açısıyla: Okuma ve Okuma Güçlükleri Araştırmalarında Yeni Paradigmalar

YRD. DOÇ. DR. AHMET ÇAKIROĞLU, AKSARAY
ÜNİVERSİTESİ

YRD. DOÇ. DR. HAYRIYE GÜL KURUYER, ORDU
ÜNİVERSİTESİ

Çalıştayda iki ana başlık üzerinde durulacak ve katılımcıların bu iki konu üzerinde farkındalıkları artırılmaya çalışılacak ve yeni bakış açıları edinmeleri için literatür destekli uygulama örnekleri sunulacaktır. Bunlardan ilki, okuma ve anlama çalışmalarının ve bu konudaki bilgi birikiminin öğrenme ortamlarına nasıl adapte edildiği üzerinedir. İkincisi ise okuma güçlüklerinin kapsamı, okuma güçlükleriyle birlikte değerlendirilmesi gereken dikkat, bellek, algı süreçleri ve tanılanması, beyin görüntüleme teknikleri, okuma güçlüklerine yönelik yapılan nörogörüntüleme çalışmaları, nörogörüntüleme çalışmalarında etik konular, okuma güçlükleri ve nörogörüntüleme çalışmalarıdır. Bu çalıştay özellikle okuma, okuma güçlüğü ve nörogörüntüleme konusunda yapılacak disiplinlerarası çalışmalara bir bakış açısı kazandırmakla birlikte, mevcut durumun ortaya konulması ve gelecekte yapılması gerekenlere ilişkin bir dinamik oluşturması bakımından önem taşımaktadır.

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Karşılıklı Taklit Eğitimi

DR. GÖKHAN TÖRET/GAZİ ÜNİVERSİTESİ

Erken çocukluk döneminde OSB olan çocuklara taklit becerilerinin öğretimi amacıyla öğretim yaklaşımları benimsenmiştir. OSB olan çocuklara oyun ortamında taklit becerilerinin kendiliğinden sergilenmesi amacıyla geliştirilen yöntem ise Karşılıklı Taklit Eğitimi'dir. Doğal ve davranışsal müdahale yaklaşımına dayalı olan Karşılıklı Taklit Eğitimi (Reciprocal Imitation Training; Ingersoll, 2008) araştırmalarında, erken çocukluk döneminde bulunan OSB olan çocuklarda KTE uygulaması sonunda taklidin yanısıra dil ve oyun becerilerinde ilerlemeler olduğu görülmüştür. Sosyal taklidin harekete geçirilmesine dayalı bir öğretim yöntemi olan KTE, uygulanış açısından kolay, eğlenceli ve hızlı uygulanan bir yöntemdir. Çalıştay kapsamında KTE'nin uygulanması hakkında teorik ve video destekli bilgi verici bir çalışma yürütülmesi amaçlanmaktadır.

Matematikte İşlem Akıcılığının Geliştirilmesi

YRD. DOÇ. DR. SERPİL ALPTEKİN
ÖĞRT. GRV. MURAT VURAL
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Amaç:

Çeşitli nedenlerle matematik performansı düşük öğrencilere (zihinsel yetersizlik, otizm, öğrenme güçlüğü vb.) dört işlem becerilerinde işlem akıcılığı kazandırmada kullanılan Keşfet-Kopyala-Karşılaştır (Cover-Copy-Compare) ve Teypten Dinleyerek Problem Çözme (Taped Problem) müdahale yöntemlerini tanıtmak ve örnek uygulamalar sunmaktır.

İçerik:

- Öğrencilerin temel matematik becerilerinde akıcılık düzeylerinin belirlenmesi
- Akıcılık ölçütü belirleme
- Keşfet-Kopyala-Karşılaştır (Cover-Copy-Compare) ile akıcılığın geliştirilmesi
- Keşfet-Kopyala-Karşılaştır ile yapılan örnek uygulamaların izlenerek tartışılması
- Teypten Dinleyerek Problem Çözme (Taped Problem) ile akıcılığın geliştirilmesi
- Teypten Dinleyerek Problem Çözme ile yapılan örnek uygulamaların izlenerek tartışılması

Gelişimsel Yetersizlik ve Aile Eğitimi: Teori ve Pratik (Sorular Bizden, Cevaplar Sizden)

YRD. DOÇ. DR. AVŞAR ARDIÇ
EGE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ

“Gelişimsel yetersizliği olan çocukların aileleri eğitim sürecine nasıl dahil olabilirler? GY olan çocukların ailelerinin ne tür bir eğitime ihtiyaçları vardır? GY olan çocukların ailelerine yönelik eğitimler nasıl sunulmalıdır?” Bu çalıştayın amacı; bu sorulara katılımcılarla birlikte cevap aramak ve alanda verilen cevapların uygulamada ki karşılığını bulmaktır. Çalıştayın içeriği, yukarıdaki sorulara cevap verecek şekilde; Gelişimsel yetersizliği olan çocuğun ailesinin gereksinimlerinin belirlenmesi; Gereksinimler doğrultusunda aile eğitiminin içeriğinin planlanması; Aile eğitimi etkileyen etkenler ve bu etkenlerin kontrol altında alınması; Aile eğitimi uygulamasının gerçekleştirilmesi; Aile eğitimi uygulamasının sonuçlarının değerlendirilmesi konularıdır. Çalıştay, katılımcıların kişisel ve mesleki yaşamlarında, konu ile ilgili deneyimleri üzerine yapılandırılacaktır. Bu nedenle çalıştay sırasında katılımcıların aktif katılımları ve deneyimlerini içtenlikle paylaşmaları beklenmektedir. Çalıştay sonunda katılımcılar: Gelişimsel yetersizliği olan çocukların ailelerinin aile eğitimi gereksinimlerini belirlemenin yollarını ifade edebilecekler; Aile eğitiminin içeriğini aile gereksinimleri temelinde belirleyebilecekler; Aile eğitiminin içeriğini hazırlayabilecekler; Aile eğitimi etkileyen etkenleri ve olası kontrol yollarını tanımlayabilecekler; Aile eğitimi uygulamasını gerçekleştirmek için gerekli bilgi ve beceriye sahip olabilecekler; Aile eğitimi uygulamasının sonuçlarını değerlendirebileceklerdir.

Otizimli Bireyler İçin Alternatif İletişim ve Konuşma Üreten Cihazlar: Dokun Konuş

Yrd. Doç. Dr. DERYA GENÇ TOSUN
ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
DOÇ. DR. ONUR KURT
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

Araştırmalar otizmli bireylerin yaklaşık %25-30'unun konuşmayı işlevsel olarak kullanmadığını ya da yaşamları boyunca hiç konuşmadığını göstermektedir. Otizmli bireylere sözlü iletişim becerilerinin öğretilmediği durumlarda alternatif ve destekleyici iletişim (ADİ) sistemlerinden yararlanılmaktadır. Konuşma üreten cihazlar son yıllarda yaygın olarak kullanılan ADİ sistemlerinden biridir. Dokun Konuş otizmli ve diğer gelişimsel yetersizlik gösteren bireylerin özellikleri ve temel işlevsel iletişim gereksinimleri esas alınarak geliştirilmiş bir ADİ uygulamasıdır. iPad'e yüklenerek konuşma üreten cihaz olarak kullanılabilir. Bu çalışmanın amacı, katılımcılara; konuşmayan otizmli ve diğer gelişimsel yetersizliği olan bireyler için yaygın olarak kullanılan alternatif ve destekleyici iletişim (ADİ) türleri, Dokun Konuş mobil uygulamasının nasıl kullanılacağı ve Dokun Konuş mobil uygulaması ile iletişim becerilerinin nasıl öğretileceği hakkında bilgi aktarımı ve beceri kazandırmaktır.

Dokun Konuş 2016 yılında, otizmli ve diğer gelişimsel yetersizliği olan bireylerin iletişim becerilerini geliştirmek amacıyla geliştirilen bir mobil uygulamadır. Dokun Konuş mobil uygulaması iPade yüklenerek konuşma üreten cihaz olarak kullanılabilir. Böylece konuşmayan otizmli bireylerin günlük yaşamlarındaki iletişim becerilerini geliştirmek amaçlanmaktadır.

**Matematik Öğrenme Güçlüğü (Diskalkuli):
Tanımı, Belirtileri, Nedenleri, Belirleme Yöntemleri ve
Diskalkuliye Sahip Öğrencilere Matematik Öğretimi**

PROF. DR. SINAN OLKUN- TED ÜNİVERSİTESİ
YRD. DOÇ. DR. YILMAZ MUTLU- MUŞ ALPARSLAN
ÜNİVERSİTESİ

Çalıştayda matematik öğrenme güçlüğü'nün (diskalkuli) tanımı, nedenleri, belirtileri, belirleme yöntemleri detaylı bir şekilde açıklanacaktır. Matematik öğrenme güçlüğü yaşayan öğrenciler için etkili matematik öğretim yöntem ve teknikleri üzerinde durulacaktır. Çalıştayda eğitimciler tarafından DokunSay olarak isimlendirilen toplamda 24 parçadan oluşan güncel eğitsel nörobilim bulguları ışığında özellikle matematik öğrenme güçlüğü yaşayan (MÖG)/diskalkuliye sahip öğrencilere yönelik sayı sezgisini/algısını geliştirme, sayma ve dört işlem konularının öğretimi için görsel, dokunsal ve kinestetik esaslar doğrultusunda tasarlanan matematik öğretim materyallerinin etkinliklerle kullanımı gösterilecektir. Çalıştay üç bölümde gerçekleştirilecektir. Bölüm içerikleri aşağıda detaylı bir şekilde yer verilmektedir.

3. Bölüm: Matematik Öğretimi

- 3.1. MÖG Yaşayan Öğrenciler için Matematik Öğretim Yöntemleri
- 3.2. DokunSay Matematik Öğretim Materyalleri
  - 3.2.1. DokunSay'ın Bilimsel Dayanakları
  - 3.2.2. Sayı, Sayma ve Dört İşlemin Öğretimi
  - 3.2.3. Dokunsay Öğretim Materyalleri Matematik Öğretim Uygulamaları

2. Bölüm: Tanılama ve Performans Belirleme

- 2.1. Tanı koyma yöntemleri
  - 2.1.1. Kontrol Listeleri
  - 2.1.2. Tutarsızlık Modeli
  - 2.1.3. Müdahaleye Yanıt Yöntemi
  - 2.1.4. Bilgisayar Destekli Tanılama Araçları
  - 2.1.5. Çoklu Süzgeç Modeli
- 2.2. Performans Belirleme

1. Bölüm: Matematik Öğrenme Güçlüğü-Diskalkuli

- 1.1. Matematik Öğrenme Güçlüğü Nedir?
- 1.2. Matematik Öğrenme Güçlüğü'nün Nedenleri Nelerdir?
- 1.4. Matematik Öğrenme Güçlüğü Yaşayan Öğrencilerin Ortak Özellikleri
- 1.5. Matematik Öğrenme Güçlüğü'nün Yaygınlığı

Gelişim Testleri Uygulayıcı Eğitimi

ÖĞR.GÖR. MELTEM ERDEMLİ
ÖĞR.GÖR.DR. MERYEM VURAL BATIK
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ

Çalıştayın amacı: Okul öncesi dönemdeki çocukların gelişimsel özelliklerinin değerlendirmesinde kullanılan testlerin içeriği ve uygulaması hakkında bilgi kazandırmak ve eğitim sonrasında uygulama ve değerlendirme yeterliliğine sahip olmalarını sağlamak.

Çalıştayın içeriği: Ankara Gelişim Tarama Envanteri teorik ve uygulamalı olarak ele alınacaktır. Testleri uygulama ve değerlendirme yeterliliğine sahip olabilmeleri için katılımcılara örnek uygulama yaptırılacaktır. Her bir testin eğitim içeriği aşağıdaki alt başlıklara ilişkin bilgileri kapsamaktadır.

- Testin tanıtımı
- Testin uygulama süreci
- Sonuçların değerlendirilmesi
- Katılımcıların uygulama yapması ve sonuçları değerlendirmesi

Testler hakkında bilgi:

Ankara Gelişim Tarama Envanteri: 0-6 yaş arasındaki çocukların dil ve bilişsel, küçük-kas, büyük-kas, sosyal ve öz bakım becerilerinin gelişimsel açıdan değerlendirmek amacıyla kullanılır.

Pekiştiric Belirleme ve SistematiK Pekiştiric Değerlendirme Yöntemleri

YRD. DOÇ. DR. ÖZLEM TOPER-KORKMAZ, YRD. DOÇ. DR.
CEYDA TURHAN & ARŞ GÖR. FÜSUN ÜNAL
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ

Bu çalıştayın amacı, etkili pekiştiric belirleme ve olası pekiştiriclerin değerlendirilmesi amacıyla kullanılan yöntemlerin nasıl gerçekleştirileceğine yönelik bilgi vermektir. Bu amaç kapsamında katılımcılara öncelikle pekiştirmenin ve etkili pekiştiriclerin öneminden bahsedilecektir. Ardından pekiştiric belirlemek amacıyla kullanılan geleneksel yöntemler ile pekiştiriclerin değerlendirilmesinde kullanılan dört sistematiK pekiştiric değerlendirme yönteminin nasıl uygulanacağı hakkında teorik bilgi paylaşılacaktır. Ayrıca konuyla ilgili örnek videolara ve canlandırma etkinliklerine yer verilecektir. Bu doğrultuda çalıştayda aktarılacak olan konu başlıkları şu şekildedir:

- Pekiştirme ve etkili pekiştiriclerin önemi
- Etkili pekiştiric belirleme yöntemleri
- SistematiK pekiştiric değerlendirme yöntemleri
  - 1) Tek seçenekli pekiştiric değerlendirme yöntemi
  - 2) Çift seçenekli pekiştiric değerlendirme yöntemi
  - 3) Çok seçenekli pekiştiric değerlendirme yöntemi
  - 4) Serbest gözlem

